٨٥	١٠	او لو	اوْ اوْ
٨٩	٢٠	كمعولن	كمهولن
١١٣	١٣	عتب	عيب
١١٨	٢	سذي	سدي
١٢٢	٧	وح	وجي
١٢٣	٢٠	ن	ن
١٣٩	١٨	وجان او	وجان لو
١٥٤	٢٠	لي	لي
١٥٧	١	كل	كل
١٦٠	٢	دنمرو	دنمرو

ڀُل سڌارو

صحيح	غلط	سٽ	صفحو
اَچن	اَچي	١٨	٣
ڪي	کي	١	٩
؟	!	۴	١٢
ڪٿئن	ڪٿين	١٣	١٢
جا	جي	٧	١٧
روانا ٿيا	روانا	١٥	٢٢
نيرو	نيلو	١١	٣١
"نيرو گهوڙو"	"نيلو گهوڙو"	١٦	٣٥
ڪير هو ؟	ڪير هو .	١٧	۴٠
ڪر ڏاو !	اچارو !	١٢	۴١
چڙهي نہ	نہ چڙهي	١	۴[illegible]
ڪاڏي	ڪاڏ ي	١٣	۴[illegible]
ڪائيندس	ڪائيندس	۵	۴[illegible]
هيءَ	هيءُ	١٥	[illegible]
شري	سري	١	
ڳولهائين	ڳولهائين	٢١	
لوڪ ء	لوڪ ء ء	٢١	

مدد ي ڪتاب

ليکڪ ٻولي

ڪتاب جو نالو

ڄامڊاو ٻاوڙا چوڙنا - گجاللد شرما "پرڀاڪر" (راجستاني)
ڄامڊاو ٻاوڙا بڙا - گجاللد شرما "پرڀاڪر" (")
ڄامڊاو ليلا ڪماڪما - گجاللد شرما "پرڀاڪر" (")
ڄامڊاو ماروا ڙي خيال - اوامچند سڪوال (")
ڄامڊاو چمتڪار - مهرام مهراج (")
ڄامڊاو ليلا امرت - لڪشمي دت پارهت (")
شري ڄامڊاو ليلا امرت - وديا لات ڌرماوت (هندي)
ڄامڊاو رس رتناڪر - ڌرم ڀت آمبالعل (")
. ڄامڊاو ليلا پرڪاش - ڌرم ڀت پرڪاش (")
. ڄامڊاو ڀڄن مالا - مهسه ڌرم ڀارگڙا (")
. ڄامڊاو پرڪاش - پورا لعل ڪماريا ڌراسي (")
١٠. ڄامڊاو اوتار ڪٿا - ڪرام بخش آچاريه (")
١١. ڄامڊاو ڌرم پرماڻ - سنت رام پرڪاش "پرڀاڪر" (")
١٢. ڄامڊاو ڄمڪ پرماڻ - گجاللد شرما (")
١٣. ڄامڊاو چووس پرماڻ - سوامي گرڪلداس (")
١٤. ڄامڊاو ليلا پرماڻ - ٻرهم ڀت (")
١٥. ڄامڊاو ڄامالڻ (جترن سان) - ساڌو پرلاپ رام (")
١٦. ڄامڊاو ڄيون ڪٿا - ساڌو پرلاپ راءِ (")
١٧. شري ڄامڊاو ٻاٻا چرتر ڪٿا - ڪشن ڪلوت (")
١٨. جڳ ڄامڊاو ڪٿا - پنالعل سوني (")
١٩. اوتاري شري ڄامڊاو - شري ستڪ ملال احمدآباد (گجراتي)
٢٠. شري رام ديو نا پرچا - شري ڀاڻو رامچند (سنڌي)
٢١. پوڄ راما پير جي جيوتي - گوردن مهوواڻي (
٢٢. او راما پيرا (گيتن جو ڳڪر)

پيلئم

ٻالڪن جي ٻالپڻ لڳا، ڪاوڙ ڪالي نه ڪرين؛
ڏر لـ لڳهڻا مير سرڳا، سرڳي آهن؛
آسائر آهن واپاري هر تمام جا.

راڻا راڄي شاهاڻا، ڪاڄڪ وهي ڪلور،
عرض ڪريان اڄل، راڪئور، سٽڄو ٻل جهرور،
ڪشمير ٻسا ڪبي ٻٽيو، تبري لـار هزار،
دهلي سندو بادشاهه، ٽـون راجسو راجڪمار،
راماڻ ڪهان ڪي رامداس، هيرو ڪهان ڪي لبعل،
عهدڪي ڏلو آهين رامداسو، سو هسو ڪيا نهال،
الدن ڪسي اڪيون ڏنو، پنگلن ڪبي ٻير ڏلسو،
والجٻن کي ٻته ڏلو، ڪوڙهين جا ڪوڙهه لاٿو؛
ڪل عـالـم جـو ڪير،
ٿين صدقي جون مسڪين جو ٻلر ڪندا.

ٻيٽوليو راماا ڏلسو جي جڳ،
نڪلنڪ ڏٿي جي جڳ،
ٻلي گهوڙي جي هسوار جي جڳ.

٣. آسمان ڪيرليا ڌرتي ڪاري ڄائت بابا،
ڪوري ڀل ڪرڻجي گاري پاس بابا،
غريب ڪٺي ارداس بابا ......

٤. پسوليا مصڪر، ڪاهيري داس ڄاو بابا،
اسين شيوڪ آهيون شرڻي، مڃاوچيو، (اوچي)
غريب ڪٺي ارداس بابا ......

آرتي (٣)

ڪان ڏنسي گران گسريدا ڪانبر،
مهر ڪرو مهراج مالهاي مدد آوو گسران ديو آرتي
ڪري وڏاڻا او رام مالهلي مدد آوو،
سچا ديو آرتي ڪري وڏاڻا آوو وامداوجي

١. ڪمڪولي ڪنتسر ڪمزان ڪلڪدراهي اوڊو آمرگلال،
مالهلي مدد آوو گران ديو آرتي ڪري... ...
٢. ڏنئي ڏوڻي روڙي نجرمه ڄڳاوان اگڻ آلو سوڙوا ديو
مالهلي مدد آوو گران ديو آرتي ڪري......
٣. اگر چندن ڪمرا جراڪ براڻا مولهڙا سون ٻريا پيدار
مالهلي مدد آوو گران ديو آرتي ڪري .. ...
٤. سنيلو گهوڙو سگتپار مورا صاحبان ڪاڻ هوري هسوار
مالهلي مدد آوو گران ديو آرتي ڪري.... ..
٥. مراح پير ڪالي ڪران ونئي راهي وهجو سڌ وامداو
مالهلي مدد آوو گران ديو آرتي ڪري......

٢. گنگا جمنا وهي سرسوتي، رامداو جي پابو سنان ڪري
لاڇا لڇمي ڪري هري آرتي ....
٣. ڪرامت ستائي بابا چڙهي چورما، ڏوپان ري ڏمروز بڙي
لاڇا لڇمي ڪري هري آرتي ... ...
٤. سنک مجيرا اور نوبت باجي، ڪانسيارو جهنڪار بڙي
لاڇا لڇمي ڪري هري آرتي ....
٥. ڍول نغارا نوبت باجي، جهالر ري جهنڪار بڙي
لاڇا لڇمي ڪري هري آرتي ......
٦. هري چرڻون پر هرجي پائي بولي،
نواڻ ڪنڌان پر بابو آپ رهي
لاڇا لڇمي ڪري هري آرتي ... ...

آرتي (٣)

نيلي گهوڙي رو هسوار بابا، نير نچر را پسدارجو
غريب لطي آرداس بابا، بچڙا لطي آرداس بابا
منهنجي ساءَڙ سائير تيو (سڏ رامدئو) سڏ منهنجا رامدئو
١. اونيو گنگا جلڙو هات بابا،
چرن پکاڙون تارا ڏوڏ سان اوجي
غريب لطي ارداس بابا،
اسين بچڙا لطي ارداس بابا
٢. بالڪ، اوبارا سگتا جا او بابا،
اباري گهران لا پسدارجو،
غريب لطي ارداس بابا ....

آرتي (۱)

اوم جئہ اجمل دالــا

اوم جئہ اجمل دالـا اوتارا . اوم ……

پکيہ کارج کاجگہ ۾ ليا اوتارا جاما ،

۱ . آسون کي همداري هاتھ ليئي بالا . اوم …… …

سبس لروھد سوھي راکس مارا ،

۲ . دؤاتي جھازآباري بيرو رو پهچي والا . اوم … …

کوٺ کلا نہ پنجن وام ماڻا سک سمنی مايا ،

۳ . آلدن کواريؤ اپترو پيا ڪنديل جهول مل

کالون ۾ ڪنديل کي مالها . اوم ……

گلـي پنجن کي ڏسي کهو ڪاٺا ،

۴ . ڪنتي جب کروٽا کرهوس دکيس پالا . اوم ……

شرڻاگمہ بابا لهوي پکتن پترت پالا .

ڏوئي ڀولرلاري گاوي ،

۵ . آرتي سد وامن اوجي جيم جيم کا

ڪٽي پاپ جنم جنم وِالا . اوم ……

موکش پد ڏيني

آرتي (۲)

پهچم ڏوان سي پورهي بڏاريا ، گهر اجمل اوتار

لاليالچھي کري هري آرتي ، هرجي پاني چمورن

والمکت ۾ بابا هوري آرتي ……

آوي پاري ،

۱ . ڏووان ڏيان سي درگاهه ري آگي نمڻ

٢- ڪاڇڪ آيو الله ٻارو ڇاهو - سنتن لي اچي سنڪٽ ڀڃيا
رام داو جي روپ ۾ ٻاٻا هن ڌرتي تي پرڪهت ٿيا
ڀڙ ڀڃي آ وري ڀڳتن لي - دشٽن کي اچي مار اون ....
٣- جهولي ڀاري سنگت ساري - جهولي ٿن ھي پرٽي الٽي
'راڌي' ھو اح صد آهي ٻاٻا - درشن اوکي ڏاڍو اٿئي
ليلي گهوڙي تي هسوار ٿي - سهڻي صورت ڏيکار اون....

ڀڄن (١٥)

طرز - جالي ڪهان وو ڪئي دن.
ٿل :- ڪهڙي ڪيان مسان ٻيان -
مهمان ٻاٻو رام جي - ٻاٻي جي سنتان جي
١- بالڪپڻ ۾ گهر ڇڏي - شرڻ ۾ آيو ماتا جي
ٻيالو ڀيتائين ٻرلسر جو - شيوا ڪيائين داتا جي ....
٢- موھ ماٿا سڀ لڄي - ٿالو ڪيائين ٿنام جو
ٻاٻي جي آشيش سان - ٻسرٻائين ڀنڊارو گيان جو ....
٣- ٻسرڻ ڪيائين ٻاٻي جو - منسدر مان ٻڌائيندس
سڀني ڀهڄي ڀڳتن کي - ٻاٻي سان ملائيندس ....
٤- داس 'راڌو' عرض ڪري - ٻاٻو اون آسيس ڪر
گيان جي ڀنڊار مان - مو لکي ڪج اشيش ڪر ....

(۱۳) پڇن

طرز: گهوگهرو ڪي طرح-

ٽل:- بابي شرڻ مي - تهنجي آهيان
ڪم پاپ گهڻيءَ مون جيون مي ٻہ هاٿي لو پڇتايان

۱- ڪوڙهين جا ڪوڙه لاٿا لو- انڌن جي اکين کي جوت ڏني
پيرو راڪاس کي مارئو لو- ڀڳتن لو شانتي ڏني
ڏي ڀڳتي مونکي او سائين سچا- ڄاڻي مان ڀ پير ليلا بان....

۲- والجهن کي لو بابا پتڙا ڏنا - ڏکين جا دکڙا دور ڪيءَ
مالسا کي لو درشن ڏنو - ڀائو لي لو مهر ڪئي
ڪر مهر مونتي - او بابا سچا- ڪر لاڀا سجابا....

۳- سائين 'راڌو' تو لوکي پرڻام ڪري- چرڻن مي تو شيش ڌري
جهلي جهولي او بابا تهنجي اڳيان-
ڪڇ مهر جي تو ٻيڪ گهڙي
منهنجي ناؤ اٽي وچ سير مي - ڪر مهر جا سايا....

(۱۴) پڇن

طرز: او ساٿي ري -

ٽل:- او بابا ري بيڙو ڪجاءِ منهنجو پار لون
شرڻ مي تهنجي داس هي آهيو اڪ ڪٽي نہ نهار لون ....

۱- دروپدي جڏهن لوکي پڪاريو ڪرشن بڻجي لاج رکيءَ
رام جي روپ ۾ ڀيلڻي جا جوٺا بير چکيءَ
پهران وانگر راس رچائي وري- گائون منا اچي چار لون....

۲.
پوان- ملي رام جوان،
چڙ لہ ٻيري
ڏسندا عيب لـ عجب هاڻي جا-
سڄڻ ڪي واهه ڇيا ڪلي ڪلي مون نہ ڪييان
معاف قصور ٿيا- سڄڻ جا ٻير ٻيا ....

۳- گرو گيان ڏني پڙهڻجو ڏيسان ڏني-
سڄو سهاڳ ٻڌنديدا سهاڳڻ ڪي-
سڄو سهاڳ ٻڌنديدا سهاڳڻ ڪي-
سڄو سهاڳ واندا مرض لهي-
واندا فرض لهي، واندا مرض لهي-
ڪندا شال سهاڳو سهاڳڻ ڪي-
سڀ لڳي ماڻ ميا ڪنگا جمنا ۽ گيا-
عرض منظور ٿيا- سڄڻ جا ٻير ....

۴- جيمر جوڳيون مٽي- جم جون قاسون ڪٽي-
ڪري واندا ڪلماڻ واڄارن جـو-
ڪري واندا ڪلماڻ واڄارن جـو-
ڏيئون اڻي مڪهڻجو دڙو ڊٽي-
رهي واندا سي ٻيارن جـو-
'ٻهلاج' واندا رهيا ناهوڪا ناهه ٺهيا-
جيڪي هر راڻيون رهيا جا ٻير ٻيا-
لورمل لور ٿيا ٻاڻي سڀ ڏکہ دور ٿيا-
مالا جا ٻير ٻيا، سڄڻ جا ٻير ..
مڙني سهڻو ٿيا-

ڪرڙهين جر ڪرڙهه متي وار، مندر راما ٻار ....

٣. متان ڪي جهنڙو ڪهه، ڇڏدو ٻيرڙو اساڙه
ٻيرو واڪاس کي ماري، وڃن ڪروه جو ٻاڙه
سنتن جو ڪارڄ لي وار، مندر راما ٻر ....

۴. داس داسي عرض ڪري، ٻاٻا مهنجي آس ٻڇالن
مٺر جو هٽڙو ڏوار، مهنجي اڄڙن لي ٻاجهه ڪري
دکڙ دور لي ويسو، مندر راما ٻر ....

ٻڇن (١١)

ٿل- آرلي جو ٻالي، چندو لڳالي
راما ٻر سب جا دکڙا لو لاهي، راما ٻر ... ...

١. لهنجي ڏهالي دهل وڄن لا
اسرهي اسرسر سان اچي لڄن لا
لهنجي رنگ بر رچي، ڪن شبرا سچي
شهابسون ساما بس وڄن لا
جيڪو ڏٻان ڏٻالي، سو سب سک پالي، راما ٻر ....

٢. ڪهو جرم جو منهن ٻي دسدار آ
لبو لهندو ونگو لا وار آ
آهي ٻارو اونار، پري سب جا ٻندار
چتي ڪٽي لسالو لسرواو آ
... ٻاڳ ڪرتالي، آئيو لرڪتالي، راما ٻر ...

ڀڄن (۸)

طرز - عمر ڏاڍي مسڪل ڪٽيا نازڪ هئا دل
ٿل - ساٻي لي اُچر، رکي لڇو سچو مهنجا ڀارا
سائو ڪم ڪندو سڀ سارا ......

۱ . ٻاٻو ساجهه ڪندو ٻچڙن لي،
ڏوڙي ايندو ٻهچن سڏڙن لي
ٻهنجا سڏڙا سڻي، ايندو ڀاڄ ڏڻي
ڏيندو ٻڪتيءَ سدا سڀ ٻاڙا، ٻاٻو ڪم ڪندو ....

۲ . آهي در ڏ ٻاٻي جو سدورو،
مهنجو منڙو ڪالهي آئي موڙو
ڏسي سڀ ٿو سچيط، مون ومه ڪم ٿا اچن
ڪن موج ملي سوح وارا، ٻاٻو ڪم ڪندو ......

۳ . ٻڌي ٻالڪون ٿو ڏو نشارون،
ٻاٻا ٻهنجي مدد آيا آهيون
ڪر 'ڪوڏوه' تي ڪرر، ۽ ٻهنجو رحم رحم وارا
سائو ڪم ڪندو سڀ سارا ......

ڀڄن (۹)

ٿل - آهي آهي سچو راما پير آهي
ڪير جوي ٿو ناهي، ٻير ڪير جوي ٿو ناهي
آهي ......

ڀڄن (٦)

روحڻي جا راجا، مهر ڪجانءِ ٻارن تي
مهر ڪجانءِ ٻارن تي، ٻاجهه ڪجانءِ ڀڳتن تي

١ . سوڀين ڀريا سردارا، اجمل ڳڻن اوتارا
ساڻين سرجڻهارا، ٻاجهه ڪجانءِ ......

٢ . ڏاتر ڏيهه ۾ هڪڙو، ٻيا سڀ اُنَ جي سوالي
ڪين ڇڏيندا خالي، ٻاجهه ڪجانءِ ......

٣ . تنهنجي در تي دادار، ڪيئي اچن مڱڻهار
ڪارج تن جا سنوار، ٻاجهه ڪجانءِ ......

٤ . عرض سڻو هڪ منهنجو، ڏيئي خيال تنهنجو
ٻال ٻالڪ پنهنجو، ٻاجهه ڪجانءِ ......

٥ . تون ٻالڪ جي نه ٻڌندين، ٻڌاءِ ٻيو ڪير ٻڌندو
عرض اسان جا سڻندو، ٻاجهه ڪجانءِ ......

٦ . 'داسو' شرن ۾ آهي، تو در ٻيو ساڏالي
آسرو اوهانجو آهي، ٻاجهه ڪجانءِ ٻارن تي....

ڀڄن (٧)

لل-ٻاٻو ڀڳتن جا ڪر ٻاڪ ڪري،
ا، ا ڪير ڀڳتن تي ٻاجهه ڪري

١ . اڏڙن کي ڏنا اينڌ توهان، ٻڪلن کي ڏنا ٻير توهان
۽ ڪوڙهين جا مٽيا ڪوڙهه توهان،

سيڻي ڌار تنهنجي گواهي ڏين ٿا، راما پير تنهنجا ....
٤. اڪيلو جوت تنهنجي مندر ۾ ٻري ٿي،
ڪري جيڪو درشن تنهنجي دل ڦري ٿي
تنهنجي رحم سان سڀ ڏکڙا مٽن ٿا،
راما پير تنهنجا ....
٥. 'پرمانند' تنهنجو ڀڄن ڳائو، راما پير ڪر تنهنجو لاءِ سڄاءِ
اهو دان توکان پريمي گهرن ٿا، راما پير تنهنجا ....

ڀڄن (٥)

طرز- جوڳي هٽي ڏي ڪر پيارو
ٿل- مونکي مالڪ ملي ويو موچارو،
منهنجو راما ڌڻي آ سونهارو
١. در در جون ڌڪي ٺوڪرون کائي،
هاڻي آيا آهيون تو شرڻائي
اسان جي مدد ڪندو ته موچارو، منهنجو راما ....
٢. ڌڻي منهنجا تو در آيا آهيون،
تون ئي اسان جو مالڪ آهين
تنهنجي رحم جو نمونو آهي نيارو، منهنجو راما ....
٣. 'ڪوڏو' تنهنجي ڪرپا جو بکيو،
ڪنداس ٻاٻا اسان کي سکيو
تنهنجي مهر جو پورو سهارو، منهنجو راما ....

مٺا لالي لڏهڻجي، روڙهڻي جا راجا
ڪڏهن ڏيندين درشن، ليري ڳوڙهي وارا ....
۳. ٻالو ھميشھ ٿڏهڻو ميلو لڳائي
ساري سنگت کي مٺا ٻڌائي
آش ٻڌائين ڏوڙي ڏجا وارا
ڪڏهن ڏيندين درشن، ليري ڳوڙهي وارا ....
۴. ٻانهين سان ٻرٻل 'راڌو'- موهه پر آ ڦالل
جهڙو ٻــہ آهي، ٻابا ٿڏهڻجو لي ٻالڪ
ميمڻن مهر جا وسالڻ وارا
ڪڏهن ڏيندين درشن، ليري ڳوڙهي وارا ....

ڀڄن (۴)

لال- رامسا ٻير لڏهڻجا ميلا لڳن لــا،
سوالي آچن ٿا، جهولڙون ڀرن لــا
۱. صبوح شام لڏهڻجا وڄن ٻيا نغارا،
اڳتي ٻهر لڏهڻجا ڪلبل آهن ٻندارا
وکي لس ليمي در تي آچن ٿا، راما ٻير لڏهڻجا ....
۲. قالم آهي لڏهڻجي جڳه جي ڪرامت
لڳان جا مان واڌهي الم کي لا طاقت
سيئي دلو لڏهڻجي ڳراهي ڏسن ٿا، راما ٻير لڏهڻجا ....
۳. ڪري سوال ٻورا سوالين جا سائين،
آڙٻن جهڙن سدائين تو آشرن ڀڄائين

گهٽ گهٽ ۾ آهن گهارا،
او نيري گهوڙي وارا.
(٧)
” ڪال نہ آهي ڦال ڦوري،
لهندي پٽ کي نہ آ گهري،
او مٺڙا! جهٽ جهالجهر پائي،
جيجل ڪي وچ جهلڪ پسائي،
سڳندا جا لعل دلارا“
او نيري گهوڙي وارا!
(گورڌن مهوباڻيءَ جي ’او واما پير‘ تان ورتل)

ڀڄن (٣)

طرز- جسودا مئيا سي بولي نند لعلا
ٽل - عرض ڪيان تو لوڪي جڳ جا سهارا
ڪڏهن ڏيندين درشن، نيري گهوڙي وارا ....

١ . ڪڏهن تون رام ٿئين، ڪڏهن ٿئين ڪرشن
ڏين دکين کي پيارا، ڪڏهن ڏيندين درشن
هي سنگت ڪري، درشن جي آشا
ڪڏهن ڏيندين درشن، نيري گهوڙي وارا ....

٢ . ڪوڙهين جا ڪوڙهه لاٿئه، انڌڙن کي اکڙيون
لولن لنگڙن کان پيارا، ڇڏايون تو لڪڙيون

آنڊانيون ڳهڻا سارا،
او نيري ڳهوڙي وارا!
(پٽ جي موت بعد سڳنا جا ورلاپ)

(۴)

ڏس، ليٽي کان اور جدا ٿيو،
نياڙي کان جڙ اور جدا ٿيو،
وڇڙيو مون کان لعل دلارو،
ٿيو ٻس منهنجو ڪمر سهارو؟
ڪر ٻاجهه اُڀي ٻاجهارا!
او نيري ڳهوڙي وارا!

(۵)

ٻرو ٿيو سڀ ڪو ٻاڙالو،
اُمر ڪوٽ ۾ راول جالو،
ڏولڙي ساڻ چيت واڻس آيو،
پيڙس جهڙي لالڪ لڳايو،
لڳي ٻهڪ سٺيس اٻارا،
او نيري ڳهوڙي وارا!

(۶)

"حال ٿيو ڪٿي منهنجو جيڏو؟
آس ڪٽي لعل لاڪيڏو؟"
"ڪال ڏهاڙي ڏهر ڪري وارو،
[illegible] منهنجو ڏهر ڪري وارو،

سنڪت ۽ لون تيءَ سڀاڻي،
سوڍي جا سات ستارا!
او نيري گهوڙي وارا!

(١)

قدم قدم لي دک جا ڍيرا،
چوڌر آهن چور لٽيرا،
ڪاري ڪاري رات اونداري،
آسا ڪاهي اياچاري،
ظالم، حيوان، هتيارا،
او نيري گهوڙي وارا!

(٢)

هاء لٽي ويا سارا اُٺا،
سس ۽ سهرو ڏيندا ميٺا،
هٺيلا طعنا، ڏير ڏراڻي،
رام ڪٽورا! تيءَ لون لي ساڻي،
اڄ اڄ لون پاء پيارا!
او نيري گهوڙي وارا!

(٣)

پيڙا مان جهڙي پيڙا بيڪار،
پل ۾ راما پير پڌار،
رلني ڪي هن لرت الار،
داڪن ڪي پسي پکڙي مار،

ڀڄن (١)

ٽل - راما ڀمر ساڪي ڀڳوان آ
جنهن ۾ شڪ نہ ڪرڻي گمان آ
١. ڀڪار ڀڏي ٻراهمڻ جي آسو
اُچي دليا جو ڪشت مٿاسو
ڏنو مَن گهريو جنهن دان آ، راما ڀمر ....
٢. مالا آسري ڀالي ڪري ولي ڪمائي
رامچند لئي هٿڙو رکيائين
جنهن لئي مالا آئي مهربان آ، راما ڀمر ... ...
٣. جوڏيرو ۾ سمنڊ ڀٽيو آ
سرداري ڌرو ۾ سهڻو سنڌو آ
جنتي سنتن جو سنمان آ، راما ڀمر ....
٤. مالڳهه ٻڌي ۾ ميلو لڳائي
ساڌ سنت مهنت گهرائي
الي 'چندو' ڪبو سنتنگ آ، راما ڀمر ... ...

ڀڄن (٢)

او ليري گهوڙي وارا!
او رهبر، او رکوارا!
عرض ڪري لي سگنا بالي،

اُن پوتر استان تي هر سال ٻڌي مهيني جي شڪل پکش جي ڏسڻ ۽ گيارس تي هزارين ياتري اچي درشن ڪرڻ ويندا آهن ۽ پنهنجون منو ڪامنائون پورڻ ڪندا آهن.

روڻيچا ڳوٺ ۾ جتي بابا رامديو جي سمادي آهي اُتي سهڻو مندر ٺهيل آهي. اُن ريلوي اسٽيشن جو نالو 'رامديورا' آهي. هر سال ٻڌي ۽ مانگهه مهيني ۾ ڪرشن پکش جي گيارس کان وٺي شڪل پکش جي گيارس تائين اُتي ميلو لڳندو آهي ۽ لکين ياتري اُتي پنهنجون منو ڪامنائون پوريون ڪرڻ ويندا آهن. رام سروور تلاءُ ۽ پرچا باوڙي جنهن جو ليئن قائم آهي.

جتي ڀڳوان آهي اُتي ڀڳت به آهن. جتي ڀڳت آهن ته اُتي ڀڳوان آهي. اڄ ته سڀئي من سان جيڪو بابا رامديو کي ڏيائي سو ڪيس پائي ٿو. اهڙي مهاندان ڀڳوان کي منهنجي وار وار نمسڪار.

— اوم شانتي —

رامداو هيءَ کين آشرواد ڏيندي چيو، ”سيٺ! وڃو پنهنجي منوڪامنا پوري ڪري ھمٿ. ساڌن ۽ سنتن اولن ۽ لنگڙن ھي ڀيرا ڪجو. سچيءَ ڪ سان جڏھن ۽ مولڪي پاد ڪندا مان اوهان هي سهائتا لاءِ اوهان وٽ هليو ايندس.“ اهن چئي اکوان رامداو انتر ڌيان لي ويا.

اُن کان پوءِ سيٺ پنهنجو سڀ مال نٽي روڙيا اهتو. اُلي پار جو منڊ اوراني شرڌا سان سماڌيءَ جي پرچا ڪيائون. براهمڻ، اولن لنگڙن ۽ ڪوڙهين کي خوب دان ڪيائون ۽ پرچن ڪرائائون. ستسنگ ڪرائائون جيڪو بہ ڌن ساڻ آندو ھئائون سڀ اتئي دان پنح ڪري ڇڏيائون. روڙيا ۽ ٻکوان رامديو کان آشرواد گهرائون تہ انهن پنهنجي ڳوٺ وڃي اوهان جو منڊر اڏرائون. اهڙو آشرواد ولي هر ڪ سان واپس پنهنجي گهر آيا.

سيٺ دلاڄي ڳوٺ اچي پنهنجي ساڙا جو حال سڀني ڳوٺ وارن کي ٻڌايو ۽ بابا رامداو جا گڻ ڳائڻ لڳو ۽ اُن جي نشاني چراَئي ھڪا سندس ٻچيءَ وٽان لڪني هئي ڏيکارڻ لڳو. اهو ٻڌي سڀني کي رامداوجي لاءِ ڏاڍي شرڌا اُڀري. جڏهن جاءِ لي بابا رامداوجي سيٺ دلاڄيءَ کي ھڪندان ڏنو اُلي پرالبان ڳوٺ ۽ هڪ نڊو ۽ سهڻو منڊر اڏرايو هڪو اڄ بہ موجود آهي

هيءَ مال منهنجي ڪهڙي ڪم جو؟ مان هيءَ مال ڪٺي پٽي وڃائي ڇوڙي وڃي مٽن مائٽن کي ڪهڙو منهن ڏيکاريندس. هي وڏو واپاري جو جيون مان گهاري ڪين سگهندس. استريءَ جو سهاڳ، ڪان سواءِ جيئڻ بيڪار آهي. مان هتي ئي پنهنجي پتيءَ سان گڏ پراڻ تياڳي ڇڏيندس."

سينياڻيءَ جو اهڙو پڪو ارادو ڏسي ڀڳوان رامدار چيو – "سينياڻي اٿين نه ڇڏ. ٿورو اُٿ. اٿي هن سسيءَ کي ڏڙ جي اڳيان رک ته سيٺ جيئرو ٿي پوندو."

سينياڻيءَ روئندي هٿ جوڙي چيو، "پريو! منهنجا ته هٿ پير پيا ڏڪن. منهنجي پيرن ۾ به طاقت ڪونهي. اکين اڳيان اوندهه اچي وئي آهي. هن ابلا جي اوهان ئي لڄ رکو."

اهڙو ٻڌي ڀڳوان رامدار سسي کڻي ڏڙ سان لڳائي رکي. سسيءَ جو ڏڙ سان لڳڻ ۽ سيٺ ڪر موڙيندو اٿي ويٺو جڻ ڪنهن گهري ننڊ مان جاڳي اٿيو.

سسيءَ جي ڏڙ سان لڳائڻ وقت سيٺ جي لمبي چوٽي پٺيان وري اڳيان ڇڄيءَ مان نڪري لٽڪڻ لڳي. ڀڳوان رامدار جيءَ کين چيو، "اوهان جي ڪجهه پيڙهين تائين هيءَ چوٽي اڳي ئي ڇڄيءَ ۾ رهندي."

اهڙيءَ طرح سيٺ ۽ سينياڻي رامدار جيءَ جو هيءُ چمتڪار ڏسي راما نند جي چرڻن تي ڪري پيا.

ميراڻ جي سيٺ دلارار کي پرچو

سيٺ کي ساري هاٿي ڪيڏانهن ويندا؟ ڀڄي رهيو.
جيڪڏهن اوهين به اٿي وڃو ته هڪ ڪي پالي
سان ڇلي ڇڏيندس."

ڊاڪٽر چيو، "اڙي ڇوڪرا! تون پنهنجو رستو سنڀال.
اسان سان ساهوڙن ٺهڻ جي ڪوشش ڪرڻ نه سٺو نه
ٿيندو. انهن نه ٿئي جو تون پنهنجي ئي تلوار ۾ پالو
به نه وڃائي ويهي رهين. ان ڪري ماڻهو ڪري واپس
هليو وڃ." انهن جيئن هو اي ٻه ائين وڌڻ لڳا.

رامو جيءَ ڏٺو ته هي انهن سڌڻ وارا ناهن.
وڏا ڪاليانا ليک به سهنڊائون. اوچتو اي اوچتو
هلندي هلندي انهن ڊاڪٽر جي اکين جي روشني
وسندي رهي. هو اندا ٿي پيا. اڳتي وڌي نه سگهيا.
هٿوراڙا ڪن هڻڻ لڳا. رڙيون ڪرڻ لڳا ته هيءَ اوچتو
اسان جي اکين کي ڇا ٿي ويو. اکين کي ڦٽي ڦٽي
نهارڻ لڳا پر انهن اوندهه کان سواءِ ڪجهه نه ڪين هو.
الي ڪين ڏسان آيو ته ضرور پڪڙان رامو جيءَ جو
اسان لئي ڪروڌ آهي جنهن ڪري اسان پنهنجون اکيون
وڃايون آهن. هو رامو بابا کي پڪاري رهيا هئا.
رامو جي سيٺ جو سڄو سامان چورن کان ڦري ڪٽي
گهوڙي تي سيٺاڻيءَ وٽ آيو ۽ چوڻ لڳو- "ڀيڻ!
هان وٺ هي پنهنجو مال جيڪو لوڪان ڊاڪو ڦري ويا.
سيٺاڻيءَ مال ڏسي چيو، "ڀاءُ! هاٿي ڀڄيءَ پيا

۽ مولڪان رستو ئي نہ ڏيندو. هي ليري گهوڙي وارا!
هي ماتا مهادي جا لعل! راڻي ليلاديءَ جا پيارا! جلدي
اچ ۽ ابلا کي رستو ڏيکار.

دروپديءَ کي سڀا ۾ جڏهن اگهاڙو ٿي ويو تہ اوڻي
ساڙهي وڌائي ۽ جي لڄ رکي. هاٿيءَ جي پڪار
ٻڌي تون پيرن اگهاڙو ڊوڙندو آئين. هي ڌڻي ڌاري
بابا! مهيش جي ۽ اڄي لڄ رکي. تو ڪان سواءِ هاڻي
مهيش ڪير ۽ واهر ڪرڻ وارو ڪوهي." سندس درد
ڀريل دانهون سان سڄو جهنگل گونجي اٿيو.

شري رامداوجي ڪاڇڪي ۾ ساڪيات ليرڇا ڏيندڙ
آهي. پڪارون ٻڌي ليري گهوڙي تي چڙهي زميندار
جي روپ ۾ سيتياڻيءَ وٽ اچي پهتو. ڏسي تہ بار
ڏڦ ڪان اکيون ڀوري ڌرتيءَ تي پيو آهي. سيٺ جو
سر ڌڙ کان ڌار زمين تي پيو آهي ۽ سيتياڻي چالي پٽي
روئي رهي آهي.

شري رامداوجيءَ آلمس ڏيندي چيو، "پيڻ! تون
نہ روءُ. مان هميشہ لي وڃي لٽيرن کان ڌنهنجو ڌن توکي
واپس آڻي ٿو ڏيان. جلدي وڃان ڪٿي هو پڄي
نہ وڃن." ائين چئي گهوڙي کي اڙي هڻي پڳوان
رامداو ڌاڪن جي پٺيان ويو. تورو اڳتي وڃي ڌاڪن
کي پهچندو ڏنائين. رڙ ڪري چيائين، "اڙي ظالمو!
ڪيڏانهن ٿا ڀڄندا وڃو. هڪ آبلا کي دوکي سان ڦري

اج • جيڪو به ڏن مال هٿ آئي سو ٻاهر ڪڍ." اندري
۾ ڪجهه ايا ۽ ڌاڙيل آلن ڏي اچي بيٺا.

سيٺ ڌاڙيلن کي ڏسي ڪهرائجي ويو. لاچار آهستي ٿان هٿ لائو جو سڀڪجهه ڪڍي ڏيڻ کان سواءِ ڪو چارو نه هو. سيٺاڻي ته ڏڙ ڏڙ ڪنبي رهي هئي. هٿ جوڙي اُن واچوڙي وانگر ڌاڙيلن کي چوڻ لڳي، "ڌاڙيل صاحب! مان گهرڻان کي هٿ ٿي جوڙيان، ٻچڙن تي ٻاجهه ڪريو. سڀڪجهه ڏيون ٿا ۽ اسان کي جيئدان ڏيو."

ڌاڙيل ڪو ڏشت هو چيائين، "ٻراهمڻ آهيو ڇا؟ ڌرڻا ۽ مارڻ اسانجو ڪم آهي." اتي جو چٽي ڄاهه ۾ ٻڌل تلوار ڪڍي اڪدم سيٺ جو سر ڌڙ کان ڌار ڪري ڇڏيائين. رت جو ڦوهارو جيئي نڪتو. سيٺاڻي ۽ اُن جو ننڍو ٻچڙو عجيب ڏاڙي روئڻ لڳا. ڌاڙيل سيٺاڻيءَ کان ٻه ٽي ٽيرائي ٻيو به سڀ ڏن مال کڻي رواما ٿي ويا. اُن کانپوءِ جنگل ۾ رهي ٽي هيءُ حالت ڏسي سيٺاڻي دل ئي دل ۾ ڪنبڻ لڳي ۽ ٻالڪ ٻٽي ٻري واهه گرو جي ٻُڪار لڳي -

"هي ٻرڀو ٻڏا ۽ واهه گرو جي! هي ڪهڙو مراسان آڻي ڏنو. ڪنهنجي خوشيءَ مان ٻاي جنهن او وٺ ٻچڙ نهتي ٽي ڏڪائيندي آيا هي. ٻيهڻي ٻالڪن جي هيءَ حالت ڏسي تو هنن تي ڏيا نه آئي. هي ڏياڏان مهجبر سهاڳڻ مونکي ڏنڪو ڏياري ڇڏيو. اهڙي جهنگل

ڏاڪو چوڻ لڳو، "اڙي! مولکي ۾ روڙهڙا وڃڻو آهي. ڇڱو ٿيو جو توهان جو ساٿ مليو. هاڻي گڏجي هلي بابا رامداس جو درشن ڪنداسين."

سيٺ کي به دل ۾ شڪا ڪلجڳ جو سور آهي. بابا رامداس جاڳي. چيائينس، "ڀائي زمانو خراب آهي. جيءَ جو قسم کڻ ته تون مون سان ڪو به دوکو نه ڪندين."

ڏاڪو چوڻ لڳو، "ڀڳوان رامداس جيءَ جو قسم آهي اگر مان توسان ڪو به دوکو ڪريان. مان ٻاڻ هر مصيبت ۾ توکي ساٿ ڏيندس."

شري رامداس جيءَ جو قسم ٻڌي سيٺ کي سنتوش آيو. سو چيائين هڪ ڪان ۾ پيلا ڳالهائيندي پولائيندي سفر لاءِ تياري ٿي. هر سفر ڪنهن وڃي ونڊو. وري اچبي ماڻهو ۽ اٺ ڪٺي هڪ ساڻ سان هلڻ لڳو. هلندي هلندي هڪ هنڌ جبل جي وچ ۾ گهاٽو جهنگل آيو جو اٺن لنگهڻ ۾ ڏاڍي ڏکي ٿيو. ٽورو پڙهان وراٽيان ڳوٺ هو. ڏاڪوءَ هيءُ موقعو هٿان وڃائڻ نٿي چاهيو. اڪدم ٻنهي جو اٺ سيٺ جي اٺ اڳيان آڻي بيهاريائين. خنجر ڪڍي سيٺ کي ڌمڪائيندي چيائين، "اٺ کي بيهار."

اوچتو سيٺ ڏاڪوءَ جو هي ڀيانڪ روپ ڏسي وائڙو ٿي ويو. وري ڏاڪوءَ رڙ ڪري چيو، "سيٺ! هيٺ لهي

سو بابا رامديوجي نه ڀڪتن جو عرض جلدي اونائي نيري گهوڙي تي سوار ٿي ڊوڙندو ايندو آهي. برابر سيٺ دلارام جو سڏ اونائو. آخر سيٺ کي پٽ ڄائو. گهر گهر واڌايون وري وييون. سڄي ڳوٺ ۾ مٺائي ورهائي وئي. غريبن کي خوب اَن ڌن ڏنائين. ٻئي ڌڻي رامديوجيءَ جا شڪرانا مڃڻ لڳا جنهن جي ڀنڊار ۾ ڪا به ڪمي ڪانهي.

ٻار اڄ ننڍو سڀان وڏو. اجي پنجن سالن جو ٿيو. اجمير مساوريءَ جا اهڙا ساڌن ڪين هئا ڏاڍايون تڪليفون پيش اينديون هيون. پنجن سالن جو ٻچڙو ڪٽي سندس منڊ لهرائڻ لاءِ روڻيچا وڃڻ جي تياري ڪرڻ لڳا. ڪافي ڌن ۽ ڪپڙا ۽ غريبن کي ڏيڻ لاءِ ڪٺي اُٺ تي چڙهي پنهنجي پتنيءَ ۽ پٽ سان رامديوجيءَ جو نالو وٺي اتان روانو ٿيو. دل ۾ شري رامديوجيءَ جي سماڌيءَ جي درشن جي ڏاڍي اڪير هئس.

ڪافي اڳتي هلي ڪنهن ڳوٺ ۾ اُٺ کي چارو ڏئي پاڻ به ڀوڄن ڪري آرام ڪرڻ لڳو. اُتي هڪڙو ٺاڪر راجپوت هو ويس ڌاري هن وٽ آيو ۽ سيٺ کان پڇڻ لڳو، "توهان کي ڪٿي وڃڻو آهي؟"

سيٺ جواب ڏنو، "اسين شري رامديوجيءَ جي سکا پوري ڪرڻ لاءِ روڻيچا ۾ هن ٻار جو منڊ لهرائڻ وڃي رهيا آهيون."

جهڙي ٻاڌندي چولي آهي. هنجي درشن ڪرڻ سان اکين کي روشني ملي آهي، ڪروڙهين جو ڪوڙهه مٽجي ويو. وانجهڻ جي گود ڀري آهي. ٻڌي ۽ مانگهه ۾ هنجي سماڌيءَ لي ميلو لڳندو آهي. جن جون آسون پوريون ٿينديون آهن سي سماڌيءَ لي وڃي پنهنجون سڪائون پوريون ڪري ايندا آهن. توهان ۾ ان راما پير جي پوڄا ڪرڻ ضرور توهان جي ۾ آس پوري ٿيندي." اهترو چئي اهو ساڌو اُتان هليو ويو.

سيٺ جڏهن هوندي ۾ ٻاٻي راما پير جي پوڄا سچيءَ سڪ ۽ شردا سان ڪرڻ لڳو. هٿي زال منڊهن ڏاڍي پريم سان راما پير کي پڪاريندا هئا. صبوح شام جو آرتي پڙهن ڪندا هئا. هن سڪا ڪئي ته بابا اگر اسان کي پٽ ڄاڻو ته توهان جي دربار ۾ اچي ڌام ڌوم سان پٽ جو منڍڻ لهرائينداسين. جتي شردا ۽ ڀڳتي آهي ڀڳوان ان جي وس ۾ ٿي ٿو وڃي. پربو جن لي راضي ٿئي ان کي ڪو ڏکاوت ارڙهن سڌايون ٿيون ملن. هو ڪامل آهي سمرٿ آهي. سڀئي جون آشائون پوريون ٿو ڪري. گرباڻيءَ ۾ پڻ لکيل آهي-

مـن اڇي سڪر کي پـاس-
تـس شيوڪ کي ڪارج راس
شيوا ڪرت هوئي نهه ڪامي-
تس ڪو هوت پراپت سوامي.

مهراڻ جي سيٺ دلارام کي پرچو

مهراڻ پرڳڻي جي ڏاسوڙا ڳوٺ ۾ دلارام نالي هڪ سيٺ رهندو هو. هو ذات جو اوسوال هو. هو اَن جو واپار ڪندو هو. گهر ۾ سڀ پداورت هوندي ڪنهن سنتان جي ڪمي هئي جنهن ڪري هو اداس دکي هو. خاندان ۾ ڪو ڏيئو ٻارڻ وارو ۽ پترن کي پالڻي ڏيڻ وارو هئڻ گهرجي. اهو سوچي سيٺ ۽ سيٺاڻي ڏاڍو دان پن ڪندا هئا. ساڌو سنتن جي سيوا ڪندا هئا. ڪيترن ديوتائن جون شڪائون ڪيائون باسون باسيائون پر ڪجهه به ڪين ورار.

هڪ ڏينهن سيٺ دلارام وٽ هڪ ساڌو ڀکيا وٺڻ لاءِ آيو سيٺاڻي کيس پهچندي هٿن سان ڀکيا ڏيڻ وئي ته ساڌوءَ سيٺاڻيءَ جو اُداس چهرو ڏسي چيو، ”پياري! ڀڳوان جي ديا سان اوهان وٽ سڀڪجهه آهي پوءِ به توهان ايترو اُداس ڇو آهيو؟“

سيٺاڻيءَ لڄاساليءَ مان جواب ڏنو، ”مهاراج! سڀڪجهه هوندي به هن خاندان ۾ اونده آهي. اهو ڪوناهي جو اسان جي پٺيان ڪو ڏيئو ٻاري.“

ساڌوءَ چيو، ”ڪرم ڪرڻ انسان جو فرض آهي. ڀاڳ تي ڀاڙڻ بزدلي آهي. اڄ جي يڳ ۾ شري رامديوجي حاضران حضور آهي. هو به پرچا ٿو ڏئي.

جيئري جاڳندي جولي آهي. هنجي درشن ڪرڻ سان
الذن کي روشني ملي آهي، ڪوڙهين جو ڪوڙهه
منجهي وڃي ٿو. والجهون جي گود ڀري آهي. ٻڌي ؟
مالڪهه ۾ هنجي سماڌيءَ تي ميلو لڳندو آهي. جن جون
آسون پوريون ٿينديون آهن سي سماڌيءَ تي وڃي
پنهنجون سکائون پوريون ڪري ايندا آهن. توهان ۾
ان راما پير جي پوڄا ڪريو ضرور توهان جي ۾ آس
پوري ٿيندي." ايترو چئي اهو ساڌو اُتان هليو ويو.

سيٺ جين هولدي ۾ ٻاهي راما پير جي پوڄا سچيءَ
سڪ ۽ شردا سان ڪرڻ لڳو. ٻئي زال مڙس ڏاڍي
پريم سان راما پير کي پڪاريندا هئا. صبوح شام جو
آرتي پوڄا ڪندا هئا. هن سکا ڪئي ته بابا اگر اسان
کي پٽ ڄائو ته توهان جي درٻار ۾ اچي ڏام ڌوم سان
پٽ جو منڍ لهرائينداسين. جڏهن شردا ۽ ڀڳتي آهي
ڀڳوان تن جي وس ۾ ٿي ٿو وڃي. پريو جن تي راضي
ٿئي تن کي نڪو لڏيون ارڙهن سڌيون ٿيون ملن. ه
ڪامل آهي سمرٿ آهي. سڀئي جون آشائون پوريون
ٿو ڪري. گرٻاڻيءَ ۾ پڻ لکيل آهي-

مـن اڇي ستگر کي پـاس-
لـس شيوڪ کي ڪـارج راس
شيوا ڪرت هوئي نهه ڪامي-
تس ڪو هوت پراپت سوامي.

ميواڙ جي سيٺ دلارام کي پرچو

ميواڙ پرڳڻي جي ڏاسوڙا ڳوٺ ۾ دلارام نالي هڪ سيٺ رهندو هو. هو ذات جو اوسوال هو. هو اُن جو واپار ڪندو هو. گهر ۾ سڀ پدارٿ هوندي ڪيس سنتان جي ڪمي هئي جنهن ڪري هو تمام ڏکي هو. خاندان ۾ ڪو ڏيئو ٻارڻ وارو ۽ پِترن کي پاڻي ڏيڻ وارو هئڻ گهرجي. اهو سوچي سيٺ ۽ سيٺياڻي ڏاڍو دان پن ڪندا هئا. ساڌو سنتن جي سيوا ڪندا هئا. ڪيترن ديوتائن جون سُکائون ڪيائون باسون باسيائون پر ڪجهه به ڪين ورِيو.

هڪ ڏينهن سيٺ دلارام وٽ هڪ ساڌو ڀکيا وٺڻ لاءِ آيو. سيٺياڻي ڪيس پنهنجي هٿن سان ڀکيا ڏيڻ وئي ته ساڌوءَ سيٺياڻيءَ جو اُداس چهرو ڏسي چيو، ”پياري! ڀڳوان جي ديا سان اوهان وٽ سڀڪجهه آهي پوءِ به توهان ايترو اُداس ڇو آهين؟“

سيٺياڻيءَ نِراساءِ مان جواب ڏنو، ”مهاراج! سڀڪجهه هوندي به هن خاندان ۾ اوندهه آهي. اهو ڪونهي جو اسانجي پٺيان ڪو ڏيئو ٻاري.“

ساڌوءَ چيو، ”ڪرم ڪرڻ انسان جو فرض آهي. ڀاڳ تي ڀاڙڻ بزدلي آهي. اڄ جي يُگ ۾ شري رامديو جي حاضرا حضور آهي. ڪل ۾ پرچا ٿو ڏئي.

تلسيداس رام جو ڀڳت هو ۽ هن رام جي شرڌا ۽ پريم ۾ رامائڻ جي رچنا ڪئي. هن جو سڄو جيون چرتر پدن ۾ لکيو ۽ ڳائيندو رهيو.

هرجي به رامداس جيءَ جو سڄو جيون چرتر پدن ۾ ڳائيندو رهيو. اڄ به جيڪي ڀڄن رامداس جيءَ جا ڳايا ويندا آهن جن ۾ ڀڳتي رس ڀرپور آهي سي سڀ هرجي ڀائيءَ جا ئي ٺهيل آهن. هن نرگڻ ۽ سگڻ ٻنهي جي مهما ڳائي آهي. جيڪي به رامداس جيءَ جي جيون چرتر تي ڪتاب لکيا ويا آهن تن جو آڌار هرجيءَ ڀائيءَ جي واڻيءَ آهي. ڏٺو آهي اهڙو ڀڳت جنهن ڀڳوان کي امر بڻائي ڇڏيو لڏهن نه ڇهر الٿن –

اللهه آندو فقير – نه ته ڪير اللهه جي آکهه جاڻي.

٢

رڻ لڳا. راجا وجئه سنگهه لي رامداو جي گهڻو راضي
ور. راجا ۽ راما پير کان اهو وردان ورتو ۽ پهرازن
يلو اوهالجو سرورپا جوڌپور ۾ لي لڳي ۽ هيڪو بـ
الري روٽيا (رامديورا) ۾ ٻالرا ڪرڻ اچي اهو
سرورپا جي ٻالرا نه ڪندو ۽ اها ٻالرا سڦل نه ليندي.
هاڻي نه جوڌپور ۽ ان جي آس پاس ۾ گهڻو ڪري
شري رامداو جيءَ کي ٿي پوڄيندا آهن ۽ ٻالري اچ نه
سرورپا ضرور ويندا آهن.

هرجي ٻائي ڪٿه ڏيهن جوڌپور ۾ رهي ڏايي
پرام سان پڳوان راما پير جا پڄن ڳائي ماڻهن کي آلد
جو وس ولائيندو رهيو. آخر هڪ ڏيهن اهو ڪوڙي
جو ايرو گهوڙو جهولي ڪٽي ادرت ڪرڻ هلهو ويـو.
سيٺي لرمڻ اسٽالن لي وڃي رامداو هيءَ جا گڻ ڳائيندو
گهمندو رهندو هو. گرت گرت پروجي شري رامداو جي
هي اپدامن جو پرچار ڪندو رهيو. سيٺي ذالين جي
ماڻهن کي رامداو جيءَ جي جيون ۽ چمتڪارن کان واق
ڪرائيندو رهن ڪندو رهيو.

ڪيترن هنڌ راما پير جا مندر ٺهي ويا. مسلمان
۽ رامداو جيءَ جي اپدامن جو ڪاڻي الر ٿيو ۽ هو ڪ
پير ڪري پوڄڻ لڳا. هرجي ڀائيءَ رامداو جي
لشڪام ۽ لسوارث پاوتا سان ڪئي. سورداس ڪ
پڳوان جي ڀڳتي ڪئي ۽ ڪوتا ۾ ان جا گڻ

ڏسڻ ۾ ڪڙي جو گهوڙو ڏاڍو ڪاٺي ٻاٽي ۾ هيو پٽي
۽ لڏ ۾ هيو لاهي. هرجي ۾ پڇڻ ۾ اهسن هو. انهي
اهو چمتڪار ڏسي واڳڙا ٿي ويا. حاڪم هزاري لسم
لڙ ٿڙ ڪنبي رهيو هو. هڪ ۾ گهوڙي جو چمتڪار
هيو وري راجا اڃي ڏلو ۾ مٿس ڏٺري هيو، "مون
ٻهراسن ٿي لوڪي چيو هو ۾ ساڏن سڀني کي سڀائي چڱو
ڪراهي. لهڻجي اڱارڻ ۾ مان ۾ ٻاگي پاڻيوار ٿي پيو
آهيان." انتري ۾ گهوڙي هڻڪار ڪئي ۽ ٽي پيرا
زمين تي پير هڻيائين ۾ پس جا ٽي ٽڪرا هڻڪ ڪري
پيا. راجا ڏسي دهلجي ويو. هزاري مل پنهنجي مٿي
تان پڳڙي لاهي هرجيءَ جي پيرن تي رکي ۽ راجا ۾
هٿ جوڙي معافي گهرڻ لڳو. هرجي ۾ وچارو پورڙو
پڳڙي ۽ ڏاڍو هو ڪين اکدم معاف ڪري ڇڏيائين ۽
تاڪيد ڪيائين ۾ وري ڪڏهن ڪنهن سنت کي نه
ستائجو. انهي ڏينهن کان هرجيءَ کي طبيلي مان
ڪڍي آيا.

راجا اوسا جي پاسي پڙائي هرجيءَ کي ڏاڍي جها
اڄ به 'هرجيءَ جي پڙائي' جي نالي سان سڏبي آهي.
هرجي پاڻي الي بابا رامداڙ جو هر وقت ڀڄن ۽ جاڳرلو
ڪندو رهندو هو. مهاراجا جڳ سنگهه ۽ هزاري مل انهي
ٻار ڪتب سمست شري رامداڙجيءَ جا پڳسا پڙجي
ويا. ڏاڍري سڀ ماڻهو رامداڙجيءَ جي پوڄا

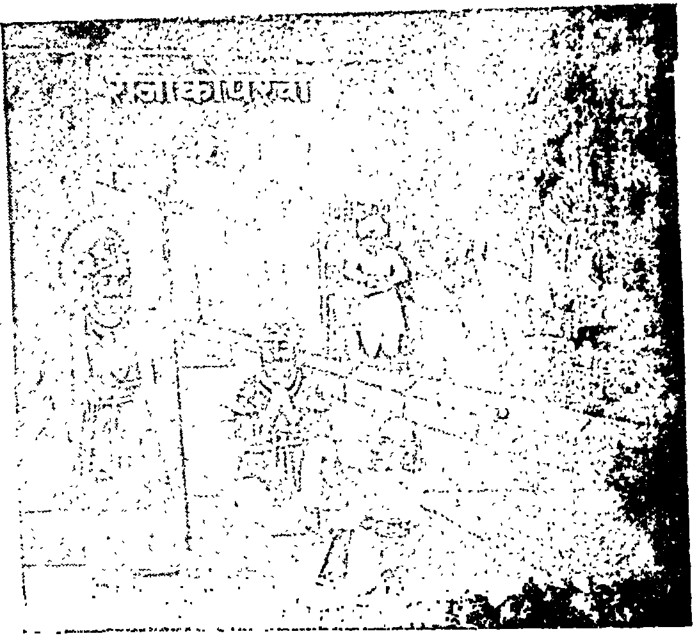

حاڪم هزاري مل کي پرچو

ٿي حاڪم هزاري گهوڙي کي ڦاڙي ٽڪر ڪندو لـ
ڏول ڪيندو." راڻو هرڻيءَ کي آئس ڏيئي انسان
اندر ڏيان ٿي ويو.

حاڪم هزاري مل جتي آرام سان سمهيو پيو هو اُتي
وڃي زور سان هزاريءَ کي لت هڻيائين. "هزاري مل
تو منهنجي پڪ کي ستايو آهي. اٿ هلي ڏس طبيلي
۾ ٽرڪي پڇو ڏيکاريان." هزاري مل اکيون مهٽي مٿي
نهاريو. ڀڳوان جو ڪرال روپ ڏسي ڏڄي ويو.
وري اکيون بند ڪري ڇڏيائين.

ڀڳوان گرجنا ڪري چيو ته "اٿ! طبيلي ۾ هل.
تو ته منهنجي پڪيءَ گهوڙي کي بدنام ڪرڻ ٿي
چاهيو. مذاق اُڏائڻ ٿي چاهين. هل ان ڪان هلي معافي
وٺ." ائين چئي هو هزاري مل کي طبيلي ۾ وٺي
ويو. راجا وڪرم سنگهه کي به سڏيو هئو. هنن ۾ راڻو
جيءَ هو ڪرال روپ کي ڏٺائين ڏڪو چئي رهيو هو،
"راجا اُٺ! منهنجي حاڪم هزاريمل جا ڪرتوت اُتي
ڏس. اگر ته اُنهن ته منهنجو سچو راج ڀاڳ ناس
ڪندس." راجا جو پلنگ لڏڻ لڳو. راجا سنهه مان
سجاڳ ٿيو ته ڏٺائين ته ڀڳوان پلنگ لڏي پيو. راجا
پلنگ تان اُٿي هٿ جوڙي چيو، "ڀڳوان مونکي
معاف ڪريو. مان هينئر ئي طبيلي ۾ وڃي ڏسو آهيان.
پوءِ ۾ حاڪم هزاري ته اڳيئي پهچي ويو. جا

جي طبيلي وچ هٿو. " هرجيءَ کي ڪڙي جي گهوڙي
سميت جوڌپور وني آيا ۽ اچي طبيلي ۾ هيائونس
هرجيءَ الي ۽ ٻاڏائڻ شروع ڪيو. هزاري حاڪم چيس
" اگر لڌهجو گهوڙو سچو آهي ته ضرور دانو پاڻي
کائيندو هوندو. اگر نه کائيندو ته ڪوڙو سمجهي ڦاڙي
قتو ڪندو سانس. " انهن چئي گهوڙي جي اڳيان لوهه
جي چڻن سان ڀرئن ڀري ۽ پاڻيءَ جي ٻالٽي ٻه رکيائين.
سپاهين کي چيائين ته سنڀال ڪجو ته برابر هيءَ کائي
ٿو يا نه. " اهو ٻڌي هرجي ٻڳوان کي پڪارڻ لڳو،
" هي راماداڙا! هاڻي منهنجي لڄ رک. هاڻي توهان
اچي هن آفت کان مونکي اچايو. هاڻي ته مان ۽ توهان
جو گهوڙو ٻئي ڪوڙا ثابت ٿينداسين. دنيا لڌهجي
گهوڙي جي مذاق اڏائيندي هي ماڻهو لڌهجي گهوڙي
کي ڦاڙي قتو ڪندا، اچي هنن ماڻهن کي پرچو ڏيو. نه
ته هاڻي مان ٻاڙ کي ختم ڪري ڇڏيندس مونکان وڏو ڪ
سهن نٿو ٿئي. " انهن چئي ڇري ڪڍي ٻاڙ کي مارڻ
لي هو ته راما پڻ اچي سندس هٿ جهليو.

" منهنجا پيارا ڀڳت! هيءَ لون چا تو ڪريڻ. چا
کي مونتي وشواس ڪونهي. توکي مان پهريان ٻڌائي
ڪو آهيان ته مان غيبي روپ ۾ هنتي سوار آهيان. "

هرجيءَ ڇڏ هي رامداڙو جيءَ کي ڏنو ته وڏا ڪ روئڻ
لو، " پريو! مونکي ته توهان تي وشواس آهي پر

الله آلدو نٿر ۔ ڻ ڻ ڪير الله جي آکه جاڻي

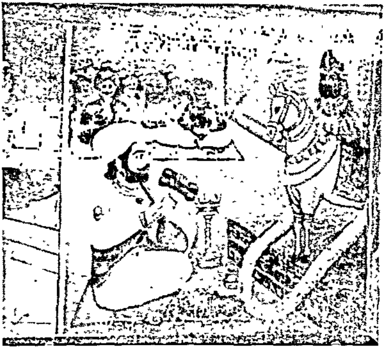

راما پٽر جو هرجي پاڻيءِ کي ٻرجو

ڪتا ٻڌندا هئا.

ڀڳوان ڀڳتن جي ڀاڳ ڪٿا وانگر آهي سو هرجيءَ جي وڌندڙ مشهوريءَ کي ٻڌي ڪجهه ماڻهو جوڌپور ويا ۽ اتي جي حاڪم هزاري مل کي وڃي ڀڙڪايائون ته هرجي اوچ نيچ سڀني ذاتين جي ماڻهن کي گڏي ويٺو آهي. ڌرم ڀرشٽ ڪري رهيو آهي. هن کي ختم ڪري ڇڏڻ گهرجي. نه ته ڌرم جي رکيا نه ٿي سگهندي.”

حاڪم هزاري مل کي ڪروڌ آيو. راجا ڪنس مثل ڪٿي نه ساڌو سنتن جو آيمان نه ڪيائين، پر هو انڌ جي گهوڙي تي سوار هو. جلد ئي اچي باغ ۾ پهتو جا ڏسي ته لهورو همت ۾ ڪٺي هرجي پاڻي ڀڄن ڳائي رهيو آهي. سڀ ماڻهو جهومي رهيا آهن. اڳيان ڪڙي جو گهوڙو گلن سان سينگاريل بيٺو آهي. هزاري مل ڪروڌ ۾ اچي چيو، ”او ڪپٽي! هي پٺهن جو باغ آهي. راجا جي پيا آگيا وٺڻ جي ڪڙي جو گهوڙو ڪٺي پوڄا ڪري ماڻهن کي دوکو ڏئي رهيو آهين بند ڪر هي ٺڳيرو.” هرجيءَ چيو، ”هي گهوڙو خود ڀڳوان رامداس موڪلي سونپيو آهي. اسانجي ڀڄن ۾ ڀنگ نه وجهو. مهرباني ڪري اسان کي ڪيرتن ڪرڻ ڏيو.”

حاڪم هزاري مل کي وڏاڪ ڪروڌ آيو حڪم ڪيائين ته گهوڙي سوڌو هن کي وٺي هلي جوڌپور

جهولي ڪاهي لي رکي هلندو هو. هڪڙي هنڌ ڪپڙي
جو گهوڙو، اهڙي ڏنا ڪوڙي ڏوپ اگر اٿڻ سان پوڄا
ڪندو هو. ڏڻهن واس آلي پاڻن جي ڏن لڳي پيئي
هولڊي هئي. اڄ به رامداو جي جي مندر ۾ ڪپڙي
جو گهوڙو چاڙهڻ جو رواج آهي. ڪيترن هنڌ مندرن
۾ سري رامديو جي جا چرڻ ۽ ڪپڙي جي گهوڙي
جي پوڄا ٿيندي آهي چاڪاڻ ته رامديو جي خود
پنهنجي مڪي سان چيو ته ڪپڙي جي گهوڙي لي مان
آدرشي روپ ۾ سوار هوندس. هرجي پنجمي آلي پيو.
سادو سنتن کي اَن ۽ وستر ڏيندو هو. رامداو جي جا
پڄن ڳائيندو رهندو هو. چوڻ ۾ ايندو آهي ته رامديو جي
هرجي ڀاڻي جو سهائڪ آهي ۽ چمتڪار ڏيکاريندو
آهي. رامديو جي جو نالو سمسار ۾ امر ڪيو ته اهو
هرجي ڀاڻي هو. رامداو جي جي ڪٿا پڙهائيندو رهندو هو.

حاڪم هزاري مل کي پرچو

رامداو جي جي ڪٿا جو رس جيڪو هرجي ڀاڻي
جي واڻي ۾ هو سو ڪنهن ۾ به ڪينهي. هو رامداو جي
جي ڌرم جي مهما ۽ انهن جي واڻي جو پرچار ڪندو
هو. سڀني ذاتين جا ماڻهو ڌوٻي- حجم، براهمڻ- چمار،
سونارا- واڻيا، مسلمان- جيڪي سڀئي پنهنجن ۽ ذاتين جا
ماڻهو پيڙ پاءُ ڀلائي رامديو جي جي پوڄا ڪندا ۽

...ڙڪي ملندو. ان ڪري تون شادي ڪر."

هرڻيءَ چيو، "ابا! ڇوڪري هن مايا جار ۾ لـ...
...ڪاسارو."

گيدڙ چيو، "هرڻي! تون منهنجو چيو مڃي شادي
ڪر. زال بنا ڇوڪري پالڻ ۾ تڪليف ٿيندي. ماڻهو نه
چوندا ته گيدڙ هن کي ڪنوارو رکيو آهي."

هرڻي چوڻ لڳو، "سائين! توهان منهنجا رکپال
آهيو ته ڇوڪري کي نه ڪالهه جي تڪليف نه ٿيندي.
ماڻهو ڪجهه نه چون ڇوڪري پرواهه ڪرڻ ٿي ٿو مان
شادي ڪري ڪندس."

گيدڙ چوڻ لڳو، "ٻيڪس منهنجي ٻيٽي اڪيلي آهي.
جڏهن ڪاله تڪليف اچي پوندي ته ڇوڪري ياد ڪجانءِ.
مان هليو ويندس." اهي چئي گيدڙ ڪوڙي جو گهوڙو
الي ڇڏي اتر ڏيان لي ويو. هرڻيءَ کي ڏک ته ڏاڍو
ٿيو. آخر سنڌيا جو جهولي ۽ ڪوڙي جو گهوڙو ڪلهي
لي رکي گهر آيو. جهوليءَ ۾ هٿ وجهندي اي هڪ
سون جو سڪو مليس. هن ڪڏهن سون جو سڪو ڏٺو
اي ڪين هو. ٻهراڻ ٿيو ڏاڍا سو ڏاڍو خوش ٿيو
'جئه راما پير' 'جئه راما پير' چوندو پيرڙيءَ جا گن
ڳائڻ لڳو.

هرڻيءَ اڪڙاڻ چارڻ بند ڪري ڇڏيون شر...
... جيءَ جو ڳڻن ڳاءِ ڪرڻ لڳو جنهي ته واو ...

هاڻي مان اڪيلو ٿي ويو آهيان. هاڻي مونکان گهوڙي بنا مسافري نٿي ٿئي. گهوڙو نه هميشه مان ساڻ رکندو آهيان."

هرجيءَ چيو، "مان ان ڪري ٿو چوان جو هيءُ ماڻهن جي ٻچن ۾ گهڙي ويندو نقصان ڪندو نه ماڻهو مونکي اڇي مرچڙا هڻندا."

ساڌو واس ڌاري رامداڙ چوڻ لڳو، "پيارا ٻچس! تون ڪنهن به قسم جو خيال نه ڪر. اندر چئي اهو ساڌو اندر ڌاسان ٿي ويو ۽ گهوڙو به ڪڙي جو ٿي پيو. ساڌوءَ کي نه ڏسي هرجي وڃار ڪرڻ لڳو ته مان ڪهڙو نه مورک آهيان جو ٻچوان کي هٿان وڃائي ويٺس. هو روئڻ لڳو. هرجيءَ جو روئڻ ٻڌي ٻچوان جلد ئي ساڌوءَ جو واس ڌارڻ ڪري آيو ۽ چوڻ لڳو، "هان وٺ، هي منهنجو گهوڙو، هن جي پوڄا ڪجانءِ."

مان آدرشي روپ ۾ هن لئي هر وقت حاضر رهندس. هاڻي تون اڪيلون چارڻ جو ڌنڌو ڇڏي ڏي. هيءَ جهولي توکي ڏيان ٿو هميشه ڪلهي ۾ لٽڪائي رکجانءِ. پاڻي ۽ زمين تي نه رکجانءِ، هن جهوليءَ ۾ جا آهي اهو جاڻڻ لاءِ ڪڏهن به هٿڪي اوندو نه ڪجانءِ. صبوح، منجهند ۽ شام ٽيئي وقت هن کي گگر جو ڌوپ ڪجانءِ. هن جهوليءَ مان تنهنجي مرضيءَ آڌار پئسا ملندا. پر، هاڻي تون گرهستي ٿيءُ جيئن ته تنهنجو خرچ ٿيندو

هاڻي مان اُٺن ڏي واڙو آهيان. هاڻي مون کان گهوڙي
جا مسافري لاءِ نٿي. گهوڙو نه هميشه مان ساڻ رکندو
آهيان."

هرڻيءَ چيو، "مان ان ڪري تو ڇوان جو هيءَ
ماڻهن جي اٽڻ ۾ گهڙي وڃڻو نقصان ڪندو ته ماڻهو
مونکي اڃا مرچڙا هڻندا."

ساڌو واس ڏاڙهي واهندو چوڻ لڳو، "پيارا ڀڳت!
تون ڪنهن به قسم جو خيال نه ڪر. اڄرو ڇٽي اهو
ساڌو اندر ڏاڻان ٽي واءِ ۽ گهوڙو به ڪڙي جو ٽي
پيو. ساڌوءَ کي نه ڏسي هرڻي وچار ڪرڻ لڳو ته
مان ڪهڙو نه مورک آهيان جو ڀڳوان کي هٿان وڃائي
ويٺس. هو روئڻ لڳو. هرڻيءَ جو روئڻ ٻڌي ڀڳوان
جلد ئي ساڌوءَ جو ويس ڌارڻ ڪري آيو ۽ چوڻ لڳو،
"هان وٺ، هي منهنجو گهوڙو، هن جي پوڄا ڪجانءِ."

مان آدرشي روپ ۾ هن ۾ هر وقت حاضر رهندس.
هاڻي تون ڀڳوان چارڻ جو ڌندو ڇڏي ڏي. هيءَ
جهولي توکي ڏيان ٿو هميشه ڪلهي ۾ لٽڪائي رکجانءِ.
پاڻ جي به زمين تي نه رکجانءِ، هن جهوليءَ ۾ ڇا آهي
اهو ڄاڻڻ لاءِ ڪڏهن به هٿ کي اوندو نه ڪجانءِ. صبوح،
منجهند ۽ شام ٽيئي وقت هن کي گگر جو ڌوپ ڪجانءِ.
هن جهوليءَ مان تنهنجي مرضيءَ انوسار پئسا ملندا. پڻ،
هاڻي تون گرهستي ٿيءُ جيترو به تنهنجو خرچ ٿيندو

بابا راما پير ھرجي ڀاٽيءَ کي وردان ڏيئي رھيا آھن

ساڌوءَ چيو، ”جگر هرجي مان تنهنجي اڇا انوسار هلي ۽ ٿي ايندس.“

وري هرجيءَ کا ڳالهه ياد ڪندي چيو، ”مهاراج! هڪ ٻي ڳالهه چوڻ مان ڀلجي ويس. هاڻي جڏهن اچو ته هن گهوڙي کي نه وٺي اچجو. اُن وقت ٿلها ڪيس هوندا. هدجي ڏکي ٻچ سان ڪمتيءَ کي نقصان پهچندو.“

ساڌوءَ مسڪرائيندي چيو، ”ٻروڙا ڀڳت! تون ڏاڍو آهين. تنهنجو هردو ڪمترو نه شڪ ۽ ٻوڙ آهي. تون جيئن چوين ٿو تيئن ئي ڪندس.“

”ها ٻابا! مارواڙ ۾ ماڻهو ابتڪار ڪيئن وهندا آهن. سو مان توهان لاءِ ٻروي لي ٻيهي گليل هٿ جو ڪم وکي ڇڏيندس. توهان ٻڪين کي ٻچسائجو. مون وٽ مال مليدا نه توهان کي ملندا ڪوله. چيز ۽ ملنا ٻهر توهان کي ڪارائيندس. مکڻ سان ٻاجهريءَ جو ٻوڙو ۽ ڪير ڪارائيندو سانو. ٻابا! مان اڻ ٻڙهيل گنوار آهيان. مو لڪان ڪا به غلطي ٿي هجي ته معاف ڪندا.“ هرجيءَ لماڻائيءَ سان چيو. اهو ٻڌي ساڌو هرجيءَ تي ڏاڍو راضي ٿيو ۽ وري اچڻ جو وچن ڏئي هليو ويو.

ٻئي سال ٻڌي ۾ ساڌو ٻيهرجيءَ جهنگل ۾ آيو ليڪن گهوڙي تي سوار هو. هرجيءَ پرڻام ڪري چيو، ”ٻابا! توهان ٻهنجي وچن جا ته ٻڪا آهيو ليڪن هي گهوڙو وري به گڏ وٺي آيا آهيو.“ ساڌوءَ چيو، ”هرجي!

بابا راما پير ڊرجي ٻائيءَ کي وردان ڏئي رهيا آهن

…رجي چوڻ لڳو، ”مهاراج! مهنجي مُشڪ جو
…ختم ٿي ويو آهي. هن ريگستان ۾ واسڪ جيڪ
…تي آس پاس پاڻي ڪٿان آڻيو. توهان ٿي اڏاڙ ته
…پاڻي ڪٿان آڻي توهان جي پياس ٻوري ڪريان؟“
…ساڌو چوڻ لڳو، ”توکي شايد ڪرڻ ڳالهائڻ هي
…ڏس پنجي وڃي آهي. هيٺ ڪير لاءِ ۾ تو اٿين چير
…پاڻيءَ لاءِ ته تو اٿين چوڻ. شايد ڪنهن طرح مصيبت
…ناڙ تو چاهين. ڏس هتي هتي پڪي پيا آڏامن اُسي
…ضرور پاڻي هوندو. جلدي وڃ پاڻي ڪٺي آءِ. مهنجو
…ته گلو ٿي سڪي ويو آهي.“
…هرجيءَ چيو، ”مهاراج! مان ته روز اُن ڳالهه جي
…پرسان ردون ڪرڻون چاريندو هتي ايندو آهيان.
…لاءِ ته بلڪل سڪو پيو آهي. الهيءَ ۾ لـ هڪ ٻوند
…۾ پاڻي ڪونهي.“
…ساڌوءَ چيو، ”وڃ، جلدي هي ڪٽورو پاڻيءَ جو
…پري آڇ.“ هرجي هاڻي اُجان ڪير هو چمتڪار ڏسي
…جڪر هو سو ٻيا ڪنهن چون جان ڪرڻ جي ڪٽورو
…ڪٺي لاءِ ڏانهن هليو. لاءِ وٽ اچي ڏسي ته لاءِ پر
…برابر پيو آهي. لڏو نرمل جل ڏسي هرجي عجيب
…پنجي ويو. هرجيءَ ڪٽوري لاءِ ڪير لاهي آگر
…جنهن. جنهن لاءِ ڪيس نئين لـوڪ ڏسڻ ۾ آيا ڪ
…ڪدم اهو ڪيان ٿيو ته شري رامداس جي ٿي سا

جي واس ۾ آيو آهي.

هرجي ڪٺورو صفا ڪري ٻاٽيءَ سان ڀري ساڌوءَ وٽ آيو. ڪٺورو هن جي هٿ ۾ ڏيئي جهٽ هن جي چرنن تي ڪري پيو، "ٻاپو! اوهان ڌنيہ آهيو. ڌنيہ آهي توهان جو چمتڪار. اڄ ته دया ڪري منهنجي جهوپڙيءَ کي پوتر ڪريو."

هو ساڌوءَ کي پنهنجي ڪٽيا ۾ وٺي ويو. ڏاڍي پريم سان ٻاجهريءَ جي ماني ۽ کير کارائينس. ساڌوءَ پرسن ٿي چيو، "جهوپڙي اڄ تو منهنجي سيوا ڪئي آهي، هميشه اهڙن ساڌن سنتن جي اهڙي سيوا ڪجانءِ. تنهنجو هميشه ڪليان ٿيندو."

انهيءَ ڏينهن ساڌو هلڻ لڳو ته هرجيءَ عرض ڪيو "ٻاپو! اوهان هن غريب کي وري ڪڏهن درشن ڏيندا؟"

ساڌوءَ چيو، "تون جڏهن به سچيءَ دل سان ياد ڪندين مان هلي ايندس." هرجي چوڻ لڳو، "سوامي! توهان سرديءَ ۾ نه اچجو مون وٽ بسترو وغيره ڪجهه به ڪونهي مان غريب آهيان. گرميءَ ۾ ته ڏاڍي ٿڪ لڳندي آهي. پاڻي به ڪونه ملندو. ان ڪري اچو ته برسات جي مند ۾ اچجو. پاڻيءَ جو مينهن ٿيندو. ساوڻ کان پوءِ چوڌاري ساوڪ ٿيندي آهي. ان وقت توهان کي ڪا تڪليف ڪين ٿيندي."

هرڻي چوڻ لڳو، "مهاراج! منهنجي مُشڪ جو
پاڻي ختم ٿي ويو آهي. هن ريگستان ۾ واسڪ جيڪ
ر هتي آس پاس پاڻي ڪٿان آڻيو. توهان ٿي ٻڌائو ته
مان پاڻي ڪٿان آڻي توهان جي پياس پوري ڪريان؟"

ساڌو چوڻ لڳو، "توکي شايد ڪوڙ ڳالهائڻ جي
عادت پئجي وئي آهي. هميشه ڪير لاءِ ۽ تو انهن چيو
ته پاڻيءَ لاءِ به تون انهن چوين. شايد ڪنهن طرح مصيبت
ٽارڻ ٿو چاهين. ڏس هتي ڪتي پکي پيا اڏامن اهي
ضرور پاڻي هوندو. جلدي وڃ پاڻي کڻي آءُ. منهنجو
ته ڳلو ئي سڪي ويو آهي."

هرڻيءَ چيو، "مهاراج! مان ته روز اُن تلاءَ جي
پرسان ڊوڙون ڪريون ڄاڻندو هتي ايندو آهيان.
تلاءُ ته بلڪل سڪو پيو آهي. اهڙيءَ ۾ هڪ ٻوند
به پاڻي ڪونهي."

ساڌوءَ چيو، "وڃ، جلدي هي ڪٽورو پاڻيءَ جو
ڀري اچ." هرڻي هاڻي اڃان ڪير ۾ جهجهڪار ڏسي
ڇڪر هر سو پيا ڪٿهه جون جان ڪرڻ جهي ڪٽورو
کڻي تلاءَ ڏانهن هليو. تلاءَ وٽ اچي ڏسي ته تلاءُ پورو
ڀريو پيو آهي. ٿڌو نرمل جل ڏسي هرڻي عجب ۾
پئجي ويو. هرڻيءَ ڪٽوري ٽان ڪير لاهي آڳير سان
ڀريو. جنهن وقتي ڪمس ٿٻڻي لوڪ ڏسڻ ۾ آيا ڪمس
ٺ اهو گيان ٿيو ته شري رامداس جي ٿي ساڌوءَ

جي واس ۾ آيو آهي.

هرجي ڪٽورو صفا ڪري پاڻيءَ سان ڀري ساڌوءَ وٽ آيو. ڪٽورو هٿ جي هٿ ۾ ڏيئي جهٽ هن جي چرڻن ۾ ڪري پيو، "ٻاپو! اوهان ڌڻي آهيو. ڌڻي آهي توهان جو چمتڪار. اڄ ته دايا ڪري منهنجي جهوپڙيءَ کي پاڪ ڪيو."

هو ساڌوءَ کي پنهنجي ڪٽيا ۾ وٺي ويو. ڏاڍي پيار سان ٻاجهريءَ جي ماني ۽ کير کارايائينس. ساڌوءَ نهايت نيءَ چيو، "جهڙي اڄ تو منهنجي شيوا ڪئي آهي، هميشه پنهنجي ساڌن سنتن جي به شيوا ڪجانءِ. ايشور هميشه ڪلياڻ ڪندو."

انهي جي پٺيان ساڌو هلڻ لڳو ته هرجيءَ عرض ڪيو، "ٻاپو! اوهان هن غريب کي وري ڪڏهن درشن ڏيندا؟"

ساڌوءَ چيو، "تون جڏهن به سچيءَ دل سان ياد ڪندين مان هليو ايندس." هرجي چوڻ لڳو، "سوامي! توهان سرديءَ ۾ نه اچجو مون وٽ بسترو وغيره ڪجهه به ڪونهي مان غريب آهيان. گرميءَ ۾ ته ڏاڍي اُڃ لڳندي آهي. پاڻي به ڪونه ملندو. ان ڪري اچو ته برسات جي مند ۾ اچجو. ٻاهر جو مينهن ٺيڪ ٿيندو. ساوڻ کان پوءِ چوڌاري ساوڪ ٿيندي آهي. ان وقت مون کي ڪا به تڪليف ڪانه ٿيندي."

هرجي چوڻ لڳو، "مهاراج! منهنجي مُشڪ جو پاڻي ختم ٿي ويو آهي. هن ريگستان ۾ واساڪ جهڙا ۾ هتي آس پاس پاڻي ڪٿان آڻيو. توهان ٿي اڃايو ته مان پاڻي ڪٿان آڻي توهان جي پياس پوري ڪريان؟"

ساڌو چوڻ لڳو، "توکي شايد ڪوڙ ڳالهائڻ جي عادت پئجي ويئي آهي. هميشه ڪير لاءِ به تو اڳين چيو ته پاڻيءَ لاءِ به اڳين چوڻ. شايد ڪنهن طرح مصيبت ٽارڻ ٿو چاهين. ڏس هتي جتي پکي پيا اڏامن اتي ضرور پاڻي هوندو. جلدي وڃ پاڻي کڻي آءُ. منهنجو ته ڳلو ئي سڪي ويو آهي."

هرجيءَ چيو، "مهاراج! مان ته روز اُن ٽلاءَ جي پرسان رڍون ٻڪريون چاريندو هتي ايندو آهيان. ٽلاءُ ته بلڪل سڪو پيو آهي. اُنهيءَ ۾ ته هڪ ڦڙو به پاڻي ڪونهي."

ساڌوءَ چيو، "وڃ، جلدي هي ڪٽورو پاڻيءَ جو ڀري اچ." هرجي ماٺي اچان ڪيو ۽ چمتڪار ڏسي جڪو هو سو پيا ڪڇهه چون جان ڪرڻ جي ڪٽورو کڻي ٽلاءَ ڏانهن هليو. ٽلاءَ وٽ اچي ڏسي ته ٽلاءُ پورو ڀريو پيو آهي. ٿڌو نرمل جل ڏسي هرجي عجب ۾ پئجي ويو. هرجيءَ ڪٽوري ڀان ڀري لاهي آڳير سان چيو. چنبڙائي ڪس ٽٻي لوڪ ڏسڻ ۾ آيا ڪس اڪدم اهو گيان ٿيو ته شري رامديو جي ئي ساڌوءَ

چاهيو ٿا ڪريان.”

ساڌوءَ سوچيو ته هرجي شايد ڪوڙ ٿو ڳالهائي چيائين، ”هرجي! تنهنجي موٽڪي کير پيارڻ جي مرضي ناهي ان ڪري ڪوڙ ٿو ڳالهائين. ٽوڪي بلڪل سمجهي هيترو پري رستي تي هلندو آيو آهيان ته تو وٽان ضرور ڪجهه ملندو. تو مان اهڙي اميد ڪانه هئيم. ساڌوءَ کي ايئن نه ڪهڻ. موٽڪي ته هتان ئي ٻڪريءَ جي ٿڻن ۾ کير نظر اچي رهيو آهي. هاڻ وڌيڪ انڪار نه ڪر. هي ڪٽورو ڪٿي هن ۾ موٽڪي کير پيار.” هرجي پاڻ دل ۾ سوچڻ لڳو ته ساڌوءَ کي ڪيئن سمجهايان ٻڪريون کير ڪونه ڏينديون آهن. پر ڪٿي هي ساڌو ڪروڌ ۾ اچي سراپ نه ڏئي ان ڪري هن جو غصو شانت ڪري وشواس ڏيارڻ لڳو. سو ڪاٺس ڪٽورو ورتائين ۽ جيئن ئي ٻڪريءَ جي ٿڻن هيٺان جهليائين ٻڪريءَ جي ٿڻن مان کير جي ڌارا وهي نڪتي. اهو ڪرشمو ڏسي هرجي عجب ۾ پئجي ويو. ڪجهه به سمجهه ۾ نه پيو اچيس ته هي ڇا ٿيو؟ ڪٽورو ڀري ساڌوءَ کي ڏنائين. ساڌو پيٽ ڪري کير پي ويو، پرسن ٿي چيائين، ”هرجي! ڀڳوان تنهنجو ڀلو ڪري. هيءُ سڀ تنهنجي ڀڳتيءَ جو ڦل آهي. چڱو ڀلا، هاڻي باقي موٽڪي ٿورو پاڻي پيار. گرميءَ ۾ گلو سڪي ويو آهي.”

پوءِ ٻر هو گهرائو ڪين. همٿ سان ڪم ڪندو هو؛
انهيءَ لئي رامداس جيءَ جو درشن ڪرڻ؛ انهن ڳالهڻ ڪين
چڏيائين. گائو به سرنائو هوس. سچي راس اوڄاڳو ڪري
ٻين کي به رس وٺائيندو هو. هڪ ٻيو جيڪو هيٺو
انهن ٻڌندو هو ووي ٻڌڻ لاءِ منتظر رهندو هو. انهن
ڳالهين وقت رامداس جي ڏيان برلين لئي وهندو هو سڌ ٻڌ
وڃائي وهندو هو. جيڪي سندس انهن ٻڌڻ رهندا
هئا ته اهي به پنهنجو پاڻ وساري وهندا هئا.

هڪ ڏينهن هرجي اڪرائون به چاري رهيو هو؛
انهن به ڳائي رهيو هو ته اوچتو هڪ سادو گهوڙي تي
چڙهي وٽس آيو. جڏهن هرجيءَ جو انهن ٻورو ٿيو؛
اکيون کولائين ته ساهون ساڌوءَ کي بيٺل ڏٺائين.
ساڌوءَ کي نمسڪار ڪيائين؛ سوال ٻري لطر سان
ڏانهس نهاريائين. ساڌوءَ هن کي اچي چيو، ”بچا!
مان تمام پري کان آيو آهيان. ڏاڍي بک لڳي اٿم.
اکين اڳيان اوندهه اچي وئي آهي. ٿورو هين اڪرائن
جو کير پيار ته ڪجهه اڃ لٿم. ڀڳوان تنهنجو ڀلو ڪندو.“

هرجيءَ نمرتا سان وراڻيو، ”مهاراج! مهنجا ڏن
ساڳيءَ جو توهان پڌارڻ آهيو. هي جيڪي اڪرائون
ڏسي رهيا آهيو اجان ٻچڙا آهن. ڪير ڪوله ٿيون ڏنن.
توهان کي ٿراس موڪلڻ جو دک به ٿو ٿئي پر مان
لاچار آهيان. مونکي معاف ڪرايو. سي جيڪا شيرا

راما پير جو سچو ڀڳت هرجي ڀاٽي

ڀڳت آهن ته ڀڳوان امر آهي. هرجي ڀاٽي ۽
رامداو جيءَ جو سچو نشڪام ڀڳت هو. اُن کي وسارڻ
رامداو جيءَ کي وسارڻ ٿيندو. هن ڀڳت پنهنجو سڄو
جيون راما پير کي ارپڻ ڪيو. هُن جا اُپديش سڀائي
هن جي مهما ڳائي جس وڌايو.

اوسيئا جي پرسان ٻراٽي ڳوٺ ۾ اگمسي ڀاٽيءَ نالي
هڪ غريب ڪرار رهندو هو. هو مهڙي شڪل پکش
جي ٻيج تي روٽيها اڀدو هو ۽ شري رامداو جيءَ جو
درشن ڪري سڄي رات رام ساگر تي مندر ۾ ڀڄن ڳائيندو
هو. ڀڳوان جي ڀڳتيءَ جي ارپاو سان وڪرم سنبت
۱۷۸۹ ۾ کيس پٽ ڄائو. جوتشين هن جي جنم پتري
ڏسي اڳڪٿي ڪئي، ”هيءُ ٻالڪ ڀڳوان جو وڏو ڀڳت
ٿيندو ۽ سڄي دنيا ۾ نالو ڪڍندو.“ هن جو نالو
هرجي ڀاٽي رکيو ويو.

جهڙو ٻاپ اگمسي ڀاٽي ڀڳت ۽ سداچاري هو تهڙو ئي
هرجي ڀاٽي ٿيو. هو ٻه پتا وانگر رام ساگر تي رامداو
جيءَ جا ڀڄن ڳائيندو هو. ٻيج تي هو ٻه روٽيها واندو
هو ۽ ڪرڙو چاري پتا جي مدد ڪندو هو. پتا جي
مرڻ کان بعد هرجيءَ جي ڪلهن تي ئي گهر جو بار اچي

اُن کان پوءِ سيٺي سماڌيءَ کي پرڻام ڪيو ۽ پرپوءَ
جو ساٿي و ننڍي پڻ ٻالمنڊي سڀ پنهنجي گهر هليا
ويا. جڏهن محل ۾ آيا ته هر ڪنهن جيءَ نٿي شيون جهڪي
آنديون هيون سي غائب ٿي ويون. اُلي ڪجهه به ڪين
هو. طبيلي ۾ رامديو جيءَ جو جهڪر ليرو گهوڙو اڏل ته
سو به ڪونه هيو. اهو ڏسي هر ڪنهن جيءَ کي ڏاڍو اچرج
ٿيو. هو سڀ روئندا روئندا پنهنجي گهر هليا ويا.
رامديو جي هاڻي 'رامآپير' ڪري پوڄا ٿي وڃي.

اهڙيءَ طرح شري دوارڪاناٿ رامديو جيءَ جو
اوتار ڌارڻ ڪري هيءَ ليلا سماپت ڪري پرم ڌام
پڌاريا. راجا اجمل جو ڪلنڪ مٽائي مائنا ميڻادي جي
ممتا پوري ڪيائون، ڀاڳين کي پورو ڪري ڀڳتن جا
دک دور ڪيائون، اوچ نيچ جو ڀيد مٽائي، سنسار
کي ڀڳتيءَ جو پيغام سڻائي. راجستان ۾ رامديورا
(رونڇا) ڇهڙو پوتر استان اڻائي امر ٿي ويا.

لولا لنگڙا، پنگلا ۽ ڪوڙهه جي ڪاڻا ڪٿي ڪري ڇڏيندس." انترو چئي آواز بند ٿي ويو. سڀ ٻڍهڙي ٻڍهڙي ٻل ڪڍائڻ لڳا. اَجمل جيءَ ۽ سماڌيءَ لئي گهڻو جوس ۽ گڪر ڌوپ ڪيو. آرتي ڪئي.

وري آراڌنا ڪرڻ لڳا، "هي دوارڪا ناٿ! لئور ولش جي هنن ڀاڳن تي دِيا ڪريو. اسان کان وڏي غلطي ٿي آهي. ٻارن جو ڏهن ڪريو ڏوهه ڪونهي. اسانکي ڇاهي جيڪا سزا ڏيو. هي آنائن جا ناٿ! اسانجو عقل تمام گهٽ آهي. موهه مايا سان گهيريل هئڻ ڪارڻ اسان کان هيءُ اپراڌ ٿيو آهي لوهانجو سراپ گهڻو ڪٺور آهي. پرڀو! دِيا ڪريو." جڏهن اَجملجي ان طرح روئي وينتي ڪرڻ لڳو لڏهن پگوان ديس دِيال پڪنن جو آواز ٻڌو ۽ هنجو هردو ۽ هن دکي واڻيءَ سان پگهرجي ويو. لڏهن آڪاس واڻي ٿي:

"پڪتو! سراپ نه ڪوڙو ٿي سگهي. لوهان سڀ گڏجي رهجو. جيڪو مون وٽ پرساد چاڙهڻ اچي اُن کي گهيري سڀ پرساد ڦري وٺجو. ائين ڪرڻ سان لوهان لٽيرا چوائيندا. اهڙيءَ طرح لوهان کي ڇوٽڪارو ملندو. جيڪو ڏين مليو ٻاڻ ۽ ورهائي کٽجو. ٻاليءَ جي سماڌيءَ تي جيڪو پرساد اچي اُنکي لوهان هٿ نه لڳائجو. اُهو ميگهه ونش جو ٿيندو."

ورتي. هنجي ٻانهن. هو ماڻهن سڀني کي ڇڏي الوپ
ٿي ويا آهن. هڪ ڏينهن منهنجو چوڪ مڃيو. اُن سماڌيءَ
کي ڪو به ڏسڻ نه سگهن." سڀئي هر اوچيءَ جي اُن ڳالهه
کي ٻڌڪو ڏار. سڀ ملي رام سروور تي ويا. جيئن
ئي سماڌيءَ کي کوٽڻ لڳا ته ڪوڏر سماڌيءَ تي نه ٻڌو
کوٽڻ واري جي مٿي تي لڳي. اُن چمتڪار تي سڀ واڳڙا
ٿي ويا. ٻيو وري ٻه چپ ته رهيا، سماڌي کوٽڻ جو ڪم
ڇالو رکيائون. ٿوري ئي سماڌي کوٽيائون ته، اُن مان
گل نڪتا، نڪي سماڌيءَ مان هڪ ٻيڪر آواز آيو.

ڀڳوان جو ٺڳن کي سراپ

"هي لٽيرو ولهي! مون اوهان کي ٻارهن ٿي چيو
هو ته ڇاهي ٻرهما، وشنو ۽ مهيش ڪم ا چولا اچي
چوي ٿو اوهان منهنجي سماڌيءَ جو پڙدو نه هٽائجو.
اوهان منهنجي حڪم جي اُلٽراءِ ڪئي آهي هاڻي
اوهان لٽيرن جهڙي حالت ٿيندي. جيڪڏهن منهنجو
پڙدو نه هٽايو ها ته اوهان جي ٻڍهي در ٻيڙهي ٻيو
هجن ها. اوهان ٺلو نه ڪيو. منهنجي هن سماڌيءَ جا
ڇرچا دور دور تائين ٿيندا. ڏاوان ڇاهي غريب ڪانڀڳ،
ٻ هن سماڌيءَ جي درشن لاءِ ضرور ايندا. هندو
مسلمان ٻئي ڪٺهن جالي پهد جي منهنجي سماڌيءَ جي
آراڌنا ڪندا. ڀڳتن کي مان ليتر دان ۽ پتر دان ڪندس.

لولا لنگڙا، ٻوڙا ۽ ڪوڙهه جي ڪارا ڪنهن ڪري ڇڏيندس." اهڙو ڇئي آواز بند ٿي ويو. سڀ ٻهڪجي ٻهڪجي ٻل ٻڌائڻ لڳا. اجمل جي ۽ سماڌيءَ تي گيهه جي جوت ۽ گگر ڌوپ ڪيو. آرتي ڪئي.

وري آرادنا ڪرڻ لڳا، "هي دوارڪا ناٿ! ٺاڪور ولش جي همن ٻارن تي دَيا ڪريو. اسان کان وڏي غلطي ٿي آهي. ٻارن جو ته هن ۾ ڪو به ڏوهه ڪونهي. اسان کي چاهي جيڪا به سزا ڏيو. هي اناٿن جا ناٿ! اسانجو عقل تمام گهٽ آهي. موهه مايا سان گهيرجڻ ڪارڻ اسان کان هيءَ اپراڌ ٿيو آهي. توهانجو سراپ گهڻو ڪٺور آهي. پڀو! دَيا ڪريو." جڏهن اجملجي ان طرح روئي ولپتي ڪرڻ لڳو تڏهن ڀڳوان دين ديال ڀڳتن جو آواز ٻڌو ۽ هنجو هردو به هن دکي واڻيءَ سان پگهرجي ويو. تڏهن آڪاس واڻي ٿي.

"ڀڳتو! سراپ ته ڪڙو ٽري ٿي سگهي. توهان سڀ گڏجي رهجو. جيڪو مون وٽ پرساد چاڙهڻ اچي ان کي گهيري سڀ پرساد ڦري وٺجو. ائين ڪرڻ سان توهان لٽيرا چوائيندا. اهڙيءَ طرح توهان کي ڇوٽڪارو ملندو. جيڪو ڌن ملي ته پاڻ ۾ ورهائي کڻجو. ٻاليءَ جي سماڌيءَ تي جيڪو پرساد اچي انکي توهان هٿ نه لڳائجو. اهو ميگهه ونشن جو ٿيندو."

ورتي هجي ها ته. هو توهان سڀني کي ڇڏي اڪيلو
ٿي ويا آهن. هڪ ڏينهن مهيندر چوڻ لڳو. ”آن سماڌيءَ
کي ڪوئي ڏسو نه سگهن.“ سڀني هن توجهيءَ جي ان ڳالهه
کي نيڪ ڄاتو. سڀ ماڻهو رام سرووڙ تي ويا. جيئن
ئي سماڌيءَ کي ڪوٺي لڳا ته ڪوڏر سماڌيءَ تي نه پر
ڪوٺي واري جي مٿي تي لڳي. آن چمتڪار ٿي سڀ واڳڙا
ٿي ويا ۽ ٻر وري به چپ نه رهيا، سماڌي ڪوٺي جو ڪم
چالو رکيائون. ٿوري ئي سماڌي کوٽيائون ته، آن مان
گل نڪتا، ۽ ان سماڌيءَ مان هڪ ٻيهڪ آواز آيو.

ڀڳوان جو ٺڏوڙن کي سراپ

”هي ٺڏوڙ ولهي! مون توهانکي ٻهراڻ کي ڇير
هو نه چاهي ٻرهما، وشنو ۽ مهيش ڪير ٻه چوله ائي
جري ٻر توهان مهيندي سماڌيءَ جو ٻڙدو نه هٽائيو.
توهان مهيندي حڪم جي انڪراي ڪئي آهي ٿاهي
توهانجي ٽٻرن جوڙي حالت ٿيندي. جيڪڏهن مهيندو
ٻڙدو نه هٽايو ها ته توهان جي اڙهي ٻر ٻهڙهي ٻير
هجن ها. توهان شلو نه ڪيو. مهيجي هن سماڌيءَ جا
ٻر جا دور دور تائين ٿيندا. ڏاوان چاهي غريب ڪائڪ،
ٻر هن سماڌيءَ جي درشن لاءِ ضرور ايندا. هندو
مسلمان ٻيا ڪنهن جاتي ٻند جي مهيندي سماڌيءَ جي
آراڌنا ڪندا. ٻگتن کي مان ٻيڙدان ۽ ٻتر دان ڪندس.

مولهتي وشواس نه ڪندا؟"

انهن ٽنهي شخصن کي ڏسي سڀئي سپاهي عجب ۾ پئجي ويا. اجمل جيءَ کي هاڻي هرٻوجهيءَ جي وچن تي وشواس ڪرڻو پيو. هن وڏيرمڻي ٻوجهيءَ کي چيو، "انهن ٽنهي شخصن کي مون پنهنجي هٿن سان سماڌيءَ ۾ رکيو هو. اهي هرٻوجهيءَ وٽ ڪيئن آيا؟ منهنجو ته دماغ ئي ڪم نٿو ڪري." سڀا جا سڀ راجڪرمچاري جيڪي ان وقت سماڌيءَ تي حاضر هئا، وائڙا ٿي ويا. جڏهن زنانخاني ۾ اها خبر پهتي ته انهن کي به عجب لڳو. سڀ هڪ ٻئي کي وائڙا ٿي چوڻ لڳا، "هيءَ سڀ ڪيئن ٿيو." راڻي نيتلديءَ کي اٽل وشواس هو ته رامديوجي ئي پنهنجي قدم پڌارايا آهن.

سڀ ماڻهو هڪ جاءِ تي وٺي ان وشنو تي پاڻ ۾ ڳالهيون ڪرڻ لڳا. هرٻوجهيءَ وچ ۾ ٿي چيو، "توهان ماڻهو شري رامديو جيءَ جي چمتڪارن کان چڱيءَ طرح واقف آهيو. هن اهي چمتڪار ڏيکاريا آهن جو راجستان ئي نه، سڄو ڀارت هنجي جس جئڪار ڪري رهيو آهي. هن جي ليلائن جي مان جيتري ساراهه ڪريان اوتري ئي گهٽ آهي. شايد انهن توهان سڀني جو امتحان وٺڻ لاءِ ائين ڪيو آهي. توهان ڏٺو جو سڄو ٻراهمڻ هنجي آتما سان آهي يا خالي ڏيکڻ سان؟ توهان منهنجي لفظن تي وشواس ڪريو. مان سچ ٿو چوان هن سماڌي

استراحت کي ڪارا ڪڪڙا پالل هئا. جڏهن هن
ـوجيءَ کي پرسان ايندو ڏٺو ته رامداوجيءَ کي ياد
ـي روئڻ لڳا. هرسوجي هاٿي ته وڏي سوچ ۾
ـب. هن جو سر چڪرائڻ لڳو. اڃان هاٿي ته
ـي ويو. آيو آهي. مگر اهو ته
ـ شري رامداوجيءَ سان ملي آيو آهي. هيءَ آشب خبر ڪنهنجي
ـڪار.. ڳالهه ڪرڻ ڪٿي. دل اندر پڇي ٿي ويو،
ـهي؟ هرسوجي پڇيو؟ چا ٿيو آهي؟ شري رامداوجي ته
”توهان سڀني کي پاڻ ۾ واڻي ڳالهيون
ـهاٿي مولڪي مليا آهن. اسان ٻنهي هاٿي اچي رهيا آهن.“
ـڪهڙون آهن. هو گهرڙو ڦيرائي
هرسوجيءَ جون ڳالهيون ٻڌي اڄ ڇوڙ لڳو،
ـ”هربوجي اون پاڳل ته ڪونه ٿيو آهين. رامداوجيءَ
ـڪي سماڌي وڏي اڄ چوڻ ڏينهن ٿيو آهي. تون
ـشوڪ ظاهر ڪري هي بيدران پاڳلن جهڙيون ڳالهيون
ـڪري رهيو آهين.“ هربوجيءَ کي ته پورو وشواس
ـهو ته اڃان هيٺئر رامداوجيءَ سان ڳالهيون ٻڌڻ لاءِ تيار ته هو
آهيان. هو اڄ جهلڪيءَ جون ڳالهيون لفظن لکي وشوا
هو ڇوڙ لڳو، ”توهانکي معلوم هاٿيءَ رامداوجيءَ هيءَ
ـته اچي پو هيءَ ڏسو شري ڏسڻ لاءِ چيو آهي، ه
ـڪيترو مالسا مطالڊي کي موڪليا آهن ؟ هيءَ
ـوهڙو ڪهڙيا وهرمداوجيءَ لاءِ ڏسڻ لاءِ چيو آهي چا توهان اڃا
آنچل توهانکي

آهي. مگر مولکي ان لي وشواس نہ آيو سو سڌو گهوڙي لي چڙهي لوهالکي ڳولهڻ لاءِ هتي ڊوڙندو هليو آيو آهيان."

ڀڳوان رامديو جيءَ کلي ڏنو ۽ چيو، "ڀائي! هراوجي، هن سنسار کي توهان سڃاڻين ٿو. جيئن مرضي پوهن لئن چوندا ولن ذرو بہ چرڪن ۽ ٿو توکي ڇا ٿو محسوس ٿئي؟ ڀليو ڇڏ ان ڳالهہ کي ۽ توهان بہ چار ڏينهن روڪيا ٿي رهہ. مان هاڻي گهوڙي کي گاهہ چرائي اچان ٿو، توهان ڳوٺ نہ وڃين ٿي ٿو. هڪ ڪم ڪجانءِ هيءَ ولن ڪٽورو ماتا ميڻادي کي، واکجڙا ڀائي وارمديو کي ۽ هيءَ اَپہ اَنچل ڀتا اجمل جيءَ کي ڏجانءِ. پڻ سڀني کي منهنجي رام رام چئجانءِ. مان منهنجي پٺيان لي گهوڙي کي چاري اچان ٿو."

جڏهن هراوجي روڪيا ڳوٺ جي واڃهو آيو تہ ڇا ڏسي تہ کوهہ لي استريون ڪارا ڪپڙا پائي ويٺيون پيون. ڳوٺ بہ اڳتي هليو تہ انين محسوس ٿيس تہ سڄو ڳوٺ شوڪ- ساگر ۾ ٻڏل آهي. سڀني وارَ ڦهرائي ڇڏيا آهن. جڏهن هو بازار جي طرف وڌيو تہ ڏٺائين سڄي بازار بند آهي. هراوجيءَ جو هردو ڪنبڻ لڳو. من ۾ هڪ نئين چنتا جاڳيس تہ هي ڇا آهي؟

جڏهن هراوجي راجمحل ۾ ويو تہ اَلي اجمل جي، وارمديو جي ۽ ٻيا درباري اَڇا ڪپڙا پائي ويٺا هئا.

ري رامد يوجي ۽ جو هربوحي ۽ سان ملڻ
پکران رامداوجي ۽ جي سماڌي ولڻ هي حمر جڏهن
ن عزلزن ۽ سندس پرامي هربوجي سالڪل ڪي
ر هيڪي ڏاڍو دڪ ٿيو. جيئن ئي هو گهوڙي
سوار ٿي گهرت تان باهر آيو ته هن کي لمام سدا
ڪي ذسڻ ۾ آيا. هو رستي تان سوچيندو پٽي واو ته
ندنؤ جي مولسان ملڻ ڪان سواء ڪيئن لڳا سماڌي
ي سکين. جو ته پکوان شري رامداوجي ۽ خود پنهنجي مکه
ندال مان چيو هو، ”جڏهن مان پنهنجي ڏام واندس ته
لوسان ضرور ملندس.“ ته جا هن جا اهي وچن ڪوڙا
لڪرندا. ته انهن لئي نٿو سگهوي. هو گهوڙي ڪي لوزي ۽
سان دوڙائيندو روهڙيا طرف اچي رهيو هو، جيئن لئي
روهڙيا جي پرسان پهتو ته شري رامداوجي ۽ ڪي آئي
ڏهوڙو چاريندو ڏٺائين. شري رامداوجي ۽ ڪي ذسندي
ئي هراوجي جلدي گهوڙي تان لهي پکوان جي چرڻن
۾ ڪري ٻيو.
بٽي ڏاڍي پرلم سان مليا. هراوجي ۽ هي من جي
ڪا واهندي رهي. هراوجي جو ڙ لڳو، ”مون ته
ءو آشپ سماچار پڌو هو. لڏهن پکوان رامداوجي
، ”اهڙو ڪهڙو سماچار هو.“ هراوجي جو ڙ لڳو
رامداوجي! مون اڄ هو ته ٿوهان سماڌي ولڻ

ڳيارس جو پرساد پٽو ۽ ڦلا جي ٿالي تي پٽو جو سمجهجو.

"منهنجي سماڌيءَ وٽان ڪان پوءِ برهما، وشنو،
مهيش چاهي ڪير به ڇونه اچي، سماڌي واپس نه
کو نجو. منهنجو پردو نه هٽائجو. منهنجو پردو هٽائڻ
سان توهان جون پيڙهيون ڪشٽ ڏسنديون. منهنجي
سماڌيءَ تي گيهه جي جوت ڪڪر ڏيپ؟ اڇو جهنڊو
وڪجو. مان پنهنجي ڀڳتن سان هر وقت ساڻ رهندس.
ڏيپ داب ڪري جيڪو مونکي ياد ڪندو آن جون
منوڪامنائون مان پوريون ڪندس. اهو منهنجو

شري رامديوجيءَ جي سماڌي وٽ

صبوح ٿيندئي شري رامدوجيءَ ڊاليءَ جي ٻڌائل
استان تي پهتو جهنڊو کوڙي چڙهيو. سماڌي کوٽڻ
لي ٻهتامر ۽ چاڪرڙاون اڪٺيون. اتريءَ ۾ ته ماڻهن ۾
هاهاڪار مچي ويو ته ڀڳوان همشه لاءِ ڪين ڇڏي ويندو.
هاءِ ابو جي! هاءِ راما ابو جي! سڀ
الهن سوچي ۽ ڪرم سنجه
جتي روئڻ لڳا. ڀڳوان شري رامدوجي ڌ ماڻهن هٿ ٻ
ٻنڌڻ سؤ ٻنڌڻ ٻڌي جي ڪيارس پهتي ڪشب سڀني
نارئل ڪٽي، ماڻا ٻڌا، ابيءَ بيٺ پهتي سان باجن سار
راجپوت سردارن ۽ شهر جي لسرڻارن سان ٻوڙهه ڪان آ
سماڌيءَ طرف روانو ٿيو. پوڪرڻ رامديوجيءَ
ماڻهن نارئل مصري ۽ گلال سان
پوڄن ڪيو.

رامديو ڀڳوان سماڌيءَ ۾ ويهڻ کان اڳ سڀني
چوڻ لڳا، ”منهنجا ڀڳتو! هر مهني جي شڪل ٻ
جي ٻيج (چنڊ) تي آسو ڪيو. ٻرام سان ڪي
ڪندي راس جو اوڄاڳو ڪيو جتي منهنجي
ٻوڄا ٿيندي اتي مان هر وقت حاضر رهندس. ه
مالڪ ۽ ٻٽيءَ مهني ۾ روٺيا ۾ ڌسڻن ۽ ڪيارس
ميلو لڳائجو. ڌسڻن جو ٻرساد مولڪي ٻرابت ل

. سڀ ماڻهو 'ڏالي ٻاليءَ جي هٿ' پڪاريندي چوڻ
ا، ”ڏالي! لون ڏليه آهن.“
پڳوان شري رامڻو جي چوڻ لڳا، ”پڌو پالرو!
ڏالي ٻاليءَ هي سماڌيءَ کي ني ڪرنٽو پولڊو.
وران سماڌي ولندس. پوران ڏاليءَ جي مالا پتا
ان سپاڻي سماڌي ... مالا پتا هي اپدڻي
ڪي ... ڏارلـ جلد ني اچن.“ آشرواد ورلي.
ڏاليءَ هنن کي پرڻام ڪيو ۽ موڪلائي ... راما پير
ان ڏان پوءِ ڏالي ٻاليءَ چيو، ”لوهان سڀ ۽ سماڌيءَ
جو اچن ڪري پرساگرمان پار لڄو.“ اڻين ڄڻي
پر پور رکيائين. سپني جي ڏسندي ڏسندي هوءَ سماڌيءَ
پر التر ڏيان لي واڻي. سپني ترنارلس سماڌيءَ کي ار ڻام
ڪيو. ڏوپ ڏعسا رکي آرلي ڪئي ۽ جڻ جڻ ڪار
معاڻ لڳا. راما پير جي ساپهون لي هن سماڌي ولي
لرواڻ پد حاصل ڪيو.
سڀ ماڻهو چوڻ لڳا، ”پرپوا لوهالچي مايا آپ
آهي. لوهان اپهيڻي پـڳـيـء هي مها وڌالي. ڏال
ٻاليءَ کي مهان بڻائي هن کي پـرم ڏام موڪلي چڏ
ڏالي ٻائي حالانڪ ميگهه ونشي چوائي ني، ار لو
جو ناڻو هر وقت سمرڻ سان لوهان هن کي امر ڪ
چڏيو. ڏليه آهيو پڳوان! لوهان جي ڏرٻار ۾ اوچ
جو ڪوا پيد ڪريهي. لوهالڪي ڀالي جي مها
ٻاليءَ هي سماڌيءَ مان ني حاڻي سگهڻي لي.“

ڏالي ٻائيءَ جو سماڌي وٺڻ جي لهاري

. سڀ ماڻهو 'دالي بالي' جي جئه' پڪاريندي چوڻ
ـا، "دالي! لون ڏليه آهين."
ڀڳوان شري رامداس جي چوڻ لڳا، "بدو بانرو!
ـوران دالي باڻيءَ جي سماڌيءَ کي تي ڪونڊو پولدو.
ـان سياڻي سماڌي ولعدس. پهران داليءَ جي مالا پتا
ـڪي ڪهر ڏاول. جلدي اچن." مالا پتا جي اپدلئي
داليءَ هنن کي پرڻام ڪيو ۽ مرڪلائي آشروا ورلي.
ـان ڏان پوءِ دالي باڻيءَ چيو، "لوهان سڀ ٻه واما پهر
جو ٻهن ڪري پروساگر مان بار لجو." الين چئي سماڌيءَ
ٻه پهر رکيائون. سيٺي جي ڏسندي ڏسندي هوءِ سماڌيءَ
ٻه اندر ڏيان ۾ ويٺي. سيٺي پرنائين سماڌيءَ کي پرڻام
ڪيو. ڏوپ ڏکيا رکي آرتي ڪئي ۽ جڻ جڻ ڪار
مانڻ لڳا. راما پير جي سابهرن ۾ هن سماڌي ولي
پرواڻ پد حاصل ڪيو.
سڀ ماڻهو چوڻ لڳا، "پرپرا لوهاڻي مايا اُب
آهي. لوهان اهڙي پرڀس جي مهما وڏائي. دا
باڻيءَ کي مهان بڻائي هن کي پرم ڌام مرڪلي چڏ
دالي باڻي حالانڪ مڪيه ولشي چرائي ٿي، پر او
جو اللو هر وقت سمرڻ سان لوهان هن کي امر ڪ
چڏاو. ڏليه اهيو ڀڳوان! لوهان جي دربار ۾ اوچ
جو ڪرڻ پيڊ ڪراهي. لوهاڻي نالي جي مهما
سماڌيءَ مان ٿي جاڳي سگهندي ٿي.

ٿاريءَ ۽ ڳر جي سماڌن جي نشاني ڪهڙي آهي؟"
ڏاليءَ هٿ جوڙي چوڻ لڳي- ”اڙيو! هيءَ لـ
منهنجي سماڌي آهي. ٿاريءَ جي سماڌيءَ جي نشاني
اها آهي- ان ۾ چوڻيءَ جو ڏورو ۽ ڦٽي نڪرندي.
جنان صندلي، پيتانبر ۽ چاڪسڙي نڪري اها ٿو هاڻي
سماڌي هوندي."

رامداس جي چوڻ لڳا- ”ڏالي! تو اڪٽي نه ڪري
ڇڏي، پر ڏسڻو آهي ته اها ڪوڙي نه ٿئي. ڇوڪڏهن
ڪوڙي ٿي ته لوڪ سڀني جي نظرن ۾ ڪري پونداسين.
سڀ ماڻهو ٽولي ڪلندا لوڪ ان کي مذاق نه ڀانئن."

ڏاليءَ ڀڳوان کي ٻه ٻر نوائي چيو- ”ٿوري ٿي ڏاڙ ۾
منهنجون چيل شهون نڪرڻ واريون آهن. هي ٻـرپو،
مان نه تو هاڻو سهارو وٺي آئي آهيان. مان گهر موٽڻ
واري ناهيان." ڏالي اکيون بند ڪري رام ساگر هٿ
۾ ڪڻي ڀڳوان جي آراڌنا ڪرڻ لڳي. هردي جي سچي
لڳن ڏسي ڀڳوان کي ديا آئي. ڀڳوان هميشه ڀڳتن
جي وس ۾ رهي ٿو. ڀڳت جي پرکيا پوري ڪرڻ
لاءِ هنکي پنهنجي پرکيا ۾ ٽوڙڻي پوي ٿي. ڀيشم لاءِ
شري ڪرشڻ کي ۽ پنهنجي پرکيا ڇڏي ڀڳت جو مان
رکڻ لاءِ سدرشن چڪر کڻڻو پيو- اٺـري ۾ سماڌي
کوٽڻ وارن ڏٺو ته سماڌيءَ مان چوڻـي ڏورو ۽
ڦٽي نڪتا آهن. اهو ڏسي سڀ ماڻهو عجب ۾ پئجي

وٺندس. توهان اوچ نيچ جو خيال ڇڏي ڏيو. انسان ويچارن ۽ ڀاونائن ڪان اوچ نيچ ٿيندو آهي." پوءِ هوءِ ڀڳوان شري رامداس جيءَ کي چوڻ لڳي، "مان توهانجي پرام ۾ ٻوڙيندي آئي آهيان. توهان ئي منهنجي من جي آشا پوري ڪندا. ڪرپا ڪري توهان مونکي پاڻ سان پرمڌام وٺي هلو."

جڏهن ڏاليءَ ماڻهن کي سماڌي کوٽڻ بند ڪرائي ته رامداس جي ڏاليءَ کي چوڻ لڳا، "تو سماڌي کوٽڻ روڪائي ڇڏي آهي. تون ميگهه ونش ۾ مورک چوائيندي هئينءَ. هاڻي وڏائي ۽ مانَ پائڻ جي لاءِ هيءَ اجائي ڳالهه نه ڪر. جيڪڏهن سماڌي ئي وٺڻ چاهين ٿي ته ڪا ٻي جاءِ تلاش ڪر. هيءَ ته منهنجي سماڌي کوٽجي رهي آهي."

ڏالي چوڻ لڳي، "ليڪن هي هلڻ واري راجا جي پرجا طاقت ۽ ڪامي نه لڳندي آهي. توهان مونکي ڪهڙيءَ ڳالهه جي ڏنڪي ڏئي رهيا آهيو؟ منهنجي پراڻي ڪاڻ سان توهان کي ڇا ملندو؟ منهنجي سماڌي ڇو کوٽائيو؟ توهان کي خبر آهي ته مان پهنجو هڪ ڇڏي ٻوڙيندي آئي آهيان."

رامداس جي چوڻ لڳا- "ڏالي! جيڪڏهن هيءَ سماڌي ٺهندي آهي ته سڀني ماڻهن جي سامهون توکي امر-لاڀ ڪرڻو پوندو ته منهنجي سماڌي کٽي آهي.

رام سروور ۾ ٻڏ لڳي پئي هئي. ٻڏ کي ڇڏيندي
ڏاڍي شري رامداس جيءَ جي سامهون هٿ جوڙي بيهي
رهي. ڏاڍيءَ کي ڏسي رامداس جي تمام خوش ٿيا ۽
چوڻ لڳا، "ڏاڍي! تون اچي وئينءَ؟ تمام سٺو ٿيو.
مون ۽ توسان ملڻ ٿي چاهيو."

ڏاڍي ڀانيءَ ٻهراڻ کان رامداس جيءَ جون ٻه
پرڪرمائون ڪيون ۽ پوءِ هٿ جوڙي پر پرڻام ڪري
چوڻ لڳي، "توهان مونکي ڇڏي سماڌي ڏئا وٺي
سگهو. توهان پنهنجي ڏنل وچن کي ياد ڪريو. توهان
ٿي چيو هو ته مان، توکي اڳڙي ڪري ويندس." جڏهن
رامداس جيءَ ڪو به جواب نه ڏنو تڏهن هوءَ سماڌيءَ
طرف وئي ۽ چوڻ لڳي، "اڙي پاڻي! توهان منهنجي
سماڌي ڇو کوٽي رهيا آهيو. توهان کي کوٽڻي آهي
ته شري رامداس جيءَ جي سماڌي کوٽيو."
ڏاڍيءَ جون ڳالهيون ٻڌي آڄل جي ۽ ٻين سردارن
چيو، "سائين جي ڏيءَ ذرا زبان سنڀالي ڳالهاءِ. ننڍي زبان
وڏي ڳالهه. شري رامداس جيءَ سان گڏ پرم ڌام وڃڻ جون
ڳالهيون توکي سونهن نٿيون ڏين." تڏهن ته ڪنهن
رچايو آهي —

ٿورا، ٿوري دور هي — جئسي پيڙ کجور،
چڙهي تو چاکي رام رس — گري تو چڪنا چور.

ڏاڍي چوڻ لڳي، "مان پير جيءَ کان اول سماڌي

ڊاليءَ ٻائيءَ جو سماڌي وٺڻ

ڊالي ٻائي شري رامداس جي پرم- ڀڳت هئي. ڳائون چاربيدي جڏهن هن جهنگل ۾ ڍولن وغيره جو آواز ٻڌو ته هنجي هردي ۾ آتورتا پيدا ٿي. هنجي سمجهه ۾ نٿي آيو ته روٽيا ۾ اڄ هيءُ ڌوم ڌام ڇاجي آهي؟

اتري ۾ رستي ويندي هڪ ماڻهو ڏسڻ ۾ آيس. هوءَ ڊوڙي هنجي ڀرسان وڃي پڇڻ لڳي، ”ته هي باجن جو آواز ڪٿان اچي رهيو آهي؟“ هن ماڻهوءَ چيو، ”ڇا تون ڪي خبر ڪونهي؟ اڄ روٽيا جا راجا شري رامداس جي سماڌي وٺي رهيا آهن. سڀ ماڻهو وام سروور تي ڳڏ ٿيا آهن.“

ڊاليءَ جيئن ئي اهو ٻڌو ته هڪدم واڏڙي ٿي وئي. هنجو مٿو ڦرڻ لڳو. بيهوش ٿي ڌرتيءَ تي ڪري پئي. ٿوري دير کان پوءِ جڏهن هنکي هوش آيو ته سڀئي ڳائون ۽ وڇڙن کي ڳڏ ڪري چوڻ لڳي، ”هي ڪتو مالائو ۽ وڇڙو! مون اڄ ٿائين توهانجي خوب سيوا ڪئي آهي. اڄ مان توهان کان آخري وداع ٿي وٺان. توهانکي شري رام ڌڻيءَ جو قسم آهي ته توهان شام ٿيندي ئي پنهنجي پنهنجي گهر ڏانهن هليون وڃجو.“

ڊالي ڳائن ۽ وڇڙن کي اتي ڇڏي سڌي اوڏانهن ٿي ڊوڙي جتي رامداس جي سماڌي وٺي رهيا هئا.

رام سروور تي پهچ لڳي پهتي هئي. پهچ کي ڇيرائيندي
ڏالي شري رامداس جيءَ جي سامهون هٿ جوڙي بيهي
رهي. ڏاليءَ کي ڏسي رامداس جي تمام خوش ٿيا ۽
چوڻ لڳا، ”ڏالي! تون اچي وئينءَ؟ تمام سٺو ٿيو.
مون به توسان ملڻ ٿي چاهيو.“

ڏالي ٻانهيءَ ٻهراڻ ۾ رامداس جيءَ جون پنج
پرڪرمائون ڪيون ۽ پوءِ هنن جي چرڻن ۾ پرڻام ڪري
چوڻ لڳي، ”توهان مونکي ڇڏي سماڌي ڪيئن وٺي
سگهو. توهان پنهنجي ڏنل وچن کي ياد ڪريو. توهان
ٿي چيو هو ته مان توکي ڇڏي ڪونه ويندس.“ جڏهن
رامداس جيءَ ڪو به جواب نه ڏنو تڏهن هوءَ سماڌيءَ
طرف وئي ۽ چوڻ لڳي، ”اڙي ٻائي! توهان منهنجي
سماڌي ڇو ڪوني رهيا آهيو. توهان کي ڪونهي آهي
نه شري رامداس جيءَ جي سماڌي ڪونهي.“
ڏاليءَ جون ڳالهيون ٻڌي اجمل جي ۽ ٻين سردارن
چيو، ”سائين جي ڏيءَ ذرا زبان سنڀالي ڳالهاءِ. تنهنجي زبان
وڏي ڳالهه. شري رامداس جيءَ سان گڏ پرم ڌام ويڃڻ جون
ڳالهيون توکي سونهن ڏين.“ تڏهن نه ڪنهن
رمايو آهي –

سيهرا، تقيري دور هئا – جتي اڄ کجور،
چڙهي ته چاکي رام رس – ڪري ته چڪنا چور.

ڏالي چوڻ لڳي، ”مان پڻ جيءَ کان اول سماڌي

ڏالي ٻائيءَ جو سماڌي وڃڻ

ڏالي ٻائي شري رامداس جي پرم-ڀڳتياڻي هئي. ڳائڻ وڄائڻ جي ڌن هن جهنگل ۾ ڍولن وغيره جو آواز ٻڌو ته هن جي هردي ۾ آتورتا پيدا ٿي. هن جي سمجهه ۾ اهو نه آيو ته روهيڙا ۾ اڄ هيءَ ڌوم ڌام ڇا جي آهي؟

اتري ۾ رستي وٽان هڪ ماڻهو ڏسڻ ۾ آيس. هوءَ ٻوڙي هن جي پرسان وڃي پڇڻ لڳي، ”ڀلا هي باجن جو آواز ڪٿان اچي رهيو آهي؟“ هن ماڻهوءَ چيو، ”ڇا توکي خبر ڪانهي؟ اڄ روهيڙا جا راجا شري رامداس جي سماڌي وٺي رهيا آهن. سڀ ماڻهو رام سروور تي گڏ ٿيا آهن.“

ڏاليءَ جڏهن اهو ٻڌو ته هڪدم واڙيءَ ڏي ويئي. هن جو منهن ڦرڻ لڳو. بيهوش ٿي ڌرتيءَ تي ڪري پيئي. ٿوري دير کان پوءِ جڏهن هن کي هوش آيو ته سڀني ڳائن ۽ وڇڙن کي گڏ ڪري چوڻ لڳي، ”هي ڳئو ماتائو ۽ وڇڙو! مون اڄ تائين توهان جي خوب سيوا ڪئي آهي. اڄ مان توهان کان آخري وداعي ٿي وٺان. توهان کي شري رام ڌڻيءَ جو قسم آهي ته توهان شام ٿيندي پنهنجي گهر ڏانهن هلي وڃجو.“

ڏالي ڳائن ۽ وڇڙن کي اتي ڇڏي سڌي اوڏانهن آئي ٻوڙي جتي رامداس جي سماڌي وٺي رهيا هئا.

ورڪا ڪري رهيا هئا. ڇاڪاڻ ته اڄ انهن جو ڀڳوان
ڪهڙن ڏاهن ڪان پوءِ پنهنجي ڌام ڏانهن اچي رهيو هئو.

سماڌيءَ جو استان آهي. ڀڳوان پنهنجو ڪهڙو اشارو
۽ انهيءَ کان هيٺ لٿا. هڪ طرف ٻراس لڳي ماڻهو بيٺا
ويٺا هئا. انهن جي سامهون وارمسدار ۽ واسرمدار جي
پٽني ويٺل هئا. ٻئي طرف ليبلڊي ۽ ان جا پاڻر ويٺل
هئا. لڪر جا سڀ لوڳ لاري ڏسي رهيا هئا. سڀني
جي اکين مان ليڙ وهي رهيو هو. رامداس جيءَ چيو -
”ٻالڪل سامهون سماڌي ڪرڻ جي تياري ڪرائو. مان
اڄ هن سرا سان وڃي رهيو آهيان پر لڪل روپ ۾
هر وقت توهان سان گڏ هوندس.“ سڀني ڏانهن مخاطب
ٿي ڀڳوان شري رامداس جي چئي رهيا هئا - ”جيڪو
استري يا پرش ٻرانم سان منهنجو نالو وٺندو مان
انهن جون سڀ ڪامنائون پوريون ڪندس. منهنجي
ليلائن ۽ چرتر کي جيڪي ماڻهو ڳائيندا ۽ ٻڌندا انهن
کي سڀ طرح جو سک ملندو. منهنجو نالو جپڻ سان
ڪهڙو به پاپي ٻوڙ هجي ان جو اڌار ٿي ويندو. هو
منهنجي مڪتي ڌام کي پهچي ويندو.“

اهڙيءَ طرح رامداس جي پنهنجن ڀڳتن سان سڀني
کي شانتي ۽ آنند ڏيندي رهيا هئا. هو ڏانهن سماڌي
ڪونجي رهي هئي.

جون ڳالهيون ٻڌي سڀني جو هردو شانت ٿي ويو.
جيڪي نہ رامداس جيءَ جي وڇوڙي جو سوچي دکي ٿي
ورلاپ ڪري رهيا هئا تن جي دل کي شانتي ڇانئجي
وئي. اندر ۾ هڪ عجيب ۽ الوڪڪ آنند ابيرُ ڪري
رهيا هئا. ڀڳوان رامداس جيءَ جي اُپديش کي ٻڌي
سڀ ڀڳت ڪيرتن ۾ مگن ٿي ويا. سڀني هڪ چت ٿي
ڏاڍي اُمنگ ۽ اُلاهہ سان هري ڪيرتن ڪندا رهيا.
رات گذري آخر صبوح ٿيو.

صبوح ٿيندئي ڀڳوان شري رامداس جيءَ چيو-
لوهان سڀ ماڻهو مونسان گڏ هلڻ ۾ روانا نہ. ودائيءَ
وقت روڻ اشب ڀڃڻ واندو آهي. تيءَ مهنجي آخران
موڪلائي ٿيندي." اِن کان پوءِ رامداس جي پنهنجي
آستان ٽان اُٿيا. پنهنجو مکٽ مٿي تي رکيائون. ڳلي
جو هار ڳلي ۾ پاتائون. ڪيسري جامو پائي ساڄي هٿ
۾ پالو کنيائون. ڪلهي تي پيتامبر رکيائون. دروازي
کان ٻاهر اچي نوري گهوڙي تي سوار ٿي ويا. سڀني
جا چهرا اُداس هئا. وڃي ٿيندي ۽ شري رامداس جيءَ
جا پار ۽ اُنهن جا مائٽ پنا روئي رهيا هئا. سڀ ماڻهو
گلال اُڏائيندا رام سرور ڏانهن هلڻ لڳا. طرح طرح
جا باجا وڄي رهيا هئا. ٻليان ٻنيان استريون گيت
ڳائيندئون هلي رهيون هيون. اُنهن جون استريون خوشي
مناڻي رهيون هيون. ديوتائون مٿان وماڻ مان گلن جي

سڀ ماڻهو چپ ٿي ويا. رامداس جي سيٺي کي چوڻ لڳا – ”توهان ذرا ووڪ ڪان ڪم ورتو. هن طرح روئڻ مان ڇا ورندو؟ مون توهان سيٺي کي ان ڪري گڏ ڪيو آهي ته مان آهران دسو توهان سان ملي وڃان. توهان ماڻهن هن موقعي تي رام نام نه جپي روئڻ جو شروع ڪيو آهي.“

رامداس جي اڳتي فرمائڻ لڳا – ”جهڙيءَ طرح ڪو راجڪمار شادي ڪرڻ ويندو آهي اهڙي ئي تياري ڪرايو. سڀ ٻراهمڻ سان ملي ڀڳوان جا ڀڄن ڳايو. سڄي رات اکنڊ اوجاڳو ڪرايو. مان سڀاڻي صبح جو سماڌي وٺڻ وارو آهيان. توهان مونکي گهوڙي تي سواري ڪرائجو. ڪکر ڌوپ ۽ ڏيئا ٻاري اٻير گلال اڏائجو. ڍول، دمام نقارن ۽ شرنائن سان گڏ ڳائيندي سماڌيءَ تائين هلجو. ائين ڪرڻ سان ئي منهنجي آتما کي شانتي ملندي.

رامداس جي وري گمڀيرتا سان چوڻ لڳا – ڪالهه ۾ ڀڳوان جي نام جو جاپ ۽ ڪيرتن ئي سچي ڀڳتي آهي. ايشور پراپتيءَ لاءِ انهيءَ ڀڳتيءَ جو وڪاس ڪرايو. نام سرو شڪتيوان آهي. سڀني ۾ آتما جو درشن ڪرايو. سرو شڪتيوان پرڀوءَ لاءِ پنهنجو ڀروسو آتم سمرپڻ ڪرايو. ان ڀڳتيءَ کي اسان چنڊ جو. جنهن کي هن ڀڳتيءَ جو تڪ لڳي ويندو آهي هو هن ڀو ساگر مان پار ٿي ويندو.

انسان کي پنهنجي انسانيت نه ڀلائي ڪڍڻي، طرح اختيار آزاديءَ ۾ لين ليڻ. گهر جي اهو مون ٻڌائي ڇڏيو، سڀني مٽن، مائٽن کي سڏايو. جنهن وچ ڪان، انهن مان هڪ ڏمعو سڀني سان گڏجي وڃان.“

شري رامدنوجيءَ جڏهن اهڙيون ڳالهيون ڪيون ته راڻي ميناديءَ جي دل ڏڪڻ لڳي. اکين مان آنسن جي ڌارا وهي نڪتي. ماتا جي ممتا جا هيءَ سهتي سهي سگهندي؟ اهو نه اهڙو بت، هن ۾ وڏوڙا کي وساري، جنهن جي جنم وٺڻ تي ماتا ميناديءَ کي نئين ته ٻلڪ وڏيهي؟ ٻرڪرڻ اڙهه جي مائين کي دشر هو. هاڻي هن جي وچڙ سان سڀ اجڙي ويندو. جا هيکي راڻي ميناديءَ وري ڏسي سگهندي؟ ڪرشن نه سرڳ ڪولو ويو هو. صرف ڳوڪل ڪان متراوچي رهڻ لڳو هو. ليڪن هوندي ته ماتا جسودا پهنجي اٿ لاهيجيءَ وانگر ڪرڻ ڪندي رهندي هئي. هن جي آنسن سان ٻاڙو آلو ٿيندو ٿي ويو. پر هتي ته رامدنوجي ماتا ميناديءَ جي اکين کان هميشهه لاءِ هليو ويندو، ڪڏهن ماتا کي ڪيرو نه ڏڪ ڏيندو.

ڪيترن لکڪن جي اُپسار شري رامدنوجيءَ وڪرم سنبت پندرهن سؤ پندرهن سال جي گيارس لٺ تي سماڌي ورتي. ٻيگران شري رامدنوجي سڀ ڏي سڀڏي [illegible] سڀني مٽن مائٽن کي سڏائي پنهنجي

رامديو جيءَ جي سماڌيءَ جي تياري

هڪ ڏينهن امانتيءَ کي سپنو آيو ته مان دوارڪاناٿ جي دربار ۾ بيٺو آهيان. اُن وقت رامديو جي لمري گهوڙيءَ تي چڙهيو آيو ۽ گهوڙي تان لهي: دوارڪاناٿ ۾ سمائجي ويو. گهوڙو به ڀاڳيچو روپ ڇڏي گرڙ جي روپ ۾ اچي شري دوارڪاناٿ جي سامهون اڀي وهيو. گاهه چارڻ واري ٻالي ڀالي دوارڪاناٿ کي چوڌاري جهلالي رهي هئي. آس پاس سڀ ديوي ديوتائون بيٺا آهن. سڀ 'دوارڪاناٿ جي جئه' چوڻ لڳا آهن. تمام خوشيءَ مان آرتي ڪري دوارڪاناٿ کي چئي رهيا آهن-"ڀڳوان! تو هان ڀيڻتي يڪيس اجمل جيءَ گهر اوتارو ني ڏاڍي سندر منش ليلا ڏيکاري. چوطرف 'دوارڪاناٿ جي جئه، مرلي منوهر جي جئه، ٻنسي واري جي جئه، رڻڇوڙ راءِ شري راماپير جي جئه' جا آواز اچڻ لڳا. اهڙي لڻط اجمالجيءَ جي واس مان نڪري رهيا هئا.

'راماپير جي جئه! شري دوارڪاناٿ جي جئه' سان سارو محل گونجي اُٿيو. واڻي ميڻادي، ولومدا سو ۽ سڀ نوڪر چاڪر ننڊ مان اُٿي ڊوڙيا. آواز اچي رهيا هئا. مگر ڪوئي ڏسڻ ۾ نٿي آيو. تني گهرائي ويئي.

ڄمڻ مرڻ جو ڀؤ نہ اٿل آهي. اُن کي ڪير بہ لٽو
ٽاري سگهي. انهن مان هڪڙن سيني ڪسي جيترو
ڪرڻ لڳندس تہ مراج جو ڪم ڇوٽ لئي ويندو.
ٻڌو تہ لڪما ني ويندا، سرڳ ۽ لوڪ جو دروازو
بند ني ويندو. ماڻهن کي سڙي ڪرڻ لاءِ ڏب ۽ سڙن
ڪرڻ لاءِ اجا نہ رهندي. جيڪڏهن وڇڙي کي جيترو
نہ تہ ڪريان تہ پاڻهي آڳياڻ ڪندي، پاپ کي اجائي
نہ ضروري آهي تهن ڪري مثل وڇڙي کي جيترو
ڪري ڇڏيو. ڏاڍو ڏوهہ سڪڪٽ پراڃي ٻڌو آهيان.
اهي وڇار راجڪوچي جي من ۾ اچڻ لڳا. هاڻي
هن دنيا ۾ زندهہ رهڻ بہ ڪٺن ڏاڍڪ آهي ۽ ڇا
ڪجي. هاڻي هن سنسار مان پاڻ کي مڪت ڪرڻ ۾
ئي ڀلائي آهي.

راجڪوچي جي من ۾ اهي وچار ايندي ئي ڏيري
گهوڙي تي سوار ٿي هوءَ ٻوڪرڻ ڳجهہ ڇٽو. اول هو
سڌو چمار جي گهر ويو. وڇڙي جو چمڙو، جيڪو چمار
جي گهر جي اڳڻ ۾ سڪي رهيو هو. اُن تي هڪ
ڇڙو ڪمار لسالين. وڇڙو رليندو ڏوڙندو ڏوڙندو
پنهنجي ماءُ وٽ آيو. ڳان پنهنجي وڇڙي کي ٻار مان
چٽڻ لڳي. پنهنجي ٻار جي خوشيءَ ۾ هوءَ اڳي ڇڙي
ٿورڻي ٿي پئي.

راجڪوچي چمار جي گهر مان وڇڙي کي زندهہ

مان ٻه آسن جي ڏارا وهي نڪتي. انسان ۽ جانور ٻنهي جا آنسون اُن وڇڙي مٿان ڪري رهيا هئا. موت لي ڪنهنجو به وس نٿو هلي. هاڻي لي ٻه ٽا ٽي سگهيو. ان ڪري هنن اهو وڇڙو چمار کي سونپي ڇڏيو. چمار اُن وڇڙي جو ٻورو چمڙو ڪڍي انهيءَ جي کل کي سڪائڻ رکي ڇڏيو ۽ شرير جي باقي حصي کي کڏ ۾ وجهي ڇڏيو.

انسان هجي يا جانور، اولاد جي وڇوڙي جي پيڙا ته اهو ئي سهي سگهندو جنهن سان گذري هوندي. گانءِ وڇڙي جي وڇوڙي ۾ گاهه-پاڻي وٺڻ ڇڏي ڏنو. ٿڻن جو کير سڪي ويو آهس. گانءِ بيحال ٿي ڪڏهن گهوڙ لڳندي هئي ته ڪڏهن وڇڙي جي کلي لسي اچي آسرون وٺڻ لڳندي هئي. گانءِ جي حالت تمام عجيب ٿي وئي. راڻيءَ کي ته ڏاڍو صدمو پهتو. اها ته ڏينهن رات وڇڙي جي وڇوڙي ۾ روئندي رهندي هئي. هن کي ته ڪاڏو بهتو ڪولـ ٿي ويو. ولي مردان جيءَ راڻيءَ کي تمام گهڻو سمجهايو ليڪن راڻيءَ جو ڏک ڪنهن به طرح نه گهٽيو. راڻيءَ ولي مردان کي چيو، ”توهانجي پاڻ جو پاڄائيءَ سان ٻرانم ڪونهي. گهر ۾ پير هجي ۽ وڇڙو مري وڃي؟“ راڻيءَ ولي مردان کي پنهنجي آڳاهه جو ارادو ٻڌائي ڇڏيو.

راڻي ڏک ڀري وائيءَ ۾ پڪاري رهي هئي،

فرمايو اٿيئي –

لن لنبرج، مسن مٽيون، ٿل ڏاڙهون وڄن،
لنڊون جي طلب جڙن، وحدت سر وڄن،
"وحدت لاشريڪ لهه" اهو راڳ رڳن،
سي ٿنا ٿي جاڳن، لڏ عبادت اُن جي.

اهڙيءَ طرح ڏاڍي ڀلاري شري رامديوجيءَ جي ايڪتي ڪري امر ٿي ويئي.

رامديوجيءَ ڏو ڳانءِ جي وڄڙي کي جيئرو ڪرڻ

شري رامديوجيءَ جي پاڻ وارن ڏينهن ڏي ڪرڻا ڏڍه ۾ راڄ ڪندو هو. هن وٽ هڪ سنڌر ڳانءِ هئي. ڳانءِ تمام گهڻو کير ڏيندي هئي. جڏهن ڏس ته هن جي ٿڻن ۾ کير ڀرپور رهندو هو. ڪامڌينوءَ وانگر هن ڳانءِ جو کير امرت جهڙو هو. ڳوٺ جا سڀ ماڻهو هن ڳانءِ کي پيار ڪندا هئا. سڀ ماڻهو شرڌا وچان هن کي ڪجهه نه ڪجهه کارائي ويندا هئا. هن جي پرڪرما ڪري هن کي ڇهي هن جي ڪرڻ کي پنهنجي هٿن سان ڇهي اکين سان ڇهائيندا هئا. اها ڳانءِ ڏاڍي سيدي ۽ پياري هئي. رامديوجيءَ جي استريءَ جو ڌيان به هو ته جيسين تائين ڳانءِ کي داڻو پاڻي نه ڏيندي هئي تيسين خود اُن پاڻي ڪونه وٺندي هئي.

فرمايو آهي –

تن تسبيح، من مڻيو، دل ڏانهن رو جن،
تن دون جي طلب جوُن، وحدت سر وڃن،
"وحدت لاشريڪ لهٗ" اهو واڪو ڏين،
سي سُتائي جاڳن، تن عبادت آن جي.

اهڙيءَ طرح ڏالي ٻائي شري رامديو جيءَ جي ڀڳتي ڪري امر ٿي وئي.

رامديو جيءَ جو ڳانءِ جي وڇڙي کي جيئرو ڪرڻ

شري رامديو جيءَ جي ٻاڻ ۽ ماڻهن ۾ اوڪرڻ اُڙهه ۾ راڄ ڪندو هو. هن وٽ هڪ سندر ڳانءِ هئي. ڳانءِ تمام گهڻو کير ڏيندي هئي. جنهن ڏس ته هن جي ٿڻن ۾ کير ڀرپور رهندو هو. ڪامڌينوءَ وانگر هن ڳانءِ جو کير امرت جهڙو هو. ڳوٺ جا سڀ ماڻهو هن ڳانءِ کي پيار ڪندا هئا. سڀ ماڻهو شرڌا وچان هن کي ڪجهه نه ڪجهه کارائي ويندا هئا. هن جي ٻروڪيءَ ڪري هن کي ڇهي هن جي ڪرڻ کي پهچندي هئي ... جي اکين سان ڏسائيندا هئا. اها ڳانءِ ڏاڍي سهڻي ۽ ٻاوتي هئي. ۽ شري رامديو جيءَ جي استريءَ جو ته ڄڻ ته ... حسين تالين ڳانءِ کي ڏاڍو ٻاڻي ته ڏينهن ... خود اُن ٻاڻي ڪوڙ ورتائيندي هئي.

... جهڙ جهڙ، چوندي هئي. انهن ڪيترن سالن ڏاڏيءَ جي
ڀڳتيءَ تي اثر پيو. هوءَ رات ڏينهن رامداس جيءَ جي
ڌيان ۾ مگن رهندي هئي. جڏهن هوءَ ڏهن سالن جي ٿي
ته گهر مان ڳائون وٺي چارڻ ويندي هئي. اهڙيءَ
طرح ڏاڏي ٻالي ڏهن سالن جي عمر ۾ ئي ساهر جي
مددگار ٿي.

ڏاڏي جڏهن ڳائون چاري گهر ايندي هئي ته رستي
جو شري رامداس جيءَ جو درشن ڪري راڄمحل ۾ ضرور
ويندي هئي. هوءَ راڻي مينادي کي ڪم ۾ مدد ڪندي
هئي. ڏاڏي ٻاليءَ جو سڀاءُ تمام سرل هو. هوءَ هميشه
کلمک رهندي هئي. هر وقت شري رامداس جيءَ جا
ڳڻ ڳائيندي رهندي هئي. سڀ ماڻهو هن جي سڀاءَ
جي ڪري هن کي ڏاڍو چاهيندا هئا. هوءَ راڄمحل ۾
ئي ننڍا ۽ وڏڙا جي سڀني ماڻهن جي پياري ٿي پئي.
جنهن کي ڀڳوان شري رامداس جي خود چاهيندو هجي
ڀلا ٻيا ماڻهو ڇو نه چاهيندا.

جڏهن اجمل جيءَ کي خبر پئي ته ڏاڏي ٻالي ڳائن
جي ڏاڍي سيوا ٿي ڪري ته هُن ته سڄي راڄ جون
ڳائون چارڻ جو ڪم هن کي سونپي ڇڏيو. راڄ جي طرفان
ساهر جي گذاري جو بندوبست هميشه لاءِ ڪري ڇڏيائين.
ڳالهين هن کي ڪابه چنتا نه هئي.

ساهر ۽ هن جي استري هميشه ڏاڏي ٻاليءَ جي ڏاڍو

هڪ ڀيري رامداس جي ساهرن سان گڏ گهوڙي تي گهمڻ
وڃي رهيو هو. جيئن ئي هن جي نظر اُن نوڪري
تي پيئي تہ اُن کي ڪٽي اڇڻ لاءِ چپائين. ساهرن اُن
نوڪريءَ ۾ هڪ ٻالڪيءَ کي ڏسي وانڌو ٿي ويو.
چوڻ هو آها نوڪري رامداس جيءَ جي پرسان ڪٽي آيو
تہ رامداس جيءَ اُن ۾ ڪنيا کي ڏسي چيو- "لوکي اولاد
ڪراهي. ڀڳوان اها ڪنيا تنهنجي لاءِ ئي موڪلي آهي
تنهنڪري هنکي گهر کڻي وڃ ۽ هنجو پالڻ پوشڻ ڪر."

هو اُن ڪنيا کي گهر وٺي آيو. هُن جي استري هِنَ
ڪنيا کي ڏسي ڏاڍو خوش ٿي ۽ چوڻ لڳي- "ڀڳوان
شري رامداس جيءَ خوش ٿي هيءَ ڪنيا ڏني. اهو ئي
تنهنجي تٽن ۾ ڪري اَ آئيندو." هن جو اندرو چوڻ هو
جو سندس پلاند کير سان پرجي ويو ۽ کير جي ڌارا
ٻاهر وهي لڳي. ٻئي جڻا ڏاڍي پرم سان ڇوڪريءَ
جو پالڻ پوشڻ ڪرڻ لڳا. رامداس جيءَ ٻاليءَ کي ڪيترا
پيرا محلن ۾ گهرائو ۽ هٿن سان هن کي کارائيندو پياريندو
هو. رامداس جي ٻالي ٻائيءَ کي ڏسڻ لاءِ ساهرن جي گهر
ويندو هو. ٻاليءَ جو ٻالڪپڻ سک سان گذريو. ساهرن
ميگهاوشي هو. هو ڀڳوان رامداس جو ڀڳت هو. هو
هر شڪل پڪش جي ٻيج تي ٻاڻن او جاڳو ڀڳتي ڀاؤ سان
ڪندو هئو. سڀئي راست ڀڄن ڳايا ويندا هئا. ٻالي ٻائي
ڀڳتيءَ ۾ پرجي ڀڳوان جي مورتيءَ اڳيان نچندي هئي

دالي ٻائي

شري رامداس جيءَ جي جيون ۾ دالي ٻائيءَ جو ...الس ٻڌائڻ ضروري آهي. دالي ٻائيءَ جي جنم جي ...ي ۾ انيڪ دنتڪٿائون آهن ۽ گهڻو ڪري دالي ٻائيءَ ...و جنم شرنگي رشيءَ جي انش مان ٿيل مڃيو وڃي ٿو.

هڪ ڀيري جڏهن شرنگي رشي تپسيا ڪري رهيو ...هو ۽ سندس تپسيا کي ڏسي ديوراج اندر چنتا ۾ پئجي ويو ان ڪري شرنگي رشيءَ جي تپسيا کي ڀنگ ڪرڻ لاءِ اندر پيڪران رنڀا نالي اپسرا کي موڪليو چاڪاڻ ته پراڻي زماني ۾ اپسرائون ئي رشين جي تپسيا کي ڀنگ ڪري سگهنديون هيون. اهو ته هڪ پرسڌ ... آهي ته مينڪا وشوامتر جهڙي رشيءَ جي تپسيا ڀنگ ڪئي هئي. اهڙيءَ طرح رنڀا پنهنجي ورلاءَ سان شرنگي رشيءَ جي هردي ۾ هلچل مچائي ڇڏي. رشي پنهنجو پاڻ کي روڪي نه سگهيو. رنڀا گرڀوتي ٿي ۽ ان گرڀ ...جي ڪنيا کي شرنگي رشيءَ وٽ ڇڏي واپس اندر لوڪ هلي ويئي. رشي ان ڪنيا کي ڏسي گهٻرائجي ويو. هن ڪنيا کي ٽوڪريءَ ۾ وجهي ٽاريءَ سان ٻڌ... ڇڏيو ۽ پنهنجي چادر مٿانئس وجهي ڇڏي. ٽاريءَ ... لٽڪيل هئڻ جي ڪري هن جو نالو دالي (ٽاري... ٻائي رکيو.

لٺ لاهي اچي رهيا هئا، "سوار! پرڏيل گهوڙو کٽي
لي وڃين ٿا؟ خالي ايندا آهن. خالي گهوڙو لاءِ اڪيلو گهڙيءَ
۾ ڪاهه جڳهه ڪنداسي."

سکيا وولاپ ڪري رامدتوجيءَ کي ياد ڪرڻ لڳي، "او ٻالو! مان ڪيڏي خوشي مان آئي هئس. منهنجي اچا من ۾ رهجي ويئي. مان هميشه ساهرن کي ڪيڏو مدون ڏيکاريندس؟ اڪيلي گهڙي ۾ هميشه ڪيئن اچي رکندس؟ مان هتي زهر کائي مري وينديس."

عيدالون جڏهن سڀ ڏي ونديخت لي ۽ رامدتوجيءَ سکيا جي رستي ٻڌي. ٻالا ونيومدانوجيءَ ۽ هرليوجيءَ کي چيائين ... تالي اسانکي و ڏيک هئي لڙسڳ نه ڪهڙي." ڏاڍي جو ڪر هتي ليهدائي سوڍا سردارن هم کي روڪڻ ۾ ڪوشش ڪئي. مگر اجهاجيءَ هٿن مي هڪ نه ٻڌي. هم اوڪرڻ گهڙيءَ طرف روانا ٿي. سوڍا سردار هم کي آبرالڪ لاءِ گهرڻ نجي حد تائين آيا. تالي ليتلدي کي رند ۾ وهارڻ وارن سڀني سردارن ۽ ليتلدي جي ماتا ساهيڙين جي اکين مان جهڙو ڳوڙها السون رهي رهيا هئا. ساهيڙيون ڪيس سمجهائي رهيون هيون ۽ ماتا ۽ ٻاڙيون سياڻيون ليتلدي جي مٿي ليمي هٿ ڦيري آشرواد ڏيئي رهيون هيون، "... ۽ ڦل وڌين ونجين."

هم عمرڪوٽ مان روانا ٿي روڻيا ٿيئي. شهر

”گھوٽ راجا! توهان هن اسان جي ٽولي کي لُٽي ڇڏيو. اسانکي معاف ڪريو. اسان نه توهان سان مذاق ڪئي. اوهان جي مايا کي اسان نه سمجهي سگهياسين.“ ٿوريءَ دير کان پوءِ سڀ پريون الائي ڪيڏانهن گم ٿي ويون ڪير به سمجهي نه سگهيو.

اُن کان پوءِ شري رامچندر جيءَ کي پنج مهرون ۽ نارئل ڏيئي ڏاڍي ٿي آدر ولسو. جتي رامچندر جيءَ ۽ ليڇمڻ جي سڀني ديوتائن جو پوڄن ڪيو. اُهو پوڄا جو ٿالهه ڪٺي دهلن شرنائين سان سڀني مندرن ۾ ديوي ديوتائن جي جاءِ ڏانهن ويا. جاءِ ڏيئي وري واپس زنانخاني ۾ آيا. سڀئي سردارن جاڃين کي سڏ ڪري طرح طرح جا سوادي پوڄن کارايا. خوشبودار شربت جون چوڪرون پري رکيون ويون. اهڙيءَ طرح اُن ڏينهن ٽالين سڀئي سردارن پاڻ پنهنجي هٿن سان جاڃين جي خوب خاطرداري ڪئي.

هاڻي روانگيءَ جي تياري ٿيڻ لڳي. ڏاجي ۾ چندن جي ڪاٺيءَ مان ٺهيل پلنگ وڇايو ويو. اُن تي مخمل جو گديلو ۽ وهاڻا، سون ۽ چانديءَ جا ڪلش، ڪيترا داس داسيون، اٺ، هاٿي ۽ گهوڙا، هڪ سئو وڏ ناگوري جوڙيءَ سان، قيمتي زيور، ڪپڙا ۽ رتن جواهر ڏنا ويا.

اُن وقت شري رامچندر جيءَ جي ڏاڏي پاسي ۾ نيتلدي

"گھوڙا بابا! توهان هن ٻالڪ جي ٻولي کي نه ٿي سمجهي سگهيو. اسان کي معاف ڪريو. اسان نه توهان سان مذاق ڪئي. اوهان جي ٻاٻا کي اسان نه سمجهي سگهياسين." ٿوري دير کان پوءِ سڀ ٻهراڻ الائي ڪيڏانهن گم ٿي ويا، ڪير به سمجهي نه سگهيو.

اُن کان پوءِ شري رامڏني جيءَ کي ٻه مهرون ۽ ناريل ڏئي ڏاڙهي تي آڏو وڌو. جتي رامڏنوجيءَ ۽ ٻيٽانڊي سڀني ديوتائن جو پوڄن ڪيو. اُهو پوڄا جو ٿالهه ڪڍي دهلن شرنائن سان سڀني مندرن ۾ ديوتائن جي جاتا ڏئي ويا. جاتا ڏئي ورڻ واپس ڳالهائي ۾ آيا. سوڍا سردارن جاچين کي سڏ ڪري طرح طرح جا سوادي پوڄن ڪارايا. خوشبوءِدار شربت جون جُهنٽريون ڀري رکيون ويون. اهڙيءَ طرح ٻن ڏينهن تائين سوڍا سردارن ٻاڄ ٻهچي هتي سان جاچين جي خوب خاطرداري ڪئي.

هاڻي روانگيءَ جي تياري ٿيڻ لڳي. ڏاچي ۾ چندن جي اڪڙيءَ مان ٺهيل پلنگ وڇايو ويو. اُن تي بخمل جو گديلو ۽ وهاڻا، سون ۽ چانديءَ جا ڪلش، ڪيترا داس داسيون، اٺ، هاٿي ۽ گهوڙا، هڪ سندر رٿ ناگوري جوڙيءَ سان، قيمتي زيور، ڪپڙا ۽ ڏاج ڏاهر ڏنا ويا.

اُن وقت شري رامڏنوجيءَ جي ڏاڍي ٻاٻي ۾ ٿيندڙي

”گهوڙ راجا! توهان هن ٻالڪن جي ٽولي کي ٽڙي ڪيو. اسالڪي معاف ڪريو. اسان نہ توهان سان مذاق ڪئي. اوهان جي ماتا کي اسان نہ سمجهي سگهياسين.“ ٿوريءَ دير کان پوءِ سڀ ٻالڪ الائي ڪيڏانهن گم ٿي ويا، ڪنهن بہ سمجهي نہ سگهيو.

اُن کان پوءِ شري رامديو جيءَ کي ٻيج مهرون ۽ ناريل ڏيئي ڏاري لي آندو ويو. جتي رامديو جيءَ ۽ نيتلدي سيتي ديوتائن جو پوڄن ڪيو. اُهو پوڄا جو ٿالهہ ڪٽي دهلن شرنائين سان سيتي مندرن ۾ ديوي ديوتائن جي جات ڏاڄ ويا. جات ڏيئي وري واپس راڄڌاني ۾ آيا. سڀئا سرداران جاجين کي سڏ ڪري طرح طرح جا سواديءَ ٻوڄن کارايا. خوشبودار شربت جون ڇونٽرون پري رکيون ويون. اهڙيءَ طرح ٽن ڏينهن تائين سڀئا سرداران پاڻ پنهنجي هٿن سان جاجين جي خوب خاطرداري ڪئي.

هاٿي روانگيءَ جي تياري ٿيڻ لڳي. ڏاڄي ۾ چندن جي لڪڙيءَ مان ٺهيل پلنگ وڇايو ويو. اُن ۾ ٻئي مخمل جو گدلو ۽ وهاڻا، سون ۽ چانديءَ جا ڪلش، ڪيترا داس داسيون، اُٺ، هاٿي ۽ گهوڙا، هڪسند ريت ناگوري جوڙيءَ سان، قيمتي زيور، ڪپڙا ۽ رتن جواهر ڏنا ويا.

اُن وقت شري رامديو جيءَ جي ڏاڄي پاڻي ۾ ليندي

تي شيءِ مٿس اُڇارڻ لڳا. آخر تمام شيءِ وارا ورڻ ۾ والديءَ جي رسم پوري ٿي. گهوٽ ڪنوار جو هٿيالو ڇوڙڻ مهل سوٽين مهرن جي برسات ٿيڻ لڳي. آڪاش مان ديوتائون ۽ مٿن گلن جي ورکا ڪرڻ لڳا. اهڙيءَ طرح رامديو جيءَ ۽ نيتلديءَ جو وواهه ڏاڍي ڌوم ڌام سان ٿيو.

ٻئي ڏينهن ٻاجهن سان رامديو جي نيتلدي کي ساڻ وٺي زنان خاني ۾ آيو. اُتي ٻهڪي جي آرسي ڪئي ويئي. سونا رانڍين خوش ٿي ٻهڪي کي رسوني کارائي. هاڻي وري نيتلدي جي ساهيڙين کي رامديو جيءَ سان مذاق ڪرڻ جي سجهي آئي.

ڇا ڪيائون جو هڪ مٽيءَ جي ٿالهيءَ ۾ رکي ڪپڙي سان ڍڪي رامديو جيءَ جي اڳيان آڻي رکيائون. جڏهن رامديو جيءَ ڪپڙو هٽايو ته "ميائون" ڪري ٻلي ٽپ ڏيئي ٻوڙندي اُسان ٻاهر ويئي. ساهيڙيون ڏسندي ئي رهجي ويون.

بس! پوءِ ته ڇا هو. رلڻ ۾ چوڌاري ٻليون ئي ٻليون ٿي ويون سڄو محل "ميائون" "ميائون" جي آواز سان گونجي اُٿيو. جيڏانهن نهار محل ۾ ٻليون ئي ٻليون پئي نظر آيون. اهو ڏسي سڄي محل ۾ هاچل مچي ويئي. سڀ استريون گهبرائجي ويئون. ٻوڙي وڃي رامديو جي پيرن تي ڪريون ۽ چوڻ لڳيون

-۱ ... ڏاڍوڙ ڏاڍو پوءِ گهوٽ
مدارجيءَ جي آرتي ڪٽي.
ي گهر ۾ پرواش ڪرايو ويو. جاچڻ لاءِ
ڇڄ جو پورو پورو سامان ڪيو ويو. وهڻ ڪاٺ وغيره
هر قسم جو سٺو بندوبست ڪيو ويو.
جو سڀ بندوبست بلڪل ٺيڪ هو.
هار سينگار ڪرائي
هنڌاڻن ساهڙن ٻيلدي کي وهارار. پيدلن چمڙن،
ڏاري ڏاري آئي وڏيءَ لي لڪڙن سان ڍڪيو هون
اسب، بير، شمي وغيره جي سڀ ڪان پوران گٽبس ڏاريا جي،
ڪرڻ لاءِ آگ ٻاري. ان ڪان پوءِ اون گرهڻ ۽ ڪاش
پوءِ ڪل ڏاريءَ جي ۽ والد مٽرن سان هوڻ ڪرائي
وغيره جو پوڄن ڪرائي
ٻنبي جو خيالو ڏنو ويو.
خيالي ٻنڌلائي ايتادي جي اکين ۾ جوس اچي
ونڻي. بير به نوڪ لي وئس. آنس آي وڏار (آشت
وڪار) ڏور لي وئس. هن جو چهرو، چندوما والڪو
ايڪڻ لڳو. اهو چمتڪار ڏسي سوريا راجا لـ جا پر
راڻي ۽ ٻيا سڀ ڏسي ڏاڍا خوش ٿيا. راجا راڻي لـ
ڏوليا ٿي سمايا. شهر جا ماڻهو رامداوجيءَ جي چمتڪا
کي ڏسي جئه جئڪار ڪرڻ لڳا. سڀ ٻيلدي جي
لصيب کي ساراهڻ لڳا پر جيڪي دشمن هئا سي
لي ويا. وانڌا ٿي ويا. خر

ٻاٻي جي امرڪوٽ مرتشادي

ٻاٻي راما پير جي نيتادي سان مهادي

اهڙيءَ طرح رامداو جيءَ جي ڄڃ راس جو ڏاڍو
ڌوم ڌام سان ڪڍي ڦري واپس آئي . صبوح جو سوال
عمرڪوٽ لاءِ سڀني کي روانو ٿيڻو هو . رستو تمام ڊگهو
هو ان ڪري اڄمل جيءَ سڀني کي آرام ڪرڻ لاءِ چيو .
سامان سڀ اُن وقت ئي گاڏن ۾ رکايو ويو .

صبوح جو چئين بجي ئي ڄڃ جي روانگيءَ جي
تياري ٿيڻ لڳي . اُن وقت رامداو جيءَ جي سونهاري ڏسڻ
وٽان هئي . مٿي تي مُڪُٽ ۾ سچن موتين جا ڦندڻ لٽڪي
رهيا هئا . ٻانهن ۾ رتن جا ڪنگڻ ٻهرال هئا . آڱرين
۾ ميناڪاريءَ جون منڊيون پاتل هيون . ر جيءَ
جو چهرو سج سمان چمڪي رهيو هو . اڄ ته گهوڙي
جو سينگار به لاثاني هو . لغام تي لعل موتي جڙيل هئا .
بدن جي زين پيل هئي . گهوڙي جي مٿي تي سونهري
ڪلنگي ، ڳلي ۾ رنگا رنگي مالهائون ۽ پيرن ۾ گهنگهرا
پاتل هئس . لاڇيا ۽ سڳيا ڀيڻهنجي ڀاءُ رامداو جيءَ تان
لوڻ ۽ اُهر گهورڻ لڳيون متان سندن ڀاءُ کي نظر لڳي
وڃي . وڃڻ وقت ماتا ميناوتي رامداو جيءَ جي ٿالهيءَ
۾ ڏيئو ٻاري آرتي ڪري تلڪ لڳايو . پوءِ رامداو جيءَ
آرتيءَ ۾ اڪولڄاهه رکيا ويا . ماتا ميناوتي ڪيس
چانيءَ جو سهرش ڪرايو .

رامداو جي کو ڪين ٻياڪ ٻار ڪرڻ هو . چانيءَ
ڇهائڻ جو مطلب اهو هو ته اڳئين زماني ۾ ڪنن ۾

اُپاڌيءَ حڪم ڏنو تہ ڄڃ هلڻ جي تياري ڪراءِ
ڏاهن واڄدارن، هربو ۽ ٻيا ساٿي رامداس جيءَ کي تيار
ڪرڻ لڳا. شري رامداس جيءَ ڪيسري رنگ جي
پوشاڪ پاتي، پنج رنگي پڳ ٻڌي، ڪنن ۾ ڪنڊل،
ڳچيءَ ۾ هيرن جو هار پاتو مٿي تي مُڪُٽ ٻڌي ڪلنگي
لڳائي. ڪيسر جو تلڪ لڳايو. ڪمر ۾ ڪٽار، هٿ
۾ تلوار پيرن ۾ ڳاڙهي رنگ جي جُتي پاتي. اهڙيءَ
طرح گهوٽ کي سينگاري نيري گهوڙي تي چاڙهيو
ويو. اُن وقت رامداس جيءَ جي سونهن ڏسڻ وٽان هئي.
مائٽن جي خوشيءَ جو انت نہ هو. سڀ مٽ مائٽ ڄڃ
۾ شامل ٿيڻ لاءِ ڪٺا ٿيا. هر هنڌ ڏيئا جڳمڳائي رهيا
هئا. مشعال ٻاريا ويا. شري رامداس جيءَ جي ڄڃ شهر
جي بازارن مان هلڻ لڳي. شهر جون استريون ڇتين
تي اچي ڄڃ جي رونق ڏسي رهيون هيون. طرح
طرح جي آتشبازيءَ جو تماشو ڏيکاريندا وڃي رهيا
هئا. ڇتين تان رامداس جيءَ جي مٿان گلن جي ورکا
ٿي رهي هئي.

اڄ رامداس جيءَ کي گهوٽ جي روپ ۾ ڏسي شهر
جا سڀ نرناريون پاڻ کي ڌنيہ سمجهڻ لڳا. ڄاڄين
جي ڳچيءَ ۾ گلن جون مالائون پيل هيون. هر انسان
جهومندا مستيءَ ۾ گهوٽ جي اڳيان هلي رهيا هئا. شهر
۾ جڳهہ جڳهہ تي شربت ۽ ٺڌائيءَ جو انتظام هو.

اهڙيءَ طرح رامداس جيءَ جي ڇهه رات جو ڏاڍو
ڏور ڏاڍ سان گهوڙي ڦري واپس آئي. صبح جو سوال
عمر ڪوٽ لاءِ سينڌي کي روانو ٿيڻو هو. وسنو تمام لئبو
هو ان ڪري اڄمل جيءَ سينڌي کي آرام ڪرڻ لاءِ چيو.
سامان سڀ اُن وقت ئي گاڏين ۾ رکايو ويو.

صبح جو ڇنين اڃي ئي ڇهه جي روانگيءَ جي
تياري ٿيڻ لڳي. اُن وقت رامداس جيءَ جي سوڍيا ڏسڻ
وٽان هئي. مٿي تي مڪڙ ۾ سچن موتين جا ڦندڻ لٽڪي
رهيا هئا. ٻانهن ۾ رتن جا ڪنگڻ پهريل هئا. آڱرين
۾ ميناڪاريءَ جون منڊيون پاتل هيون. ۽ جيءَ
جو چهرو سج سمان چمڪي رهيو هو. اڄ نه گهوڙي
جو سينگار به لاثاني هو. لغام تي لعل موتي جڙيل هئا.
بدن جي زين پيل هئي. گهوڙي جي مٿي تي سونهري
ڪلنگي، ڳلي ۾ رنگا رنگي مالهائون ۽ پيرن ۾ گهنگهرا
پاتل هئس. لانچا ۽ سڳندا پيهدجي پاءِ رامداس جيءَ تان
لوڻ ۽ اُهو گهوڙو لڳيون متان سندن پاءِ کي نظر لڳي
وڃي. وڃڻ وقت ماتا ميٺادي رامداس جيءَ جي ٿالهيءَ
۾ ڏيئو ٻاري آرتي ڪري تلڪ لڳايو. شري رامداس جيءَ
آرتيءَ ۾ اڪونجاهه رپيا وڌا. ماتا ميٺادي ڪيس
چاليءَ جو سپرش ڪرايو.

رامداس جي ڪو ڪهڙ پياڪ پيار ڪرڻ هو. چاليءَ
چهاڻڻ جو مطلب اُهو هو ته انهين زماني ۾ ڪنڊلن ۾

آڳياجيءَ حڪم ڏنو ته، ڄڃ هلڻ جي تياري ڪرائ
ڏاهن واڄٽدار، هرڻ ۽ ٻيا ساٿي رامداس جيءَ کي تيار
ڪرڻ لڳا. شري رامداس جيءَ کيسري رنگ جي
پوشاڪ پاتي، پنج رنگي پڳ ٻڌي، ڪنن ۾ ڪنڊل،
ڳلي ۾ هيرن جو هار پاتو ۽ مٿي تي مُڪُٽ ٻڌي ڪلنگي
لڳائي. ڪيسر جو تلڪ لڳايو. ڪمر ۾ ڪٽار، هٿ
۾ تلوار ۽ پيرن ۾ ڳاڙهي رنگ جي جُتي پاتي. اهڙيءَ
طرح گهوٽ کي سينگاري نيري گهوڙي تي چاڙهيو
ويو. اُن وقت رامداس جيءَ جي سرائي ڏسڻ وٽان هئي.
ماڻهن جي خوشيءَ جو انت نه هو. سڀ مست مانگت ڄڃ
۾ شامل ٿيڻ لاءِ ڪٺا ٿيا. هر هنڌ ڏيئا جرڪائي رهيا
هئا. مشعال ٻاريا ويا. شري رامداس جيءَ جي ڄڃ شهر
جي بازارن مان هلڻ لڳي. شهر جون استريون ڇتين
تي بيهي ڄڃ جي رونق ڏسي رهيون هيون. طرح
طرح جي آتشبازيءَ جو تماشو ڏيکاريندا وڃي رهيا
هئا. ڇتين تان رامداس جيءَ جي مٿان گلن جي ورکا
ٿي رهي هئي.

اڄ رامداس جيءَ کي گهوٽ جي روپ ۾ ڏسي شهر
جا سڀ نرناريون پنهنجو جيون ڌنيه سمجهڻ لڳا. جاچڪن
جي ڳلي ۾ گلن جون مالائون پيل هيون. هر پاسي
جهاڙيندا مستيءَ ۾ گهوٽ جي اڳيان هلي رهيا هئا. شهر
۾ جڳهه جڳهه تي شربت ۽ ٿڌي پاڻيءَ جو انتظام هو.

ڪمري کان ٻاهر رواني ٿي وئي.

سگهڙ جي اچڻ سان ماءُ، ڀيڻ لاڇا ۽ سڀئي ساهيڙين کي تمام گهڻي خوشي ٿي. هوءَ هُن کي چوڻ لڳي، ”جلدي هيٺ ۽ اُٺ تيار ڪراءِ ۽ راما ڪنور کي چئو ته اچي صندليءَ تي وهي.“

رامداو جي ڀيڻ زاور ۽ هٿيار لاهي اچي صندليءَ تي ويهي رهيو. تڏهن سڀ ساهيڙيون، سگهڙ ۽ لاڇا رامداو جيءَ جي هٿن تي مهندي لڳائيندي گيت ڳائڻ لڳيون. جڏهن مهنديءَ جو ڪم پورو ٿيو ته آنڊ تيار ڪيو ويو جنهن ۾ خوشبودار ڪيسر ۽ گلاب جو پاڻي مليل هو. هر آنڊ لڳائيندي ڳائڻ لڳيون. آنڊ لڳائڻ کان پوءِ گنگاجل سان رامداو کي سنان ڪرايو ويو. ان کان پوءِ رامداو جي نوان ڪپڙا ۽ زاور پائي ماڻهن وٽ روئي کائڻ ويو. هن سان گڏ سگهڙ ۽ لاڇا به لاڏا ڳائيندا روئي کائڻ ويون.

اڄ رامداو جيءَ جي جڃ نڪرڻ واري هئي. هر طرح جا ڍول شرنائون وڄي رهيا هئا. استريون لاڏا ڳائي رهيون هيون. سڄي ڳوٺ ۾ ڳائڻ جو ايترو موڪلايو ويو. سڀ ماڻهو روئي کائي رهيا هئا. رسوئي ۾ ڏاڍي سوادي ٿي هئي. روئيءَ کان پوءِ پان ڦوتا چٻاڙي رهيا هئا. چوڌاري ڪِل ڪِل لڳي پئي هئي. سڀئي تمام خوش هئا.

نيٺي لڪ جي ڪري سمهي پيا. صبوح جو ڇهين بجي مندر جي گهنٽن جي ڌڪن، نغارن ۽ شرنائين جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو ته رتنا اکيون کوليون. ڏٺائين ته هو رام سرور جي ڪناري تي آهي. اهو ڏسي رتنا کي تمام گهڻو عجب لڳو. ڏٺائين سگنا به جاڳي پئي. رتنا، سگنا ۽ پاليچي کي محل ۾ وٺي آيو.

رامداس ڏک لاءِ پنهنجي سينگار جي تياري ڪري اچي رهيو هو جو سگنا اُتي اچي وئي. سگنا جي چوٽي ڪان اگهاڙي رامداس جي چيو- "سگنا پنهنجا ڪن اچي والين ؟" سگنا چوڻ لڳي - "پاڻ رامداس! هي سڀ تنهنجو ئي ڪرشمو آهي. اگر اوهان ٽيون ڪان نه ڏيکاريو ها ته سگنا ڪڏهن اچي ها. ماڻهن ته الٽي پنهنجو سرمو لڳائي واري هئس." جڏهن ميٺاڻي سگنا جي ڏيئي نڌي نه چوڻ لڳي، "سگنا! هي ڪيئن ٿا جئي رهي آهين؟ ڪجهه سمجهه ۾ نٿو اچي. راما نه هتي آهي نه ڪتي وڃي آهي ڪراڙي."

[illegible] چوڻ لڳي، "اَما! رامداس ٽوڙڻ جي لاءِ [illegible] - منهنجي ساهرن کي ماس ڏنائين رتنا کي [illegible] ڪيائي آهي. ڏاڙهان کي ماري [illegible] ڦري واپس وٺي آيو."

[illegible] سمجهه ۾ ڪاهه گهاليو ٿي وئي.
[illegible] سگنا ڏاڍي تياري، ڪلدو [illegible]

” اڙي لٽيرا توهين ڪهڙي ڪڍائين ويندا ؟ منهنجي پيءُ کي ڦري جو لٽيو ڪڍيو ڪهڙو نيندو آهي اهو توهان کي هيٺ لاهي ٿو ڏيان. “ اهو چئي هن هٿ لمبا ڪيا ۽ چورن کي پڪڙيائين. پوءِ چور لڳو — ” خبردار! جيڪڏهن پڪڙڻ جي ڪوشش ڪئي ته پالي سان هڪ هڪ کي ٽوڙو ڪري ڇڏينداسين. “ رامدئو جيءَ ٽن ڌاڙيلن کي هڪ ئي وقت ختم ڪري ڇڏيو. چوٿين کي چيائين — ” تون سچ ٻڌاءِ! ڪنهن جي چورڻ سان استريءَ کي لٽڻ لاءِ آيو؟ “ تنهن سائين کي مٿي ۽ رامدئو جيءَ جي پيارا صورت ڪئي ڏسي هو هٿ جوڙي چوڻ لڳو — ” اساڻي ته ڏهليءَ جي بادشاهه توهانجي پيءُ جو مال اسباب ڦري اچڻ لاءِ چيو هو. “

رامدئو جيءَ اُن ڌاڙيل جي سچائيءَ ڪري ڪيس ڇڏي ڏنو، پر اهو به چيائين، ” تون بادشاهه کي چئجانءِ اگر توکي اهو ڏسڻو آهي ته راماپير ڪهڙو آهي ته جنتري لهنجي طاقت هجي فوج وٺي روڻيچا اچجانءِ.“ رامدئو جيءَ هنن کان مال اسباب وٺي پيءُ سڳنا کي ڏنو ۽ چيو — ” مان ته ويجان!؛ هاڻي تون روڻيچا جلدي هلي اچجانءِ.“ رامدئو جي اچي پنهنجي استري کي سمهي پيو.

ٽن ڏينهن جو لمبو رستو طئي ڪري رتنا، سڳنا ۽ هنجي پٽ سان گڏ ٽڪجي رستي لي ٿي وڃي رهيو. پاڻرا ۾ سڳنا ۽ هن جي پٽ جي طبيعت خراب ٿي وئي.

وامداد جي اڳيان آيو.

وامداد جي جهڙو "اڄ! ڏاڪٽر ته اوهان ڪٿان
مولڪان اسان جي ته سکڻا. مان هميشه لاءِ ڪين ڀڪ
وارن آر امان." اڄوڪي ڏينهن وري رلنا جي سوار
سالن اسين سندس اڏ ان لي هٿ گهمايو. هٿ
مان اڳي رلنا جڪو ڀاولي ڀڄو سندس شرلو جي پيرا دو
ائين وڌي.

وامداد جيءَ جي اڃا لي لـ ڏاڪٽر لنهنجو ڪيترو
مال ڏئي ويا ته هو، سوچڻ لڳي لـ پاڻ جي شادي
آهي، ڏاڪٽر ته ڏاڍا ظالم آهن ڪٿي منهنجي پاڻ کي
ڏسون، ڪوري جڏهن ته مان ڪٿي منهن ڏيکارڻ لائق
ته ته [illegible] اس. ڏاڪٽر مال ڪٿي ويا ته وري ڪو واپس
ڪري ڏيندا سو پاڻ کي چيائين. "منهنجو ته ڪو خاص
[illegible] ڪري [illegible] ڪپڙا ڪي خاص قيمتي ڪره
[illegible].

[illegible] وامداد جيءَ کي ڪروڌ اچي
[illegible] "سچ لڏاء، ڪرڻ ته ڳالهاءِ.
[illegible] وتو آهي."

[illegible] پاڻ کي سچ سچ ٻڌايو.
[illegible] ٿورڙي کي اڙي هئي. ٿورڙو
[illegible] ڪرڻ لڳو. ٿوري ئي ولس ٿورڙو
[illegible]. هن پنهان للڪاريندي چيو -

جي پرواهه نه ڪئي. اُن جو ڦل مولڪي اهو مليو جو ڇورن
مولڪان سيکجهه، ڦري مولڪي انهي حالت ۾ ڇڏي
ڏنو آهي. هيڙيءَ حالت ۾ مان هتان اُٿي وڃي به
نٿي سگهان. هاڻي صبوح جو ماڻهو مولڪي ڏسندا نه ڇا
چوندا. هيڙي جيئڻ کي ڌڪار آهي."

اِئين چوندي سگِنا زهر جي پڙي کولي
ته چوڻ لڳي، "رٻنا! هاڻي مان پنهنجي جيئڻ جو
خاتمو ٿي ڪريان. تون منهنجي پٽ کي روٽيچا وٺي
وڃجانءِ." سگنا جا وچن ٻڌي رٻنا اوڇنگارون ڏيئي روئڻ
لڳو. سگنا ڏانهن نه هو نهاري به نٿي سگهيو جو هن کي
ڪپڙا ٿي پالـل ڪين هئا. درد وچان دانهون ڪرڻ
لڳو، هي راما پيرا! روٽيچا جا ڌڻي! اگر سگنا کي
ڪجهه ٿي ويو ته مان اوهان سڀني کي ڪهڙو منهن
اچي ڏيکاريندس هيءَ منهنجي ڪهڙي پرڪشا وٺي
رهيا آهيو. هاڻي اچو منهنجي لڄ رکو."

اُنهيءَ وقت راماو جي گهوڙيءَ ننڊ ۾ سمهيو پيو
هو. دانهون ٻڌي جلد ئي پنهنجي ليري گهوڙي تي
چڙهي آلي پهتو جتي سگنا زهر جي پڙي پنهنجي وات
۾ وجهي رهي هئي. راماوجيءَ پهران ئي سگنا کي
سراڙ پڪڻ لاءِ ڪهڙو اُچلائي ڏنو ۽ چيائين- "پيڻ!
هاڻي مان اچي ويو آهيان. اها زهر جي پڙي اُچلاءِ.
سگنا زهر جي پڙي اُچلائي سراڙ ئي ڪهڙو پڪي

خود ڀڳوان ڪرڻ وارو هئي انهن کي اهي اُپرڻ ٿا
ڪندا.“ اهڙو چئي هو سيٺ کان موڪلائي اُتان
روٽيءَ لاءِ روانو ٿيو. رتنا سڀ ڏٺو ۽ ڪوڙا ٽيلهيءَ
۾ ٻري اُٿ لڳي ٻڌي چڙيا. سگنا ٻهندي پٽ کي
ولي اُٿ لڳي چڙهي ويئي. اهڙيءَ طرح ڏينهن گذرا ۽
رات اچي ٿي. ٻر هن جا اُٿ هلندا هليا جو ڪين جلدي
روٽيءَ پهچڻ هو.

اڌ رات جي وقت جڏهن هن جا اُٿ لڙي سان ڊوڙندا
پئي ويا. اتي ٻر چار ڌاڙو اچي سگنا ۽ رتنا راءِ کي
ڄوڙادي گهيري ويا. رڙ ڪري چيائون، ”لوهان
وٽ جيڪو ۽ مال هجي سو سڀ اسانکي ڏيو نه ته مرڻ
لاءِ تيار ٿي وڃو.“ ليڪن رتنا ساڻن لڙڻ لاءِ تيار ٿي
ويو. ڪاٿي ڌاڙو ٿالين اڪيلو هن سان لڙندو رهيو
آخر ساٿو ٿي پيو.

ڌاڪن سگنا کان سڀ ڏٺو ۽ ڪوڙا ڦري ويا. رتنا
وڙهندي ڪافي زخمي پيو. هو درد کان دانهون ڪرڻ
لڳو. ڌاڪن سگنا کان مال ڦري سندس ڪوڙا لهرائي
هن کي لڪو ڪري اُٿي تي چڙهي ڏنو. رتنا نه اُٿي ۽
اٿي سگهيو. هو رامدار جيءَ کي پڪارڻ لڳو.

سگنا ۽ ورلاپ ڪرڻ لڳي، ”هي منهنجا پياءُ
رامدارا! منهنجي من جي اڃا من ۾ ئي رهجي ويئي.
سس جي چرڻ لي ۽ لوهان جي ٻروسي مون اُپرٽن

جي پرواهه نه ڪئي. ان جو ڦل مولڪي اهو مليو جو ڇورن
مولڪان سيڪڙي، ٿوري مولڪي لئي حالت ۾ ڇڏي
ڏنو آهي. هيڙيءَ حالت ۾ مان هتان اٿي وڃي نه
ٿي سگهان. هاڻي صبح جو ماڻهو مولڪي ڏسندا ته ڇا
چوندا. هيڙي جهڳڙا کي ڏڪار آهي."

اهڙو چوندي چوندي سگهنا زهر جي پڙي ڪولي
ٻ چپن لڳي، "رلنا! هاڻي مان پنهنجي جيون جو
خاتمو ٿي ڪريان. اون مهنجي پت کي روئيندا وتي
وڃجانءِ." سگهنا جا وچن ٻڌي رلنا اوڇنگارون ڏئي روئڻ
لڳو. سگهنا ڏاڍين نه هو ايارڻ. لئي سگهيو جو هن کي
ڪيڙا ٿي ٻالـل ڪين هئا. دور وڃان داڪٽرن ڪرڻ
لڳو، هي راما پير! روئيندا جا ڏاڍي! اگر سگهنا کي
ڪجهه ٿي ويو ته مان اوهان سڀني کي ڪيڙو منهن
اچي ڏيکارينداس هيءَ مهنجي ڪوڙي ٻرلڪشا ولي
رهيا آهيو. هاڻي اچو مهنجي لڄ رکو."

اٿيءَ وقت رامداس جي گهوڙيءَ ٽاپ ۾ سڀهو ٻڌو
هو. داڪٽرن ٻڌي جلدي پنهنجي ليري گهوڙي ڏي
چڙهي آيو پهتو جتي سگهنا زهر جي پڙي مهنجي واس
۾ وجهي رهي هئي. رامداس جيءَ پهران نه سگهنا کي
سرار پڪڙي لاهه ڪيڙو اڇلائي ڏنو ۽ چيائين- "پيٽ!
هاڻي مان اچي ويو آهيان. اها زهر جي پڙي اڇلاءِ.
سگهنا زهر جي پڙي اڇلائي سرار لئي ڪيڙو پڪي

آبـرو ڇا اهي الهج کي
ود پڳران ڪرڻ وارو هڏى الهج کي ڪا موڪلائي اُتان
ڪندا. ” انرو ڇٽي هوء سيڻي ڪا موڪلائي اُتان
روٺيچا لاه روالي ٿى. رتا سب ڳهه ۽ ڪپڙا تياهيء
ڀري اتب لي هڏي ڇڏيا. سگيا پنهنجي پت کي
ولي اتب لي ڇڙهي وئي. اهڙيء طرح ڏينهن گذرا
راتب اچي ٿي. پر هن جا اتب هلندا هليا جو ڪين جلدي
روٺيچا پيچٽو هو.

اڌ رات جي وقت جڏهن هن ها اتب ليزيءسان دوڙندا
پئي ويا. اتري م چار ڌاڪو اچي سگيا ۽ رتا راه کي
چوڌاري گهيري ويا. رڙ ڪري چيائون، ” لوهان
وت جيڪو به مال هجي سو سڀ اسانکي ڏيو نه ته مرڻ
لاء تيار ٿي وڃو. “ ليڪن رتا ساڻن لڙڻ لاء تيار ٿي
ويو. ڪافي دير تائين اڪيلو هن سان لڙندو رهيو
آخر ساٿو ٿي پيو.

ڌاڪن سگيا کان سڀ ڳهه ۽ ڪپڙا ڦري ورتا. رتا
وڙهندي ڪافي زخمي پيو. هر ڏرڻ کان ڌاڙيون ڪرڻ
لڳو. ڌاڪن سگيا کان مال ڦرى سندس ڪپڙا لهرائي
هن کي لنگو ڪري اتي ئي ڇڏي ڏنو. رتا نه اٿي
نٿي سگهيو. هو راماوجيء کي پڪارڻ لڳو.
سگيا به ورلاپ ڪرڻ لڳي، ” هي منهنجا پيا
رامداو! منهنجي من جي اڇا من م نسي رهندي وا
سس هي جرڻ لي به لوهان جي ڀروسي مرن آبرو

وٺندي. ان ڪري ڇوڪرو ڇڏي مونکي شاديءَ لئي
وڃڻ ٿي ڪاهي."

سگنا جي سس راماڻيءَ جو چمتڪار نه ڏسي
چڪي هئي. سوچيائين ڪٿي وري نه ڪو مصيبت ٿئي
سو راضي ٿي سگنا کي چيائين، "ڪنوار! اگر تنهنجي
اهڙي اڇا آهي ته ڀلي تون ڇوڪرو به وٺي وڃ."
هن راماڻيءَ جي ڀپ کان سگنا کي موڪل ڏني.

سگنا جو روٺيڙا پهچڻ

رلنا، سگنا ٻانيءَ کي وٺي ڳوٺ کان ٻاهر آئي. سگنا
جي سس به سگنا کي ڳوٺ جي حد تائين ڇڏڻ لاءِ آئي.
سگنا جي سس سڳڻ ۽ سوڻ ڏسڻ لڳي. هن ڏٺو ته
ساڄي پاسي تتر ٻولي رهيو آهي. هي اپسوڻ ڏسي
سس گهٻرائجي وئي. جيڪو ته چوڻ کهندو هوس
جلد ئي چئي وئي، "ڪنوار! تون وڃين ته ٻرال ٿي مڪر
اڀندڙءَ خالي. ٻٽ کي گڏ وٺي وڃڻ جو موهه ڇڏي
ڏي. اگر تنهنجي ٻٽ کي ڪجهه ٿي پيو ته ٻهگل ڳوڙهه
۾ تنهنجي لاءِ ڪاٻه جاءِ نه رهندي. مونکي ته چوطرف
اپسوڻ پيا ڏسڻ ۾ اچن."

سگنا چيو، "سس! توهان ڪنهن به قسم جي چنتا
نه ڪريو. منهنجو ٻاٻ راماڻو ساکيات ٻير آهي. هنجي
تالي ونڻ سان مڙدا به جيئرا ٿيو پون. جن جي رکيا

لد ني روئيڇا روالو ڪنداسين"
„جيجاجي! صرف سگهيا لي نه
رامدړ جي چيو،
سر لوهان لئي مهندي باٺيڪي کي ساڻ وٺي جلدي
جيو. شادي م باڻي لورا ڏينهن وڃي رهيا آهن.
ان ڪري دير نه ڪجو."
ان کان پوءِ شري رامدړ جي دڳا مالا ۽ هنومان
کي ٻيندي جاءِ لي وڃڻ لاءِ چيو ۽ باڻ ندري گهرڙي
لي سوار ٿي جلد ئي پوڪرڻ ڳڙهه اچي پهچي مالا
سان مليو. جڏهن اجمل جي ۽ مالا ميگاڻي پڌو ته سگها
شادي لي اچي رهي آهي ته هو ڏاڍا خوش ٿيا.
هيڏانهن سگها پوڪرڻ ڳڙهه وڃڻ لاءِ پهچي سس
کان آئيا ٿيڙي.
سس چيو- ڪمرا! لوڪي ڪهر آهي ته گهر م نه
ليندي ڏيري شادي آهي ته ماءُ ٿوڪي وڃڻ جي
موڪل ڏيندي وڃي آهيان ٻر جوڪرو ايا پنجن سالن
جو آهي. پنجي م ڪي لڪليف ٿيندي هو سفر
ڏاڍو اڻانگو آهي. ٻندو سار شادي سڀ ڇا جاٽي.
ائي ته ڏنگيون ٿيٽيون آهن. سو تنهن ڪري ٿيندو لـ
چوڪرو ڇڏي وڃ.
سگها چيو- ڪرن ڪري! ٻاءِ الهن ڪنهن آهي جو
ماءُ ٻيندي ٿوڪي ڇڏي هلي وڃي. سيجو من لـ
ولدڙو ڪندي ڪڙي وشرپر هوالدو انٽي چوءِ شادي ڪهڙي

مٿان اهو ئي آهي جنهن جي هردي ۾ اُدارتا آهي، ٻين جو دک ڏسي جنهنجو هردو ڀڳهرجي ٿو وڃي. پنڊيار ۽ اُنهن جي ماتا شري رامداس جيءَ جي چرنن تي ڪري پنهنجن ڏوهن لاءِ معافي وٺندي اوڇنگارون ڏيئي روئندي چيو - "هاڻي اسانکي چڱيءَ طرح توهانجي خبر پيئي آهي. هيل تائين اسان غلط رستي تي هئاسين. هاڻي اسان جا سڀ اپراڌ ڪميا ڪريو. رتنا کي اسان اوندهي ڪوٺي ۾ لڪايو آهي. توهان ئي هن کي ٻاهر ڪڍو. هن کي ڪڍڻ اسانجي وس کان ٻاهر آهي."

رامداس جيءَ جڏهن ٻڌو ته رتنا ڪوٺي ۾ لڪيو پيو آهي ته هو جلدي ڪوٺي وٽ ويو ۽ رتنا کي سڏ ڪيائين - "پيارا رتنا!"

رتنا رامداس جيءَ جو سڏ ٻڌي چيو - "ڀڳوان! منهنجا هٿ ٻڌل آهن. اُن ڪري ڪوٺي مان نڪرڻ ڏاڍو مشڪل آهي. توهان هٿ وڌايو." تڏهن شري رامداس جيءَ ڪوٺي ۾ هٿ وڌائي رتنا کي ڪوٺي مان ٻاهر ڪڍيو رتنا رامداس جيءَ جي چرنن تي ڪري چوڻ لڳو- "پڀو! اگر توهان منهنجي سنڀال نه لهو ها ته مان ختم ٿي وڃان ها. توهان دين دئيال آهيو. ڪاڄ ۾ پنهنجي ڀڳتن جي دک دور ڪرڻ لاءِ ئي اوهان جو جنم ٿيو آهي."

وجئه سنگهه جي ڀاءُ اشن سنگهه (سگنا جو پٽي) رامداس جيءَ کي چوڻ لڳو، "توهانجي ڀيٽ کي اسان

ستائو آهي. هاڻي مان هيءَ ٻڪل ٻُڌڻ اُٺاري ڇڏيندس.
پکيئڙن جو هميشه لاءِ تالو لڳائي ڇڏيندس. ٻوءِ
توکي روٽيءَ وانگي هلندس. هن پکيئڙن کي ڪاهڻا
پکيءَ جو ڌو مزو نه چکايان. تون ڪا به چنتا نه ڪر.“

اَترو ٻڌي سگهيا چيو، ”بابا مون تي ديا ڪريو.
هميشه لاءِ منهنجي مٿي تي ڪلنڪ جو ٽڪو لڳي ويندو.
مان ڇوڪري ڦٻائي ٻڌندي سهاڳڻ جي ٽيڪ تي گذاريان.
منهنجا بابا! تون وڏو ڌرم ڪاڻ. هن دل جا ڪرتا آهن. هن
جي ڪرڻي هن سان. اوهان ڪرپا ڪري هن کي
ڇڏي ڏيو. آءٌ هن کي منهنجي ڀلائي آهي. مان توهان
کان پنهنجي پاڻ جي ٽيڪ تي گذاريان.“

رامداس جيءَ چيو. ”پٽڙا! پوڙهن نه تون اُنهن ٻچڙن
کان ڏکي ٿي اسانکي پٽي رهي هنبوءَ نه. پاءِ رامداس،
پاءِ نرمداس، مالا ميٺاڻي شل مري وڃن جو موڙکي
پکيئڙن وڌ شادي ڪرايائون. هاڻي اُهن جي پراڻن جي
ٽيڪ تي پيس.“ لڏهن سگهيا چيو، ”بابا! اَترو نه
توکي ڪرڻو ٿي آهي. مان جنم جنم تو هالتو گڏ نه
پلائيندس.“

اَترو چئي سگهيا پنهنجي سس کي چيو، ”پنهنجن
ٻچن کي پٽن ڏي رامداس جيءَ وٽ معافي وٺڻ لاءِ موڪل.“
لڏهن سگهيا جي سس پنهنجي ٻچن پٽن کي وٺي رامداس
جيءَ جي سامهون آئي.

مهان اُهو ئي آهي جنهن جي هردي ۾ اُداريا آهي، ٻين جو دک ڏسي جنهنجو هردو پگهرجي ٿو وڃي.
ٻچيار ۽ اُنهن جي مالا شري رامدئو جيءَ جي چرنن تي ڪري پنهنجن ڏوهن لاءِ معافي وٺندي اوچنگارون ڏيئي روئندي چيو- "هاڻي اسانکي چڱيءَ طرح توهانجي خبر پيئي آهي. هيل تائين اسان غلط رستي تي هئاسين. هاڻي اسان جا سڀ اپراڌ ڪميا ڪرايو. رتنا کي اسان اونداهي کوهه ۾ لٽڪايو آهي. توهان ئي هن کي ٻاهر ڪڍو. هن کي ڪڍڻ اسانجي وس کان ٻاهر آهي."

رامدئو جيءَ جڏهن ٻڌو ته رتنا کوهه ۾ لٽڪيو پيو آهي ته هو جلد ئي کوهه وٽ ويو ۽ رتنا کي سڏ ڪيائين- "پيارا رتنا!"

رتنا رامدئو جيءَ جو سڏ ٻڌي چيو- "ڀڳوان! منهنجا هٿ ٻڌل آهن. اُن ڪري کوهه مان نڪرڻ ڏاڍو مشڪل آهي. توهان هٿ وڌايو." تڏهن شري رامدئو جيءَ کوهه ۾ هٿ وڌائي رتنا کي کوهه مان ٻاهر ڪڍيو رتنا رامدئو جيءَ جي چرنن تي ڪري چوڻ لڳو- "پڀو! اگر توهان منهنجي سنڀال نه لهو ها ته مان ختم ٿي وڃان ها. توهان دين ديال آهيو. ڪاڄ ۾ پنهنجي ڀڳتن جي دک دور ڪرڻ لاءِ ئي اوهان جو جنم ٿيو آهي."

وجئه سنگهه جي ڀاءُ اشن سنگهه (سڳنا جو پتي) رامدئو جيءَ کي چوڻ لڳو، "توهانجي ڀيڻ کي اسان

ستايو آهي. ڪاٿي مان هيءُ ٻنگل ڪُڙهه اُجاڙي ڇڏيندس.
پهاڙن جو هميشه لاءِ نالو نشان مٽائي ڇڏيندس. ٻوڙ
لوڪي روڙهيا وڃي هلندس. هنن پهاڙن کي ڪاٽيٺا
پڪسڻ جوڙ جو مزو نه ڪڍايان. لوڻ ڪاٻه ڇڏيندو ڪر."

اٿرو ننڍي سڳيا چيو، "بابو مون کي دنيا ڪرايو.
هميشه لاءِ مٽيندي مٽي کي ڪوڙڪ جو نڪو لڳي ويندو.
مان جهولي ڦيلائي پهچندي سهاڳ هي ٻيڪ ٿي گهران.
مهربان ٻاٻا! اڙو غم ڪاٿ. هو دل جا ڪونا آهن. هنن
جي ڪرڻي هنن سان. اوچار ڪريا ڪري هنن کي
ڇڏي ڏيو. اُن مٿان لي مهندي پالي آهي. مان اوهان
کان پهرين لي ٻاڙن جي ٻيڪ ٿي گهران."

وامدار هيءَ چيو- "بيٽا! پهرين تا اون اُهي ٻهڙن
کان دکي لي اسانکي پٽي رهي هنن‌هه لــ ٻاٻا وامدار،
ٻاٻا وامدار، ٻالا ميٺاڻي ٿل مري وڃي جو مولڪي
پهارن وٽ شادي ڪرايالون. هاڻي اُهن جي ٻراڻن جي
ٻيڪ ٿي پيس." لڏهن سڳيا چيو، "ٻاٻا! اٿرو ته
لوڪي ڪرڻو لي آهي. مان جنم جنم لوڪالدو ڪڏ ته
ٻالانيندس."

اٿرو جڏي سڳيا پهچڻي سس کي چيو، "پهچڻ
پهچڻ اي ٻٽن ئي وامدار جيءَ وٽ معافي واڻ لاءِ موڪل"
لڏهن سڳيا جي سس پهچڻي پهچڻ ٻٽن کي ولي وامدار
جيءَ جي سامهون آڻي.

سگنا جي سَس هي سڀ ڏسي واڪل ٿي وئي ۽ ٻنهي نُنهن سگنا وٽ وڃي ليزاري ڪري چوڻ لڳي، ”ڪنوار! تون ٻنهي پاءَ کي چئه ته هيءَ لڙائي بند ڪري. هاڻي تون ٿي منهنجن ھمن ٻنهن پٽن جي جان بچائي ٿي سگھين. مان توکي پيران ٿي پوان. مون توکي ڏاڍو پريشان ڪيو آهي. هاڻي منهنجا سڀ ڏوھ معاف ڪر. هيءَ لڙائي بند نه ٿي ته سڄو پڪل ڳوٺ اجڙ ٿي ويندو. مان تنهنجو احسان عمر ڀر نه ڀلائيندس.“

اتر ۾ سگنا چوڻ لڳي، ”سس! [illegible] مان ته ڪاٺين جي ڍيءَ آهيان. مان ڇا ٿي ڪري سگھان. توهانجي پڪل ڳوٺ جا ٻهيار ته بانڪا وير آهن. ڏيکارڻ ته ٻنهي وارا. منهنجي پاءَ کي اڪيلو سمجھي قلعي تي ٽوپون چاڙهيون وييون. چئني طرف هن کي فوج گهيري وئي. هاڻي وڙهن نه ڪاٺين سان؟“

سسُ وري به منٿون ڪري چوڻ لڳي، ”ڪنوار! هي ڳالهيون ڪرڻ جو وقت ناهي. سڀ ڳالهيون وساري هيءَ لڙائي بند ڪر. تون مون تي دَيا ڪر.“

سگنا کي ٻنهي سس تي رحم اچي ويو. ڪيس ناغ ۾ ونئي آئي. رامداو جيءَ کي ڏسي ساڻس گڏي ملي. خوشيءَ وچان ستدس اکين ۾ آنسون اچي ويا. سگنا کي روئندو ڏسي رامداوَ جي چوڻ لڳو، ”منهنجي پياري ڀيڻ تون ڇو ٿي روئين. توکي ھمن گھٽو ٿي

سگنا جي سس هيءَ سڀ ڏسي واڪل ٿي وئي؛ پنهنجي اُنهن سگنا وٽ وڃي ليزاري ڪري چوڻ لڳي، ”ڪنوار! تون پنهنجي ڀاءُ کي چئه ته هيءَ لڙائي بند ڪري. هاڻي تون ئي منهنجن هِن پٽن جي جان بچائي ٿي سگهين. مان توکي پيرن ٿي پوان. مون توکي ڏاڍو پريشان ڪيو آهي. هاڻي منهنجا سڀ ڏوهه معاف ڪر. هيءَ لڙائي بند نه ٿي ته سڄو بنگال ڳڙهه اُجڙ ٿي ويندو. مان تنهنجو احسان عمر ڀر نه ڀلائينديس.“

انترو پڌي سگنا چوڻ لڳي، ”سس! … مان ته ڪامڻين جي ڌيءَ آهيان. مان ڇالي ڪري سگهان. توهانجي بنگال ڳڙهه جا ڀيهيار ته بانڪا وير آهن. ڏڪار … نه پنهنجي وار لا. منهنجي ڀاءُ کي اڪيلو سمجهي قلعي لي توبون چاڙهيون ويون. چئني طرف هن کي فوج گهيري وئي. هاڻي وڙهن نه ڪامڻين سان؟“

سسٽس وري به منٿون ڪري چوڻ لڳي، ”ڪنوار! هي ڳالهيون ڪرڻ جو وقت ناهي. سڀ ڳالهيون وساري هيءَ لڙائي بند ڪر. تون مون تي دايا ڪر.“

سگنا کي پنهنجي سس لي رحم اچي ويو. کيس باغ … وني آئي. رامداو جيءَ کي ڏسي سائس گڏجي ملي. خوشيءَ وچان سندس اکين ۾ آنسون اچي ويا. سگنا کي روئندو ڏسي رامداوُ جي چوڻ لڳو، ”منهنجي پياري ڀيڻ تون ڇو ٿي روئين. توکي هن گهڙي ٿي

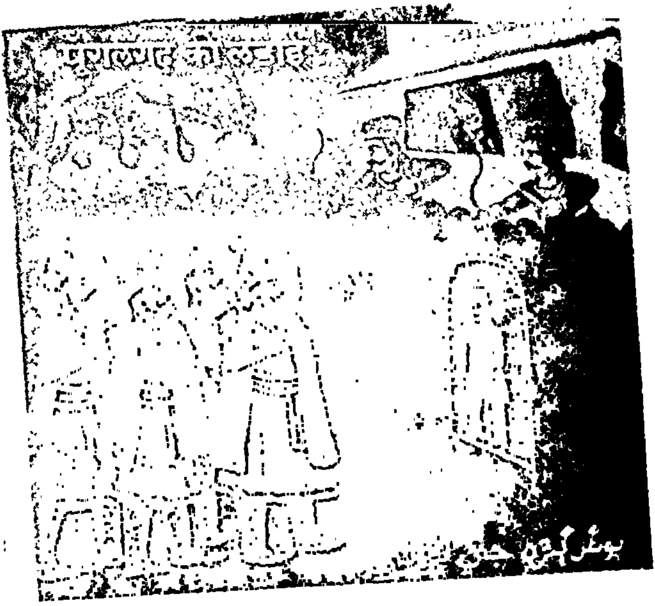

پدگل ٻَنڙهه جي لڙائي

ٻنگل ڳڙهه جي لڙائي

شري رامداس جيءَ جي آگيا جي دير هئي. سيئي ديوتائون هنومان داس، درگا ماتا سيئي الڳ الڳ روپن ۾ حرد اچي راما ٻير جي مدد ڪرڻ لڳا. اچي سڄي فوج ۾ ناڪوڙو پيو. جيئن ئي شري رامداس جيءَ شنک وڄايو ته ٻهي طرف گهماسان لڙائي شروع ٿي وئي. درگا ماتا ٻنهجو پيالڪ روپ ڌارڻ ڪري ٻنهجي تلوار سان وار تي وار ڪرڻ لڳي. هنومان اهڙيءَ لهزيءَ سان گدا هلائي رهيو هو جو هنجي قڙتي ڏسڻ وٽان هئي. رامداس جيءَ جي گهوڙي جي هٽڪار سان ٻنهيارن جي قلعي جون ديوارون ڏڏڻ لڳيون؛ سندن ئي لڙ رن ألٽو سندن ئي فوج کي ناس ڪرڻ لڳيون. هن لڙائيءَ ڏ ٻنهيارن جا حوصلا ئي خطا ڪري ڇڏيا.

ٻنهي ئي ٻنهيار ٻڄي ٻنهجي ماتا جي شرڻ ۾ ڪري چوڻ لڳا، ”ماتا! اسان کي بچاءِ. هاڻي اسين ڇا ڪريون، اساڃون سڀ فوجون لڙائيءَ ۾ مارجي ويئون. ماتا ٻنهن ئي ٻالڪن کي ڪُرِيءَ ۾ اڪائي ڇڏيو؛ ٻاهران در ڏيئي ڇڏيائين. پس سندن ڪڙهه جي دير هئي. ڪهن وچن جا ڏنڪ لڳڻ لڳا. ڏاڍا پريشان ٿيا؛ پڪارڻ لڳا، ”هاءِ ڙي اسان کي بچايو.“

ئي ٻيو آهي."

وجئه سنگهه اُن اولي؟ مان پڇيو، "هو اڪيلو آهي يا سٺا ساڻ اٿس؟"

مالهيءَ چيو، "هو ته اڪيلو ئي آهي. معلوم ٿو ٿئي ته ڪو ٿي ڪاهڻي (جادوي) ٻڪيت آهي."

راڄا وجئه سنگهه حڪم ڏنو، "قلعي تي لوڌون چاڙهيون وڃن. باغ کي چوڌاري گهيرو ڪيو وڃي جيئن هو ڀڄي نه وڃي. شهر ۾ پڙهو گهمايو وڃي ته ڪير به دري دروازو کليل نه رکي."

راماڻو جيءَ ڏٺو ته چوڌاري سڄا باغ کي گهيرو ڪيو آهي. سڀ ٻهبار هٿيار کڻي بيا آهن ته هنن ٻهمنجي ڏاڍو مارا ڦهلائي. شڪ ڦوڪيائون اس ٻدياڻن کي چوڌاري فوج ئي گهيري وئي. چوطرف ديوتائون نظر اچي رهيا هئا. ڪٿي هنومان گدا کڻي بيٺو هو، ڪٿي شو شنڪر ٻئل تي سوار هو، ڪاهن طرف درگا شينهن تي سوار نظر اچي رهي هئي. چوطرف ديوتائون ئي ديوتائون نظر اچي رهيا هئا.

جمل جي ۽ ٻاءَ وارداڙو جي منع ڪرڻ تي به رامداڙو جي
ٻري گهوڙي تي سوار ٿي هوا وانگر اُڏامڻ لڳو ۽
جنگل جهڙهه جو رستو ورتائين.

ٻري گهوڙي تي سوار ٿي رامداڙو جي جنگل جهڙهه
جي پهتو. اُتي ڏورو ڏري هڪ باغ هو سو سڪو پيو
هو. ٻاڻيءَ جي هيٺ ڪري ۽ ڪنهن سراپ ملڻ سبب
هو باغ ڪيتري وقت کان سڪو پيو هو. رامداڙو جيءَ
جي باغ ۾ اچڻ سان ئي سڪل باغ ساوو ٿي پيو. گوناگون
گل ٽڙي پيا ۽ ڇرڌاري ساوڪ ٿي پيئي. اُتي رامداڙو جيءَ
نهنجو لمو ڪوڙاو. صبوح جو مالهي جان ڪٽي باغ ڏانهن
ٻاري ته وانڌو ٿي واو. هرهنڌ بهاري لڳي پيئي
هئي. راهه وچم باغ هئڙو سندر ڪيئن ٿي پيو آهي.
دل ۾ ڏاڍو خوش ٿيو ته سا محمد جي باغ هراو ٻراو
ٿي پيو. راجا وجئه سنگهه کي راضي ڪرڻ لاءِ هڪ
گلن جو سهڻو هار ٺاهي دربار ۾ ڪٽي واو.

راجا وجئه سنگهه اهڙن سندر گلن جو هار ڏسي
عجب ۾ پئجي واو مالهيءَ کان پڇيائين، "باغ ته سڪي
واو هيءَ گلن جو هار ڪٿان آندو اٿيئي؟"

مالهيءَ أدب مان چيو، "حضور! هڪ سردار باغ
۾ لمو ڪوڙي ويٺو آهي. هن وٽ هڪ نرو گهوڙو
آهي. ڪيسرار جامو، هڪ هٿ ۾ ترار، هڪ ۾ ڀالو،
ڇيلهه ۾ ڪتار ٻڌل اٿس. اُن جي اچڻ سان ئي باغ ساوو

هوڏانهن ويچارو رتنا اونداهي کوٺ ۾ لڪل ئي رامديو
کي پڪارڻ لڳو ۽ سوچي رهيو هو ته جيڪڏهن سڳڻا
ڀائيءَ کي پوکرڻ گهرجي وڃي نه، ويندس ته ماڻا
ميڻادي کي ڪيترو نه ڏک ٿيندو. هو سوچيندا ته
رتنا شايد اتي ڀٽوئي ڪونهي. هنن کي ڪهڙي خبر
ته مان کوٺ ۾ لڪيو پيو آهيان. مونسان ڪهڙي ويڌن
آهي." اوچتو ئي کيس رامديو جيءَ جا وچن ياد آيا.
"مان هردم توسان ساڻ آهيان. جڏهن به ڪا مصيبت اچيئي
ته مونکي ياد ڪجانءِ." رتنا رامديو کي پڪارڻ لڳو،
"شري رامديو جي توهان ڀڳت جي پڪار ٻڌندئي
ڊوڙندا ايندا آهيو. دشمن کي ناس ڪرڻ وارا روڻيچا
جا ڌڻي منهنجي واهر ڪريو. هنن دشمن کان مونکي
بچايو. ويچاري سڳڻا جو ڪهڙو حال ٿيو هوندو."

سڳڻا جا ورلاپ ۽ رتنا جي پڪار ٻڌي رامديو جي
ننڊ مان اٿي ڪَڙو ٿيو. گهوڙو تيار ڪيائين، ڪيسر جا جامو
پهريائين، گهوڙي تي سوار ٿي چمڪندڙ ڀالو هٿ ۾
کڻي ٻئي هٿ ۾ تلوار، ڪمر ۾ ڪٽار ٻڌي جلد ئي
ماءُ جي سامهون ڪاڻس موڪلائڻ ويو، "مانا اڄهو تو
واپس موٽي اچان منهنجو هن وقت پنگل وڃڻ
تمام ضروري آهي. منهنجي ڀيڻ سڳڻا ورلاپ ڪري
رهي آهي ۽ رتنا پڪاري رهيو آهي." ماڻس گهڻوئي
کيس روڪيو ته تون ڪٿي ٻه نتو وڃي سگهين. پنا

۽ اولاد
ڪري وليا کي اڏي ڪوهه ۽ اولاد
دارو! ڏسو جا ٿا، هن وليا کي اڏي ڪوهه ۾ اولاد
اهو وڃي ۽ سنڌس انهه کي ۾ الله ۽ ٻڌي ڇڏيو.
ڪري ڪري اتري لو زبان هلائي."
وجهه سنگهه جي رڙ ٿي سگها جي نظان ڏورڙندي
ڏي ۽ دربار جون ڳالهيون لڪي ٻڌڻ لڳي. هوءَ
وقت سگها کي طعنا هڻي حوڙائيندي هئي سو اهنا
ورڙندي سگها وٽ آئي ڪيس چوڻ لڳي، "ٻهڻي
پاءَ جي شادي جي ڪو ٿي ڏيڻ ۽ لوڪي والو لاءِ وليا
آهي هو. منهنجي پاءُ هن کي موني وڃڻ لاءِ حو لهڻين
هن ته منهنجو هاڻي منهنجي پاءُ هن ڪي ڪوهه ۾ اولاد
لتڪالڻ جو حڪم ڏنو آهي." سگها کي ڇڏهن وشواس
نئي آهو ته هن اهڙا اثر ڪڻي سنڌس هٿڪ ۾ ڏنو. سگها
جي دل وولڻ لڳي. ڪيس ڏالهو صدمو رسيو. هن کي
پاءُ جي شادي جي ڪيتري نه خوشي هئي.
ان راس سگها نه ڪجهه کاڌو ۽ نه ڪيس ننڊ ئي آئي.
ڇڏهن سڀ سموي پيا ته هوءَ ور لاپ ڪري هانءَ
ڦاڙي روڻ لڳي، "منهنجا راما پاءُ! ٻهڻي شادي
جي مونکي ڪيتري نه خوشي آهي. هاڻي جي لون
نه انهن نه ٻهڻي نه عزت وهندي ٻر ڏک ۾ منهنجو
پراڻ نڪري ويندا. هاڻي لون جلدي اچ. وليا ڪ
۾ اوي بچاءِ." ... رهي هئي
سگها الهن ٻڌڻي پاءُ کي پڪاري رهي هئي

ٻيو ترف ٻٽايو آهي. هندو ٻيو آهي نه."

اٽري ۾ وچترسنگهه رتنا کي چيو. "رتنا! تون نه ڄاڻين ته جو چاڪر آهين. اڄڪلهه اسانکي ٻيچري نوابن لاءِ ٽوڪي هتي موڪليو آهي. پنگل ڳڙهه کان ٻه ڪوهه ڳڙهه پندرهن ڏينهن جو پند آهي. شاديءَ ۾ باقي ست ڏينهن آهن. اڄڪلهه کي ٻنهجي سڳنا لاءِ پيار هجي ها ته ڪيس اڳواٽ گهرائي ها. هاڻي ته هوءَ شاديءَ تي پهچي ڪين سگهندي. اسانکي بدنام ڪرڻ ۽ دنيا کي ٻڌائڻ لاءِ ٽوڪي موڪليو اٿس ته اسان سڳنا کي ماٺيو نه موڪليو ۽ ٻنهيارن موڪل نه ڏني. ٻر اڄڪلهه جيءَ کي اُن مذاق جو نتيجو سٺو نه ملندو. اسين ٻنهيار آهيون. ٻنهجي بيعزتي سهڻ وارا ناهيون. اسين ته اُن ٻڳوان کي ٻزو چکائڻ وارا آهيون"

رتنا کان هيئنر وڌيڪ سهن نٿي ٿيو. جوش مان چيائين- راجا جي؟ زبان سنڀالي ڳالهايو. توهان اجايو ايمان ڪري رهيا آهيو. توهان به سڀڪجهه هتيئي ڇڏي هليا ويندا - وڏا وڏا وامر ناس ٿي ويا توهان ڪهڙي ڪيمت جي مووي آهيو. رامدايو هڪ اوتاري پرش آهي. اُن لاءِ اهڙين ڳالهائڻ توهان کي سونهين نٿو. توهان ٻلو چاهيو ته سڳنا ٻائيءَ کي مولسان گڏ موڪلي ڇڏيو."

بس اٽرو بدتئي وچترسنگهه ٻڇي ٻاهه تي ويو. سندس منهن ڪروڌ ۾ لعل ٿي ويو. غصي مان چيائين،

وٺڻ آيو آهيان."

...ٻا اجمل وٽان ٻاليءَ کي وٺڻ لڳو ۽ ٽوڪ مان ڇپائين-
...اترو ٻڌي وڃسڪهه. ڪاٺ لڳو ۽ شاديءَ جي ڪوٺ
...اوهو! سو لون اجمل جي گهران ڏالهن اپارهندي ڇپائين-
...سڻ آيو آهن." سردارن پيا هي ڪوٺ آهي.
...پاڻي، هيءَ نه پيڪران جي (اجمل جو پتا) گهر
...لئور لئور يا پيڪيس آهن. وٺسڪيهه. ان جو پٽ نه نه
...گهر لئورا ڪٽي پٽن ٻاٽڻ وڃندو هو. سگهيا اگر
...پنهنجي پيءُ وارو ڪم ڪيئن ڇڏيندو. نه اهي لئور ۽ پا
...پيڪي اهي وڃي ها نه هن دربار ۾ اسان ٻنهي مرڪل
...پيڪيس ڪوڙي اچن ها. ان ڪري نه
...نٿي ڏلي."

...بئي سردار چيو، "هاڻي اچي اجمل کي سگهيا ٻاهر
...پٺي آهي. خبر الس نه هنان هيڪل ڏڍهه ڪيڏو ٻري آهي.
...هاڻي شاديءَ لئي ٻهتا پيا آهن. اجمل کي نه ٻه پٽ
...آهن انهن مان هڪڙو نه ٻير آهي. پيڪران جو اولاد
...آهي. اهو سڀئي شايد ومان ۾ ڪيس وڃي شاديءَ لئي
...پهچائيندا."

...الين ڇئي سيئي ٽهڪ ڏيڻ لڳا.
...ٻي هڪ ٽئي سردار چيو- "اجمل جو وڏو
...ڪنوارو آهي. ٻئي پيو شادي ڪري جڪر ان
...جو مالڪ آهي. وري ڏسو. راجا سوڍي ...
...الڏي ۽ لسڪڙي ڏيءَ هن پيڪران جي گلي مڙهي

هليو اچي.

رتنا ٻئي ڏينهن جو نالو وٺي اُن جي سواري ۾ سلامتي پنگل ڳڙهه لاءِ روانو ٿيو. ڪافي دور نڪري ويو. آخر ٿڪاوٽ ۾ هڪ ڪان واڪل تي هڪ وڻ هيٺان اُٺ کي ٻڌي ڀاڻ ۾ ٿڪ لاهڻ لاءِ روٽي کائي آرام ڪرڻ لڳو. ٿوري دير بعد کيس ننڊ اچي وئي. صبح ٿيو ته وري اڳتي هليو ته کيس استوارون ڪوهه ڪان ٻاٽي ۾ ٻنداون نظر آيون. پڇڻ تي معلوم ٿيس ته اهو ئي پنگل ڳڙهه آهي. ٻڌي وائڙو ٿي ويو. گهٽ ۾ گهٽ ڏهه پندرهن ڏينهن لڳندا آهن هو ته جلد ئي پنگل ڳڙهه پهچي ويو. اُن چمتڪار مان کيس معلوم ٿيو ته ٻرابر رامداو جي مون ساڻ آهي. کيس ڏاڍو آنت ٿيو. کيس ائين محسوس ٿي رهيو هو ته رامداو جي ۽ جتي ڪٿي ساٿس گڏ هلي رهيو آهي.

رتنا پڇائيندو اچي پنهيارن جي ڪچهري ۾ پهتو. ٻاهر دروازي تي ڏسي ته ٻرڇيون، ڀالا، تلوارون ۽ ڪٽار کڻي پهريدار بيٺا آهن. وجئه سنگهه مهاراج سنگهاسن تي ويٺو آهي. پاسن کان چمور جهلي رهيا آهن. رتنا دربار ۾ پهچي مهاراج وجئسنگهه کي پرڻام ڪيو. سردار پڇيس "تون ڪير آهين ۽ ڪٿان آيو آهين؟"

رتنا راهه اَدب سان عرض ڪيو- "تنور ونش جي راجا اَجمل جي گهر راما راجڪمار جو وواهه آهي. مان

آهن." منع ڪئي. "پٽ! ٻوڪي
ا ميٺادي رامداس کي ڳوٺ لـه جا ٻر
. ٻر وهاڻا ولو آهي. لون هاٿي سگهڙو ٻڌل آهي
ڪان باهر نه ٿو وڃي سکهن. ٻوکي سکهن"
ي لکل آهي. لون هاٿي ڪٿي ٻه ٿو وڃي
اهر ٻڌي رامداس جي ۽ رليا راء کي سڏ ڪري چيو،
رليا! ٻوکي همٿ جو هيٺر ٻنگل ڳڙهه وچ سگهي
انيءَ کي وٺي اچڻو آهي. جلدي وچ سواري له ر
ڪري رواني ٿي ويا. جوڻ لڳو-
رليا راء اها ڳالهه ٻڌي وائڙو ٿي ويو. "ٿي ڇڏ.
"ڪمار! ٻنگل ڳڙهه تمام پري آهي. رستو نه خطرناڪ
آهي. اچڻ وڃڻ ۾ مهينو کن لڳي ويندو. شاديءَ ۾ ته
باقي سڀ ڏينهن وڃي ٻچيا آهن. اتاه سگهيا شاديءَ
ٿي ڪٿين ٻهڙي سگهندي؟ ٻيهار ٻهادر آهن. آئي
جور ڌاڪو به ٿا رهن. ڪٿي مرڪي ماري ڇڏين ته
اوهانکي خبر نه ڪبر ٻڌائي نه سگهندو؟"
رليا جي ڳالهه ٻڌي رامداس ڪيس ڏهرح سان چيو،
"پيارا رليا! لون اٿرو ڏح نه. لون اي فڪر ٿي وح
مان همٿ لوسان ساٿ آهيان. انهنجي ٻڪار ٻڌندي
مان ڏوڙندو ايندس."
ماما ميٺادي به رليا کي تاڪيد ڪئي ته ٻيهار ٿو
گرم سپاه جا آهن. چتراٺيءَ سان سگهيا جي مرڪل و

ٿو سگهي. نماز وڏو ۽ سڄو خاندان ڏسي سگهندا پاڻيءَ
جي شادي ڪرائيندين. پر اهي ٻنهيار اهڙا ايماني آهن
جو سگهنا کي شاديءَ کان پوءِ موڪل لئي نه ڏيئي اٿن.
شاديءَ کان پوءِ ته ٻئر ٻيڪن ٻراچن نانئي کين وٺڻ اچن رهن
ڪن ساليون ۽ سالا نانيءَ سان چرچا ڪن ڪائين ٻيئن سُهج
ڪن پوءِ نانيءَ سان ڌيءَ کي ساهري گهر موڪلين پر
مون اهو سڀ ڪو نه ڏٺو آهي. ڌيءَ جي خوشي منهنجي
نصيب ۾ ئي ڪانهي. سڀ مت مائٽ آيا آهن. هنڙي
خوشيءَ جي موقعي لئي به سگهنا کي نه وٺي آيا آهن.
اڄ سگهنا کي ياد ڪندي منهنجو هيانءُ ٿو ڦاٽي. پاءُ
جي شاديءَ جهڙي شڀ موقعي لئي سگهنا نه آئي ته شايد
هاڻي عمر ڀر مان سگهنا کي ڪو نه ڏسندس. هيڏي
لاڏ ڪوڏ سان سگهنا کي پالي ساهري گهر موڪليم وري
نه ڏسندس منهن ڏنو الله." ائين چوندي منٽادي
اوڇنگارون ڏيئي روئڻ لڳي.

واحد ابو جي سڄو وقت چپ ڪري ماءُ جي اندر
جا اڌما ٻڌندو رهيو. سندس خون ٽهڪي رهيو هو.
کيس سگهنا جي ساهرن تي ڪروڌ اچي رهيو هو. جن
سندن هيترو اپمان ڪيو هو.

واحدو جي ماتا کي چوڻ لڳو- "ماتا، مان هيتر
تي ٻنگل ڳڙهه ويان ٿو. اگر ٻنهيارن سگهنا پاڻيءَ کي
موڪل ڏني نه واڌ ته مان به ڏسان ٿو ته هو ڪيترا

ربس ورهائجڻ لڳا. سڀئي سهاڳڻيون هيڏهن جا ساٿ ڪيا.
امداد جيءَ کي آنڊ لڳائي هٿن ۾ ميندي لڳائي
ٿي. چوطرف ڪيسر، ڪستوري، عطر، العبير جي
خوشبوءِ ڦهلجي وئي. رامداس جيءَ کي ڪنگاجل سان
سنان ڪرايو ويو. هائي جسم وجهڻ ۾ ڪسر ڪين رهيو
الي هئا.

رامداس جيءَ جي پيڻ لاڇا پالي ساهرن مان اچي
وئي. لاڇا ۽ دالي پالي رامداس جي شاديءَ جا لاڏا
ڳائڻ لڳيون، نچڻ لڳيون. روز رامداس جو مٿال مچندي
هئي. سڀ ڪجهه مالڪ اچي چڪا هئا پر ڪمي هئي
نه ڪڪ سگها (رامداس جي پيڻ) هي جيڪا اڃان ڪال
آئي هئي.

مالا ميٺادي هالي وڏيڪ صبر ڪري نه سگهي
هنڙي خوشيءَ جي موقعي تي اڃان سگها پالي نه پهتي
هئي سندس ليڪن مان نير وهي رهيو هو. رامداس جيءَ
جي نظر جيئن ئي مالا جي چهري تي پيئي يڪدم مالا
کي چوڻ لڳو، "منهنجي امڙ جي اکين ۾ پاڻي. امان!
هنڙي خوشيءَ جي موقعي تي لوهائجي اکين ۾ ڳوڙها
ڇو؟ اهڙي ڪهڙي مصيبت آئي آهي ڪيئن لوهائجي
دل کي رنجايو آهي. جلدي ٻڌايو؟"

مالا ميٺادي رامداس کي شالمي رهڻ لاءِ چيو. ڪهڙا!!
لڳي- "ڪرم جي لکئي کي ڪير ڪالي

کي سر بستي ۾ الهه سٽائي جيڪو کيس سامان مليو سو سڀ کيس ڏيکاريائين. راجا اشور جا شڪرانا مڃيا ۽ من ۾ پڻ راڻي اوجيءَ لاءِ کيس شردا ۽ پريم جاڳيو ته ڌڻي آهي اهو دوارڪاناٿ روپڻا جو ڏکي جڏهن اسان جي لڄ رکي. هاڻي سک سان وواهه ۾ ڪي وچي نه گهڻا اشڌان ڪرائون.

راجا سوڀي شاديءَ جي تيارين جو حڪم ڪيو. نينلديءَ جي شاديءَ جون تياريون ٿيڻ لڳيون. سڀ مٽ مائٽ پهچي ويا. ٻهراڻ رڌي سڌي دال گٽيش جي پوڄا ڪئي ويئي. وواهه جو سڳڙو ٻهراڻ نينلدي کي ٻڌو ويو. دهل شرنايون، نوبت نغارا وڄڻ شروع ٿي ويا. محل کي خوب سينگاريو ويو. نينلدي کي وناهه ۾ وهاريو ويو. هيڏ اٽو لڳائي کيس مالش ڪئي ويئي.

هر ڏانهن پراهڻ ديوتا جي وڄڻ کان پوءِ پوکرڻ ۾ ڙهه ۾ به رونق لڳي ويئي. دهل دماما وڄڻ لڳا. منگل گيت ڳائجڻ لڳا. نيندڻ پٽر موڪلي ڏيٽر پيئر مٽ مائٽ گهرايا ويا. شهر واسين کي به نيندڻ پتر ڏنا ويا. وڏا وڏا فراس وڇائي اُنهن تي جاجمن لاءِ غلم غاليچا وڇايا ويا. وچم پخملي گديءَ تي راجڪمار رامداڙ کي وهاريو ويو. شبڀ گهڙيءَ ۾ رامدا اوجيءَ کي وواهه جو سڳڙو ٻڌو ويو. طرح طرح جون مٺايون اهي وييون. پاڻڙ

ڇيائون، „لڳن وڪري
هئن ۾ ڏيندي نئم (آڪانيم) سنڌيا جو
ڏهن سؤ واساڪ سنڌي ۾ جڻ ڪٽي
ورس آهي، سو اوهان عمرڪوٽ ۾ للڪ ڏيئي سگڙو
لد پڌارجو.“ پوءِ راماڻو جيءَ کي ۽ هڪ نارمل مصري لب
پڏائين. پوءِ پڇواڻو مهرون ۽ راڄا سوڍا مگٽي لاءِ پيغام
ڏيائين. راماڻو جيءَ کي به پيت ڪيائين.
راماڻو جيءَ کي به موڪاليا سي به پيت ڪيائين.
ڪهوڙا به موڪاليا سي به راماڻو جيءَ جي مگٽي
جيئن ئي پوڪرن پڳو ته راماڻو جيءَ کي واڌايون
جي ڄمر پنهجي سپ ماڻهو واڄا اعمال جي مگل ڳيت ڳائڻ
ڏاسڻ لاءِ اچڻ لڳا. زالون گڏجي هر طرف جهرمٽي
لڳيون. محل ۾ روشني ڪئي وئي
جي لهر دوڙي وئي.
جي لهر دوڙي وئي، هڪ ڳالهه، پيغام مهرون
سراهط ڏاڍا کي آجمل جيءَ ڪيائين. جڏهن
۽ پيغام وڃا پيتا ڏيئي عزت سان روانو ڪيائين. انهن اندي
ميڙالي کي اها ڄمر پيئي ته سعدس ... ۽ چوڻ لڳي
مگڙي آهي ته عصي ۾ لال ئي وئي ... اندو پٽر
„مهيجي پند جڙي لعل جي ڳالهي ۾ ڪرانو ها. سوڍا
پدو الو. جلي پڙهي ڦاڙي ڦٽي ... لاءِ همت آيا سن.
ڪي اسان ئي اندي ڏي ۽ ونڃ لاءِ ... چڏيو ها.“
ڏيئي سراهط کي به واپس موڪلي ميڙالي کي سمجهايو
اعمال جيءَ جيئن ليئن راڻي ... راڄا
سراهط ڏاڍا عمرڪوٽ پهچي

جهڙي پڙهي راماڻو جي مشڪل. دربار ۾ هڪ سردار چيو، "راجڪمار! سونو راجا پنهنجي الڏي، لڪڙي ۽ اُشٺ وڪاري ڏيءُ گلي ۾ ٻڌي اسانکي بيوقوف ٿو بڻائڻ چاهي."

راماڻو جيءَ جي چهري تي اهائي رونق هئي. انهن ٿي کلندي چيائين، "سردار! ڪماري تہ انڌي آهي پر سندس ڪرم اتنا ڪرڻ. ڏاڍي پاڻن واري آهي. اسانجي گهر ۾ اچڻ ڏي ٿي آنند جي لهر لڳي ويندي." راماڻو جيءَ جا اهي وچن ٻڌي سڀ چپ ٿي ويا ڪنهنکي بہ ڪڇڻ جي همت نہ ٿي.

راماڻو جيءَ چيو، "سندر دشا وارن استرين سان هرڪو شادي ڪرڻ چاهيندو. ڪوئي بہ استريءَ جي سندر گڻن ۽ سڀاءَ سان شادي نٿو ڪري. ووهہ آتما سان ٿيندو آهي ۽ نہ دهہ سان. مان نيتلدي جي آتما سان شادي ڪري رهيو آهيان ۽ نہ سندس ڪروپ دهہ سان" سڀني اهي وڏا وچن سمجهيا ڇاڪاڻ تہ راماڻو جي وچن جو پڪو هو. هن جي وچن ۾ ڪابہ تبديلي ٿيڻي نہ هئي. براهمڻ ديوتا تہ راماڻو جيءَ جي انهن ڳالهين کي ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو. من ئي من ۾ ڀاڳيءَ جي ڀاڳ کي ساراهڻ لڳو. آڄمل جيءَ براهمڻ کي مڱڻي جو سڳڻ پڙهڻ لاءِ چيو.

پنجاهہ سونيون مهرون ناريل ۽ ٻيو سامان اڄمل جيءَ

ط کولي پڙهيو. لکيل هو-
” هي دوارڪاناٿ! هيءَ ڪيا هردم ڏوهان جي
جي مالها جهڙي رهي آهي. لوهين گنو، براهمڻ
سترين جي رکيا ڪندڙ آهيو. ڪيئن شرڻ آئي کي
ڪار نه ڪندا آهيو. شرڻ آئي جي لڄ رکڻ وارا
ائي صرف هڪ ڏوهان جهڙي سهارو آهي. ڏرآڌارڻ
ڀا آڌار ڏوهين ايتل باني کي سويڪار ڪري اسان
ڪي دک ساگر مان پار ڪريو. اسانجي دک دور ڪرڻ
وارا ڏوهان ئي آهيو.“

رامدبو جيءَ خط پڙهي مسڪيو ۽ چوڻ لڳو، ”هي
براهمڻ ديوتا! مٺي مائيءَ جي ڳالهه ڏوهان کي مهابڄي
ماڻا پيا سان ڪرڻ گهرجي. ڏوهان پوکرڻ ڳجهه هلو.
بابوئي ڪيدو.“

ان هو بيصلو ڪ براهمڻ اجمل جيءَ جي دوار
پوکرڻ ڳجهه، سدو براهمڻ خط هٿ ۾ ڏيندي
۾ آيو. اجمل جيءَ کي پرڻام ڪري
چوڻ لڳو، ”مهاراج! عمرڪوٽ جي سوڍا راجا ج
خط آهي.“ اجمل جيءَ خط وٺي پڙهيو. ان وقت
رامدبو جي ۾ آئي پهچي ويو. اجمل جيءَ خط رامدبو جي
جي هٿ ۾ ڏنو. رامدبو جيءَ کي چيائين، ”پت ه
سگهن عمرڪوٽ مان سوڍا راجا جو لاڳاپو آهي
هيءَ ڪيا لکڙي اکين کان سجهي ۽ اشت وڪا
آهي. هاڻي لهڻجو ڪهڙو خيال آهي؟“

اٽل وشواس رکي هن ته براهمڻ هنن مڱڻي جو سڳڻ راجا اجمل جيءَ ني نذاري موڪليو. شب لڳن ۽ ڪوڙي ڏسي براهمڻ ديوتا ڪيا جو سڳڻ ڪٿي عمرڪوٽ مان روڻيچا لاءِ روانو ٿيو. هلي هلي ٿڪو ته آرام ڪرڻ لاءِ هڪ وڻ جي ڇانوَ ۾ اچي سمهي پيو ڪس اُٿي لڳو اچي ولڻي. اجان ڪٿي اک کولي ته سامهون هڪ گهوڙو ڏٺائين. پڇڻ تي معلوم ٿيس ته اهو ئي روڻيچا آهي. براهمڻ وانڱو ئي واو ته انتري ۾ روڻيچا ڪيئن پهچي واس. براهمڻ اهو پهريون چمتڪار ڏٺو. من ئي من ۾ رامداو جيءَ کي پرڻام ڪيائين جنهن جي مهما جو ڪو پار ئي ڪونهي.

براهمڻ ديوتا اجان گهوڙي جي ٻاهران پهتو ته هڪڙو گهوڙسوار سامهون ايندو ڏٺائين. هن گهوڙسوار کان پڇيو، "هتي رامداو جيءَ جي محل ڏانهن ڪهڙو رستو ويندو؟" رامداو جيءَ پڇيو، "براهمڻ ديوتا آئي لوهان کي ڪنهن سان ملڻو آهي؟" براهمڻ جواب ڏنو، "مولڪي شري رامداو جيءَ سان گڏجڻو آهي. مان عمرڪوٽ مان راجا سوڍا وٽان آيو آهيان."

رامداو جيءَ چيو، "رامداؤ لوهان جي سامهون بيٺو آهي. فرمايو اسان براهمڻ ديوتا جي ڪهڙي سيوا ڪريون." براهمڻ ديوتا پنهنجي جهڪي پرڻام ڪيو ۽ آندل خط ۽ ناريل هٿ [illegible] ۾ ڏنائين. رامداو جيءَ

راجا کي اوچتو من ۾ اچي واپار ونو ۽ ليلاوتي
رامداو پڻ جو ذبان ٿي ڪري. هن پنهنجي پٽ ڪسان
۽ ٻڌو هو ۽ ليلاوتي راڻي جو پوري لڳ ۾ ڪول ٿي
ڪري ضرور سڀني ۾ ڪجهه ڏسي ٿي. ان ڪري
راجا هڪ ڏينهن پنهنجي وزيرن سان ۾ صلاح ڪئي ۽
ليلاوتي جي مٽي مائٽيءَ جي ڳالهه رامداو جيءَ رو طيا
جي راجا سان هلائي وڌي. هن مٽن مائٽن کي سڀ ان
واپار کان واقف ڪيو.

راجا سوڌي جي ڳالهه ٻڌي سڀئي هڪٺي حو منهن
لڪڻ لڳا. ڪن ۽ چيو ۾ ذرو، ”اهو مجهورسڀن ل
ليلاوتي چمتڪاري آهي پر هوءَ اشت وڪاري ب
آهي. هنکي پسند ۾ اهڙو ٿي ڪندو. رو طيا ڪما
لہ سندو آهي. هڪ ڏينهو مائٽي مرني آئي ۽ ور
ليلاوتي سان شادي ڪر ۽ ڪين ٿيو ليندو. رامد
پر آهي. سڄي دنيا هن جي چمتڪارن کان واقف
چڪي آهي. اهڙي ٻرش سان ليلاوتي جهڙي ڪ
جو سنڪ ڳنڍڻ ٻين کان ٻير گهرڻ سمان آهي. ا
کي ۽ هي وشتو سمجهه ۾ نٿو اچي.“

ٻر راجا جي دل چئي رهي هئي ۽ رامداسُ
چمتڪاري آهي ۽ ليلاوتي ۾ گهٽ ڪمهي. ليت
رامداو جيءَ کي اترو چاهي ٿي ۽ ٿي سگهي ۽
سلاوتي کي چاهيندو هجي. ٻاڪس جي ٻروسي

جڏهن ڪنهن جو پٽ ڪپوت هوندو آهي ته ماءُ پيءُ دل ئي دل ۾ ڏکي ٿيندا آهن. پر انهن اهو ڏک ظاهر نه ڪري سگهندا آهن اندر ئي اندر سورن جا ڍڪ پيا پيئندا آهن. پٽ کي ماڻهن ۾ عزت وڌائڻ وارو هجي، وڌندڙ هجي، پڙهيل هجي ته اندر ئي اندر چوندا، "هي ڀڳوان! ان کان ته اهڙو ئي پيدا اهڙي اولاد کان ته بيڪس ڀلي."

پر ڪنيا هڪ بالڪ جي نوڪريءَ مثل آهي. ان کي ڪيترو گهر ۾ وهاري سگهبو. ڌيءَ جي ماسي ته واجا وڄ ۾ ڪاهي. ساماڻل ڌيءَ گهر ۾ رکڻ مها پاپ آهي. سوني اهڙي الڏي؟ اشت وڪاري ڪنيا ته پاپ جو ڦل آهي. جڏهن پنهنجو ئي سکو ڪونه هجي ته پرکڻ واري جو ڪهڙو ڏوهه. اهڙي عيب واري ڪنيا ته ماءُ پيءُ لاءِ چنتا ڪٽي آئي آهي. خبر ناهي هن جو ڇا ٿيندو. اهي ڳالهيون راجا پنهنجون اکڻ ڏٺيون ڪري ڇڏيندو هو. هو خوب ڄاڻندو هو ته اهڙا ماڻهو منهنجا سچا ناهن. ايشوري چمتڪاري ڪنيا آهي. ضرور هن جو ڀاڳ ڀلو ٿيندو. هوءَ هر وقت رامائڻ جيءَ جو ڌيان ڪندي آهي جو ٻئڻ اوتاري پرش آهي. ضرور اهو انسان ئي ڪرپا ڪري هيءُ ڏک دور ڪندو. اهڙو پڪو وشواس ٻارڙيءَ ۾ جيڪڏهن انسان جو سو ڪهڙو ڏک پئي؟

ڪيو. ٻيو ھاٿي ھن لئي دعا ڪرائو."

نيتلدي ھميشه رامداؤ جيءَ جو ڌيان ڇڪيندي ھئي ۽ ٻرارُئا ڪندي ھئي، "ھي دوارڪاناٿ! جلد لئي اچي منھنجو اُڌار ڪرائو."

ھڪ ڏينھن دوارڪاناٿ رامداؤ جيءَ جي واس ۾ نيتلدي جي سپني ۾ اچي چيو، "نيتلدي ڌيرج ڪر. مان جلد ئي اچي توسان ملندس."

غريب ھئڻ ڪري ۽ اُمر جيئن گھر ۾ وڏي ڪنيا ھوندي آھي اُلي ماتا پتا کي چنتا لڳل ھوندي آھي تہ اسان جي ڪنيا کي ڪو لائق ور گھر ملي. ھنجو جوڙ ن سڪي ٿئي. نيتلدي جي ماتا پتا کي ۾ ھڪ طرف نيتلدي جي چمتڪارن حيران ڪيو، ٻئي طرف وري ھن جي الڏي ۽ اشٽ وڪاري ھٺ ڪري ڪين چنتا ۾ وجھي ڇڏيو تہ ھوءَ ڪيئن اُڪلاميندي. اھڙي ڪنيا کي ڪير سوڪار ڪندو.

راجا ۽ راڻيءَ جا گھڻڪھرا ۽ مت مالت ٻاھران تہ پلا ٻاجندا ھئا ۽ اندر ئي اندر جلندا پچندا رھندا ھئا ۽ راجا کي طعنا ھڻندا ھئا تہ ٻرماڻا ھر ڪنھن کي ڪنھن نہ ڪنھن روپ ۾ ٻيزار ڏيندو آھي. ڪنھن کي پٽ جي روپ ۾ ڪنھن کي ڌيءَ جي روپ ۾. حالانڪ راجا تمام ڌياوان ٻرھا جو ڌيان رکندڙ ھو تہ ۽ ماڻھو جلندا رھندا ھئا. ت و ٻچارو راجا بلڪل شانت رھندو ھو.

جيڪڏهن ڪنهن جو پٽ ڪپوٽ هوندو آهي ته ماءُ پيءُ دل ئي دل ۾ ڏکي ٿيندا آهن. ڀل اڳيان اهو ڏک ظاهر نه ڪري سگهندا آهن، پر اندر ئي اندر سورن جا ڍڪ پيا پيئندا آهن. پٽ ڪو ڪڌن ۾ عزت وڃائڻ وارو هجي، وڃائيندو هجي، بدچلن هجي ته اندر ئي اندر چوندا، "هي ڀڳوان! ان کان ته نپٽو ئي ڀلو، اهڙي اولاد کان ته ڀينگس ڀلي."

پر ڪنيا هڪ نانگ جي نوڪريءَ مثل آهي. ان کي ڪيترو گهر ۾ وهاري سگهبو. ڌيءَ جي ماڻس ته واجا وت ۾ ڪانهي. ساماجڪ ڌيءَ گهر ۾ رکڻ مها پاپ آهي. سو ئي اهڙي اندڌ ۾ اشٽ وڪاري ڪنيا ته پاپ جو ڦل آهي. جڏهن ٻنهي جو ئي مکو ڪونه هجي ته پرڪڻ واري جو ڪهڙو ڏوهه. اهڙي عيب واري ڪنيا ته ماءُ پيءُ لاءِ چنتا ئي چنتا کڻي آئي آهي. خبر ناهي هن جو ڇا ٿيندو. اهي ڳالهيون راجا ٻڌيون اڻ ٻڌيون ڪري ڇڏيندو هو. هو خوب ڄاڻندو هو ته اهڙا ماڻهو منهنجا سڄڻ ناهن. بيتلادي چمتڪاري ڪنيا آهي. ضرور هن جو ڀاڳ ڀلو ٿيندو. هوءَ هر وقت راماسو جيءَ جو ڌيان ڪندي آهي جو هن اوتاري پرش آهي. ضرور اهو اسان تي ڪرپا ڪري هيءَ ڏک دور ڪندو. اهڙو پڪو وشواس پرڀوءَ ۾ جنهن انسان جو سو ڪيئن ڏک ڀسي؟

بو. پرنو هاڻي هن لي دبا ڪرائو.»
ليٽلدي همشه رامداوجيءَ هو ڏيان ڏيندي هئي
ٻرارلنا ڪندي هئي، «هي دواڪاسائت! جلدي
جي مهجو آڌار ڪرائو.»
هڪ ڏينهن دواڪالات رامداوجيءَ جي واس م
اڇي چيو، «ليٽلدي ڏاڪح
ليٽلدي جي سهڻي ۾
ڪر. مان حالدلي اڇي لرسان ملندس.»
غريب هڏي ۱۱ آمرجيڻن گهر ۾ وڏي ڪيا هوندي
آهي ۽ اسان
آهي الي مالا پتا کي چيعا لڪبل هوندي. هنجو جيڻن سکي
جي ڪيا کي ڪو لائق ور گهر ملي. ۽ هڪ طرف ليتادي
ٿڇي. ليٽلدي جي مالا پتا کي طرف وري هن جي
جي چمتڪارن حيران ڪيو، ٻئي ڪڇ جيتا ۽ وڃي
الدي ۽ اشت وڪاري هٿڙ ڪري ڪيا کي ڪ
چلاڻ ۽ هره ڪيڻن آگهامندي. اهڙي
سوڏڪار ڪندو. ۽ مت مالت ٻاهران
راجا ۽ راڻيءَ جا گهڻڪهرا ۽ جلندا ٻچندا رهندا ه
ٻاجيندا هئا ٻر الدر اي الدر ٻرمالما هر ڪنهن کي ڪ
راجا کي طعنا هڻندا هئا ته ٻرمالما هر ڪنهن کي ٻت جي
ڪنهن روپ ۾ ٻيرا ڏيندو آهي. ڪنهن کي ٻت جي
۾ ڪنهنکي ڏيءَ جي روپ ۾. حالانڪ راجا لمام
۽ ٻرما جو ڏيان رکندڙ هو ته ۽ ماڻهو جلندا رهندا
ليڪن واپارو راجا بلڪل شانس رهندو هو.

ٻئي ماڻهون نينلدي کي ديوي سمجهي ٻار ٻار پرڻام
ڪرڻ لڳا ۽ چوندا ويا، ”نينلدي ضرور ڪا اوتاري
ڪنيا آهي. پر اها ڪهڙي نه عجب جي ڳالهه آهي جو
ٻانڻ اندي ۽ اشٽ وڪاري آهي. پرماتما هن ديويءَ
کي نيڪ ڇو نه ٿو ڪري.“ ڪنهن چيو، ”رامداس جيءَ
جي ٻالي سان جنهن به ڪم به هيءَ ڪنيا هٿ ٿي وجهي
اهو پورڻ ٿو ٿئي. رامداس پڻ چوندو هن ٿو لئي به دعا
ڪري ۽ هن جا عضوا نيڪ ڪري. هي پڀو! اساڄي
ڪنيا کي به تندرست ڪر.“ سيٺني نينلدي جي نيڪ
ٿيڻ جي پرارٿنا ڪندا هئا.

سيٺني ڪان وڌڪ سنيهه ۽ پريم هو نينلدي جي
پڦيءَ جو جا هميشه ساڻس گڏ رهندي هئي. هر وقت
پڀوءَ کي پرارٿنا ڪندي هئي، ”هي دوارڪانات!
نينلدي تي ڪرپا ڪريو. هن کي اندو ۽ اشٽ
وڪاري ڪري ڇو هنتي مزاڪ ڪئي اٿو. جنهن سان
ڀڳوان رسي ٿو اُن کي ڪير به نٿو چاهي. جنهن کي
پڀو چاهي اُن کي هرڪو پيار ڪري ٿو. راجا راڻيءَ
تي مصيبت جو پهاڙ ڪريو آهي. هنن جو هيءُ ڏک
دور ڪريو. چوندا آهن جو جهڙو ڪرم ڪري ٿو
اهڙو ئي اُن کي ڦل ڀوڳڻو پوي ٿو.“ پر واچاري
نينلدي لاءِ ٻانڻ پرآپڪاري آهي. هوءَ ٻانڻ پين جا
ڏک، دور ڪرڻ واري آهي. هن ڪهڙو ڪڪرم

... بت پرچسڪيءَ ڪي گود ۾
... ڪيو. مالا پنهنجي ... ٻاز ٻڌهڻ
... ڪرڻ لڳي. اڪ ويندي ۽ ... ڪر لاهل
... ڪڏهن ڪين ويو. سڄي محل ۾
آيا ... ڪي جڏهن ... ٿيئي ... ڪي
... ويو. ... ڪي ... هل. ... ...
... ڪي ... ماڻ روئي رهي هئي.
... آئي جڏهن ... عمر ... لائين ...
... ... رهي هئي، "او
... مالا ... رهي آهين. اڃ
... اڄ ... جو ... وارا! ... اڄ ... جو آهين. اڄ
... ڪي ... ... بت ڪيئي ... ڏي.
... ... رڪيا ڪر."
... اڪين ... لاري هي ... لي ...
مالا ... ... "اي ... !
... ... سان
... ... مالا روئي ... ...
... ...
... ... آهي. هي ... ... لڳي
ڪان ... ...
... ... ڪري. ... ...
... آهيو؟" الهن ... ...

... لڳي. ... ...
... هي ... ... مالا عجب
... ... هي هن ... ... الي
... دل ... ...

ٻيا ماڻهون نيتالدي کي داوي سمجهي ٻار ٻار پرڻام
ڪرڻ لڳا ۽ چوندا ويا، ”نيتالدي ضرور ڪا اوتاري
ڪيا آهي. پر اها ڪهڙي نه عجب جي ڳالهه آهي جو
ٻاڻ انڌي ۽ اشٽ وڪاري آهي. پرماتما هن داويءَ
کي نيڪ ڇو نه ٿو ڪري.“ ڪنهن چيو، ”راڌا جيءَ
جي لالي سان جنهن به ڪم ٻ هيءَ ڪيا هٿ ٿي وڃهي
اهو پورڻ ٿو ٿئي. راڌا پير چونه ٿو هن لي ٻ دعا
ڪري ۽ هن جا عضوا نيڪ ڪري. هي پريو! اساڄي
ڪيا کي ٻ تندرست ڪر.“ سڀئي نيتالدي جي نيڪ
ٿيڻ جي پرارٿنا ڪندا هئا.

سڀئي ڪان وڌاڪ سيٺ ۽ پرلم هو نيتلدي جي
ٻڌيءَ جو جا هميشه ساڻس گڏ رهندي هئي. هروءَ-
پريوءَ کي پرارٿنا ڪندي هئي، ”هي دوارڪانات!
نيتلدي تي ڪرپا ڪرو. هن کي انڌو ۽ اشٽ
وڪاري ڪري ڇو هنتي مزاڪ ڪئي اٿو. جنهن سان
ڀڳوان رسي ٿو اُن کي ڪير به نٿو چاهي. جنهن کي
پريو چاهي اُن کي هرڪو پيار ڪري ٿو. راجا راڻيءَ
تي مصيبت جو پهاڙ ڪريو آهي. هين جو هيءُ دک،
دور ڪريو. چوندا آهن جو جهڙو ڪرم ڪري ٿو
اهڙو ئي اُن کي ڦل ڀوڳڻو پوي ٿو.“ پر وڃاري
نيتلدي ته ٻاڻ پراپڪاري آهي. هوءَ ٻاڻ ٻين جو
دک، دور ڪرڻ واري آهي. هن ڪهڙو ڪرم

11

پرجسگهه کي گود ۾
مالا پيهنجي پٽ پرجسگهه ...
الڪ ڪڍو. مالا پيهنجي ... ۽ ...
ڪلي وولاپ ڪرڻ لڳي. الڪ واندو ۽ ... ڪرلاهل
وارا آيا پر ڪجهه ڪين ورتو. سڀئي محل ۾ ... ڪي
جي وارو. ليتلدي ڪي ... حر ... ليتلدي
ڇپائين له مون کي نه ڀاءُ وٽ ونی هل. ... ليتلدي
کي الي وٽي آئي جتي سدس مال روئي رهي هئي.
ان وقت راماد ۽ ... جي چرچا عمر ... لائين ڀهل
هئي. ليتلدي هي مالا نه ڀڪاري رهي هئي، ”او
پيرن کي پرچو ڏيڻ وارا! اون اڄ جپ چو آهين. ا
مونکي نه پرچو ڏيئي مهنجي پٽ کي ... ڏي
مهنجي اکين هي ... هي رکيا ڪر.“
مالا هي ڀڪار سڏي ليتلدي نه ... کي لي ...
پيهنجي ڀاءُ هي پرسان وڃي چوڻ لڳي – ”اي و
الي ... مالا روئي پئي. پيهنجي ... هي نير
ليهدو ... دوئي پئي. ليتلدي نه پيهنجي ...
کي سواد ويڪائي آهي. هي ... ! اڄ مهنجي
اي ... ڪرو. ڪرپالدان اڄ لوهان ڪٿي
وڻ آهيو؟“ الي جولدي هوه ڀاءُ جي ... لي
ڦرڻ ... کي
... هت ... سان پرجسگهه ڪ
... هي هن چمڪار کي ڏسي مالا
آهو. ... هي هن ... ۾ ... جي وا
... وڃي ... دل ... ۾ ...

نينلديءَ جي پڦيءَ جي هٿن جون آڱريون مڙيل هيون. هڪ ڏينهن نينلديءَ پڦيءَ کي چيو، "اچ تہ پٽن سان راند ڪريون." (بال پٽن جي راند وڻندي ليندي آهي) نينلديءَ اهائي راند ڪري ٿي سگهي. سندس پڦيءَ پنهنجون آڱريون ڏيکاري انڪار ڪيو تہ هوءَ راند نٿي ڪري سگهي. اتي ئي نينلديءَ سندس آڱرين پڪڙي ٻاڪ ڏانهن ڇڪي چيو، "اچ، اچ تہ راند ڪريون." جنهن تي نينلديءَ پڦيءَ جي آڱرين کي پڪڙي ڇڪيو تہ سندس آڱريون سڌيون ٿي ويون. هوءَ خوشيءَ وچان سڄي محل ۾ ڊوڙون پائي سڀني کي سڌيون آڱريون ڏيکاري نينلديءَ جي چمتڪار جو ٻڌائڻ لڳي. نينلدي اُن وقت پنجن سالن جي هئي. ٻس اُن ڏينهن کان پوءِ راڻيءَ بہ سوچيو تہ هيءَ ڪا ساڌارڻ ڪنيا ڪانہ پئدا ٿي آهي.

ڳوٺ ۾ اُن ڳالهہ جي ڦهلجي وڃڻ کان پوءِ ڪيترا دکي پنهنجو درد مٽائڻ لاءِ نينلديءَ وٽ ايندا هئا. هوءَ ڳالهين ئي ڳالهين ۾ سندس مٿي تي هٿ ڦيريندي هئي تہ سندن دک، درد دور ٿي ويندا هئا. اهڙيءَ طرح سڀني کي ٻڪ ٿي ويئي تہ نينلدي هڪ چمتڪاري ڪنيا آهي.

هڪ ڏينهن راجا سوڍا پنهنجي وڏي پٽ سان گڏ ڪٿي ٻاهر ويل هو. هڪ رات هن جي ننڍي پٽ کي

١٤ جيت سڌي اوميءَ جرهڪ ڪبا کي جنم ڏنو.
هيءَ ڪبا وڪٽيءَ جولي اولار هئي) جلهن
ولرا ڇيءَ ڪبا جي جنم جو ٻڌو ته ڏاڍو خوش ٿيو.
جولٽيءَ کي گهرائي ڪبا جي جنم ڪنڊلي ٺاهڻ لاءِ
جو واو. جولٽيءَ گرهه ۽ نڪشتر - وغيره ڏسي راجا
کي جيو، ,, ڪبا جو لڳن ڏاڍو اُتم آهي. جولش
جي ادسار هيءَ ڪبا خاص ليٽن واري ٿيندي."
جولش جي الوسار هن جو نالو ليتلڌي رکيو واو. راجا
پيلوءَ کني دان ڏکڻا ڏيئي خوش ڪري روانو
ڪيو واو.

ڪجهه ڏينهن کان پوءِ جڏهن پيٽي ته ڪبا اکين کا
ڪبا چندر ڪلا والکر وڌندي
الڏي جاني آهي. ته ودي ٿي جوڙي ڪرڻ اهو طا
وهي. جڏهن پيل ڪرڻ جوڙي پيدا ٿي آهي.
ٿيو ته ڪبا ٻهرن کان ٻه ليکڙي راجا ۽ راڻي وڌ
اشت وڪرا نه هئي. اهو ڏسي ڪري
دکي ٿيا. هو هڪلاج مالا کي وهتي
لڳا، ,, مالا، توهان خوش ٿي. هڪ ڪبا ڏني.
اهڙي؟ " هڪ راست مالا راجا کي سمهي ۽ چيو،
لـون جدا لـ ڪو. ليتلڌي تمام پاڻوان آهي
پيهڻي جمڪار سان ٻرجا ۽ بياري ٿيندي."
راجا اهو سهڻو راڻيءَ کي ٻڌايو ان کان پوءِ را
ته ڏسرج آيو.

نيتلدي جي ڀڦيءَ جي هٿن جون آڱريون مڙيل
هيون. هڪ ڏينهن نيتلدي ڀڦيءَ کي چيو، ”اچ تہ
ٻڙن سان راند ڪريون.“ (ٻال ٻڙن جي راند وڏي
ليندي آهي) نيتلدي اهائي راند ڪري ٿي سگهي.
سندس ڀڦيءَ پنهنجون آڱريون ڏيکاري انڪار ڪيو تہ
هوءَ راند نٿي ڪري سگهي. انتي تہ نيتلدي سندس
آڱريون پڪڙي ٻاڻ ڏانهن ڇڪي چيو، ”اچ، اچ تہ
راند ڪريون.“ جنهن ئي نيتلدي ڀڦيءَ جي آڱرين
کي پڪڙي ڇڪيو تہ سندس آڱريون سڌيون ٿي ويون.
هوءَ خوشيءَ وچان سڄي محل ۾ ڊوڙون پائي سڀني
کي سڌيون آڱريون ڏيکاري نيتلدي جي چمتڪار جو
پڌائڻ لڳي. نيتلدي اُن وقت پنجن سالن جي هئي. پس
اُن ڏينهن کان پوءِ راڻيءَ بہ سوچيو تہ هيءَ ڪا ساڌارڻ
ڪنيا ڪانہ پئدا ٿي آهي.

ڳوٺ ۾ ان ڳالهہ جي ڦهلجي وڃڻ کان پوءِ ڪيترا
دکي پنهنجو درد مٽائڻ لاءِ نيتلدي وٽ ايندا هئا.
هوءَ ڳالهين ئي ڳالهين ۾ سندس مٿي تي هٿ ڦيريندي
هئي تہ سندن دک، درد دور ٿي ويندا هئا. اهڙيءَ
طرح سڀني کي پڪ ٿي وئي تہ نيتلدي هڪ چمتڪاري
ڪنيا آهي.

هڪ ڏينهن راجا سوٻدا پنهنجي وڏي پٽ سان گڏ
ڪٿي ٻاهر ويل هو. هڪ رات هن جي ننڍي پٽ کي

۱۴۷۰ جيٺ سدي نوميءَ جو هڪ ڪنيا کي جنم ڏنو. (هيءَ ڪنيا وڪٽوريءَ جوڙي اولاد هئي) جڏهن سوٽاڻيءَ ڪنيا جي جنم جو ٻڌو ته ڏاڍو خوش ٿيو. جوتشيءَ کي گهرائي ڪنيا جي جنم ڪنڊلي ٺاهڻ لاءِ چيو ويو. جوتشيءَ گرهه ۽ نڪشتر وغيره ڏسي راجا کي چيو، ”ڪنيا جو لڳن ڏاڍو اُتم آهي. جوتش جي انوسار هيءَ ڪنيا خاص ڀاڳن واري ٿيندي.“ جوتش جي انوسار هن جو نالو نيتلدي رکيو ويو. راجا پنڊت کي دان ڏکشا ڏئي خوش ڪري روانو ڪيو ويو.

ڪجهه ڏينهن کان پوءِ خبر پئي ته ڪنيا اکين کان انڌي ڄائي آهي. ڪنيا چندر ڪلا والگر وڌندي رهي. جڏهن ٻار ڪرڻ جوڙي ٿي ته وري اهو ظاهر ٿيو ته ڪنيا ٻڌن کان به لنگڙي پيدا ٿي آهي. هوءَ اشٽ وڪرا به هئي. اهو ڏسي راجا ۽ راڻي وڏو ڌڪ دکي ليا. هو هڪلاح ماتا کي وينتي ڪري چوڻ لڳا، ”ماتا، توهان خوش ٿي هڪ ڪنيا ڏني سا به اهڙي؟“ هڪ رات ماتا راجا کي سپني ۾ چيو، ”راجا! لون چنتا نه ڪر. نيتلدي تمام ڀاڳوان آهي. هوءَ پنهنجي چمتڪار سان پرجا ۾ پياري ٿيندي.“ جڏهن راجا اهو سپنو راڻيءَ کي ٻڌايو اُن کان پوءِ راڻيءَ کي ٻ ڌيرج آيو.

راما پير جي نيٽلدي سان شادي

عمرڪوٽ (پاڪستان) ۾ اُن وقت دلاجي سوڍا نالي راجا راڄ ڪندو هو. راجا سوڍا جي ۾ هڪ ڏيالو ۽ ڏومالما هو. سندس پٽني ۾ تمام سٺيل استري هئي. مهل ۾ سڀ طرح جو آنند هو ته به راجا ۽ راڻيءَ کي هڪ ڪمي محسوس ٿيندي هئي. کين ٻـ ٻٽ هئا. گهر ۾ ڪنيا ڪانه هئي. هندو ڌرم انوسار ڪنيا دان اُتم دان آهي جن کي پنهنجي ڪنيا نه هوندي آهي اُهي ڪنهن ٻاڌارٿي جي ڪنيا يا ڪنهن براهمڻ جي ڪنيا جو وواهه ڪرائي ڪنيا دان ڪندا آهن. هو ٻئي ڏاڍي شرڌا سان هنگلاج ماتا (ديوي) جي پوڄا ڪندا هئا. نوراتن جي وقت ماتا جي مندر ۾ نون ڏينهن جو جاسو ملهائڻ ويندو هو.

راجا ۽ راڻي ان ڪامنا سان اکنڊ ورت رکيو ته کين هڪ ڪنيا ملي. هنن جي اکنڊ ڀڳتيءَ تي راضي ٿي ماتا سندن هٿ تي ناريل رکي چيو، ”هن ناريل جي روز پوڄا ڪجو. توهان جي گهر هڪ ڪنيا جو جنم ٿيندو ان جو نالو نيٽلدي رکجو.“ ناريل وٺي راجا ۽ راڻي ڏاڍو خوش ٿيا. روز اُن ناريل جي پوڄا ڪندا هئا.

آخر هنگلاج ماتا جي آشيرواد سان راڻيءَ سنچت

رامداس جيءَ اِئين شرڌا سان جهڪي ويا. اڄ هو ٻنهي جا ڏڻ ڪاڪ سمجهڻ لڳا جو اهڙي پير جو درشن ڪري اُن جي اولير هٿن سان پريم سان ڏنل ڀوڄن ڪري رهيا هئا. ڪٿي ماڻ اهڙي اهڙي پهتل پُرش جو درشن ڪرڻ ۾ هڪ اتهاس جي ڳالهه هئي. هو پاڻ کي ڏاڍيو سمجهڻ لڳا. هُن کان ٻنهي جا ڪرشما وسري ويا.

ٻنهي ڪرالي رامداس جيءَ سڀني ٻنهين کي نمسڪار ڪيو.

اهو ڏسي ٻنهين جي دل ۾ شري رامداس جيءَ لاءِ شرڌا اُٿي لي وئي. چوڻ لڳا، ”رامداس جي! اسان اوهان جو اوکو امتحان ورتو آهي. برابر اوهان سچا هندو پير آهيو. اڄ کان هندو ۽ مسلمان ٻئي اوهان کي پير ڪري پوڄيندا. اسين پير آهيون پر لوهان لاشڪ پيون مٿا پير آهيو. اهو چئي اهي پير اُتان انترڌان ٿي ويا.

اُن کان پوءِ ٻئي هندو ۽ مسلمان سائين شرڌا سان رامداس جيءَ جي پوڄا ڪندا آهن.

راڻا پير جي نينگليءَ سان شادي

عمرڪوٽ (پاڪستان) ۾ اُن وقت دلاجي سوڍا ناني راڻا راڄ ڪندو هو. راڻا سوڍا جي ۽ هڪ ڏاڏو ۽ ڏرمالما هو. سندس پٽني ۾ لاماڻ سثيل استري هئي. محل ۾ سڀ طرح جو آنند هو ته به راڻا ۽ راڻيءَ کي هڪ ڪمي محسوس ٿيندي هئي. کين اولاد ڪونه هئا. گهر ۾ ڪنيا ڪانه هئي. هندو ڌرم انوسار ڪنيا دان اُهم دان آهي جن کي پنهنجي ڪنيا نه هوندي آهي اُهي ڪنهن ٻئي ڌارڻي جي ڪنيا يا ڪنهن براهمڻ جي ڪنيا جو وواهه ڪرائي ڪنيا دان ڪندا آهن. هو ٻئي ڏاڍي شرڌا سان هنگلاج ماتا (ديوي) جي پوڄا ڪندا هئا. نوراتن جي وقت ماتا جي مندر ۾ نون ڏينهن جو جاسو ملهايو ويندو هو.

راڻا ۽ راڻي ان ڪاما سان اڪيلي ورت رکيو ته کين هڪ ڪنيا ملي. هن جي اڪيلي پڳتيءَ تي راضي ٿي ماتا سندن هٿ تي ناريل رکي چيو، "هن ناريل جي روز پوڄا ڪجو. ٿوهان جي گهر هڪ ڪنيا جو جنم ٿيندو ان جو نالو نينگلي رکجو." ناريل وٺي راڻا ۽ راڻي ڏاڍو خوش ٿيا. روز اُن ناريل جي پوڄا ڪندا هئا.

آخر هنگلاج ماتا جي آشيرواد سان راڻيءَ سنيهت

رامديو جيءَ ايمان شرڌا سان جهڪي ويا. اڄ هو پنهنجا ڏن ڀاڳ سمجهڻ لڳا جو اهڙي پير جو درشن ڪري اُن جي ٻولر هٿن سان پرام سان ڏنڊل پوڄن ڪري رهيا هئا. مڪي مان اچي اهڙي پهتل پرش جو درشن ڪرڻ به هڪ نصيب جي ڳالهه هئي. هو پاڻ کي ڌنيه سمجهڻ لڳا. هنن کان پنهنجا ڪرشما وسري ويا.

پوڄن ڪرائي رامديو جيءَ سڀني پيرن کي نمسڪار ڪيو.

اهو ڏسي پيرن جي دل ۾ شري رامديو جيءَ لاءِ شرڌا اُڀري آئي. چوڻ لڳا، "رامديو جي! اسان توهان جو اوکو امتحان ورتو آهي. برابر اوهان سچا هندو پير آهيو. اڄ کان هندو ۽ مسلمان ٻئي اوهان کي پير ڪري پوڄيندا. اسين پير آهيون پر توهان پيرن جا پير آهيو. اهو چئي اهي پير اُتان انترڌان ٿي ويا.

اُن کان پوءِ ٻئي هندو ۽ مسلمان ساڳيءَ شرڌا سان رامديو جيءَ جي پوڄا ڪندا آهن.

اُن کان پوءِ رامداس جيءَ ڪرامتي ديڳ چاهه تي رکائي اُن ۾ صرف سوا سير چانور وجهي ديڳ جو منهن بند ڪري ڇڏيائين. چانور ٺهي تيار ٿيا ته رامداس جيءَ پوڄن لاءِ ٻارن کي آسڻ تي ويهڻ لاءِ چيو. جڏهن ٻار آسڻ تي ويهي ويا ته رامداس جيءَ چانديءَ جي ٿالهن ۾ سڀني لاءِ کاڌو پاتو. جڏهن جيڪي کائيندو سو ڍاپڻ لڳو. ٻارن کي وري رامداس جيءَ کي ليڪو لوائڻ جي سڌ آئي چوڻ لڳا، "اسان جو ساڻن ڪان ٻيو آهي ته اسين پنهنجن ماسٽن کان سواءِ ٻئي ڪنهن ماسڻ ۾ پوڄن نه ڪندا آهيون ان ڪري اسان کي معاف ڪريو."

رامداس جيءَ کلي چيو، "بس ڳالهه ته اهتري. توهان جا ماسڻ به پهچي ويندا. انهن چئي همت وڌايائين سڀ اهتري ۾ ٻارن جي کاڌي جا ڪٽورا هئا جي سامهون اچي ويا. پوءِ انهن ماسڻ ۾ کاڌو پائي رامداس جيءَ ٻارن کي چيو، "هاڻي توهين پوڄن ڪريو."

هاڻي شري رامداس جي روني پائي سڀني کي پنهنجن هٿن سان ڏيڻ لڳا. ٻين کاڌي پائڻ وارن کي اهو چيائون ته جيترا دفعا ديگ مان سامان ڪڍو اوترا دفعا وري ديگ کي ٻوڪ ڏيئي ڇڏيو. جڏهن به جيڪا چيز گهري ٿي سا پنهنجو پاڻيهي ڪٽوري ۾ پهچي ٿي وئي. سڀئي ٻارن ڏاڍي پريم سان پوڄن ڪيو. ٻيو رامداس جيءَ جي هن چمتڪار کي ڏسي من ئي من

اُن کان پوءِ رامداس جيءَ ڪرامتي ديگ چاڙهي
رکائي اُن ۾ صرف سوا سير چانور وجهي ديگ جو
منهن بند ڪري ڇڏيائين. چانور تهي تيار ٿيا ته رامداس جيءَ
پوڄا لاءِ پيرن کي آسڻ تي وهڻ لاءِ چيو. جڏهن پير
آسڻ تي ويهي ويا ته رامداس جيءَ چانديءَ جي ٿالهين
۾ سڀني لاءِ ڪاڌو پاتو. جنهن جيڪي طلبيو سو پائڻ
لڳو. پيرن کي وري رامداس جيءَ کي نيچو نوائڻ جي
سڀئي آئي چوڻ لڳا، ”اسان جو سائين ڪان ڏيم آهي
ته اسين پنهنجن ناسڻ کان سواءِ ٻئي ڪنهن ناسڻ ۾ پوڄن
نه ڪندا آهيون ان ڪري اسان کي معاف ڪريو.“

رامداس جيءَ کلي چيو، ”بس ڳالهه ۾ ايتري. تو هان
جا ناسڻ به پهچي ويندا. اُنين چئي هٿ وڌائين ته
ايتري ۾ پيرن جي ڪاڌي جا ڪٽورا هين جي سامهون
اچي ويا. پوءِ اُنهن ناسڻ ۾ ڪاڌو پائي رامداس جيءَ پيرن
کي چيو، ”هاڻي توهين پوڄن ڪريو.“

هاڻي شري رامداس جي روٽي پائي تنهني کي پنهنجن
هٿن سان ڏيڻ لڳا، پين ڪاڌي پائڻ وارن کي اهو
چيائون ته جيترا دفعا ديگ مان سامان ڪيو اوترا دفعا
وري ديگ کي ڍڪ ڏئي ڇڏيو. جنهن به جيڪا
چيز گهري ٿي سا پنهنجو پاڻهي ڪٽوري ۾ پهچي ٿي
وئي. سڀني پيرن ڏاڍي پريم سان پوڄن ڪيو. پير
رامداس جيءَ جي هن چمتڪار کي ڏسي من ئي من

رامداس جيءَ جو اهو چمتڪار
سب پر ڪڪا وڪا ٿي ويا. رامداس جيءَ جو اهو چمتڪار
ڏسي عجب ۾ پئجي ويا ۽ جلد ئي اُٿان وڃڻ جي سوچڻ
لڳا. رامداس جيءَ کي چوڻ لڳا، ”هاڻي اسان کي
جلدي موڪل ڏيو جيئن مڪي وڃي سگهون.“
اهو ٻڌي رامداس جيءَ چيو، ”سوڀين اسان وٽ
پڌارا آهيو تمام خوشيءَ جي ڳالهه آهي. توهين اسان
جا مهمان آهيو. اسان کي به خاطرداريءَ جو موقعو
ڏيو ته ڪا شيوا ڪري سگهون. اڄ ته توهين الئي ٿي
ڪرڻو پوندو.“ هاڻي اسانکي معاف
پر چوڻ لڳا، ”رامداس جي ڏينهن کان سواءِ ڪنهن
ڪراءِ. اسان پر مڪي جي ته ڪئدا آهيون.“
پران ۾ اهڙيل پوڃن ته رامداس جيءَ مڪي ڪ
هن جو اهڙو جواب هو، رامداس جيءَ مڪي
ڏينهن حاضر ڪري ڇڏي. ا
پنجن ڏي پهرن جي امتحان وٺ
ڏسي پهرين اچان اسي رامداس جيءَ جي مرضيءَ ا
سوچيو. هو چوڻ لڳا، ”اسان پنهنجي
الڳ الڳ پوڃن ڪيداسين.“ انهن جي هڪ
چيو ته اُٺي شروعي (سوپ) لاءِ، تنهن ڪهڻي ته
مناڻي طلبي.
رامداس جيءَ به ڪين چيو، ”جيئن توهان جي
مرضي هوندي انهن ئي ٿيندو. پر اوهان کي روٽي
کان سواءِ وڃڻ ڪونه ڏيندس.“

ب پوءِ ڪڪا وڪا ٿي ويا . رامداس جيءَ جو اهو چهڪار
ـسي عجب ۾ پئجي ويا ۽ جلدي اٿان وڃڻ جي سوچڻ
لڳا . رامداس جيءَ کي چوڻ لڳا ، "هاڻي اسان کي
جلدي موڪل ڏيو جيئن مڪي وڃي سگهون ."
اهو ٻڌي رامداس جيءَ چيو ، "سوهين اسان وٽ
پڌاريا آهيو تمام خوشيءَ جي ڳالهه آهي . توهين اسان
جا مهمان آهيو . اسان کي ۽ خاطرداريءَ جو موقعو
ڏيو ته ڪا شيوا ڪري سگهون . اڄ ته پوڄن الي ٿي
ڪرڻو پوندو ." هاڻي اسانکي معاف
پر چوڻ لڳا ، "رامداس جي ڍلڪ کان سواءِ ڪنهن
ڪرايو . اسان پر مڪي جي
پورن ۾ اهل پوڄن نه ڪندا آهيون ."
هن جو اهڙو چوڻ هو ، رامداس جيءَ مڪي کان
ڍلڪ حاضر ڪري ڇڏي . اه
پنجن ئي پورن جي امتحان ورتو
ڏسي پورن اچان ـ رامداس جيءَ جي مرضيءَ الو
جيو . هو چوڻ لڳا ، "اسين پهچي
اٿين ڪنداسين ." اٿين جتي هڪ
ب الڳ پوڄن ، نئين کوٺي ته چو
و ته ٿي شروع (سوپ) لاءِ
اتي طلبي .
رامداس جيءَ به ڪين چيو ، "جيئن اوهان جي
هوندي اٿين ٿي ٿيندو . پر اوهان کي روٽي ڪم
کان سواءِ وڃڻ ڪرڻ ڏينداس ."

پنجن پيرن کي پرچو ڏئي پيرن جو پير ٿيو

ا
ب پر ڪڪا وڪا ٿي ويا. رامداس جيءَ جو اهو چمتڪار
سي عجب ۾ پئجي ويا ۽ جلد ئي اُتان وڃڻ جي سوچڻ
لڳا. رامداس جيءَ کي چوڻ لڳا، "هاڻي اسان کي
جلدي موڪل ڏيو جيئن مڪي وڃي سگهون."
اهو ٻڌي رامداس جيءَ چيو، "اسوهين اسان وٽ
ٻڌاريا آهيو تمام ڪرشيءَ جي ڳالهه آهي. لوهين اسان
جا مهمان آهيو. اسان کي ته خاطرداريءَ جو موقعو
ڏيو ته ڪا شيوا ڪري سگهون. اڄ ته ڀوڄن الي ئي
ڪرڻو پوندو."
پر چوڻ لڳا، "رامداس جي هاڻي اسانکي معاف
ڪرايو. اسان پر مڪي جي ديک کان سواء ڪٿهن
ڀرڻ ۾ اڪيل ٻوڄن نه ڪندا آهيون."
هن جو اهڙو چوڻ هو، رامداس جيءَ مڪي جا
پنجن ئي ڀرڻ جي ديک حاضر ڪري ڇڏي. ا
ڏسي ٻيڙن اجان اس رامداس جيءَ جي امتحان وٺڻ
سوچيو. هو چوڻ لڳا، "اسين ٻنهدي مرضيءَ ان
الڳ الڳ ٻوڄن ڪنداسين." ائين چئي هڪ
چيو ته اٿي شوروي (سوپ) لاءِ، ٽئين ڪڇڻي ته
مٺائي طلبي.
رامداس جيءَ ٻه ڪين چيو، "جيئن اوهان جي
هوندي انهن ئي ٿيندو. پر اوهان کي روني
ڪا سواء وچڙ ڪوا ڏيندس."

پنجن پيرن کي پرچو ڏئي پيرن جو پير ٿيو

سب ٻار ڪڪا وڪا ٿي ويا. رامداس جيءَ جو اهو چمتڪار ڏسي عجب ۾ پئجي ويا ۽ جلدي اُٿي وڃڻ جي سوچڻ لڳا. رامداس جيءَ کي چوڻ لڳا، ”هاڻي اسان کي جلدي موڪل ڏيو جيئن مڪي وڃي سگهون.“

اهو ٻڌي رامداس جيءَ چيو، ”اوهين اسان وٽ پڌاريا آهيو تمام خوشيءَ جي ڳالهه آهي. توهين اسان جا مهمان آهيو. اسان کي نه خاطرداريءَ جو موقعو ڏيو نه ڪا سيوا ڪري سگهون. اڄ نه ٻوجن الي ٿي ڪرڻو پوندو.“

ٻار چوڻ لڳا، ”رامداس جي هاڻي اسانکي معاف ڪريو. اسان ٻار مڪي جي درشن کان سواءِ ڪٿهن ٻولن ۾ اَيل ڀوڄن نه ڪندا آهيون.“

هنن جو اهڙو جواب هو، رامداس جيءَ مڪي کان ٻنجن ئي ٻارن جي درشن حاضر ڪري ڇڏي. اهو ڏسي ٻارن اجان اهو رامداس جيءَ جي امتحان وٺڻ جو سوچيو. هو چوڻ لڳا، ”اسين ٻنهي مرضيءَ انوسار الڳ الڳ ڀوڄن ڪنداسين.“ انهن مان هڪ ٻئي جيو نه ٻئي شروري (سوجي) لاءِ، ٽئين کيٽي نه چوٿين کائي طلبي.

رامداس جيءَ نه کين چيو، ”جيئن توهان جي مرضي مرضي انهن ٿي ليندو. پر اوهان کي روٽي کائڻ کان سواءِ وڃڻ ڪونه ڏيندس.“

وڃي رهيا. سوارٿي پيرن لاءِ سوا هٿ جي فراسي وڇائيندي کين چيو، "توهان هن تي ويهي رهو." اهو ڏسي پيرن کي غصو آيو. هو رامڏنو جيءَ کي چوڻ لڳا، "توهان اسانکي پنهنجي گهر آڻي بيعزتي ڪئي آهي. اسان پنج پير ڇا هن سوا هٿ فراسيءَ تي ويهي سگهنداسين؟"

رامڏنو جي گنڀيرتا سان چيو، "توهين وهو ته سگهو." ڏاڍي منٿ ميڙ کان پوءِ هنن مان پهريائين هڪڙو اُن فراسيءَ تي ويٺو ته وري سوا هٿ فراسي انهن تي ڇڏي بيٺي ته پوءِ ٻيو پير ويٺو ته به سوا هٿ فراسي انهن تي ڇڏيل رهي. آخر پنج ئي پير ويهي رهيا ته به اجان سوا هٿ فراسي ڇڏيل هئي اهو ڏسي رامڏنو جيءَ کين چيو، "اجان به ڪو پير باقي هجيو ته اُن کي به سڏ ڪري وهاريو."

پيرن چيو، "اوهان اسانجو ڪرشمو ڏسڻ ٿو چاهين ڇا؟ اسانجا پير ايندا ته تنهنجي رڌڻي ۾ وهڻ جي جاءِ ڪانه ملندي." رامڏنو جيءَ کين سيني پيرن کي سڏ ڪرڻ لاءِ چيو، "توهان جي شڪن جي دوشن ڪرڻ جو موقعو وري ڪڏهن ملندو."

پيرن پنهنجي سيني ڳوٺن مان اسلام جا ملا مولوي سيني گهرائي ورتا. ڪافي جڻا اچي ڪٺا ٿيا. جيئن وهندا ويا فراسي سوا هٿ وڌندي وئي. اهو ڏسي

ن سرو سمرت آهيو. هيءَ مهندر ساڻي آهي؟
جي ماڻهو جو اڪيلو ئي پٽ آهي. هن کي جيترو
ري سگهو ٿا؟" پوءِ هڪڙي ذاتين نهارو. الهن
ن هڪڙي چيو، "رامداس جي، اسان لاءِ مٿن کي
ٽرو ڪرڻ نه رواجي ڳالهه آهي. پر اسين پنهنجي
منترن جي سامگري مڪي ۾ ڇڏي آيا آهيون. نه نه
لوهان جي حوڻ جي ضرورت ئي نه هئي. پير نه
پر اُپڪاري ڳبندا آهن."

رامداس سوارٿيءَ جي پرسان وڃي سندس هٿ پڪڙي
چيو، "آڙي يار سوارٿيا، هيءَ وقت نه ڪو سمجهڻ جو
آهي. اڄ اسان وٽ مڪي جا پير آيا آهن. لوڪان سواءِ
هنن جي شيوا ڪير ڪندو. اُٿ اُٿي مهمان جي شيوا
ڪر." شري رامداس جيءَ جي جيئڻ سان اهي وچن ٻڌي
سوارٿيو اڪدم اٿي کڙو ٿيو ۽ رامداس جيءَ کي جو
اڳيو، "ميهر لاهي مولڪي جا لي واو هو. مان لوهان جي
پيرن جو ستڪار ڪرڻ لاءِ تيار آهيان حڪم ڪرايو
پنهنجي پير رامداس جيءَ جو هيءَ چمتڪار ڏسي ۽
لي وڃا تہ ٻہ ٻاهران ڇرڻ لڳا، "رامداس جي، م
ڪي جيترو ڪرڻ ڪا نهاري ڪوٺي. اسان لا
اهو ڏاٿي هٿ جو ڪبل آهي."

پوءِ شري رامداس جي سوارٿيءَ کي ۽ پنهن ئي
ڪي ساڻ وٺي راڄ محل ۾ آيو. پاڻ پنهنجي گد

سوارٿيا رڙيون ڪرڻ لڳو. ماڻس ڊوڙندي اندر آئي ۽ ڏسي ته هڪ نانگ سوارٿيا کي ڪکي ڇنڊو پيو وڃي. اهو سوچي هوءِ ڏڪي ويئي. فرش تي ڪري پيئي. ۽ رڙيون واڪا ڪرڻ لڳي ته "منهنجي پٽ کي بچايو." رڙيون ٻڌي سڀ پاڙي جا ماڻهو اچي ڪٺا ٿيا. نانگ جو زهر سوارٿيا جي سڄي بدن ۾ ڦهلجي ويو. هن جو سرير نيرو ٿي ويو هو. ماڻهو هن اچانڪ موت ڪري اُداس ٿي ويا. ڪي ته اهو نظارو ڏسي روئڻ لڳا. سندس ماءُ بيهوش ٿي ويئي هئي. هن کي پنهنجي سرير جي سڌ ٻڌ نه رهي.

اتي ۾ شري رامداس پنهنجن ٻين سان گڏ اچي اُتان لنگهيو. سوارٿيا جي گهر گوڙ ۽ روئڻ ڏسي پڇيائين، "توهان سڀ هتي ميڙ ڪري ڇو بيٺا آهيو. هي روئڻ پٽڪو ڇا جو آهي؟" اتر ٻڌي اُن ٻيڙ مان هڪ ماڻهوءَ جواب ڏنو، "سوارٿيا کي نانگ ڪکيو آهي ۽ هن جو موت ٿيو آهي."

اهو ٻڌي رامداس جي عجب ۾ پئجي ويو. اڄا هاڻي ته سوارٿيو مون سان گڏ هو. رامداس ۽ پنهنجي ٻين چيلن ٿي اندر گهڙيا ته سوارٿيءَ جي ماتا رامداس جي پيرن تي ڪري پيئي. "هي پڀو! هاڻي توهان ئي هن سوارٿيءَ کي بچائي سگهو ٿا."

رامداس جيءَ پيرن ڏانهن نهاري چيو، "اي ٻيٽرو!

ضرور ڏنڊ جي ڏ چاڙ انس ۽ رامدين جيءَ کي هارائڻ
لاءِ چوڻ لڳا، "ڏنڊ چرچا ڪرڻ مان مولوين جو ڪم
آهي. ٻين جو ڪم آهي چمتڪار ڏيکارڻ."

انس چٽي ٻڌي ٻين ٻڌڪي واس مان ڏنڊڻ
ڪڍيا جن سان ڏند صاف ڪري رهيا هئا. اهي اُتي
ڦٽي ڪيائون. اوريءَ ڏسڻ ۾ ڏسن ته انهن ڏندڻن جي
جاءِ تي ٻج ٻر ڪري ٿي ويا آهن. پوءِ شري رامدين جي
انهن ٻڌڻ تي ٻين کي وڻي روئيڇا ڏانهن هلڻ لڳو.

هو ڏانهن سوارڻيا ڏوڙندو ڏوڙندو ٻڌڪي ماءُ وٽ
ويو. گهٻرائجي چوڻ لڳو، "امان، امان! رامدين جي
۽ مان گهوڙي کي گاهه چرائي رهيا هئاسون ته هڪڙا
ٻج جٽا ٿي گها ٿي لهيا جن جي چاليءَ ڪاٻن ڏاڙهي لٽڪي
رهي آهي. انهن ٻڌڪي مائون رامدين جيءَ کي گهرو
ڪيو آهي. مان ته ڇوريءَ ٻچي آيو آهيان. ڪون جلد
ٿي هيءَ خبر وڃي اجمل جيءَ کي ٻڌاءِ."

اهو ٻڌي سوارڻيا جي ماءُ چوڻ لڳي، "پٽ، اون
ته جيئن تو ته گهر ۾ وڃ هيم. رامدين جي ڪو اهڙو جهڙو
انسان ڪونهي. اهو اڪيلو ٻي ٻڌڻ کي بس آهي."
اِن هوندي به سوارڻيا ڪنبڻ لڳو، ماڻس اهو حال ڏسي
ڪيس اندر ڪمري ۾ وٺي سمهاري ڇڏيو.

سوارڻيا ڪمري ۾ سمهيو پيو هو ته اتري ۾ وڏي
زهريلي نانگ کيس ڏنگيو. نانگ جي ڏنگ پائڻ سان ئي

اهڙي ساڌي ويس ۾ رامديُو ئي اچي سگهي ٿو؟ پنهنجو شڪ دور ڪرڻ لاءِ پڇيائون، ”ڇا توهان جو نالو ئي رامديُو پير آهي؟“

رامديو جيءَ چيو، ”مان پير آهيان يا نه اهو مان نٿو چوان. پر منهنجو ئي نالو رامديُو آهي.“ پر پيرن کي وشواس ڪونه آيو. هيءُ ته گهوڙو چاري رهيو هو. هو رامديو ته راجا هو سو وري چوڻ لڳا، ”ڀائي هو ته راجا آهي. ڇا رامديو پير نالي ڪوئي ٻيو ماڻهو روڻيچا ۾ رهندو آهي؟“ رامديو جيءَ چيو، ”رامديو نالي ٻيو ڪو ماڻهو روڻيچا ۾ ڪونه رهندو آهي. مان اڪيلو ئي ان نالي جو ماڻهو آهيان.“ پر پيرن کي وشواس نه آيو. هنن وري چيو، ”ڀائي اسان کي ٺيڪ ٺيڪ ٻڌاءِ. هن سان اسان کي ڌرم چرچا ڪرڻي آهي. تون جانور چارڻ وارو ڌرم چرچا مان ڇا ڄاڻين.“

رامديو جيءَ مسڪرائي ڏنو چيائين، ”حضرت عيسيٰ به ته رڍون چاريندو هو. حضرت محمد به ته اُٺ رکندو هو. اُنهن کي ڌرم جي ڄاڻ ڪين هئي ڇا؟ هو ٻئي اُٺ چارڻ پاڻي ڀرڻ جو ڪم پاڻ ڪندا هئا. ڪرم ۾ وشواس رکندا هئا ۽ ٻين کي به ڪرم ڪرڻ لاءِ چوندا هئا. جيڪي چوندا هئا پهرين پاڻ ڪندا هئا.“

رامديو جيءَ جو اهو جواب ٻڌي پنج ئي پير وائڙا ٿي ويا. من ۾ سوچڻ لڳا آهي ته ڪو وڏو ودوان.

مت ۾ ڪاري داڻن جي لسي ڇڏي . اهڙا واس ڏاري
ڇڏي پير وٺي لي آڏامندا روليا اچي پيا .

اِن وقت روليا کان اورو ٻاهر رامداس جي اچڻ جي
ري گهوڙي کي ڏيري ڏيري سائو گاهه چارائي
يو هو . هن جو دوست سارنيا به آئي موجود هو .
سوارلسا جي لئو هڏهن اڄن پنڇ پيرن لي ٻيٺي لـه
او هن جي پوشاڪ ڏسي والڙو لي واو ؛ ڏيهي واو .
جندو ڏهندو هو آئان جيب ڄاب ڪسڪي ڳوڙه جي
ا ٿهي کي وڻيا اله دوڙيو .

التري ۾ اڄ لي ٻر آلي اڄي پيتا جتي رامداس
جي گهوڙي کي چرائي رهيو هو . آلسي ٻڌي هن
رامداس جيء کان پڇيو ، " هتان روليا ڪيترو پري
آهي ؟ "

رامداس جيء سامهون اشارو ڪري چيو ، هو سامهون
ميڪو آروه آهي روليا لي آهي . لوهان جو روليا
اچڻ جو ڪيترو ڪارڻ آهي ؟ "

اڄن مان ڪيڙي ٻيو چيو ، " اسالڪي آلي رامداس جيء
سان ملڻو آهي . " رامداس جيء چيو ، " مان رامداس لوهان
جي سامهون ٻيٺو آهيان . ٻڌو منهنجي لائق ڪهڙي
شيوا آهي ؟ "

اڄ لي ٻر اهو ٻڌي ڪجهه دير رامداس جيء ڏاڍهن
لياري تلڪ لڳا . هن کي وشواس لي لـه پئي آيو ڏ

پنهنجن پيرن کي پرچاءِ

هاڻي رامديو کي سڀ پير ڪري پوڄڻ لڳا. سندس چمتڪارن جي واکاڻ چوطرف ڦهلجي وئي. هندو ته ڇا پر مسلمان به هن جي درشن لاءِ وڃڻ لڳا ۽ کيس پير ڪري پوڄڻ لڳا. جڏهن مسلمان پيرن فقيرن اهو ڏٺو ته مسلمان ٿيل هندو وري به هندو پير جي پوڄا ڪري رهيا آهن. اسلام ڌرم جو پرچار گهٽجي رهيو آهي. تڏهن رامديو جي مشهوري کانئن سٺي نه ٿي وئي. پنهنجي ڌرم ورودي جي ڪٿن جي واکاڻ ٻڌي ڏاڍو مصروبا ٿيڻ لڳا ته هن جي مشهوري ڪيئن گهٽائجي. پر رامديو جي سامهون هنن جي هڪ به نه هلي. جڏهن هر طرح ناڪامياب ٿيا ته هنن مڪي مان پنج ڪرشمي (چمتڪاري) پيرن کي رام پير کي هارائڻ لاءِ گهرايو. رامديو جي پرچار کي روڪڻ جو هي هڪ اهو ئي اُپاءُ هو. ته اهي پنج پير پنهنجي چمتڪارن سان رامديو جي کي هارائين.

مسلمان به مڪي جا پير تمام پهتل ڄميا ويندا آهن. انهن مڪي مان آيل پيرن جي پوشاڪ صوفياني هئي. اُچو هيٺ لڪيدار جامو، هٿن ۾ ڏنڊو، وڏي وڏي ڊگهي ڏاڙهي، ڳلي ۾ ڪارن داڻن جي مالها ۽ هڪ

پنجن پيرن کي پرچو

هاڻي رامديو کي سڀ پير ڪري پوڄڻ لڳا. سندس چمتڪارن جي واڪا چوطرف ڦهلجي ويئي. هندو ۽ ٻيا پر مسلمان به هن جي درشن لاءِ وڃڻ لڳا ۽ کيس پير ڪري پوڄڻ لڳا. جڏهن مسلمان پيرن فقيرن اهو ڏٺو ته مسلمان ٿيل هندو وري به هندو پير جي پوڄا ڪري رهيا آهن. اسلام ڌرم جو پرچار گهٽجي رهيو آهي. جڏهن رامديو جي مشهوري کانئن سهي نه ٿي ويئي. پنهنجي ڌرم ورڌيءَ جي گهٽجڻ جي واڪا ٻڌي هو منصوبا سٽڻ لڳا ته هن جي مشهوري ڪيئن گهٽائجي. پر رامديوجيءَ جي سامهون هنن جي هڪ به نه هلي. جڏهن هر طرح ناڪامياب ٿيا ته هنن مڪي مان پنج ڪرشمي (چمتڪاري) پيرن کي رامديو پير کي هارائڻ لاءِ گهرايو. رامديوجيءَ جي پرچار کي روڪڻ جو ٻيو هڪ اهو ئي اپاءُ هو. ته اهي پنج پير پنهنجي چمتڪارن سان رامديوجيءَ کي هارائين.

مسلمانن ۾ مڪي جا پير تمام پهتل مڃيا ويندا آهن. انهن مڪي مان آيل پيرن جي پوشاڪ صوفياني هئي. اڇو هيٺ لٽڪندڙ جامو، هٿن ۾ ڏنڊو، وڏي وڏي ڊگهي ڏاڙهي، ڳلي ۾ ڪارن داڻن جي مالها ۽ هڪ

سان ڪندو اُن جي ڪاٺا سون جهڙي ٿي ٻولدي.“
رامديو جيءَ جو هيءُ چمتڪار ڏسي سڀ دنگ رهجي ويا. جيباجي ته سڌس پيرن تي ڪري معافي گهرڻ لڳو. رامديو جيءَ هڪ چولڙي پاڻيءَ جي ڀري جيباجيءَ کي ڏيندي چيو، ”جيباجي! هن چولڙيءَ جو پاڻي اوهان پنهنجي تلاءَ ۾ وجهي وجهو ته پاڻي نرمل ٿي ويندو ۽ پاڻي سڀني جي ڪم آڻڻ لائق ٿيندو.“

جيباجي ڏاڍي آرام ۽ شردا سان رامديو جيءَ کان موڪلائي جيباسر ڏانهن روانو ٿيو. اتي ڪنهن (ٻاوڙيءَ) پاڻيءَ جي چولڙي اچي تلاءَ ۾ وڌائين. پاڻي ٻولدي ٿي تلاءَ جو سمورو پاڻي مٺو ۽ نڪو ٿي ويو. اُن کان پوءِ جيباجي ته رامديو جيءَ کي پير ڪري مڃڻ لڳو. جيباجيءَ جي دربار ۾ آيل ڀڳت ته اُتي ئي هو. ٻاوڙيءَ جي جل جي ڪرامت ڏسي ڇانئجي لڳو.

”ڌن ڌن پيرچا ٻاوڙي، ڌن ڌن رامسا پير،
ڪرڙهي، روڳي سڀئي جو، ڪري سون سرائر.“

ڀري ڪٽي آهيو. سڀني کي پاڻي ڀرڻ لاءِ ڏنو ويو. پاڻي
اَمرت سمان لڳندو ۽ مٺو هو.

جيئاجي به ڀڳل پرش هو. هن رامداس جي کي
چيو، ”رامداس جي ڏوهاڻي تلاءَ جو پاڻي مٺو ضرور
آهي پر هن ۾ رهندي آهي. سرڀر ۾ رهندي وڃڻ سان
ايڪ روڳ ٿي سگهن ٿا. اُن کان سواءِ ٻاهي جي مٿئي
۾ جڏهن هٿي ڏوهاڻ جو ميلو لڳندو ته اُن وقت هن
۾ پاڻي نه رهندو ڇاڪاڻ ته رهندي هٿڻ ڪري اُرساٽ
کان ٻوهه پاڻي جلدئي سڪي ويندو“ رامداس جي جيئاجي
جي ڳالهه ٻڌي مشڪيو. سمجهيائين ٿي ته جيئاجي جو
وچن ٻه خالي ڪونه ويندو.

رامداس جي ۽ جيئاجي ڳالهيون ڪندي ڪندي ڏورو
ٻري هليا. هڪ هنڌ ٻهڻي رامداس جي ٻهڻجو پالو زور
سان زمين ۾ هنيو. وري جڏهن پالو ڪڍيائين ته اُن
جاءِ کان مٺي پاڻيءَ جي ڌارا وهي نڪتي. رامداس جي
چوڻ لڳو، ”پاڻيءَ جو هيءُ چشمو هميشه وهندو
رهندو ۽ ٻوٽا سيٽ ڪي چٽي هڪ ڪٽ (ٻاوڙي)
ٺهرائي ڇڏيندس. هن ٻاوڙيءَ (ڪٽ) جو نالو ’پرچي
واري باوڙي‘ رهندو.“

هن ٻاوڙيءَ ۾ سنان ڪرڻ ڪري اُلدن کي اڪيون
ملنديون. ڪوڙهه ۽ ٻي خراب خون جي ٻيمارين جي
سنان ڪرڻ سان روڳ دور ٿي ويندا. جيڪو هن ۾

سچ ئي ايشور آهي. سچ سان ئي ايشور راضي ٿو ٿئي. اگر غلطيءَ کان ڪو ڏوهه ٿي وڃي ته سچيءَ دل سان پڇتاءُ ڪري اُن بابه جو هميشه لاءِ تياڳ ڪري. ان ڪري هميشه سچ ڳالهايو ڇاڪاڻ ته

”ستيم شوم سُندرم.“

سچ ئي ڪلياڻڪاري آهي. سچ ئي آهي سندر آهي.

ڀري ڪٽي آئو. سينڌي ڪي پاڻي ڀرڻ لاءِ ڏنو وائو. پاڻي اَمرت سمان لڳندو ۽ مٺو هو.

جمياجي ۾ ڀڳتل پرش هو. هن رامداس جيءَ کي چيو، "رامداس جي لوهاڻي لاءِ جو پاڻي مٺو ضرور آهي پر هن ۾ رهتي آهي. سراسر ۾ رهتي وڃڻ سان ايڪ روڳ ٿي سگهن ٿا. اُن کان سواءِ ڀاڄي جي مهني ۾ جڏهن هتي لوهاڻن جو ميلو لڳندو ته اُن وقت هن ۾ پاڻي نه رهندو ڇاڪاڻ ته رهتيءَ هيٺ ڪري برسات کان پوءِ پاڻي جلدي سڪي ويندو" رامداس جي جمياجيءَ جي ڳالهه ڀلي مشڪيو. سمجهيائين ٿي ته جمياجيءَ جو وچن ۾ خالي ڪوڙ ويندو.

رامداس جي ۽ جمياجي ڳالهيون ڪندي ڪندي ٿورو پري هليا. هڪ هنڌ بيهي رامداس جيءَ پنهنجو پائو زور سان زمين ۾ هنيو. وري جڏهن پائو ڪڍيائين ته اُن جاءِ کان مٺي پاڻيءَ جي ڌارا وهي نڪتي. رامداس جي چوڻ لڳو، "پاڻيءَ جو هيءُ چشمو هميشه وهندو رهندو ۽ پوءِ سيٺ ڪي چڱي هڪ کنڀ (ٻاوڙي) ٻڌائي ڇڏيندس. هن ٻاوڙيءَ (کنڀ) جو نالو '**پرچي واري ٻاوڙي**' رهندو."

هن ٻاوڙيءَ ۾ سنان ڪرڻ ڪري انڌن کي اکيون ملنديون. ڪوڙهه ۽ ٻي خراب خون جي بيمارن جي سنان ڪرڻ سان روڳ دور ٿي ويندا. جيڪو هن ۾

سچ ئي ايشور آهي. سچ سان ئي ايشور راضي ٿو ٿئي.
اگر غلطيءَ ڪان ڪو ڏوھ ٿي وڃي تہ سچيءَ دل سان
پڇتاءُ ڪري اُن پاپ جو هميشه لاءِ تياڳ ڪرڻ. ان
ڪري هميشه سچ ڳالهائڻ ڇاڪاڻ تہ

"سَتيم شِوم سُندرم."

سچ ئي ڪلياڻڪاري آهي. سچ ئي اُهو سندر آهي.

سندس عجب جي حد نه رهي. سڀ رامداس جيءَ جو چمتڪار سمجهي دل ئي دل ۾ کيس پرڻام ڪرڻ لڳو. بس اُن ڏينهن کان ڀڳوان جو سچو ڀڳت بڻجي پيو. لاکي کي اُن مال مان ڪافي فائدو ٿيو.

پنهنجي ڪيل انجام موجب ٽن ڪٽي مالوا ۾ اچڻ سان پهرين هن سادو سنتن جي سيوا ڪئي. ٻڪرين کي کارائيائين. اُگهاڙن کي ڪپڙا وٺي ڏنائين. پنهنجي ذات برادريءَ وارن کي به روٽي کارائيائين. سڀني جي اڳيان ئي رامداس جيءَ جي چمتڪار واري ڳالهه سڀني کي شردا سان ڪري ٻڌائيائين. سڀ ٻڌي حيران ٿي ويا. اُن ڳوٺ ۾ نه صرف لاکو پر مالوا جا سڀ ماڻهو رامداس جيءَ جا پورا ڀڳت ٿي ويا. سڀني چانديءَ جا پڳلا (پير) ٺهرائي گلي ۾ پائڻ جو پرڻ ڪيو. اڄ به انهي جا ماڻهو پنهنجي ٻارن جي گلي ۾ ننڍي هوندي کان ئي چانديءَ جا پڳلا ٺهرائي پائيندا آهن. استريون رامداس جيءَ لاکي ڀڳت جا گيت ڳائينديون آهن. رامداس جيءَ جي ڪرپا سان لاکو سيٺي ۾ وڏو واپارو بڻجي ويو. جيئن سندس پيدائش پريا هئا تيئن ئي سادو سنتن جي خوب سيوا ڪندو هو.

هو رامداس جيءَ جو ڪيترن ڪندو هو. سڀني کي اها ئي سکيا ڏيندو هو ته " ڪوڙ ڳالهائڻ پاپ آهي. سچ کان وڏي سنسار ۾ سهڻي ترسنو ڪنهن ڪو ناهي

اوڙ مڏهان مصري ڪري لاکي وڻجاري کي چمتڪار

ته ڳالهائيندس. هن مال جي وکري مان جيڪو به
فائدو ٿيندو، اُن جو اڌ مان ساڌن سنتن جي سيوا ۾
لڳائيندس. اوهان جي ڪرپا کي ڪڏهن نه ڪين ڀلائيندس.
هاڻي مون تي مهر ڪريو."

اڌهن جيڪڏهن شري رامداس جيءَ چيو، "وڻجارا!
هاڻي ڪوڙو واپار ڇڏي سچ جو واپار ڪر. ڪوڙ
ڳالهائڻ ۽ بي ايماني ڪرڻ ڇڏي ڏي. تون پنهنجي
ڪيل پرتگيا کي ياد ڪجانءِ. وڃ هاڻي تنهنجو مال
جيترو هو، لکن ئي ٿيندو."

وڻج واپارڻ ڪارڻ - آرن جو وڃڻ اي هت
هيرا ماڻڪ اڻ ملهڻ - آڻي وڻج مڙاد اي وت
جنهن ۾ لشو ليکن جو - سا ڪا ڪرڻي هت

اُن ڪان پوءِ لاکي وڻجاري جڏهن ڳوٺون کوليون ته:
ڪاليل ڳوٺون لوڻ جون ئي رهيون باقي، ٻيون ڳوٺون
سڀ مصري ئي پيون.

پرڀوءَ جا اهي وچن ٻڌي لاکو ڏاڍو خوش ٿيو.
وري ٻه هڪ ڏينهن رامداس جيءَ جي چرنن ۾ جهڪي
پرڻام ڪيائين. آگيا وٺي واپس نوڙندو شهر ۾ آيو جتي
پنهنجو مال جون ڳوٺيون وڪڻ هيون. ڏاڍي انتظاري ۾
ڳوڻيون کولي اچي ڏٺائين ته ٻيون ٿيون سڀ مصريءَ مان
پنهنجي اکين ۽ هٿن تي وشواس ئي نٿي
ٿي ڏٺائين، برابر مصري هئي.

هي ٻارو! توهان مونکي دعا ڪريو. مون توهان جي مهما
ڪئي نه سڃاتو. مون توهان سان ڪوڙ ڳالهايو. تول ڏڻ
جي ڏپ کان مون ائين ڪيو. مون چوري ڪئي مون
ڏوڪو ڪيو. مونکي معاف ڪريو. هاڻي منهنجو اڌار
ڪريو. منهنجا ٻار اڃا ٻڪ ۽ لڙڪي مري ويندا. مان
ڪٿي جو نه رهندس. هاڻي مونکي ڪرپا ڪريو.
مان پنهنجي اپراڌ لاءِ شرمندو آهيان."

انسان ڪوڙي مايا جار ۾ ڦاسي ڪوڙ ڳالهائي پرماتما
کان دور ٿو رهي. جڏهن هو سچي دل سان اپراڌ مڃي
سچ کي سڃاڻي پراشچت ڪري ٿو ته ايشور هن جا پاپ
ڌوئي ٿو ڇڏي. لاکو به دل ۾ بار بار پڇتائي رهيو هو.

لاکو جڏهن رامداس جيءَ اڳيان پڇتائڻ لڳو ته ڏين ديال
پرڀوءَ کي به هن لئي دعا اچي وئي پر ورئي ۾ پاهران
شخص ٿي چيائين، "توکي پنهنجي اپراڌ جي سزا ته
ڀوڳڻي ئي پوندي." اهو ٻڌي لاکو بي صبر ٿي ويو.
هو ورئي رامداس جيءَ جي چرڻن ۾ ڪري پيو. اوچنگار ون
ڏئي چوڻ لڳو: "هي روئيندي جا ڌڻي! هاڻي مان
ڪٿي به منهن ڏيکارڻ لائق نه رهيو آهيان. اڄ مان
توهان جي چرڻن جو قسم کڻي ٿو پرتگيا ڪريان ته مان
هن کان پوءِ ڪڏهن به ٽڪس جي چوري نه ڪندس.
هي دعا جا ساگر! منهنجو مال جيئن هو ليئن ٿئي. مونکي
توهين نه پڇائيندا ته ڪير پڇائيندو. مان ڪڏهن به ڪوڙ

ٻڌي سڀ ڳوٺاڻن مصريءَ سان ڀرائي آيو آهيان. مونسان دوکو ٿيو آهي. مان اسڪول کي حاضر ناظر ڄاڻي ٿو چوان ته مون مصري آندي هئي. مونکي سمجهه ۾ نٿو اچي ته هن ۾ اوڳڻ ڪيئن ٿي پيا آهن." سيٺجيءَ ڏٺو ته ٻيڪ مصريءَ جو هر ٻڙو ڳوٺين ۾ لوڻ ڪيئن ٿي ويو.

آخر لاکي سيٺ جيءَ کي هن ٻالڪ سان ڪوڙ ڳالهائڻ جي ڳالهه ٻڌائي ته واپاري سمجهي ويو. رتنچند ۾ اهڙا چمتڪار رامداس جيءَ جا ٿي ٿي سگهن ٿا. چيائين، "اڙي وڻجارا! اهو ٻالڪ ضرور رامداس جي هوندو. تو هن اوتاري پرش سان ڪوڙ ڳالهايو ۽ هن جي راح ۾ نرل (ٺڳي) جي چوري ڪئي. تو رامداس جيءَ سان دوکو ڪيو آهي. وڏو ظلم ڪري ڇڏيئه. هاڻي تون ان ڪوڙ ڳالهائڻ جو نتيجو ڀوڳ. جيڪڏهن تون پنهنجو ڀلو چاهين ٿو ته اچ ته وڃي هن جي چرڻن ۾ ڪري دل سان پڇتائي معافي وٺ ته توهنجو ضرور ڪلياڻ ٿيندو. هو ڏاڍو دئيالو آهي."

اهو ٻڌي لاکو اڌ پڳڪو ٻڌل اڌ هٿ ۾ ڪٽندو ٻنا ڇتي ٻاڻ جي اڳيان وٺي پيڳو. هو ٻوڙندو ٻوڙيندو اتي اچي پهتو جتي کيس ٻالڪ ڳڏيو هو. هينئر اتي رامداس جي پاڻ بيٺو هو. اڪدم هو سندس چرڻن ۾ ڪري پيو. اوچتگار ون ڏاڍي روئڻ لڳو. ڇوڙ اگر ته

روئي ڪاڻي اٿڪر ٿي سمهي پيو.

صبوح جو روئڻ مان ٿڪري هو ڪنهن وڏي شهر ۾ اچي پهتو. اُتي ڪنهن وڏي واپاريءَ وٽ وڃي چوڻ لڳو، "سيٺجي! مون مصري ٺاهڻ سکي آندي آهي، پڪام تنهنجو ڪهڙو خيال آهي؟" سيٺجيءَ چيو، "مصريءَ جو ڪم ڏاڍو ڏکيو. مال سٺو هوندو ته ضرور خريد ڪندس."

لاڪي هڪ ڳوڻ مان ڏاڍو ڪڍي آڻي سيٺجيءَ کي ڏنو. جنهن تي هن ڏاڍو ڏاڍو جيب تي رکيو ته ڪاوڙ وچان ٿو ٿو ڪرڻ لڳو. پوءِ وچان لاڪي کي چوڻ لڳو، "هيڏو وڏو واپاري ٿيو آهين. لوڪي ڪوڙ ڳالهائيندي شرم نٿو اچي. تون ٺوڳو ڪرڻ ٿو چاهين. لوڻ کي مصري ڪري ٿو وڪڻين. شايد تنهنجي مت ماري وئي آهي يا تنهنجو نصيب ڦٽو آهي."

سيٺجيءَ جو ڪروڌ ڏسي لاڪو گهٻرائجي ويو. وائڙو ٿي ويو ته هن سيٺجيءَ جو دماغ خراب ٿي ويو آهي جو مصريءَ کي لوڻ پيو چوي. انهن سوچي ڳوڻ مان ٿورو ڏاڍو ڪڍي پاڻ ئي چکڻ لڳو. اي ڀاءُ! تنهن ته چوڻ ڳوڻ سڄي ڳوٺن ۾ ڏنائين ته لوڻ هو. ڏکو وڪو ٿي ويو. واپاريءَ کي ڪنهي مان اهڙڪ نڪر ڪڍي پنهنجي صفائي پيش ڪندي چوڻ لڳو، "سيٺ جي! هيءَ اهڙڪ ڏسو. سچ پچ مان ڪوڙ ڪر نه ٿو ڳالهايان. مان خود

اھو ٿي لاکو واپاري ھڪ ٻئي ملڪ مان گھمندي
گھمندي واپار لاءِ روھڙيءَ جي حد ۾ ھڪ ننڍي مصريءَ
جا ٻروا ٻئي ڏينھن لي ڪٽي آيو. جڏھن رامداس جيءَ
اندر وڏو واپاري ڏاڍو لڏھن سوچڻ لڳو تہ ھن وڻجاري
جو امتحان وٺجي تہ ھي واپار ڪرڻ ۾ ڪيترو ايماندار
آھي. امتحان وٺڻ لاءِ رامداس بالڪ جي روپ ۾ اُئي
ڏکر راند ڪندو لاکي واپاريءَ وٽ آيو. اڻ ڄاڻ
ٻارڙي بالڪ معصوميءَ سان پڇڻ لڳو، وڻجارا! ڪرن
ڪٿان آيو آھين؟ ھتي ٻيرون ۾ ڇا کڻي آيو آھين؟"

لاکي سوچيو تہ ھيءُ ٻار آھي، ڇولندو سائيں مصري
آھي تہ ڏاڍو لاءِ گھرندو ٻھھڙي دوستن کي ٻہ ڪارائيندو.
ڏوڙي ڪمينڪي مٺيءَ ٻڌجي وڃي تہ اول ٻوڙو ٻولندو سو
ڪبوڙ ٻالھائي. چيائينس، "مان مالوا جو وھندڙ لاکو
وڻجارو آھيان. ھتي ٻيرون ۾ ساٻير جو کارو لوڻ ڀريل
آھي."

رامداس جيءَ کي ھن جي ڪوڙ تي ڏاڍي ڇرڪ آئي.
رامداس جيءَ چيو، "لاکا! تنھنجي واتي سچي ٿئي."
ائين چئي اُتان ڏکر لوڏيندو واپاريءَ جي اکين کان
اوجھل ٿي ويو.

لاکو واپاري ڏاڍو خوش ٿيو تہ اڄ مون ڪٻڙي نہ
ھن ٻارڙي کي بيوقوف بڻايو. ان ۾ ھن پنھنجي جيس
سمجھي تہ ھاڻي مونکي اول تہ ٻرٽو پوندو. رات جو

روئي ڪاني ٻنڪر تي سمهي پيو.

صبوح جو روٽيون مان اڪري هر ڪنهن وڏي شهر ۾ اچي پهتو. اتي ڪنهن وڏي واپاريءَ وٽ وڃي چوڻ لڳو، "سيٺجي! مون مصري لمام سٺي آندي آهي، ٻڌاءِ توهانجو ڪهڙو خيال آهي؟" سيٺجيءَ چيو، "مصريءَ جو لمراو ڏيکار. مال سٺو هوندو ته ضرور خريد ڪندس."

لاڪي هڪ ٿوڻ مان لمراو ڪڍي آڻي سيٺجيءَ کي ڏنو. جنهن تي هن اهو لمراو جيب ۾ رکيو ته ڪاوڙ وچان ٿو ٿو ڪرڻ لڳو. غصي وچان لاڪي کي چوڻ لڳو، "هيڏو وڏو واپاري ٿيو آهين. توکي ڪوڙ ڳالهائيندي شرم نٿو اچي. مون دوکو ڪرڻ ٿو چاهين. اوڻ کي مصري ڪري ٿو وڪڻين. شايد توهانجي مت ماري وئي آهي يا توهانجو نصيب ڦٽو آهي."

سيٺجيءَ جو ڪروڌ ڏسي لاڪو گهبرائجي ويو. وائڙو ٿي ويو ته هن سيٺجيءَ جو دماغ خراب ٿي ويو آهي جو مصريءَ کي لوڻ پيو چوي. انهن سوچي ٿوڻ مان ٿورو لمراو ڪڍي پاڻ ۾ چکڻ لڳو. اِي ڙ نهن، چونهن ٿوڻ سڀئي ٿوٽين ۾ ڏنائين ته لوڻ هو. ڪکو وکو ٿي ويو. واپاريءَ کي کيسي مان ٻيڪ ٽڪر ڪڍي پنهنجي صفائي پيش ڪندي چوائين، "سيٺ جي! هيءُ ٻيڪ ڏسو. سچ پچ مان ڪوڙ ڪري نه ٿو ڳالهايان. مان خود

اهو ئي لاکو واپاري هڪ ٻيءَ ڀيري مالوا مان گهمندي
گهمندي واپار لاءِ روهڙيءَ جي حد ۾ هڪ ننڍڙي مصريءَ
جا ٻرا ڀري ٻئي ڏينهن لي ٽڪيل آيو. جڏهن رامانوجيءَ
اهڙو وڏو واپاري ڏٺو ته ذهن سوچائين ته هن وڻجاريءَ
جو امتحان وٺجي ته هي واپار ڪرڻ ۾ ڪيترو ايماندار
آهي. امتحان وٺڻ لاءِ رامانو ٻالڪ جي روپ ۾ اُنهيءَ
ڏکر وانگر ڪندو لاکي واپاريءَ وٽ آيو. اچي چوڻ
لڳو ته ٻالڪ معصوميءَ سان پڇڻ لڳو، وڻجارا! ڪهڙو
سامان آڻيو آهين؟ هن ٻورن ۾ ڇا ڪڻي آيو آهين؟"

لاکي سوچيو ته هيءُ ٻار آهي، جو اندر مايس مصري
آهي ته ڪنهن لاءِ کڻندو پنهنجي دوستن کي به ڪارائيندو.
وڏي ڪنهڪي سر ٻاڇي وراڻي ته اول ڀوڳو ڀوندو سو
ڪيڙو ٻالهائي چيائينس، "مان مالوا جو رهندڙ لاکو
وڻجارو آهيان. هنن ٻورن ۾ ساٻر جو ڪارو ڀرڻ ڀريل
آهي."

رامانوجيءَ کي هن جي ڪوڙ تي ڏاڍي ڇرڪ آئي.
رامانوجيءَ چيو، "ماستوا پنهنجي وائي سچي ٿئي."
ائين چئي اتان ڏکر لوڏيندو واپاريءَ جي اکين کان
اوجهل ٿي ويو.

لاکو واپاري ڏاڍو خوش ٿيو ته اڄ مون ڪٻش.ٺ
هن ٻار کي بيوقوف بڻايو. اُن ۾ هن پنهنجي جسم
سڄي ته هاٿي مرڪي، اول ته ڀرڳو ڀوندو. رامه جو

لاکي وڻجاري وارو چمتڪار

اڄ کان ٽيهه سو سال اڳ، آمدرفت جا ذريعا اڄ جهڙا ڪونه هئا. ماڻهو پيرين پنڌ ۽ اٺن تي ئي سواري ڪندا هئا. سو ن پنڌن تي سامان کڻي سيڙهي گڏجي هڪ جاءِ کان ٻيءَ جاءِ تي ويندا هئا. وڏن وڏن ڀورن ۾ سامان ڀري پنڌن جي ٻنهي پاسي لڙڪائي وڪڻڻ لاءِ کڻي ويندا هئا. جتي سستو مال ملندو هو اتان مال وٺي جتي مهانگو وڪامندو هو اتي وڪڻي ايندا هئا. اهڙيءَ طرح هو وڻج (واپار) ڪندا هئا. اڄ وانگر هڪ هنڌان مال کڻي ٻئي هنڌ وڪڻڻ لاءِ قاعدي موجب سيل ٽيڪس يا ڪول ڀرڻو پوندو هو. ان تي آفيسر مقرر ٿيل هئا جيڪي ان ڪول نه ڏيڻ واري کي قاعدي موجب سزا ڏياريندا هئا ڇاڪاڻ ته راڄ جي اهائي آمدني هئي.

لاکي وڻجاري نالي هڪ واپاري مالوا ۾ واپار ڪندو هو. واپار ڪرڻ ۾ ڏاڍو هوشيار هو. ڪول هر ڪنهن تي پوندو هو. صرف اٺن کان ٽيڪس معاف هو. لاکي کي اها چڱيءَ طرح ڄاڻ هئي ته ڪٿي ڪيئن ڪوڙ ڳالهائجي ڪٿي ڪيئن ملازمن کي ڏيئي وٺي خوش ڪري سامان ڪڍي وڃجي. اهڙيءَ طرح هو پنهنجي ٻڌيءَ ۽ حرفت سان واپار ڪندو هو.

[illegible] ایله حکم آلدقلرینی .
[illegible] ایرانی
[illegible]
آنلر ایرانلی [illegible] یونانلی [illegible]
ایرانلی . [illegible] یونانلی . [illegible]
[illegible]
[illegible]
کی [illegible] .

لاکي وڻجاري وارو چمتڪار

اڄ کان ڇهه سو سال اڳ، آمدرفت جا ذريعا اڄ جهڙا ڪو نه هئا. ماڻهو ٻيڙن ڏڳن ۽ اُٺن تي سواري ڪندا هئا. سو ڏڳن تي سامان کڻي سيئي گڏجي هڪ جاءِ کان ٻيءَ جاءِ تي ويندا هئا. وڏن وڏن اهرن ۾ سامان ڀري ڏڳن جي اهڙي پاسي لڙڪائي وڪڻڻ لاءِ کڻي ويندا هئا. جتي سستو مال ملندو هو اُتان مال وٺي جتي مهانگو وڪامندو هو اتي وڪڻي ايندا هئا. اهڙيءَ طرح هو وڻج (واپار) ڪندا هئا. اڄ وانگر هڪ هنڌان مال کڻي ٻئي هنڌ وڪڻڻ لاءِ قاعدي موجب سيل ٽيڪس يا نول ڀرڻو پوندو هو. اُن تي آفيسر مقرر ٿيل هئا جيڪي اُن نول نه ڏيڻ واري کي قاعدي موجب سزا ڏياريندا هئا چاڪاڻ ته راڄ جي اهائي آمدني هئي.

لاکي وڻجاري نالي هڪ واپاري ماڻهو ۽ واپار ڪندو هو. واپار ڪرڻ ۾ ڏاڍو هوشيار هو. نول هر ڪنهن تي پوندو هو. صرف اوڻ کان ٽيڪس معاف هو. لاکي کي اها چڱيءَ طرح ڄاڻ هئي ته ڪٿي ڪيئن ڪوڙ ڳالهائجي ڪٿي ڪيئن ملازمن کي ڏيئي وٺي خوش ڪري سامان ڪڍي وڃجي. اهڙيءَ طرح هو پنهنجي ٻڌيءَ ۽ حڪمت سان واپار ڪندو هو.

ڪوليءَ ڏ ڇيءَ ۾ پيل انڌن هار ڏ ڪاري چيائين،
”هيءَ ته ڪوئي اهو هار؟“ ٻوتا سيٺ اهو هار
ڏسي وائڙو ٿي ويو.

سوچڻ لڳو رامداو جيءَ جي گليءَ ۾ اهو هار ڪيئن
پهتو. هن جو اهو چمتڪار ڪيس جلد ئي سمجهه ۾ اچي
ويو. هو رامداو جيءَ جي چرنن ۾ ڪري پاڇائي چوڻ
لڳو، ”پرڀو! منهنجو اپراڌ ڪميا ڪريو. توهان کي
وساري مان پنهنجي دولت جي پڪاري رهيو
هوس. هي هاڻي منهنجون اکيون کليون پيون آهن.
سمجهه مان توهان ئي منهنجي پيڙي پار ڪئي آهي.“

رامداو جيءَ مسڪرائيندي چيو، ”ٻوتا سيٺ!
هاڻي ته تون تمام وڏو ماڻهو ٿي ويو آهين. روپيا هڪ
تيڪو ڳوٺ آهي. توکي هاڻي ڪو نه وڻندو. هاڻي ته
تون وڏي شهر ۾ وڃي رهندين. وڏو واپار ڪندين.“
اهو ٻڌي ٻوتا ڏاڍو شرمندو ٿيو چاڪاڻ ته سمنڊ ۾
پيڙيءَ ۾ اچڻ وقت اهي واچار سندس دل ۾ آيا هئا.

ٻوتا وري به رامداو جيءَ جي چرنن ۾ ڪري
پيو. چوڻ لڳو، ”پرڀو! هاڻي مونکي وڌيڪ شرمندو
نه ڪريو. منهنجا اپراڌ ڪميا ڪريو. هاڻي اهڙو ڏوهه
وري مونکان ڪين ٿيندو.“

اُن ڏينهن کان پوءِ ٻوتا سيٺ رامداو جيءَ جو ٻورو
ڀڳت ٿيجي ويو. هن سڄي ڳوٺ جي ماڻهن کي ڪارائو.

ڙي ڪٽي وڃي کين ڏيو. کين سڄي حقيقت کان

ـ ڪجو."

لاچار ابوالتا سيٺ رامداوجيءَ جي محل ڏانهن هليو.
ار لڪيل هئي. رامداوجيءَ جي ارمان و ارمداوُ،
ار جي ۽ ابا جاگيردار وڏا هئا. دربار ۾ ابڙي ابوالتا
ـيٺ رامداوجيءَ کي برٽام ڪهو يسوه ابن سيٺي کي
برٽام ڪري ٻاڻ ۽ ابهڄي جوکهو لي واڻي رهيو.
شري رامداوجيءَ ابوالتا سيٺ کي ڏسي تانگس
هرش ڪبرائبس ابهڄڻ لڳو. ڏاس پرداس جو سماچار
هڏي رامداوجيءَ ابوالتا کان پڇيو، " ابوالتا سيٺ يلا
ابهڄي لاءِ ڪهڙي سوکڙي واري آلين؟"
ابوالتا سيٺ ڏايو اداس لي واو جوڻ لڳو، "پکون
ڳوهان جي ڪرپا سان مان پرداس مان هيترو ڪمائي
ووليها لائين سلامت ابهتو آهيان. مولکي ڏايو ڏکـ
آهي جو مون ڳوهان لاءِ جهڪر ڀيٽي هار آلدو آهو
هير ناهي ڪٿي کم لي واو آهي. مون سڄو سامان ڳولهيو
هي پر ألبو ڪٿي ۾ پتو ڪولهي. انجي بدران ڪـ
اي شي ايمت ڪرڻ لائق ڪو سمجهان. ووي ۾ هي
هيرن مولين جي ڳولري سواڪار ڪراو." الين ڇ
ڳولري پيت ڪرڻ لڳو.
جڏهن ابوالتا رامداوجيءَ کي اداس ڏسي الين
۽ رامداو اڪدم ابهڄي ڪوٺ جي گـلي جا

کي اچڻ جو اطلاع موڪليو. پوءِ هو سڀ سامان لهرائي ٻڌي گاڏين رستي روهڙيءَ لاءِ روانو ٿيو. خبر ملندي ئي ڳوٺ جا ۽ ڪٽنب جا ماڻهو بئنڊ باجن سميت وڃي پهتا جو سواگت ڪري کيس وٺي آيا.

ڳوٺ جا ماڻهو پهتا کان حال احوال وٺڻ لاءِ پهتا وٽ اچڻ لڳا. پهتا به کين روهڙيءَ مان وڃڻ کان وٺي سمورو رامديو جيءَ جي چمتڪار جو وستار سيٺي کي ڪري ٻڌايو. سيٺي جي دل ۾ رامديو جيءَ لاءِ ڏاڍي شرڌا اڀري ٿي. پهتا سيٺ به هاڻي شري رامديو جيءَ سان گڏجڻ لاءِ تيار ٿيو. رامديو جيءَ لاءِ آندل سوکڙي هيرن جو هار جڏهن ڪڍڻ ويو ته کيس هار ڪٿي به نظر نه آيو. سيٺي رتن ۽ هيرن جون ڳوٿريون هڪ هڪ ڪري وري ڏٺائين ليڪن هار ڪٿي به ڪونه هو. ڏاڍو اداس ٿي ويو. سندس پتنيءَ پڇڻ ته کيس ٻڌايائين، "شري رامديو جيءَ کي ڀيٽ ڪرڻ لاءِ جيڪو هيرن جو هار آندو هوم ڪٿي به نظر نٿو اچي. ڪٿيو نه ڪٿهن ڪٿيو؟ مان هيئڻو مهل ۾ وڃي کين ڇا ڀيٽ ڪريان. جنهن مونکي هيڏا پدارٿ ڏنا منهنجا پراڻ بچايا. اُن وٽ مان خالي هٿين ڪيئن وڃان. منهنجو نه دماغ ئي ڪم نٿو ڪري. مونکي سمجهه ۾ نٿو اچي ته هار آخر ويو ڪيڏانهن؟"

سندس پتنيءَ پتيءَ کي صلاح ڏني ته ڪا ٻي

...رسي ۾ ڏبان ۾ مکڻ لي وارو. سيٺ جو ڏبان بيگ-
...ور حڌهن ملاح عصب وڌان جوڙ لڳا ڪڍيو ۾ سوجهه
...ر اٿو اچي لہ هٿڙو خطرناڪ طوفان اچانڪ ڪمن
...وڪڻي وارو ۽ ڪڏم ٻيڙي ڪناري لي ڪيٽن اچي
...اهي. ضرور ڪٽن ڏاڍا جي ڪريا جوڙني. ڳل آهي
...جو اڃن سمنڊ مان ٻار لي آيا آهيون، ر ل اچ ل هن
سمنڊ مان لڪري اڄڪ ڏاڍو مشڪل هو.“ اهو ٻڌي
دوبنا سيٺ محڪم لڳو، چنڪار، پڇرو
هن ملاحن کي شري رامداس جي استاپنا ۽ سندس
راڪاس کي مارڻ، رو تيچا ڳوٺ هي ... ڏاران لڳ جون
پرديس ۾ وڃي واپار ڪري الٽرو ۽ شرڌا سان اڪيون
سڀ ڳهڻالون بيان ڪري ٻڌايون ۽ ڪٿا ٻڌائي لہري ڳوڙهي
اوني ٿورڻ لڳو، ”جيئجي ر ... ٻهچر ڪير ٻ واڙ ولڪو
وارو ڪرڻ وارو آهي ... ۽ رامداس جي“
ڪري سگهي.“ دل ۾ رامداس جي
اهو ٻڌي سيٺ ملاحن جي ڪناري لي
آيار شرڌا الٽي لي. اچ ۾ ڪم جي ...
وارا ملاح ٻيهجي ٻيڙي سمنڊ ۾ ڪٽي ...
شري رامداس جي“ هن ٻرجا ۽ ڪٽالون ڪيڏا ...
باني رامداس جي“ جا ڀڳتن لہوري لي ٻاٻا ...
رامداس جي ۾ سونهي جا ڪاري واس ...
دوبنا سيٺ ٻيڙي“ مان اوچ شرط ...

رامداو اهو اندي سوچڻ لڳو ته هنجي ساٿين کان اهڙا ڳالهه لڪايان.

ٻر وري سوچيائين -

سمنڊ سان ڪهڙت، مڇن کان چوري،
سو ٽلي لوڏن، نا ٽلي ڪرڙهي.

ٻيڙيءَ پيارن ماڻهن جي اڄ رکڻ واري رامداو جي جو ڪوئي ڪم هنجي مڙن کان ڳجهو نه هو. هن هنجي مڙن کي چيو، "اوهان واپاري ٻنهجي ٻيڙيءَ ۾ ماسرداس مان هيرا جواهر ڀرائي روڻيا اچي رهيو آهي. طوفان جي ڪري هن جي ٻيڙي ٻڏڻ لڳي. هن مصيبت ۾ مونکي ياد ڪيو. مون هنجي ٻيڙيءَ کي ڪناري لي آندو ان ڪري مونجو هٿ ڳجيءَ ۾ آلو ٿي ويو آهي."

اوهان سيٺ جي ٻيڙي اچانڪ ڪناري سان لڳي ته هُو ڀوڳتا سيٺ ۽ ملاح سڀ وائڙا ٿي ويا ته ٻيڙي ڪيئن ڪناري سان اچي لڳي. اوهان واپاريءَ جي منهن مان 'هري رامداو جي جئه' جڪار نڪتي. دل ئي دل ۾ سمجهي ويو ته هيءُ رامداو جو چمتڪار آهي. من ئي من ۾ چوڻ لڳو، "ٻاٻا! اوهان جي مايا ڪير ڄاڻي، رشي مڻي به نه سمجهي سگهيا آهن. اوهين ڏاڍن جا ڏاڍا آهيو. اوهان جهڙن جي ڪلهاڻ لاءِ ئي جنم ورتو آهي. پکوان اوهان ڏيل آهيو." ائين چوندي

جي ايلاڻي نہ لهين، نہ پڻ ايلائج،
آسرو نہ لاهيج، سچڻ سڀاجهو گهڻي 'شاهه صاحب'

ڀوڳتا واپاريءَ کي چمتڪار

! منهنجي رکيا ڪر جيئن مان پنهنجن اڄڙ، سان
... ملان. " اهڙيءَ طرح ڏاڍي التجا مان رامداۡ کي
... ڪارڻ لڳو. شاهه به نه چيو آهي -

ڪارون آئين ڪالهه کي - رولي ۽ ڏهاڙيج،
لالان ليلائج - آلڪي مسائب منهنجي جسر.
ليلائي نه لهين - لــه اسڪ ليلائج،
آسرو لــ لاهيج - سڪ سباجهو ڳهڙو.

هر ڏاڏهن رامداۡ جي محل ۾ پنهنجي پاڻ ونرمداۡ،
ماسامه هرپوءِ جي ۽ لنڊيڪ جي سالي سوالليا مان ڇوڪ
والد ڪري رهيو هو. اوچتو داۡ هاليمدي سدس
هت روڪندي ويو ڪنهن سوچ ۾ پئجي ويو. ڪنهن
کي به خبر ڪونه پيئي ته پوتا جي بڪار بلدي هو الترڏان
لي ويو. هت سان ٻه ڪي پوتا جي ابيڙي ڪاري
لي آئي جڏهن ۽ ان وچم پوتا جيڪر هار رامداۡ جيءَ
کي ڏنڪ لاءِ، آلدو سو بڙيءَ مان ڪٿي ورتائين. اهو ...
سب ڪم ڪري رامدو جي ماڳي- جاهه لي اچي والد ...
ڪرڻ لڳا. ان جي خبر ڪي ڪنهن کي ڪونه پيئي ...
صرف ونرمداۡ ڏٺو ته رامداۡ جي هت لي ڳجهي لڳ ...
آهي ۽ الو ٽيو پيو آهي. ڪيس ڏسي ڏاڍو عجب لڳ ...
هو رهي نه سگهيو ۽ رامدو کان پڇي لي ويٺ ...
" منهنجو هت آر ڪيئن ٿيو آهي؟ هيءَ ڳجهي لو ...
ڪٿان لڳي؟ "

اوچتو تيز طوفان آيو ۽ اها ٻيڙي خوب لڏڻ لڳي. سمنڊ جون لهرون زور. زور سان سمنڊ ۾ ٻيڙيءَ سان ٽڪرائڻ لڳيون. تيز هوا جي زور سان لڳڻ ڪري ٻيڙي جو پال به ڦاٽي پيو. ملاح به گهٻرائجي ويا. ڇاڪاڻ ته طوفان تمام تيز ٿيندو ٿي ويو. سمنڊ طاقت به موڪلائي ويئي. سڀني صبر کوهي چڪا هئا. ٻولتا سيٺ به جيئن سان گڏ ديوتائن کي پڪارڻ لڳو. ليڪن طوفان ۾ ڪا به ڪمي نه ٿي. هاڻي ته اهڙو ڪان سواءِ سمنڊ کو به سهارو ڪو نه هو. اڳتي تمام مشڪل هو: آخري ۾ ٻولتا سيٺ کي ياد آيو. رامديو جيءَ کيئن. چيو هو ته جڏهن به ڪا مصيبت اچيئي ته مون کي ياد ڪجاءِ. اس سيٺ کي چيائين، "منهنجو رامديو ضرور منهنجي مدد ڪندو. اچو ته اُن کي ٿي ياد ڪريون."

انهن چئي ڏاڍي شرڌا سان پڪارڻ لڳو، "او ليري گهوڙي جا هسوار! منهنجا رامديو! تنهنجي ٿي آسري مان روٽيها چنڊي پرديس واپار ڪرڻ هليو ويس. تو منهنجن ٻيڙن جي پرگهور لڌي. مون کي پرديس ۾ ڪامياب بڻايءِ. هاڻي منهنجي مدد ڪرڻ وارو تو کان سواءِ ٻيو ڪير ڪونهي. طوفان ۾ ڦاٿل منهنجي ٻيڙي ٻون ٿي اچي تار، ڪئين ديوتائون پڪاريم ڪنهن ڪو نه ٻڌي. هاڻي تون ٿي منهنجي واهر تون، تون ٿي وسيلو آهين. منهنجي هن ٻيڙيءَ کي پار اُڪار."

ٽس آشوراڪ ولي بارن ٻچن ڪي سندن سهاري چڙهي
بس هلبرو ٻرديس وڃي وامدارجيءَ جي ڪرپا سان
ن هڪ نئي سال ۾ خوب ڏن ڪمايو. هيرن ماڻڪن
ٿو وڏو واپاري لسي وار. هاڻي ماڻهو هن کي بوءِ
ونڊو واپاري پڪاريندا هئا. جڏهن ڪائي ڏن ڪمايائين
سميٽ ڪري گهر اچڻ جو وچار ڪيائين
ڏ ٻوءِ روٽيا واپس پهچڻ هيرن جو هار تيار ڪرايائين.
الان وامدارجيءَ لاءِ قيمتي ... ملاح ۽ مستيءَ
مال جي اڙي پراڻي هو الان دوالو ٿيو. ملاح ۽ وڏيا. اڙي
۾ جهومندا ڳائيندا اڙي هلائيندا اٿي وڏيا سيٺ
سمنڊ لسي هاڻي رهي هئي. هيڏانهن اوڏانهن
ونهارن ۾ مڪن ٿي واو.

هو سوچڻ لڳو ته هاڻي مون وٽ ڪافي ناڻو آهي.
روانيا نيڊو شهر آهي. اتي رهڻ مان ڪو فائدو
ڪولهي ڪنهن وڏي شهر ۾ رهي واپار ڪجي ته
نيڊو. وڏي شهر ۾ رهي مان وڏو سٺو ٻنگلو ٺهرائيندس
چڻ گهوڙن جي اڳيءَ ۾ وڃي روز سير ڪرڻ لڳندس
منهنجو واپار وڌندو ويندو. ان کان ۽ وڏا ڪ شاهوڪار
ٿي ويندس.

ان اڙيءَ ۾ هڪ جيتي ٻالڪن جو جٿو ۽ وائل
انهن وٽ جيتي دارلسائن جون مورتون رکيل
جڏهن هو پهچي دارلائن جو پوڄن ڪري ره
ايندا سيٺ ۽ انهن جي پوڄا ڪرڻ لڳو.

اٿن. کوڙ نه سگهي ٿين ۽ انهن کي نه ڪجهه مدد ڪن.
ان ڪري هن غريب واپاريءَ کي اُساهه ڏيارڻ لاءِ
چيو، "تون ٻاهر وڃي ڪو سٺو واپار ڪري ڌن ڪماءِ.
ٿلهو ڪمائي اچي روڳين ۽ ماڻهن جي مدد ڪر."

اُن واپاريءَ چيو، "مهاراج! مان پرديس نه وڃان
ته منهنجا چار ٻار پٺيان ڪير سنڀاليندو؟"

وامدئو جيءَ کيس همت ڏيندي چيو، "تون انهن
جو فڪر نه ڪر. اُنهن جي ذميواري مون تي آهي.
هنن کي ڪابه تڪليف نه ٿيندي. تون بي فڪر ٿي وڃ
وڃي واپار ڪر. ڪٿي به ڪا تڪليف ٿئي ته مون کي
ياد ڪجانءِ ته مان هر وقت تنهنجي مدد ڪندس."

وامدئو جيءَ جا اهي لفظ ٻڌي ٻوڙا واپاريءَ ۾
ڪجهه همت جاڳي ۽ هن دل ۾ پڪو ارادو ڪيو ته
مان هاڻي پرديس وڃي ڪمائيندس. گهر اچي سڀني
ڳالهه هن پنهنجي پتنيءَ کي ٻڌائي ۽ کيس آٿت ڏيندي
چيائين، "مان پرديس ڪمائڻ ٿو وڃان. وامدئو جيءَ
مون کي وچن ڏنو آهي ته هو تنهنجي ۽ ٻارن جي سنڀال
لهندا. ان ڪري تون ڪو فڪر نه ڪر." اهو ٻڌي
سندس استري خوش ٿي ۽ کيس خوشيءَ سان پرديس وڃڻ
جي موڪل ڏنائين. هو ٻئي ڏينهن تياريءَ ۾ لڳي ويو.

ٻوڙا واپاريءَ کي چمتڪار

هڪ ڀيري جي ڳالهه آهي. شري رامداس جي گهوڙي تي چڙهي روڙيا کان ٻاهر ڪرت ڳڙهه وڃي رهيو هو ته رستي ۾ هڪ ماڻهو ڀهڄن تي واپارن ۾ سفرو وڃي رهيو هو. جڏهن رامداس جي هن جي ڀرسان لنگهي رهيو هو ته هن کان پڇي ورتو، "تون ڪٿي رهندو آهين؟"

ان ماڻهوءَ چيو، "مان روڙيا ۾ رهندو آهيان."

رامداس جيءَ پڇيس، "اتي ڪهڙو ڌنڌو ڪندو آهين؟"

ان واپاريءَ جواب ڏنو، "مهاراج! مڙا تي پرچوليءَ جو ننڍڙو دڪان آهي. ڏاڍو مشڪل سان گذران ٿيندو آهي. پهرين مان لوهاڳڙهه ڳوٺ ۾ رهندو هوس. روڙيا جي ساراهه ٻڌي هاڻي هتي اوهان جي چرڻن ۾ اچي رهيو آهيان."

رامداس جيءَ چيو، "سيٺ! تون ڪٿي پري پرداس ۾ ويندين ته ضرور تنهنجي غريبي دور ٿيندي. هڪڙي هنڌ رهڻ سان کوهه جي ڏيڏر وانگر عقل جو واڌارو نٿو ٿئي. پرداس ۾ وڃڻ سان انسان جو دماغ کلي ٿو. گيان ۽ آزمودو وڌي ٿو. رامداس جيءَ چاهيو ٿي ته ڪجهه ماڻهو همت ڪري پرداس وڃن. ڪجهه ڌن ڪمائي

انداس. هاڻي وڃي ڪجهه وقت وامرديو وٽ ٻه
رهون. اهڙيءَ طرح راجا اڄمل جي ؟ راڻي ميناديي
ڪلهن روپچا ۽ ڪنڌهن نوڪرڻ ۾ رهڻ لڳا. وامديو
جي ۽ نوڪرڻ گهڻو نيو انندو ونندو هو.

نرجا ۽ شري وامديوجيءَ جي راڄ ۾ روپچا جهڙي
سرڳ پوريءَ ۾ لمام سکي هئي. چوطرف آنند ئي
آنند هو. اَن ڌن سان ڀرپور دوارڪانات جي نگريءَ
۾ سڀ جي ڪاڻ ڪمي ڪول هئي. راجا به نه نرجا
۾ سکي هئي. وامديوجيءَ جي راڄ جي هاڪ ۽ ساک
هر هند ڦهلجي وئي هئي. ڪيترا شرڌالو سڌن درشن
ڪرڻ لاءِ مٿس روپچا ۾ ايندا هئا.

سنگهڻ لاءِ نڪ ڏنائين، اکيون ڏسڻ لاءِ،
هٿ دان ڪرڻ لاءِ، ۽ پير گهمڻ لاءِ،
ڪن ٻڌڻ لاءِ ڏنائين، واس نام وٺڻ لاءِ،
چو ڏنهن وري هي بيت، پيا وڄائڻ لاءِ.

جڏهن راڄ تلڪ ٿي چڪو ته رامدئو جيءَ پنهنجي پرجا کي ليڪي سمجهائيندي چيو، "منهنجي پرجا لاءِ مقدس نيم آهن. هڪ سٺي راڄ لاءِ اهو ضروري آهي ته سندس پرجا ڪجهه نيمن جو پالن ڪري. ان ڪري، منهنجي راڄ ۾ ڪير به ڪوڙ نه ڳالهائي، سچ ۽ نياءَ سان هلي، ڪير به چوري نه ڪري، هرڪو ٽيڪس پورو ڀري ڪوبه سرڪاري پئسو لڪائڻ جي ڪوشش نه ڪري، هرڪو ناريءَ کي عزت جي نگاهه سان ڏسي. اهڙي ماڻهوءَ جي مان هر وقت مدد ڪرڻ لاءِ تيار آهيان. پرجا جي تڪليف دور ڪرڻ لاءِ منهنجا دروازا هر وقت کليل آهن. جيڪو انهن ڳالهين کي نه مڃيندو ته انهن کي مناسب ڏنڊ ڏنو ويندو."

اهڙيءَ طرح راجا اجمل راڻي مٺادي ڪجهه وقت ورليا ۾ رهڻ کان پوءِ پوکرڻ وڃڻ جي تياري ڪرڻ لڳا ته رامدئو جيءَ کين وڃڻ کان روڪيو ته اوهان ايتي هتي رهو. ليڪن ماتا مٺادي ڏاڍي پريم وچان کيس چوڻ لڳي، "پٽ، هاڻي جڏهن تون شادي ڪندين ۽ ننڍڙي ننهن گهر ۾ ايندي پوءِ مان وري هتي

ٻڌي ٿي ويو آهي ته ڇو نه روهڙا جي اڌ ٽهائن جي
شمس موقعي تي رامدٻوجيءَ جو راڄ تلڪ ٿيڻ ڪيو وڃي ·

اهڙي من ۾ ٺاهيا رکي راجا اجمل ڳرو ٻاليدات وٽ ويو ۽ چوڻ لڳو، "مهاراج! هاڻي مان ٻڍو ٿي چڪو آهيان. هاڻي رامدٻو وڏو ٿي چڪو آهي ۽ هر طرح راڄ ڪاروبار هلائڻ لائق ٿي ويو آهي. اوهان آگيا ڪريو ته هاڻي راڄ ڪاروبار رامدي کي سونپي ڇڏيان." ڳرو ٻاليدات کي ٻڌڻ اها ڳالهه وڻي سو آگيا ڪيائين، "وڏو مڏبو وڏو ڀاڳ آهي اهو ٻڌڪرن کي سڻائي ۽ روهڙا وڃي رامدي کي سڻائي." بس راڄ تلڪ جون تياريون ٿي ويون. سڀ ماڻهو ٻهڳجن گهرن کي سينگارڻ لڳا. استريون منگل گيت ڳائي رهيون هيون. اڄ سڀني اوان رنگ رنگي ڪپڙا پاتا. دهل شرنايون وڄي رهيون هيون. چوطرف ڏاڍو خوشيءَ جو واتاورڻ هو. ڄڻ ته ٻ چون. اڄ ته خود دوارڪانات ٿي گديءَ تي ويهي رهيو هو. غريب غربن کي ڪارايو ويو. ڇٽيهه ٻرڪار جا ڀوڄن تيار ٿيا. مٺائي ورهائي وئي. اهڙي خوشيءَ جي واتاورڻ ۾ ٻهڳجي ٻولر هٿن سان ڳرو ٻاليدات شري رامدٻوجيءَ جو راڄ تلڪ ڪيو. پٽ رامدٻوجيءَ جي ساراهه جا گيت ڳائي رهيا هئا. هڪ پٽ ٻڳوان جي استتي ڪرڻ لڳو-

ي ليار لي وڏو آهي. هڪ ڏينهن ۽ اوهان ۽ آئي
ي پنهنجا چون گهمائو. " الن چئي پنهنجي گرو باليانڪ
ي سولي ريهر وهاري راجا اجمل، راڻي ميناڏي،
ترمدلو؟ رامديوُ ۽ پلهان هنيان روٽيا ڏالهن روانا
ليا. اڳيان ٽڪون باها وڃي ريهيا هئا. ڏاڍي شان ؟
مانَ سان رامدلوجي پنهنجي گرو ؟ مالا پتا کي روٽيا
والي وڃي ريهيو هو. سڀڄي پوکرڻ لکر جي همعا الي
، جڳ جڳ. حسا نعرا هنيا. سيبئي ڏاڍا خوش لي رهيا
هئا. روٽيا پوئي آن لکر جي سدرلا ڏسي گرو
باليانڪ ڏاڍو خوش ليو.

گرو باليانڪ اجمل جيءَ سان روٽيا جي سدرلا ج
بيان ڪري ريهيو هو ؟ پڻ رامديوجيءَ جي ساراه
ڪري ريهيو هو. آخر خوش لي رامديو کي آشيرو
ڏالئين، "لون مرلسادا پرشُرلم آهين. لهنجي هر
ڪامنا پوري ليندي." گروءَ جو آشيرواد پ
رامدلوجيءَ ۽ گروءَ جا چرڻ چُهيا. پڳوان ٻاڦ
گروءَ جا چرڻ چُهيا اهو گرو ب ڏنيه آهي. ڪ
سدرلطارو هو. دلولساڙون ۽ اهو لطارو ڏسي
لي ريهيا هئا. هاڻسي رامدلو جي سدس مالا
ولرمدلو الي روٽيا ۽ روهڻ لڳا. راجا اجمل ج
من ۾ وليچار آئو. ته مان هاڻي ٻلو لي چڪر
هاڻي رامديو جي هر طرح راج ڪاروبار سن

بوڙهو ٿي ويو آهي ته ڇو نه روشنيءَ جي اڌ ڏهاڙن جي
شڀ موقعي تي رامچندر جيءَ جو راڄ تلڪ ٿيڻ ڪيو وڃي.

اهڙي من ۾ آڻي ڪري راجا اجمل گرو بالميڪ وٽ
ويو ۽ چوڻ لڳو، "مهاراج! هاڻي مان ٻڍو ٿي چڪو
آهيان. هاڻي رامچندر وڏو ٿي چڪو آهي ۽ هر طرح
راڄ ڪاروبار هلائڻ لائق ٿي ويو آهي. اوهان آگيا ڪريو
ته هاڻي راڄ ڪاروبار رامچندر کي سونپي ڇڏيان."
گرو بالميڪ کي ٻڌي اها ڳالهه وڏي سر آگيا ڪيائين،
"رامچندر وڏو ڀاڳ آهي اهو نوڪرن کي سڀاڳي ۽
رعيتا وٽي رامچندر سڀاڳي." بس راڄ تلڪ جون
تياريون ٿي ويون. سڀ ماڻهو پنهنجن گهرن کي سينگارڻ
لڳا. رستن منڪل گيت ڳائي رهيون هيون. اڄ سڀني
دوان رنگبرنگي ڪپڙا پاتا. دهل شرنايون وڄي رهيون
هيون. چوطرف ڏاڍو خوشيءَ جو واڌارڻ هو. هجي
۽ ڇونه. اڄ ته خود دوارڪانات ٿي گديءَ تي ويهي
رهيو هو. غريب غربن کي ڪارايو ويو. ڇنهن پرڪار
جا ڀوڄن ٿي ويا. مٺائي ورهائي وئي. اهڙي خوشيءَ
جي واڌارڻ ۾ پنهنجي پوتر هٿن سان گرو بالميڪ شري
رامچندر جيءَ جو راڄ تلڪ ڪيو. پٺ رامچندر جيءَ جي
ساراهه جا گيت ڳائي رهيا هئا. هڪ پٺ ڀڳوان جي
استتي ڪرڻ لڳو-

هڪ دفعو ۾ اوهان ۾ آئي
ليار ٿي ويو آهي.
پيهنجا ڇون گهمايو. " الدن چئي پيهنجي گرو باليانڪ
سوني وسفر وهاري راجا اجمل، راڻي ميناديءَ،
رمديو ۽ رامديوءَ ۾ پليان پيان روٺيا ڏالهن روانا
رمديو ۽ رامديوءَ ۾ پليان ... رهيا هئا. ڏاڍي شان ۽
. اڳيان تڏهون باجا وڄي رهيا ... ماتا پتا کي روٺيا
اڻ سان رامديو جي پيهنجي گرو ۽ ... جيئا آئي
ولي وڃي رهيو هو. سڄي پوڪرڻ لکر جي ... ٿي رهيا
'جه جه' جا نعرا هيا. سيٺيءَ ڏاڍا خوش ... ڏسي گرو
هئا. روٺيا پهچي ان لکر جي سدرلا
باليانڪ ڏاڍو خوش ٿيو.

گرو باليانڪ اجمل جيءَ سان روٺيا جي سدرتا جو
بيان ڪري رهيو هو ۽ پڻ رامديو جيءَ جي ساراهه
ڪري رهيو هو. آخر خوش ٿي رامديو کي آشيرواد
ڏنائين، "لون مرلسادا برشولر آهين. پهنجي هرڪا
ڪاما پوري ٿيندي." گروءَ جو آشيرواد پائي
رامديوءَ ۾ گروءَ جا چرڻ ڇهيا. پيکوان ٻاڻ جنهن
گروءَ جا چرڻ ڇهيا اهو گرو به ڏنو آهي. ڪيڏو
سدر نظارو هو. ديوتائون به اهو نظارو ڏسي خو
لي رهيا هئا. هاڻي رامديو جي سدس ماتا ۽
ولرمديو آلي روايجا ۾ وهڻ لڳا. راجا اجمل جيءَ
ته ۾ ونجار آيو ۽ مان هاڻي پيو ٿي چڪو آه
... رامديو جي هر طرح راج ڪاروبار سنڀال

سنڌ ۾ ڳوٺ وسي ويو. ڏاڍو سنڌ ۾ مثل ٿي وئي چاڪاڻ ته رامداس جي خود ۾ اُتي رهڻ جو ويچار ڪيو هو. پرسان ٿي گرو باليدات لاءِ هڪ سنڌ ۾ وشال مندر به ٺهرايو ويو. ڳوٺ وسڻ ۾ ڪا دير ڪانه لڳي. اُتي ڪنهن به چيز جي ڪمي ڪانه هئي. جهڙيءَ طرح شري ڪرشن ڀڳوان سدامــا لاءِ سداما پوريءَ جو نرماڻ ڪيو جو ويچارو سدامو پنهنجي ڳوٺ ۾ اچي اُها پوري ڏسي وائڙو ٿي ويو. ٺهڙيءَ طرح رامداس جيءَ دوارڪان هن روٽيچا جو نرماڻ ڏسي سڀ گرو باليدات سميت وائڙا ٿي ويا. هڪ ڳوٺ ڪونه هو پر هڪ دوارڪا پوري هئي. سنڌ ۾ گهر، گهٽيون، چوسول، باغ باغيچا، کوهه، باوڙيون، اسڪول وغيره هرڪا سهوليت هئي. اُهــا نگري اندر پوريءَ کان ڪنهن به طرح گهٽ نه هئي. اُن جو نالو روٽيچا رکيو ويو. اهڙيءَ طرح رامداس جيءَ جي مهما جي اهڙي اُن ڪرشمي - هڪ ننڍو راڪاس جو موت ۽ اُهو هيڏي سنڌ ڳوٺ جي رچنا، ماڻهن کي عجب ۾ وجهي ڇڏيو. رامداس جي چمتڪار کي ڏسي ماڻهو روٽيچا ۾ رهڻ لاءِ تيار ٿي ويا. روٽيچا ۾ رهي ڪين رامداس جيءَ جو درشن ٿيندو رهندو. اهڙيءَ طرح روٽيچا جي استاپنا ڪري رامداس جي پنهنجي ماتا پتا پاءِ ويرمداءَ کي وٺي گرو باليدات وٽ ويو ۽ وڃي کيس عرض ڪيائين: ”گرديوا اوهان جي دعا ۽ آسيس سان روٽيچا

... ڇرڪي ويا. مالا ميڻاڻي ۽ ڏسَن ۽ ڀڄڻي وانگي
ڇا اجمل ۽ ڀاڳل ڀڄڻي بار بار راماڻو جي هٿن
ڇهڻ لڳو. جڏ، ڇا زورا هڻڻ
سيڻي شهرواسي ، راماڻو جي ... راماڻو جيءَ
ٻيا. جلدئي راڻيءَ ڀالويءَ ۽ ڀرڇومڪرڏ ڀاواري ... ڏ ٻا.
... آرلي ڪٿي. هيرا مرلي ڏهوري عُراس ڪي
... راج راماڻو نڻون جم ورڏو هو. سيڻي اهو محسوس
ڪيو ۽ راماڻو ۽ هڪ اُدڀت شڪتي آهي ۽ ۽ ڀڙو
راڪاس کي ۽ راڄا جي موج ۽ ختم ڪري سگهي
ها. ضرور راماڻو جيءَ ۽ ڪو چمتڪار آهي. سب
ماڻهو راماڻو جا گڻ ڳائيندا هليا ويا.
راماڻو جيءَ کي پهچڻ گروهه ڀاليٺا لاءِ ڏالوي
شوڏا هڻي. هن ڪيس گرو دڪشڻا واڳڻ لاءِ عرض ڪيو.
گرو ڀاليٺا راماڻو جيءَ کي چيو، ”ٻچا! مهڇڻي گرو
دڪشڻا اها آهي ته ڀڙو راڪاس جي ڪري چڪ
ڏولي اجڙي وڃي هئي ان لئي هڪ سمدر ڪوٺه وسا
ان کي آباد ڪري جڏ. ؟ ان جو تالو ’ ۽ وڏيهي
وڪڻو وجهي. راماڻو گروهه جي آگيا جو پالن ڪرڻ
ٻيا تان آگيا ورتي.
اجمل راماڻو جيءَ کي خوشيءَ سان آگيا ڏني
ڀيٽڪ گروهه جي آگيا ڀوري ڪري، ٻس، ڪ
... ڪيا والکرا ان سمان استان ...

گرو بالڪداس کي گرو ڏکشا

هيڏانهن رامدوءَ جيءَ پترو راڪاس کي ماري جنتا لاءِ راحت ڪري ڇڏي هوڏانهن محل ۾ راجا ۽ راڻيءَ کي آرام ڪونه هو. سڄي رات جاڳندي ڪاٽيائون. راڻي مهاديءَ جي صبر جو بند ٽٽي چڪو هو. هن جو هڪ هڪ پل ورهيه وانگر لڳي گذريو. ڪڏهن وقت اوچڪارون ڏيئي روئڻ ٿي لڳي ته ڪڏهن راجا جي آلت ڏسڻ سان ڪجھ وقت شانت ٿي ٿي ويئي.

راجا اجمل جيءَ جي دل کي آرام ڪين ٿي آيو. پترو راڪاس جو خيال اچڻ سان ڪنبي ٿي اٿيو. پيو ڪو وچار اچڻ ويو ان پل ٿي سندس من کي شانتي اچي ٿي ويئي. رات گذري ويئي صبوح ٿيندي ٻاهران ماڻهن جا آواز اچڻ لڳا – 'رامدو جي جئه' 'راما ڪنور جي جئه' اهڙي ۾ مجالل آواز سندن ڪن تي پيو، "ماتاجي! پتاجي!" رامدو کي ڏسندي ماتا مهاديءَ ڊوڙي کيس ڇاتيءَ سان لاتو. اجمل به پرنام وچان چيو، "منهنجا پٽ رام! تون اچي ويئين."

ماڻهو به سڀ ڊوڙندا اچي اتي پهتا ۽ راجا کي چوڻ لڳا، "مهاراج! رامدوءَ پترو راڪاس کي ماري اسان کي هميشه جي مصيبتن کان آجو ڪيو آهي." اهو ٻڌي

ڳرو ڻ ڪٿا

ڳرو ٻاليڊات کي ڳرو

ٻئرو راڪاس کي ماري جڏهن
هيڏانهن رامڇندرجيء ٻئرو راڪاس کي ماري جڏهن راجا ۽ راڻيء
لاه راحت کري ڇڏي هوڏانهن محل ۾ راجا ۽ راڻيء
کي آرام ڪرڻ هو. سڄي رات جاڳندي ڪاٽيائون.
واڻي ميٺادي جي صبر جو بند ٽٽي چڪو هو. هن
جو هڪ هڪ پل ورهيه وانگر لڳي گذريو. ڪڏهن وقت
اوچڪارون ڏيئي روئڻ ٿي لڳي ۽ ڪڏهن راجا جي
آلب ڏسڻ سان ڪجهه وقت شالت ٿي ٿي ويئي.
راجا اجمل جيء جي دل کي آرام ڪين ٿي آيو. ٻئرو
راڪاس جو خيال اچڻ ئي ڪنبي ٿي اٿيو. ٻيو ڪو
وچار اچڻ ئي وري ان پل ئي سندس من کي شانتي
اچي ٿي ويئي. رات گذري ويئي صبوح ٿيندي ئي
ٻاهران ماڻهن جا آواز اچڻ لڳا ـ 'رامڇندر جي جئه'
'راما ڪنور جي جئه' 'اتري ۾ سڀالل آواز سند ڏسندي
ڪن لي ٻيو، "ماتاجي! ٻتاجي!" رامڇندر کي
ماتا ميٺادي ڊوڙي کيس ڇاتيء سان لاتو. اجمل ۾ ٻر
وچان چيو، "منهنجا ٻت رام! تون اچي ونين."
ماڻهو ۾ سڀ ڊوڙندا اچي آلي ٻهتا ۽ راجا کي
لڳا، "مهاراج! رامڇندر ٻئرو راڪاس کي ماري اسا
همیشه جي مصيبتن کان آجو ڪيو آهي." اهو

شري رامديو جو گروءَ کان آشيرواد وٺي ڀيرو راڪاس جو خاتمو ڪرڻ

رامچندرجيءَ ڀرو راڪاس کي غفا ۾ ڏسي اُن جو منهن بند ڪري ڇڏيو. پوءِ هو موٽي پنهنجي گرو بابا باليباٽ وٽ آيو ۽ اچي کيس ڀرو راڪاس جي مرڻ جي سربستي ڳالهه ڪري ٻڌايائينس. گرو باليباٽ ڏاڍو خوش ٿيو ۽ رامچندر کي دل کولي آسيس ڪيائين ۽ سامت جو ساهه کڻي چيائين، " ٻچا! تون پرجا ڪلياڻ لاءِ ئي پيدا ٿيو آهين. تو ماڻهن کي پريشانيءَ کان بچايو آهي. هاڻي سڀئي سک جو ساهه کڻندا. تنهنجي نندائين جڳ ٿيندي."

اهڙيءَ طرح رامچندر پنهنجي گروءَ کان آشيرواد وٺي ڀرو راڪاس جو خاتمو ڪري پرجا کي خراس کان بچايو. سندن وچن انوسار هدي ۾ ليدڙ ميلي ٿي ۽ ڏينهن پرساد چاڙهڻ جي رسم به هلندي آئي آهي، جنهن مان ڏسڻ لئه جي وڏي اهميت آهي. ڏسڻ ۾ ته ٿي چاڙهيل پرساد شري رامچندرجيءَ کي ملندو آهي. گيارس ڏينهن جنهن کي ٿالين جيڪو به پرساد چڙهندو آهي سو ڀرو کي ملندو آهي. اڄ به هڪ لک ماڻهن پنيان هڪ ماڻهو ملندو آهي جنهن جو بک ڀرو کي ملندو آهي.

شري رامچندر جو گروءَ کان آشيرواد وٺي تڙڪا راڪاس جو خاتمو ڪرڻ

ٻار کي ماريندو ڇا؟ هاٿي مونکي بچاءِ. ٻڍڙو مهمتي رکشا ڪر. مونکي نه مار."

شري رامداس هيءُ چيو، "ٻڍڙو جيڪڏهن اوهان اڃا به جيئرو رهندا ته گهڻي لاڀ ڇانيندا. او ماڻهن کي ڏاڍو ستايو آهي. سڀني ٻارن جا ٻر او ڏهڪاءُ پيدا ڪري ڇڏيو آهي. هاڻي ته توکي هيءُ سنسار ڇڏڻو ٿي پوندو."

ٻڍڙو ڏاڍو اوهان منٿون ڪيون. موت وانگر ڏسي هو گهٻرائجي ويو. اهڙي راڪاس کي به هيءُ ڏاڍو پياري هئي. شريمان گڏ هنجي اُڏي به ٻرشت ٿي وئي هئي. اهڙي ڏکارائل ڏاڍه سان به هنکي موهه ٿي ويو هو. ٻاڏائيندي چيائين، "هي ٻاٻا! هاڻي مان ڪڏهن ڪي ڪونه ستائيندس. جيئن چوندا تيئن ڪندس. مونتي دَيا ڪريو. مونکي نه ماريو."

اهڙيءَ طرح هنجي گفا ۾ اچي وئي ته هو گفا ۾ نه ويو. رامداس جيءَ ٻالي جي لوڪ کي هنجي ٻنهيءَ لي رکي چيو، "هل اڳتي هل." ليڪن ٻڍڙو گفا ۾ وڃڻ کان لٽائيندو رهيو. گفا ۾ وڃڻ سان نه سندس ضرور انت اچڻو هو. ان ڪا ٻچڙي جي واهه نه ڏسي ٻنهيجا ٻئي هٿ مٿي ڪري دکها ڪيائين؟ ڏسري ڏسري گفا ۾ وڃڻ لڳو. گفا ۾ ويندي ويندي تمام دکي آواز ۾ چوڻ لڳو، "مهاراج! مان گفا ۾ مري ويندس.

ـتي رحم ڪرايو. آخر به نه مان لوهاڻو گر پائي
يان. گهٽ ۾ گهٽ منهنجي هڪ وقت جي ڪاڏي
و نه بندوبست ڪرايو.“
ھڙي خوفناڪ ڀٿرو راڪاس کي به ڀڳوان کي
رحم اچي وايو. ڀرڀو پاڻ دٻالو آهي. چيائينس، ”مان
منهنجي هڪ والي جو ضرور بندوبست ڪندس.
لون جتي نه منهنجو نالو ونداـن آئي تنهنجي پوڄن
جو ڀربند تي ويندو. مانگهه ۽ ٻئي جي مهڻ ۾ سال
۾ ٻه پيرا منهنجو ميلو لڳندو. ان ۾ جيڪي به ڀڳت
ڏسڻ لي ٻرساد چاڙهيندا سو منهنجو ۽ ڪيارس ڏينهن
شام ٽالين جيڪو به پرساد رکندو سو ڀٿرو جي ٽالي
سان لوڪي ملندو رهندو. ”ان سواءِ هڪ لک ٻالري
جڏهن ميلي ۾ ايندا ته هڪ ٻالريءَ جو ٻڪ به لوڪي
ملندو. سوا مڻ ڪٽڪ رڌي ڀوڳ لڳائو ويندو.
ـائي هن دنيا مان مڪت ٿيڻ ۾ ٿي تنهنجي ٻـلائي
ـي. تنهنجي نه پاڻ کان مڪتي ٿيندي ۽ ٻرجا بـ
ـڪي ٿيندي.“ ”ڀلو! آءُ اڻ
الٽو ٻڌي ڀٿرو راڪاس چيو،
رهندس جتي اوهان جو نالو نه هوندو.“
ان بعد رامدئو جي ڀٿرو جي پيٽ ۾ اهڙو نه
هيو جو ڪيس ٽنهي لوڪن جو درشن ٿيو. هر لو
۾ رامدئو جي ڪيترن ئي روپن ۾ پوڄا ٿي رهي

ڀلا کي ماريندو ڇا؟ هاٿي مولڪي ڇڏاءِ. پرڀو مهرباني
ڪري. مولڪي نه مار."

شري رامداس جيءَ چيو، "پرڀو جيڪڏهن تون اڃا
نه جيئرو رهندين ته گهڻي تباهي مچائيندين. تو ماڻهن
کي ڏاڍو ستايو آهي. سڄي ڀرجا ۾ تو ڏهڪاءُ پيدا
ڪري ڇڏيو آهي. هاڻي نه توکي هيءُ سنسار ڇڏڻو
ئي پوندو."

پرڀو ڏاڍو ڏکيو ٿيو. مرس واڄهر ڏسي هو
گهٻرائجي ويو. اهڙي راڪاس کي نه هيءَ دنيا پياري
هئي. شرڻ سان گڏ هنجي اُڏي ۽ پرشت ٿي وئي
هئي. اهڙي ڏکارل ديهه سان ۽ هنکي موهه ٿي ويو
هو. ٻاڏائيندي چيائين، "هي پرڀو! هاڻي مان ڪڏهن
کي ڪو نه ستائيندس. جيئن چوندا تيئن ڪندس.
مون تي دَيا ڪريو. مولڪي نه ماريو."

اهڙيءَ طرح هنجي غفا ۽ اچي وئي پر هو غفا ۾
نه ويو. رامداس جيءَ پالي جي لوڪ کي هنجي ٿليءَ
تي رکي چيو، "هل اڳتي هل." ليڪن پرڀو غفا ۾
وڃڻ کان لنئاليندو رهيو. غفا ۾ وڃڻ سان نه سندس
ضرور انت اچڻو هو. اي ڪا پڄڻ جي واهه نه ڏسي
پنهنجا ٻئي هٿ مٿي ڪري ڪيائين ۽ ڏسري ڏسري
غفا ۾ وڃڻ لڳو. غفا ۾ ويندي ويندي تمام ڏکي آواز
۾ چوڻ لڳو، "مهاراج! مان غفا ۾ مري ويندس.

مونتي رحم ڪريو. آخر ٻه ٽه مان لوهاڻجو گهر ڀائي
آهيان. گهٽ ۾ گهٽ منهنجي هڪ وقت جي کاڌي
جو ته بندوبست ڪريو."

هيڏي خوفناڪ پٿرو راڪاس لي ٻه ڀڳوان کي
رحم اچي ويو. ٻڌو پاڻ ڏيالو آهي. چيائينس، "مان
تنهنجي هڪ ويلي جو ضرور بندوبست ڪندس.
تون جتي ۾ منهنجو نالو وٺندين اُتي تنهنجي پوڄن
جو پربند ٿي ويندو. ماگهه ۽ ٻڌي جي مهني ۾ سال
۾ ٻه ڀيرا منهنجو ميلو لڳندو. اُن ۾ جيڪي ٻه ڀڳت
ڏسڻ لي پرساد چاڙهيندا سو منهنجو ۽ گيارس ڏينهن
شام تائين جيڪو ٻه پرساد رکندو سو پٿرو جي نالي
سان لوکي ملندو رهندو." اُن سواءِ هڪ لڪ ڀاري
جڏهن ميلي ۾ ايندا ته هڪ ڀاريءَ جو ٻڪ ٻه لوکي
ملندو. سوا مڻ ڪڻڪ رڌي پوڄ لڳايو ويندو.
هاڻي هن ڏيهه مان مڪت ٿيڻ ۾ ٿي تنهنجي ڀلائي
آهي. تنهنجي ۾ پاڻ ڪان مڪتي ٿيندي ۽ پرجا ٻه
سکي ٿيندي."

اترو ٻڌي پٿرو راڪاس چيو، "پرڀو! آءُ اُتي
رهندس جتي اوهان جو نالو نه هوندو."

اُن بعد راماڻو جيءَ پٿرو جي پيٺ ۾ اهڙو ته ڀالو
هنيو جو کيس ننهي لوڪن جو درشن ٿيو. هر لوڪ ۾
۾ راماڻو جي ڪيترن ٿي روپن ۾ پوڄا ٿي رهي هئي.

ٻاڪري کي ماريندو ڇا؟ هاڻي مولکي ڇڏ. ٻڪري مهرباني
ڪري، مولکي نه مار."

شري رامداس جيءَ چيو، "ٻڪرو جيڪڏهن تون اڄ
نه جيئرو رهندين ته گهڻي تباهي مچائيندين. تو ماڻهن
کي ڏاڍو ستايو آهي. سڄي ٻستي ۾ تو ڌڪار پيدا
ڪري ڇڏيو آهي. هاڻي نه توکي هيءُ سنسار ڇڏڻو
پوندو."

ٻڪرو ڏاڍو مٿون ڪيون. موسو ٻکيو ڏسي هو
گهٻرائجي ويو. اهڙي راڪاس کي نه هيءَ ڊاهه ٻڌاري
هئي. شري رام ساڻ گڏ هنجي ٻڌي ۽ ٻرشٽ لي رائي
هئي. اهڙي ڏڪاريل ڊاهه سان ٻه هنکي موهه ٿي ويو
هو. ٻاڏائيندي چيائين، "هي ٻاپو! هاڻي مان ڪڏهن
کي ڪو نه ستائيندس. جيئن چوندا تيئن ڪندس.
مونتي ديا ڪريو. مولکي نه ماريو."

اهڙيءَ طرح هنجي غنا ۾ اچي وڃي ٻو هو غنا ۾
نه ويو. رامداس جيءَ ٻيالي جي لوڪ کي هنجي ٻاڪيءَ
لي رکي چيو، "هل اڳتي هل." ليڪن ٻڪرو غنا ۾
وڃڻ کان ٽاريندو رهيو. غنا ۾ وڃڻ سان نه سندس
ضرور انسان اڄڻو هو. اي ڪا ٻڪڙ جي واهه نه ڏسي
ٻڌهجا ٻڌي همٿ مٿي دکا ڪيائين ۽ ڏسري ڏسري
غنا ۾ وڃڻ لڳو. غنا ۾ ويندي ويندي تمام دکي آواز
۾ چوڻ لڳو، "مهاراج! مان غنا ۾ مري ويندس.

مولتي رحم ڪرايو. آخر به نه مان لوهاڻو ڪري پائي
آهيان. گهٽ ۾ گهٽ منهنجي هڪ وقت جي کاڌي
جو ته بندوبست ڪريو."

هيڏي ڪوشش پترو راڪاس لي اسان پگوان کي
رحم اچي ويو. اُن پاڻ ڏنو آهي. چيائينس، "مان
تنهنجي هڪ ويلي جو ضرور بندوبست ڪندس.
لوڻ جتي به منهنجو نالو وٺندين اتي تنهنجي پوڄن
جو پربند ٿي ويندو. مالکه ۽ ٻئي جي مهين ۾ سال
۾ ٻه ڀيرا منهنجو ميلو لڳندو. اُن ۾ جيڪي اسان پڪت
ڏسڻ لي پرساد چاڙهيندا سو منهنجو ۽ ڪياوس ڏينهن
شام نالين جيڪو به پرساد رکندو سو پترو جي نالي
مان لوڪي ملندو رهندو." اُن سواءِ هڪ لڪه ناري
جڏهن ميلي ۾ ايندا ته هڪ ناريل جو ٻڪ به لوڪي
ملندو. سوا مڻ ڪڻڪ روڌي پوڪ لڳايو ويندو.
هاٿي هن ڌام مان مڪت ليڻ ۾ لي تنهنجي پلاڻي
آهي. تنهنجي ۾ پاڻ ڪان مڪتي ليندي ۽ پرجا به
مڪتي ليندي."

اترو ٻڌي پترو راڪاس چيو، "پڀو! آءٌ اتي
رهندس جتي اوهان جو نالو نه هوندو."

اُن بعد رامديو جيءَ پترو جي پيٺ ۾ اهڙو ته پالو
هنيو جو ڪيس تنهي لوڪن جو درشن ٿيو. هر لوڪ ۾
۾ رامديو جي ڪيترن ئي روپن ۾ پوڄا ٿي رهي هئي.

ٻاءِ کي ماريندو ڇا؟ هاڻي مولڪي اچاءِ. ٻرڙو مهرباني
رکشا ڪر. مولڪي نه مار."

شري رامداس جيءَ چيو، "ٻڙو جيڪڏهن ڪري اچا
نه جيڙو رهندا ته گهڻي لباهي مچائيندا. تو ماڻهن
کي ڏاڍو ستايو آهي. سڀني ٻـرجا ۾ تو ڏهڪاءُ پيدا
ڪري ڇڏيو آهي. هاڻي ته لوڪي هيءَ سنسار ڇڏي تو
اڳي ٻولندو."

ٻڙو ڏاڍاون منٿون ڪيون. موسو اچهو ڏسي هو
گهبرائجي ويو. اهڙي راڪاس کي نه هيءَ ڏاڍهه ٻاري
هئي. شريـر سان گڏ هنجي اندي ۾ ٻـرشت لي واٽي
هئي. اهڙي ڏڪارائل ڏاڍهه سان ۾ هنکي موهه، لي ويو
هو. ٻاڏائيندي چيائين، "هي ٻرارا! هاڻي مان ڪنهن
کي ڪونه ستائيندس. جيئن چوندا ائين ڪندس.
مهرباني ڪري دايا ڪرايو. مولڪي نه ماريو."

اهڙيءَ طرح هنجي غفا ۾ اچي واٽي ٻـر هر غفا ۾
نه ويو. رامداس جيءَ ٻـالي جي لوڪ کي هنجي ڳالهيءَ
لي رکي چيو، "هل اڳتي هل." ليڪن ٻڙو غفا ۾
وڃڻ کان لـتائيندو رهيو. غفا ۾ وڃڻ سان نه سندس
ضرور الس اچڻو هو. ٻي ڪا ٻچڻ جي واهه نه ڏسي
ٻهيجا ٻئي هٿ مٿي ڪيا ڪيائين ۽ ڏسري ڏسري
غفا ۾ وڃڻ لڳو. غفا ۾ ويندي ويندي تمام دکي آواز
۾ چوڻ لڳو، "مهاراج! مان غفا ۾ مري ويندس.

هاٿي اڪبي ڇور ٿي وار هو.
ڇوڪو تنهنجو ڇوڏاري - ايهڙ ڪري ٻهاري،
سچ چيد ڪان سوانهن نياري -
بولي اڏي ڳالهائين - لڪل تون لعل آهين،
ڪنهنکي ايتو ٻڌائين.

هن سوچيو ته هي ڪو معمولي انسان ڪونهي. هو هن ڪان بچڻ لاءِ هن وقت اهو ڪو اپاءُ ڪونه هو. هو پنهنجي رهڻ واري غفا ڏانهن ڊوڙڻ لڳو ۽ وڃي ٽي ڪري پيو. هاٿي هن کي جان بچائڻ لاءِ رامڌو جي شرڻ وٺڻ ڪان سواءِ ڪا ٻي واهه وسيلو نظر نه آيو. جڏهن رامڌو جي سندس ويجهو پهتو ته پهرو ڏ ٻل آواز ۾ نيزاري ڪندي چيو، ”ناٿ! تون هن معمولي انسان نه آهيو. تون هين کي دلا آهيو. منهنجي گرو باليمات جو وچن هو ته جيڪو منهنجو شش ليندو اهو ڪنهنکي لوڪي ماريندو. ان ڪري ئي مان هن وقت ڪنهنکي ڪونه ڏيندو هوس.“ هاٿي ته مان شري ۽ اچڻ تي ”پهرو،“ رامڌو جي چيو، هن منهنجي ڪن ۾ مد

باليمات جو ئي شش آهيان. منهنجي سر ٿوڪيو، آشيرواد جو هٿ ڦيرايائون، هاٿي هو منه ۾ ئي گوڏي وجهي مونکي ٻڌايائون الت ئيند گرو آهن. سندن وچن الوسار تنهنجو اڄ ئي ”هاٿي ته اسين ٻئي پهرو هٿ ڪندي چيو، باليمات منهنجو ۽ گرو آهي شري باٽي آهيون.

ڏسي شري ٻالميڪ چيو، ”رامچندرا هن راڪاس سڀني
پرجا کي دکي ڪيو آهي. هن کي جيئرو نه ڇڏجانءِ.
هن کي ختم ڪرڻ ۾ ئي سڀني جي ڀلائي آهي.“
رامچندر جيءَ شري ٻالميڪ کي عرض ڪيو ”گرديوا
مان توهان جي آگيا جو ئي انتظار ڪري رهيو هوس.
مان هن کي ماري پرجا جو دک ضرور دور ڪندس.“

شري ٻالميڪ رامچندر کي آشيرواد ڏنو. اچا!
پرڀو توهان جي سهايتا ڪندو. توهان جو جنم سنسار جي
پاپن جو اڌار ڪرڻ لاءِ ٿيو آهي. گرديو جي آشيرواد
پائي هاڻي رامچندر جيءَ پنهنجو روپ ئي بدلائي ڇڏيو
جو ڏسڻ وٽان هو.

اهو چمتڪاري روپ، سندر روپ ۽ ورامڪ روپ
هو. ڏسي اهو پٽرو راڪاس جهڙي ٻاٻيءَ هوندي
۽ ڀڳوان جو درشن ڪيو. رامچندر جي نوري گهوڙي
تي سوار ٿي ڪيسري رنگ جو جامو پاتي، چيلهه ۾
ڪٽار ٻڌي، پيرن ۾ ڳاڙهي رنگ جي جُتي، هڪ
هٿ ۾ سروهيءَ جي تلوار کڻي هڪ وير ٻهادر جي
وانس ۾ للڪار ڪندي پٽرو جو پيڇو ڪرڻ لڳو.
پٽرو رامچندر جي آن روپ کي ڏسي گهٻرائجي ويو.
ڀڄڻ کان سواءِ هن لاءِ ٻيو ڪو چارو ڪونه هو. هو
ڊوڙندو رهيو ۽ رامچندر به هن جو پيڇو ڪندو رهيو.
آخر پٽرو رامچندر جيءَ جي شرڻ وٺڻ لاءِ سوچڻ لڳو.

سي، شري بالميائڪ چيو، ”راماڌار! هن راڪاس سڄي
ريا کي ڏکي ڪيو آهي. هن کي جيترو نه ڇڏڻ،
هن کي ختم ڪرڻ ئي سڀني جي ڀلائي آهي.“

رامڌار جيءَ شري بالميائڪ کي عرض ڪيو ”گردار!
ان لوهالڇي آڪبا جو ئي انتظار ڪري رهيو هوس.
ان هن کي ماري پرجا جو ڏک ضرور دور ڪندس.“

شري بالميائڪ رامڌار کي آشيرواد ڏنائين. پنهنجا
سردار لنهنجي مهانتا ڪندو. لنهنجو جيڪو ستار جي
پائيڻ جو آڌار ڪرڻ لاءِ لڳو آهي. گردار جي آشيرواد
پائي هڻي رامڌار جيءَ پنهنجو روپ ئي اڌلائي ڇڏيو
جو ڏسڻ وٽان هو.

اهو چمتڪاري روپ، سندر روپ ! رامڌ روپ
هو. ڏٺو اهو پترو راڪاس جهڙي پاپيءَ هوندي
نه پڪران جو ڏرشن ڪيو. رامڌار جي لوري گهوڙي
تي سوار ٿي ڪيسري رنگ جو جامو پائي، چاهه نه
هٿيار ٻڌي، پيرن ۾ ڳاڙهي رنگ جي جتي، هڪ
هٿ ۾ سروهيءَ جي تلوار کڻي هڪ وڏو بهادر جي
ويس ۾ للڪار ڪندي پترو جو پيڇو ڪرڻ لڳو.
پترو رامڌار جي ان روپ کي ڏسي گهبرائجي ويو.
ڀڄڻ کان سواءِ هن لاءِ ٻيو ڪو چارو ڪونه هو. هو
ڊوڙندو رهيو ۽ رامڌار به هن جو پيڇو ڪندو رهيو.
آخر پترو رامڌار جيءَ جي شرڻ وٺڻ لاءِ سوچڻ لڳو.

ي لڳو. ڪڏهن ٻهرن سان ڏوڙ ۾ وسائيندا. اها ته
مندو ٻيءَ کي وڻ ۾ اڇي ڏيندا. اڃي هڪ اڃي
ي ڏسڻ جي ڪوشش ڪري رهيا هئا. هيءَ عجيب
ڙائي ڪٿرو وانس هلندي رهي. اٿئي ٻي لڙائي
ري ٻالمانس ۽ ڏسي رهيو هو. راڪاس جي ال کي
ڏسي شري ٻالمانس ڏانگ رهجي ويو. سوچڻ لڳو
ا هن راڪاس کي مارڻ ته ڏاڍو ڪٺن آهي. مٿان
آڪاس واري ٿي ”هي ڏيو ٿالون گهرائو ا. هن
راڪاس جو انس ٻلد ۾ لڪو وارو آهي.“

مرڪيو ٻاڻي رامدان ٻيءَ ٿڙو راڪاس جو ڪلو
اڪڙاو ته ٿڙو ٻهرو ڪلو ٽڪاڻا لڳو. ليڪ وڙهندي
وڙهندي رامدان ٻيءَ ٿڙو راڪاس کي زمين تي
سهاري هڪ همت، زور سان اڪڙاو ۽ هڪ ٻهڪي
سان زمين تي سٽائيس ته هو ڪرڻ ڪرڻ لڳو. مرڻ
کان اڳ ٻهڪي سڀئي طاقت ڪل ڪري وري وڙهڻ
لاءِ ڏند ڪرڻدو آهو. هاڻي رامدان ٻيءَ هن کي
ڪال روپ ۾ لتاڙ اچي رهيو هو.

ٿڙو ڏاڍو ته رامدان ٻهڪر جوڏي جي روپ ۾
همت ۾ ٻالو ڪٿي سندس سامهون ٻيٺو آهي. هاڻي هن
محسوس ڪيو ته هيءَ رواجي ماڻهو ناهي. جنهن کي
لنڊڙو انسان سمجهي ڪيو هو سو هن کي ڪال روپ
لتاڙ آيو. هاڻي هو ٻهڪي ڏالهن ٽڪڻ لڳو. اها

ڪندو آهي. اڄ هو خود ان موسم جي سنڌ لي آيو هو.

هالي رامداس وٽ اڪ بهتر ڪرڻ واجب نه سمجهي: هن گوڏيءَ ۾ ڄربر پيدا ڪري ٻئيءَ جو ڏيان ڇڪايو. گوڏيءَ ۾ ڄربر ليندي ڏسي ٻئي گوڏيءَ جي ايرسان اچي ٺيڪ ڏيئي ڇرڻ لڳو، "اڙي! جيتامڙا! هالي لون ڪيڏانهن ويندين. هالي هتي ڇڪر ڦالو آهين. گولڳو آهين ڇا؟ ڳالهايين ڇو نه ٿو؟ اٿ مولسان گڏ هل." اِئين چئي هن گوڏيءَ کي ڇڪڻ شروع ڪيو. جيئن دشاس دوبلديءَ جي ساڻهي ڇڪي ٻڪي لڪتي پيو ليئن ٻئي گوڏي ڇڪي ڇڪي نڪجي پيو، پر گوڏيءَ هو ڪو السه ڪرڻ هو. هڏهن ڇڪي لڳو ته هن جي طاقت ويندي رهي. هالي رامداس جي ٺيڪ ڏيئي گوڏي ٻري اچلي ٻاهر آيو. ٻئي راڪاس لٽڙي ته واري رامداس کي ڏسي ڪليو. سوچيائين هن جو ڪم تمام ڪرڻ ته ڏاڍو آسان آهي. هن جو ڪجهو ماس ته ڏاڍو سوادي هوندو ڪيس ڪوڙي کير ته اهو سدس ڪال سامهون پيدا هو هن کي ڪاڏي جي جلدي هئي.

ٻئيءَ رامداس سان وڙهڻ شروع ڪيو. ٻئي راڪاس ۽ ڏاڍو خوفناڪ هو. ڪڏهن ٻئي ٻئي ڪمراڻين ل ڪڏهن ...ان لي اڏارو لي ڪيائين ڪڏهن گهوڙي ، ڪڏهن ڳاڏي جي روپ ۾ اچي وڙهڻ

سون ٽڙڪڻ لڳهون. هو ڳوڙهي ڳوڙهي ٽڪجي
و. لنڪ، ٽي هو آپي کان اکري ويو ۽ شري بالياٽ
ي جهٽ هٽڻ لڳو. هو ڏانهن رامداس جڏهن ٻارن وانگر
ي ڪڙڪندو ڏنو ۽ پٽرو جو
پٽرو کي شري بالياٽ لي ڪلڻ جو آواز
ڏيان ڇڪائڻ لاءِ ٺهڪ ڏنائين. ماڻهوءَ جي
هڏي پٽرو گروهه کي ڇڏي ڏنو ۽ جڏهن ٺهڪ اهي رهيو
هو ان طرف ڊوڙيو ليڪن ڪيس ڪٿي ڪوبه نظر ڪونه
آيو هو، عجب ۾ پئجي ويو. هن ٻاٻيءَ کي ڀڳوان رامداس
جو درشن ڪيئن ٿئي؟ جڏهن ٻاٻيءَ جا پاپ ناس ٿين
تڏهن ڪيس ڀڳوان جو درشن ٿئي.
پٽرو رڙ ڪئي، "اوهان ڪير آهيو؟ سامهون ڇو نٿا
اچو." ليڪن رامداس گروهه کي نه ڳالهائڻ ۽ چپ چاپ
رهڻ جو وچن ڏنو هو. ان ڪري هن ڪجهه به ڪونه
ڪيو ۽ چپ رهيو.
پٽرو وري چلائي چوڻ لڳو - "اڙي! ڪير آهيو
توهين؟ سامهون اچ. هاڻي توهان وڃڻ ڪيڏانهن؟ پٽرو
جي هوندي مان ڪوئي نه ڇڏي نه سگهيو آهي. مان اڄ
تو لاءِ ٿڌو خاطرو ڪريان." گهڻئي رڙيون ڪيائين
پٽرو کي ڪوبه نظر نه آيو نڪو ڪنهن جواب ڏنو.
پٽرو کي نه ڪئي ڪيو هو سو ٻاٽهي ڇڪجي
بالياٽ جي ڪنهن ۾ رامداس جي وقت پهتو هو.
ٻاڻ ڪونه ٿيندو آهي ته مرڻ واري کي ٻاڻ و

سري باليات جي

ڪ گرجيا ڪيڏو بڙو راكاس باسون ننڍي بسرو ن

لي ء لي آبر سندس لڪ جون اِڪ لي اِڪ هي

ون. سندس من ۾ اهي رهبر هو ڏيندي آهي. ضرور

ڪر السان آهي، اج ا هرشي ء عر رهبر هو. اج

ڪشمر هت الدم هو ڏالو هوش نبي ۽ ڪوڙ ڪيو.

هرشيء ۾ هن پڙهندي گردا وکي ۽ ڪام ۽ مولڪي ماٺوره

اچو سان الاولاي چيائين، ”گردا و هتي لوهان هي ڪنيا

هي بوه اجي رهي آهي. شايد اج لوهان هلدي نڌا و.“

م ني ڪمرا آهي. ڪوني آهي لا مولڪي ڪبيرا سان چيو،

اها ڳالهه ٻڌي ڪ ڪرڻ لا

باا باليات هن جي پکي ۽ بسون ۽ ڏپ ٿان ڏي

”هتي لا پهندي هتي ۽ مان لي

اچن لون ماٺوره جي لو ڳالهه ڪراس. بروم اي بو آهي

آدبان. ٻئي ماٺوره هتڻ جو اوکي

هتي ڪري ماٺو ڪرڻهي.“

لڪن بڙو راكاس پڙهندي نامن کي اجان ۽ قبدال

رهبو هو. هن کي اِڪ هتي لا اج ماٺوره بوه ا

رهي آهي. هتي ضرور ڪرا ڪل آهي. گرمي چيا

”مولڪي لا اج ماٺوره بوه اڏي رهي آهي. اج

۽ ڏالاي لڳي الم. جيڪڏهن لا بڏالميدمن لا ما

لوڪي لي ڪاليدس.“ الهن چڱي هن ڏولي ء

چوطرف ۽ ني ڦيرا ڏنا. سڀني ڪنيا گراهالين ڪ

ڪشي ۽ هڪو ماٺو لطار ڪرڻ آيو. ان هوالدي ۽

ڳولهي ڳولهي ٿڪجي
سون ڌڙڪڻ لڳيون . هو ويو ۽ شري باليات
ر. لڪ، ٿي هو آپي کان اڪري جڏهن ڀارن وانگر
ي جهت هٽڻ لڳو . هو ڏانهن رامداد ڏنو ته پترو جو
ي ڪڙڪندو باليات لي ڪلڪ جو آواز
رو کي شري ماٺهوءَ جي
ڀان چڪائڻ لاءِ ٿهڪ ڏنائين . ٿهڪ اچي رهيو
ڏنو ۽ جدان
هڏي پترو گروهه کي چڙي ڪوبه نظر ڪونه
ليڪن ڪيس ڪٿي
هو ان طرف ڊوڙيو ڀڳوان رامداو
پاڻيءَ کي
آيو هو، عجب ۾ پئجي ويو. هن پاڻيءَ جا پاپ ناس ٿين
جو درشن ڪيئن ٿئي؟ جڏهن پاڻيءَ
لڌهن ڪيس ڀڳوان جو درشن ٿئي .
جو ڏٺو ساهوڙن جو ڏٺو ڪير آهين؟
پترو رڙ ڪئي، ”تون ڪير آهين؟ ساهوڙن جو ڏٺو
۽ چپ چاپ گالهائڻ ته ڪي گروهه ڪي
اچين .“ ليڪن رامداو گروهه ڪي ڪجهه به ڪونه
ڏنو هو . ان ڪري هن
وهڻ جو وچن
ڪيو ۽ چپ رهيو .
ڪير آهين ! اڙي“ - لڳو چرڻ چالائي وري پترو
پترو ڪيڏانهن؟ واڌاسن تون هاڻي اچ . ساهوڙن ۽ تون
اڄهه ماڻ . آهي سگهيو نه چئي به ڪوئي ماڻ قندي جي
ڪيائين رڙيون گهڻيئي “ . ڪرڻ خالي ڪجهه تو
ڏنو . جواب ڪنهن ڪو نه آيو نظر نه ڪوبه کي پترو
ا چڪجي ڀاٽهي سو هو ڪيو ڪئي به کي پترو
هو . پهتو وقت جي رامداو جي ڪنيا ۾ جي باليات
وقت پاڻ کي واري پاڻ آهي ويندو نه ڪو پاڻ

جي بالبنات سري واڪاس پٽرو ڪندو گرجا
ڀيرن ٽڙي ناسون لڪ جون سندس آيو لي
هتي پڪ لي پڪ هر رهيو اچي ۾ من سندس
ضرور آهي. ڏٺهن جو ڊرشيءَ ان اح. ان آهي، انسان و
اح. هو رهيو تي هرش ڏاڍو هو المدم هت هو
ڪيو. ڪرڻ ۾ پرڻام ڪي گرداري پهنجي هن ۾ ڊرشيءَ
ماڻهوءَ مولڪي هتي گردارو ”، چيائين اڱولولي اڇي سان
ڪنيا جي لوهان اح شايد . آهي رهي اچي ڀيرو جي
بڏاير.“ جلدي مولڪي لا آهي ڪري. آهي ڪهڙ ني ۾
چيو، سان ڪبيرڙا بڌي ڳاله اها جي هن بالبنات ڀا
لا ڪرڻ ۾ پڪي ؟ سون ڪان ڏبي لهنجي لا هتي ”
لي مان لا هتي . ڪرڻ ڳاله لو جي ماڻهوءَ اٿن اچي
آهي. ڀيو ني ڀيرو لوڪي جو هٿ ماڻهوءَ ٿي . آهيان
“. ڪرڻي ماڻهو ڪرڻ هتي
قبدال ۾ اچان ڪي ناسن پهنجي واڪاس پٽرو لڪن
اح ڀيرو ماڻهوءَ اح . لا هتي پڪ ڪي هن . هو رهيو
چيائ گرجي . آهي اڪل ڪري ضرور هتي . آهي رهي
اح . آهي رهي اچي ڀيرو ماڻهوءَ اح لا مولڪي ”
ما لا نڌاڻيدان لا هن جيڪڏهن . الم لڳي ۾ ڏاڍي
ڊوڙيءَ هن چڱي الين “ . ڪانيدس لي لوڪي
يه گوراهالين ڪنيا سڀي . ڏنا ڦيرا ني ۾ چوطرف
۾ هوالدي ان . آيو ڪرڻ لنار ماڻهو ڪهڙ ۾ ڪٿي

ڦوڪي وري تو جوان ۽ اُن جلدي هن ٻوٽيءَ لئان
هليو وڃ."

رامداس جيءَ همت سان جواب ڏنو - "مان ڪڍري آهيان. ٻيڙا سان مهندي خالدان کي داغ لڳي ويندو. صرف مونکي هڪ رات رهڻ ڏيو. مان صبوح ٿيندي ئي هتان هليو ويندس."

شري بالميڪ هر هر رامداس جيءَ جي سندر موهيندڙ چهري ڏانهن نهاري رهيو هو. رامداس جيءَ لاءِ هن جي دل دئيا سان ڀرجي وئي. هن رامداس جيءَ کي ٻڌو ۽ ويهاريو ۽ مٿي لي هٿ ڦيري چيو - "اڇا! رات جو هتي رهڻ لو لاءِ ليڪ ناهي. هتان ٻئي وڃ." رامداس پهانو ڪري ڪورو اڳتي ڏوڙيو ۽ ڏڻام سان ڪري پيو. رامداس کي ڪرندي ڏسي بالميڪ ڏوڙي جلدي ڏوڙيو ۽ اچي رامداس کي گود ۾ کڻائين. ڏوڙيءَ جي وڪ هٿ ۾ ڪٽي ڪجهه منتر پڙهي رامداس جيءَ جي ڪن ۾ ڦوڪ ڏنائين، پنهنجا ٻئي هٿ هن جي مٿي لي ڏيري ڏيري ڦيرائڻ لڳو. ڪن ۾ منتر پڙهڻ سان ۽ مٿي لي هٿ ڦيرائڻ سان هاڻي سندن ڳرو ۽ شش جو نالو قائم ٿيو.

شري رامداس چوڻ لڳو - "مهاراج! مان ڳرو شرڻ ۾ آيو آهيان توهان شرڻ آئي جي لڄ رکو. مان توهان جو شش رامداس توهان جي چرڻن ۾ پرڻام ٿو ڪريان
ٿاڪا ـ

ٽوڪي وري ٿو جوان نه ٿون جلدي هن ٻوٽيءَ کان هليو وڃ."

رامداڻو جيءَ همٿ سان جواب ڏنو - "مان ڪٿي آهيان. ٻڌڻ سان مهمني خاندان کي داغ لڳي ويندو. صرف مولڪي هڪ راس رهڻ ڏيو. مان صبوح ٿيندائي هتان هليو ويندس."

شري بالميڪ هر هر رامداڻو جيءَ جي سندر موهيندڙ چهري ڏانهن نهاري رهيو هو. رامداڻو جيءَ لاءِ هن جي دل ديا سان ڀرجي وئي. هن رامداڻو جيءَ کي پيو ۾ وهاريو ۽ مٿي تي هٿ ڦيري چيو - "ٻچا! راس جو هتي رهڻ تو لاءِ ٺيڪ ناهي. هتان ڀڄي وڃ." رامداڻو نهارو ڪري ٿورو اڳتي ڊوڙيو ۽ ڌڙام سان ڪري پيو. رامداڻو کي ڪريل ڏسي بالميڪ ڏوڙي ڇڏي ڊوڙيو ۽ اچي رامداڻو کي گود ۾ کنيائين. ڏوڙيءَ جي رک هٿ ۾ کڻي ڪجهه منتر پڙهي رامداڻو جيءَ جي ڪن ۾ ڦوڪ ڏنائين، پنهنجا ٻئي هٿ هن جي مٿي تي ڌري ڌيري ڦيرائڻ لڳو. ڪن ۾ منتر پڙهڻ سان ۽ مٿي تي هٿ ڦيرائڻ سان هاڻي سندن ڪرو ۽ شش جو ناتو قائم ٿيو.

شري رامداڻو چوڻ لڳو - "مهاراج! مان گرو شرڻ ۾ آيو آهيان توهان شرڻ آئي جي لڄ رکو. مان توهان جو شش رامداڻو توهان جي چرڻن ۾ پرڻام ٿو ڪريان چاڪاڻ ته -

اڄ پڻ و راڪاس جو ڪرو ر الس آئي جتا جو ڏڪ

ڦر ڪيو. بابا بالميڪ

هو سڌو رشي بالميڪ جي آشرم ۾ پهتو.

مهنجي ڌوٽيءَ لي واسطي لمپا ڪري رهيو هو.

رامداوجيءَ هن کي نمسڪار ڪيو ۽ ڌرج سان پڇيو،

"مهاراج! هتي مهنجي اني ۽ ڪاڻ آئي آهي؟"

بابا بالميڪ اڇاڪ بالڪ جو آواز ٻڌي والڌو لي واو

۽ پڇاڻين - "بالڪ! تون ڪير آهين؟ هتي ڇاجي

ڪري آيو آهين؟ تون هتان جلدي هليو وڃ."

رامداوجيءَ نمرتا سان عرض ڪيو، "مهاراج، راڻا

۾ مون زور سان اني اچا لي ۽ اچي هتي ڪري آهي.

مان ڳولهيندو اچي هتي پهتو آهيان. هتڙو خوفناڪ

جهنگل ڏسي مان گهٻرائجي ويو آهيان. هڪ رات لاءِ

ڪرپا ڪري پاڻ وٽ شرڻ ڏيو."

بابا بالميڪ اني ڏيندي چيو - "هيءَ آهي منهنجي

اني. هاڻي تون جلدي هتان هليو وڃ."

رامداوجي چوڻ لڳو - "مهاراج! رات ڏاڍي لي

چڪي آهي. آسمان ۾ ڪارا بادل ڇانئجي ڪري

وڏاڪ اونده لي چڪي آهي. کوڙ ۾ ماڻي چمڪي

برسات اچڻ واري آهي. وڃان ته ڪيڏانهن وڃان؟

مونکي ته رستو به نظر نٿو اچي."

بالميڪ چيو - "پيارا بالڪ! مان

ٻڌهن ۾ وري

ڻهي چوڻ لڳو، ”راڻي صبر ڪر. اترو ڏکي
ع. اسانجو رام ڪمور ڪو معمولي بالڪ ڪرلهوي.
ات شري دوارڪاناٿ جو اولاد آهي. لوڪي له
ـه مبر آهي له هو ڪبير آهي. هو بين حمر رڪشڪ
ب. ڪرب هن جو وار ولکو نٿو ڪري سگهي.
لي سوان اعڙا ٻيڙو راڪاس هڻن. پيهنجي دل کي
لمرح ڏي. اجهو تو واسدبو اچي.” راپا راڻيءَ کي
آلت ڙ ڏيو ٻر سندس ۽ دل نسي واڻي هئي. ماءُ
جي ممتا، راڻي ميلادي کي صبر ۽ وهڻ له ڏني.
هرهر ٻيڇن لي وڻي. وامدبو هي موهڻي مورت
هرهر سندس اکن سامهون اچي لـي اينئي، سوچي
رهي هئي - مهيندو لال کڏهن کٽي اکيلو رهي نه
سکهندو آهي، ٻ جهندو آهي. الاڻي الي ٻ جي ٻ وڃي.
ٻک ٻ لڳي هوندس. الاڻي ڪير ڪٽي وٽس يا رستو
ٻلهي وٺو. هاڻي له ڏاڍو پتڪندو هوندو.” سچي
مهل ۾ ڪمهن ٻ روئي ڪرٻ ڪاڏي. اصمل ٻ دل لي
پٿو رکي هرهر ٻاهر نهاري رهيو هو. ڏاڍو ٻرلنان هو
جڏهن ٻجوت ۾ ڳالهه ٻهلدي وٺي له سيهي کي ڏاڍ
دک ٿرو له رام داؤ گم ٿي وٺو آهي سيبڻي سچي دا
جاڳندا رهيا.
هو ڏاڍهن رام داو له نهالو ڪري هن ٻاسي هليو
هو. هن جي ڪمن ۾ له آهي دربار وارهون ڳرناڻ
ڳالهيون ڳرندي رهبرن هبرن. هن اهر نهچه ڪ

اج پٽرو راڪاس جو ضرور انت آڻي جنتا جو ڏک
دُور ڪيو.

هو سڌو رشي ٻالينات جي آشرم ۾ پهتو. ٻابا ٻالينات
پنهنجي ڏوڻيءَ تي واسي تپسيا ڪري رهيو هو.
رامداوجيءَ هن کي نمسڪار ڪيو ۽ ڌيرج سان پڇيو،
”مهاراج! هتي منهنجي اچڻ ۾ ڪاڻ آئي آهي؟“
ٻابا ٻالينات اچانڪ ٻالڪ جو آواز ٻڌي واڻرو تي واءِ
۽ پڇيائين – ”ٻالڪ! تون ڪير آهين؟ هتي ڇاجي
ڪري آيو آهين؟ تون هتان جلدي هليو وڃ.“

رامداوجيءَ نمرتا سان عرض ڪيو، ”مهاراج، راند
۾ مون زور سان اڇي اڇلائي ته اچي هتي ڪري آهي.
مان ڳولهيندو اچي هتي پهتو آهيان. هتڙو خوفناڪ
جهنگل ڏسي مان گهٻرائجي ويو آهيان. هڪ رات لاءِ
ڪرپا ڪري پاڻ وٽ شرڻ ڏيو.“

ٻابا ٻالينات اُنهي ڏيندي چيو – ”هيءَ آهي لنهنجي
اڇي. هاڻي تون جلدي هتان هليو وڃ.“

رامداوجي چوڻ لڳو – ”مهاراج! رات ڏاڍي ٿي
چڪي آهي. آسمان ۾ ڪارا بادل ڇانئجي ڪري
وڏاڪ اونده ٿي چڪي آهي. ڪڏهن ڪڏهن چمڪي
برسات اچڻ واري آهي. وڃان ته ڪيڏانهن وڃان
مونکي ته رستو به نظر نٿو اچي.“

ٻالينات چيو – ”پيارا ٻالڪ! ما
نڌهن به وري

ٿي چوڻ لڳو، „ راڻي صبر ڪر. اٿرو ڏکي
. اسانجو رام ڪنور ڪو معمولي ٻالڪ ڪونهي.
ٻ شري دوارڪاناٿ جو اوتار آهي. انوکي لـ
صبر آهي ته هو هڪير آهي. هو ٻين جو رڪمڪ
. ڪير لـ هن جو وار ونگو نه ڪري سگهي.
سوين اهڙا پيڙو واڪاس هجن. پهنجي دل کي
رح ڏي. اڄهو تو رامدو اڃي.„ راڻا راڻي* کي
لت ر ڏنو ٻر سعدس به دل سچي وائي هئي. ماء
صبر ۽ وهڻ لـ ڏني.
وي ممتا، راڻي ميلادي کي مرهڻي صورت
هر هر ايڃڻ لي لي وائي. رامدو جي سوچي
هر هر سعدس اکين ساڳهون اڃي لـي ٻڌي،
اکيلو رهي ته
رهي هئي - مهنجو لال کڏهن کٽي
سگهندو آهي، ته چندو آهي. الائي آئي ته جي ته روئي.
ٻکه ته لڳي هوندس. الائي ڪير ڪٽي واس يا رستر
ٻلڃي والو. هاڻي لـ ڏاڏو پٽڪندو هوندو.„ سڄي
مڄل ۽ ڪنهن به رواڻي ڪرته ڪاڏي. اجمل به دل ٻي
ٻئو رکي هر هر ٻاهر نهاري رهيو هو. ڏاڏو ٻرٻشان هو
جڏهن ڳوٺ ۾ ڳالهه ڦهلجي وئي ته سيمي کي ڏاڏ
ڏک ٿيو ته رام ڏاڏو گهر آئي واو آهي سيڻي سڄي راڻ
ڏاڳندا رهيا.
هلبو
هوڏانهن رام ڏاڏو ته نهارو ڪري هن ٻاسي
هو. هن جي ڪنهن ۾ ته آهي ڏزٻار وارهون ڳوناڻن ڪ
هجون. هن اهو لنڊپه ڪ

وارو دانهُن روئڻ لڳو. ڪيس به ٻاءُ جي گم ٿي وڃڻ جو تمام گهڻو ڏک هو. سڀ حال ماتا مينادي کي سڻايائين. اهو ٻڌي مينادي گهٻرائجي وئي ۽ دل ۾ ويچار آيس ته ضرور رامدئو ٻيڙو راڪاس ڦٽيان ويو آهي. راجا وقت ماٺو ويو. راجا چوطرف رامدئي کي ڳولهڻ لاءِ لوڪر دوڙايا جيڪي ڪاٺي ڏار ڪاٺپوءِ نراس ٿي موٽيا.

راڻيءَ کي چيائون، ”ماتا! اسان کي ته رامدئو جو پتو پئجي نه سگهيو آهي. خبر ملي آهي ته هو ٻيڙو راڪاس جي زمين ٿي ويو آهي. اُتي وڃڻ جي ڪنهنکي به همت نٿي ٿئي.“

اهو ٻڌي راڻي مينادي جي دل ٻرجي آئي. هوءَ زار زار روئڻ لڳي. راجا ڪيس آٿت ڏيڻ لڳو ته رامدئو ٻاٽهي گهر موٽي ايندو توهين صبر ڪر. ليڪن ماتا جي دل کي ڪوئي آٿت نٿي آيو. هوءَ اوچنگارون ڏيئي چوڻ لڳي، ”آڙي! منهنجو لعل الائي ڪيڏانهن ويو هلي. ڪير ڪيس جلد وٺي اچي مونسان ملائي. ٻيڙو راڪاس ته هن کي ڪوله پڪڙي وهاريو. ڪير به ڪونهي جو منهنجي پٽ کي ان راڪاس کان ڇڏائي اچي. الائي ڪهڙو حال هوندس. الائي ڪٿي هوندو.“

راڻيءَ جا ورلاپ ٻڌي راجا کي به روئڻ اچي ويو. راڻي محل کان ٻاهر ڊوڙڻ لڳي ته مان ٿي رامدئو کي وٺي اچان. سپاهي ڪيس روڪڻ لڳا. راجا اجهل ڪيس

جيءَ کي ني اُني ڪٽي اچڻي هئي. رامدئو جي
ڪيو- ”پاڻي! مونکي ۽ ڏ ب تو لڳي. اها نه
راڪاس جي زمين آهي. جيڪڏهن تو وڃان نه
هاراني بزدل ٿيندس.”
چوڪرن کي رامدئو کي ٽنگ ڪري هو ٻهارو ملي
. سوچيائون هي ٻلي اُني ڪٽڻ پري هلي وڃي
سون ڳولهي اچي تو لپا نه. ان ڪان سواءِ مرڻ جي
الهه اها نه ڏسون ان ٻاسي رامدئو ڪهڻ تو وڃي.
جڏهن الي وڃڻ جي منع ٿيل هئي هن سيڌي گڏ جي
رامدئو کي ڄبو، ”ها پاڻي اُني ڪٽڻ لاءِ نه لوڪي ويٺو
ئي پوندو.” اهڙيءَ طرح رامدئو اُني ڪٽڻ لاءِ جهنگل
۾ هلڻو وار. ڏاري ڏاري هو ٻاري ٽبدو وار ۽ اڪيلو
ڪان اوجهل ٿي وار. شام گذري سدڏها لڳي ۽ اوندهه
نيڻ لڳي لڏهن سيڌي ڇوڪرن کي ڏالهي حوراڻي ٿي.
سيٺي چپ چاپ ڪسڪي پنهنجي گهر هلبا وڃا. هرڏاڍهن
راڻي مپاڏي گهر ۾ ٿهي پاڻون جي اچڻ جي واند
ٻاهري رهي هئي. هرهر اچي ڏريءَ لي وٺهي محل
ڏاڍهن ڀنڊ رستي ڏاڍهن ڏسي رهي هئي. ڏالهي
پرنان هئي. رات ٿڻ واري هئي ٻر ڇوڪرا ۽ آ
سوچيائين راجا کي خبر ڪريان. اجا اهو سوچي ر
هئي نه ٻربان وارم ڏاڙو اڪيلو ائندو نطر آئس. و
پر کي اڪيلو ڏسي واڻي ڏوڙلدي هبڪ لهي آ
ڏهائين، ”رامدئو کي ڪٽي ڇڏي ب

جي زمين تي اهڙي وار نه وڌي مصيبت ڪڙي لڀندي. هُن ڳالهه کي بدلائيندي چيو- "اسانکي ڪهڙي چنتا پٽ! بڪو راڪشس نه اهڙيءَ جاءِ تي رهندو آهي جتي ڪير به ڪو نه وڃي سگهندو. اسانجي پاسي هنجو ڪو به ڊپ ڪونهي. اهي ڪرڻ ۽ پڙهڻ وٽ پو ڪو ڪم آهي ڪو نه پوءِ وٽن ڳالهه مان ڳالهوڙو ڪندا. اهي ڪي نه ڪا ڳالهه ڪهي. راڪشس کو اهڙو نقصان ڪورو ٿي ڪندو هوندو. هن کي نه ڇوڙڻ لاءِ ڪجهه نه ڪجهه ڪهي.

"پٽ! رام کي راوڻ لاءِ پڙڪائڻ، مهابارت ۽ چالڻ الهي ڪرڻ جو ڪي ڪم هو. صبر لاهي الهي ڳالهين مان هيڪي ڇا تو ملي. تون ڇڏ انهن ڳالهين کي. همت مڃين ڏو ٿي ڪڏهن ڪالي سمهي پئو." رامديوجيءَ ماتا جي اها ڳالهه نه مڃي ۽ هن کي سڄي رات ننڊ ڪو نه آئي.

سڄي رات سوچيندي هن بڪو راڪاس کي مارڻ جو اُپاءُ سوچي ورتو. هاڻي هن کي ختم ڪرڻ جي موقعي جي تلاش هئي. صبوح جو سنان پاڻي ڪري تيار ٿي ويٺو.

ماتا پوڄي پاٺ لاءِ نيرڻ ڪٿي آئي ته رامديو جيءَ انکي ڪالهه نه دور رهيو، اڪ ڪٿي اهاراو به ڪرڻ. ميٺادي هر هر رامديو جي ڪاڏيءَ ٿي همت رکي پيار مان چوڻ لڳي- "پٽ! ڪجهه نه کاءِ. ڏس نه مان تهنجي لاءِ ڪهڙي نه سٺي مٺائي ڪٿي آئي آهيان.

ور نه ٿيڻ وارو ناهي. انهن نه ڪو حل ڳولهڻ
ي. ٻيا ڪجهه اُپاءَ ڪئي اهو پترو راڪاس ڪيئن
ٿيندو. ضرور ڪجهه ڪرڻ گهرجي. ضرور ڪجهه
ر ڪجي.”

اهڙيءَ طرح رامداس پنهنجي منهن مسڪرائڻ لڳو.
ڻن کي آٿت ڏيندي چيائين، ”ماڻهوءَ ۾ وشواس
ڪو. اُن جوئي سمرڻ ڪريو. اهوئي سڀنيءَ جا ڪشٽ
ڪڻ وارو آهي. منهنجا پيارا! هاڻي جلدئي رات
روئي اندڪار ختم ٿيندو ۽ صبوح روشني سوجهرو
ٿيندو. لوهان جا سڀ دک دور ٿيندا. صرف هري
سمرڻ ڪريو.”

شري رامداس جيءَ جو آٿت ڀريو جواب ٻڌي سڀ
ڳوٺاڻا خوش ٿيا. هنن جي دل ۾ آشا روشني جوت
جاڳي. راجڪمار ۽ ڪيترو نه ساهسي ۽ هڏ ڏوکي
آهي. جنتا جي آواز کي اهميت ڏنائين اسان لاءِ اهو
۽ ڪيترو نه آٿت آهي. خوش ٿي ’دوارڪاناٿ ڪي
جئه‘، ’راج ڪنور جي جئه‘، جا نعرا هڻندا اجمل جيءَ
ن موڪلائي روانا ٿيا. اڄ ڪين وشواس هو ته ضرور
ترو راڪاس ناس ٿيندو.

ماتا ميناڌي اُن وقت اتي حاضر هئي ۽ سيڪجهه
ٻڌي رهي هئي. ماتا ميناڌي کي اها بخوبي ڄاڻ هئي
ڏاڍو ساهسي آهي. اگر هو پترو راڪش

اَجمل جي سنگهاسن تي اچي براجمان ٿيو. پاسي ۾
سنگهاسن تي سندس ٻئي راڄڪمار ويهي رهيا.
سواگت لاءِ بيٺل درٻار جا ماڻهو اَجمل جيءَ جي
سنگهاسن تي وهڻ کان پوءِ پنهنجن اسٿانن تي ويهي
ويا. راڻيون مٿان درٻان ومت واهي درٻار ۾ ڄمر اُسو
چو نظارو ڏسي رهيون هيون. درٻار ۾ 'راڄا اَجمل جيءَ
جي جئه' 'راڄڪمار رامدني جي وڏي آورجا ٿئي' جا
آواز گونجي اٿيا. ماڻهو ڄمر دن جا گيت ڳائڻ لڳا.
وهدن مٿرن جا اُچار ٿيڻ لڳا. سڀئي رامدني جي وڏي
ڄمار جي ڪامنا ڪندا ۽ اُهان اچي ڪيس طرح طرح
جون ڀيٽائون ڏيڻ لڳا. ڄمر ڏٺهن جو اُسو پورو ٿيڻ
وارو هو ته پوڪرن ڳڙهه جي آس پاس ۾ ڳوٺن جا
ماڻهو درٻار ۾ اچي ڇلائڻ لڳا.

"مهاراج! اسان سان ظلم آهي. اسان جي ڳوٺن جي
ٻارنهن ميلن جي مفاصلي تي ڀيرو راڪاس جو ڀپ
نه ڦهلجي ويو آهي جو ماڻهو هراس وچان ڳوٺ ڇڏي
ڀڄي رهيا آهن. ڀيرو راڪاس ماڻهو مرون جهڪي
ڏسي ٿو ڪاٿي ٿو ڇڏي... ن راڪا...
ماڻهو ڏاڍا دکي... وهان جه...
آهي. چو... راڄا هون...

يڪر ڏجي وڃي. هئجي هتي به کڏهن انسان جون
ميدان پيون لٽڪندا هيون ته کڏهن جانورن جا
عضوا کٽي پيو هلندو هو. سندس ذهن تمام ڏکيا هئا.
ائترو ڏکيو جو جڻ لـ ڪو اڄ جو وڻ هجي. سندس
جتائون گوڏن تائين لٽڪيل هيون. هر وقت پاٽيءَ
ٻڌران ٺون پيئندو هو ۽ هڪ ٻي وقت ڪيترن جانورن
ڪـي پيٽ ۾ سمائي سگهندو هو. هن جي ظلم ڪري
ماڻهو ڏايا دکي هئا. سادن سنتن جي ڌرم ڪرم ۾
وگهن پوڻ لڳو. سيئي دکي ٿي پرماتما کي پڪارڻ
لڳا. ان وقت آڪاش واڻي ٿي- "پيارا ڀڳتو! اوهين
دکي نه ٿيو. راماڻو جي روپ ۾ منهنجو اوتار اجمل جيءَ
جي گهر ۾ جنم وٺي چڪو آهي. اوهين اجمل جيءَ جي
دربار ۾ وڃي پنهنجي دکن جو بيان ڪريو ته اوهان
جا دک دور ٿيندا."

پڳمه ان واڻيءَ کي ٻڌي ڏايا خوش ٿيا. ان وقت
آڪاش 'جئه راماڻو جي' جي آواز سان گونجي اٿيو.
راماڻو جي ان وقت سورهن سالن جو ٿي ويو هو.
اڄ هن جو سورهون جنم ڏينهن هو. شهر جي خاص رستن
۽ گهٽين کي دروازن سان سجايو ويو هو. سڀئي بازار
۾ رنگبرنگي جهنڊيون ٽنگيل هيون. گهر ۽ دوڪان
پڻ ٻاهران سينگاريل هئا. رڪي رڪي ڏٺاڪن جي
آواز اچي رهيا هئا. دروازن تي سونا ڪلش رکيا
هئا جن کي سج جي ڪرڻن سان جڳمڳائي رهيا هئا

پبو لڪي انهن قدرتي نظارن جو جن ۾ سرڳ جهڙي
پيا سمايل هئي. ولڙ نه سب سگهي وٺا. صرف
رو واڪاس ني اُتي رهڻ لڳو.

اُن خوبصورت واڪاس ماروا جي ڪيترن اُڏرن کي
ٻلن ۾ اجازي ڇڏيا. ڪٿهن جانور کي نه زندهه ڪري نه
ڏيندو هو ۽ ڪو انسان نه ڏسندو هو نه اُن کي ڪالي
ڏيندو هو. جيڪڏهن ٻلجي ڪو مسافر اُتان لانگهاڻو
هو ته واچارو زندهه ڪري ڇڏيندو هو. جڏهن ڏيهن
ٽڙو واڪاس کي ڪالهه لاءِ ڪجهه نه ملندو هو آس پاس
جي ڳوٺن ۾ گهڙي ويندو هو ۽ ڪالهه لاءِ جيڪي نه
ملندو هوس ڪٺي هلندو ويندو هو. اِن ڪري ٻروڪرن
پڙهه جي آس پاس ٽڙو واڪاس حراس ڦهلائي ڇڏيو.
ماڻهو ڏاڍا ٻرپشان ٿي ويا.

اِنسان پنهنجي ڪرمن سان ٿي فرشتو يا ديوتا بڻجي
ٿو. راڪشسي ڪرم ڪندڙ جو من نه ڪنهن ليڪو
آهي پر ڇهرو به بيانڪ لڳندو آهي. هنجو هرڪو
ڪرتب انسان کي رنجائيندڙ ليڪو آهي. ڪنهن کي
مارڻ ۾ نه ڪنهن ديا نه ايندي آهي. مگر ٽڙو واڪاس ۾
هڪ ڳالهه ضرور هئي نه هو صرف شراب جي ڪري واڪاس
بڻيو هو. ڪنهن ليکي اِن جو ڪان ڇوٽڪارو ملڻو هو.

هنجي ڪاري بيانڪ چهري لي وڏا وڏا ڏند ٻاهر
نڪتل هئا، شرير ڪاٺي ٻاري هوس. هنجي حسن
سان رنگيل هئن، ڇمس ۽ ڏندن کي ڏسي ٿي ماڻهو

پاڻي اٿيو. جل اپاڻ جي دار هئي وٽس پٽر هڪ
ٺاڪ راڪاس جي روپ ۾ اچي رشيءَ جي چرنن
ڪري زار زار روئڻ لڳو.
ن جوين جي جوش ۾ - لهو ڪام جي اي هولش ۾،
پڻي وار ڪورو ام دوش ۾ - پوءِ الله جڻ الـدا لبا،
پڏي سوڍي واڙي - ڏس ڪيئن وڃي او جهڙ لبا.
ھو روئي انزاري ڪرڻ لڳو - "گرداو! اهڙو پيالڪ
سراپ نه ڏيو. مان اڳيان وس پاپ ڪري وانس.
مهنجي اُنڌي پرشٽ تي وٺي هئي. توهان سمرٿ
آهيو، مونکي معاف ڪريو. مون تي دَيا ڪريو. مونکي
جيون دان ڏيو. مهنجو سرار جلي رهيو آهي. مونکي
بچايو! گرداو مهنجي رکشا ڪريو." اهڙيءَ طرح ھو
رشيءَ جا چرن پڪڙي روئندو رهيو.
رشي اڏول هو. ڪروڌ مان ڇپالين، "لـو الوٽ
ڪهڙو آهي- مهنجو سراپ اجايو نه ويندو. توکي
پنهنجي ڪيل پاپ جو ڦل ڀوڳڻو ئي پوندو. تنهنجو
اپراڌ ڪميا ڪرڻ اوکو آهي. تنهنجي پشچاتاپ جي
ڪري اترو ضرور ٿيندو جو جڏهن ڀڳوان وامن
اوتار وٺي هن ڌرتيءَ تي ايندو، تڏهن تنهنجو اُڌار
ٿيندو. تنهنجي مرتيو جو ڪارڻ نه مهنجو شش ٿيندو."
اترو چئي رشي اُن آشرم جي آڳر تي وڃي ڪري
اُتان هليو ويو. اُن بعد اُلي لکو اُن لـلاٽ جو ڪر لشا

ڪيئن لڪائيندي؟ آخر ته کلي پوندو.

برهمچارڻي همت ڪري پشچاتاپ ڪرڻ لاءِ رشيءَ وٽ وئي. ڏڪندي ڏڪندي پرڻام ڪري گرديو جي چرڻن ۾ ڪري پيئي ۽ چيائين، "گرديو! منهنجو ڌرم ڀرشٽ ٿي چڪو آهي. مان پاپڻ آهيان؛ اوهين جيڪا سزا چاهيو مون کي ڏيئي سگهو ٿا. منهنجو سنت ٽٽي چڪو آهي." ائين چئي هوءَ زار زار روئڻ لڳي. گرديو جا چرڻ سندس آنسن سان ڌوپجي رهيا هئا.

رشيءَ برهمچارڻيءَ جي مٿي تي هٿ رکيو ۽ گنڀيرتا سان کيس چيائين، "پٽ، ڏکي ڇو ٿي ٿين؟ تنهنجو پاپ تنهنجي پشچاتاپ جي آنسن سان ڌوپجي ويو آهي." ان رات رشيءَ جي آشيرواد سان هن جي پيٽ جو پاپ ختم ٿي ويو.

ٿوري دير کان پوءِ رشيءَ جي اکين مان ڪروڌ جا آلا نڪرڻ لڳا. هن جي ڪروڌ کي ڏسي سڄو آشرم ڪنبي اٿيو. پوءِ اکين سان گجندي چيائين، "اهو پاپي ڪير هو."

برهمچارڻيءَ ڪنبندي چيو، "ولش پتر. گرديو!"

رشيءَ ڪمنڊل مان جل کڻي ٿي پيرا منتر پڙهي تي ٻليان اڇلائي ڇڏيو. ڪنهن کي خبر هئي پتر سيالي ڪرو منتر ولي ڪروءَ جو سڄو شش يا سندس ڪروڌ ۽ تنهنجي اکيان وس سراپ

[illegible]
پوءِ لي برهمچاري لئه ڪرا
ارغ لي ويدان هيون پوءِ لي برهمچاري لئه ڪرا
لاءِ و ويدا هتا چاڪاڻ ته للاءِ هڪڙوئي هو. اچ ونش
پتر جي پراڪٽا هئي. ان ڏاڏهن ونش پتر گرو منتر
جي شرشيءَ ۾ وقت کان اڳيئي لئه ڪرم کان فارغ ٿي
سنان لاءِ وڃي للاءِ لي پهتو. الي جو واللورڻ ڏسي
وانڙو ٿي واو. سندس من قابوءَ مان نڪري واو. ان
وقت برهمچارئين للاءِ ۾ سنان ڪري رهيون هيون.
هن استريءَ جي روپ ۾ اهڙي سندرتا اڳ ڪڏهن
ڪاله ڏلي هئي: ان سندرتا کي ڏسي ونش پتر
پهنجو پاڻ پاڃي واو، آشرم جي مرياداڻ کي پاڃي واو.
پاڻ تان ضابطو وڃائي واهي رهيو. ڪامڻيءَ وارو
جادو ڪيس چڪڻ لڳو. هو ڏاري ڏاري پاڻيءَ ۾ گهڙي
واو. شيطان هن کي هر هر ڪائي رهيو هو، باهه
ڪٿهه ملن ته ڪٿهه سلامت رهي ته سکهندي آهي. ونش
پتر هڪ سساري جيؤ هو. هو پنهنجي پراڪٽا
اَسقل رهيو. هڪ برهمچارڻيءَ جي پرسان وڃي پهتو
ڪام جي الله وس پاپ ڪري ويٺو. پرش پنهنجي
پاپ کي لڪائي سگهي ٿو، ليڪن ناري! ناري پنهنجي
پاپ کي لڪائي سگهي. آخر هن جو پاپ
ذهن ظاهر ٿي پوندو آهي. ان ڪري برهمچا
ذهن ظاهر ٿي پوندو. هرءَ ان پاپ

عرض آهي

ن ڏيڻ ار چاهيان. منهنجو اوهان کي عرض آهي

ڪي گرو منتر ڏيو." الين پٽس سان کين

شيء چهو، "پترا گرو منتر سکيا وٺڻ پوندي.

آهي. لوڪي هن آشرم ۾ رهي سمجهندس پوءِ ئي

ن مان لوڪي گرو منتر جو لائق هن آشرم ۾ رهه."

ي گرو منتر ملندو. اون اٿي اچي هن آشرم ۾ رهي

ان ڏينهن کان ئي اهو واش جو پٽ آشرم جا سڀ نيم پاليندو

اوڪ جهڙن گدارڻ لڳو. هو آشرم جو گرو منتر ڏيڻ ۾ بولو.

دو. آهر گروءَ خوش ٿي ڪيس گرو منتر ڏيڻ ۾ هن کان هڪ ڏينهن اڳ

جهڙن ڏينهن ڪيس منتر ملڻ هو ان کان ڪيس سزا ڏني ملي.

اهڙي گهڻا ئي هر گرو منتر ڊدان ڪيس. ڇڙواڳ گهوڙي

هي انساني من ڏاڍو چهچل آهي. پنهنجو جيون

واتنگر نيو دوڙي. هن مايا جي وس ٿي

وڪارن ۾ وڪوڙي اوڙاهه ڏالهن لو ڪهلهي وجهي.

ان گهوڙي کي گيان روپي لغام سان ئي وس ڪري

سگهجي ٿو ٻر ڪي ٿورا ان کي وس ڪري سگهن ٿا

اگر گروءَ جي گيان کي شش لڳو هنداڻي ته گرو واڇارو

چا ڪندو. جر سکون ۾ چوڪ

ساچا سنگر ڪيا ڪري- جيون انس ٻڌائي ٿو ڪ

الذي هي انڪ ته لاڳي- جيون ضابطو وڃائي واڌوي رهي

بو ولش جو پٽ ته ٻاڪ ٽان ضابطو وجالي

سا آشرم جو نيم هو ته ڪڪڙ جي ايلڪ

پڙرو راڪاس ۽ اُن جو انت

گرميءَ جي موسم ۾ راجستان ۾ پاڻيءَ جي تمام گهڻي
تنگي رهندي آهي. برسات نه پون ڪري ڏڪر ۾ پوندو
آهي. انسان، پسون ۽ پکي جل لاءِ پيا لڇندا آهن.
پر روهيڙا جي برسان پوڪرن ڳوٺ جي آلر طرف
هڪ پهاڙ آهي. ڪنهن سمي پهاڙ جي آلر اوپر طرف
هڪ آشرم هو. انهي آشرم ۾ هڪ رشي تپسيا
ڪندو هو، رشيءَ جي تپسيا جي بل سان انهي
پهاڙ تي نه پاڻيءَ جي ڪابه ڪمي ڪانه هئي. انهي پهاڙ تي
گوناگون گل- ڦل وڻ ٽڻ هئا ۽ چوڌاري ساوڪ لڳي
پيئي هئي. پکي مٺيون لاتيون لنوندا هئا ۽ شڪاري
جانور بہ شانتيءَ سان آشرم جي برسان اچي وشرام
ڪندا هئا. ڪيترا راجڪمار ۽ ڪمارون ان آشرم ۾
رشيءَ وٽ سکيا وٺڻ ايندا هئا. سکيا پوري ڪري
واپس هليا ويندا هئا.
گرو منتر وني واپس ورندا هئا، جو پٽ گرو منتر وٺڻ
هڪ دفعي انهي هڪ وٺش جو پٽ گرو منتر وٺڻ
لاءِ آيو ۽ اچي رشيءَ کي پرڻام ڪيائين. ان وقت رشي
تپسيا ۾ لين هو ان ڪري انهي رهندڙ ششن هن جو
آدر ڀاءُ ڪيو. گروءَ جي ڌيان ڪاڻ ڪو مهمان جي
اچڻ جي خبر ڏني ويئي. رشيءَ مهمان کي گهرايو
وٺش جي پٽ رشيءَ کي پرڻام ڪري وينتي ڪئي.
”مهاراج! مون وٽ ڪافي ڌن آهي. اُن مان آش

آهيان.

...لارن نه ٻلجي ٿا پرن مان نه معمولي درزي غلطي اهڙي
...ن دنعي معاف ڪريو. آليدهه وري ٿاري وارا آهيو.
...ڪرنه ڪندس. لـرهان نه پاڻن کي لوهين ڏنه آهيو."
...مهيجونه اچ اڌار ڪري چڏيو الو. بالڪ جي روپ ۾
الي درزيءَ کي وري رامديوَ درزيءَ کي ڌرش لـي
راند ڪندو نظر آيو. ميٺادي ڌرش لي آسيس
ڀيج اشرفيون انعام ڏنيون. درزي
ڪندو محل مان هليو ويو. جنهن لي ڀڳوان
اهو گهوڙو پيو نه ڪرڙ ٻاڻ هو سجاڻي پرٿام
سواري ڪندو هو. ڀهيجي سواميءَ کي رامدوجي
ڪير. هو ليلي گهوڙي جي روپ ۾ سدائين همينهه گهوڙي
سان ڪنڌ رهڻ لڳو. رامديو جي
سواري ڪندو هو. درزيءَ کي
اهڙو آهي ٻريو ڏين ڏيال جنهن درزيءَ کي
ڏلـو ڪيس چمتڪار ڏيکاري آليدهه لاءِ الماڏا
سيکاري. رامديو نه هن ٻرارويءَ لي پاڻن کي
ڏيڪ لائق لاءِ اوتار ورتو هو.

درزيءَ کي اونداهي ڪوٺري مان ڪڍي اچو"
سپاهين درزيءَ کي ڪوٺڙيءَ مان باهر ڪڍيائون. درزي
محل ۾ آيو ۽ اچي رامديو جو درشن ڪيائين. ٻئي
همت جوڙي عرض ڪيائين، "بابا! هيءَ مصيبت مون
مٿان تي وجهڻي هئي. ٻيو ڪو اوهان کي ڪو نه مليو؟
آخر مون کان ڪهڙو اپراڌ ٿيو جو هيءَ سزا ڏنو؟"

درزيءَ کي رامديو مسڪرائي چيو، "درزي،
تو گهوڙو لاهڻ ۾ لڳي ڪٿي آهي. توکي محل مان
نوان ڪپڙا اندر وجهڻ لاءِ ڏنا ويا. اهي رکي تو هن
۾ پراڻا وڌا آهن ان جو ڦل توکي ڀوڳڻو پيو. گهوڙو تو
تمام سندر ٺاهيو آهي.

هن کان پوءِ ڪڏهن به پراڻن ڪپڙن جو گهوڙو
ٺاهيندين ته ڏاڍو ڪشٽ ڀوڳڻو پوندءِ. مون کي هي
گهوڙو ڏاڍو پسند آهي. نيري رنگ جي ريشمي ڪپڙي
مان ٺهيل ته هيڪاري وڌيڪ سندر ٿو لڳي. هاڻي
هي گهوڙو "نيلو گهوڙو" سان مشهور ٿيندو. منهنجي
هيءَ تي سواري ٿيندي. اڄ کان پوءِ ماڻهو منهنجي
پوڄا سان هن ڪپڙي جي گهوڙي جي به پوڄا ڪندا.
جتي هي رهندو اتي مان به ضرور هوندس."

درزي اهو چمتڪار ڏسي رامديو جيءَ جي چرن
۾ ڪري پيو. پنهنجي ڀل سويڪار ڪري عرض
ڪيائين، "هي پرڀو! هيءَ مايا ڪري ته وڏا وڏ

ٻاهر ڪيدو. ٻيو ڪو منهنجو وسيلو ڪرڻهي.”
اهڙيءَ طرح ڏوزي ڏکي ٿي ورلاپ ڪرڻ لڳو.
ر هڪ ٿي چيائين ته ”هي راجڪمار رامداڙ اگر
ندي محل ۾ نه پهچندين نه مان. هن ڪناريءَ سان
مهنجو پاڻ کي ختم ڪري ڇڏيندس. هي الزام مون
ڪان برداشت نه ٿيندو. اهڙي بدناميءَ ڪان نه ٻراڻ
نياڻي ڇڏيندس.”
هن کي ڏکي ڏسي رامداڙ ان وقت ئي گهوڙي
سوڌو اڳتي ۾ اچي پهتو. محل جي اڳتي ۾ ڪوڙي جي
گهوڙي سان والد ڪري رهيو هو. اوچتو هڪ داسيءَ
جي نظر رامداڙ تي پيئي. ڏوڙندي وڃي ۾ مالا ميٺادي
کي چيائين- مهاراڻي! مهاراڻي! ”راما ڪمرو ٻاهر اڳتي ۾
گهوڙي سان والد والو ڪري.”
اهو ٻڌي ميٺادي يڪدم ڏوڙندي آئي. ٻا
رامداڙ کي ڏسي گد گد ٿي ڏوڙندي وڃي. ”منه
راجڪمار! منهنجا لعل.” انهن چئي، ڪٿي ڪيس چا
سان لاڏائين. ٺڳي اوڪ ٻلجي وڃي. رامداڙ کي
ميٺادي کي ڪيترو آنند آيو سو نه هڪ مالا ٿي
گهوڙي. راجا اجمل به خبر ٻڌي ڏوڙندو آيو
، مالا هي چاليءَ سان لڳي ٻالڪ مسڪرائي رهيو
اجمل به ڪٿي ڪيس چاليءَ سان لاتو. ڏاڍو
ڇما کي ڏوزيءَ جي ياد گيري اچڻ لڳي

”درزيءَ کي اونداهي ڪوٺيءَ مان ڪڍي اچو“
سپاهين درزيءَ کي ڪوٺيءَ مان ٻاهر ڪڍيو. درزي
۾ محل ۾ آيو ۽ اچي راڄا جو درشن ڪيائين. ٻئي
هٿ جوڙي عرض ڪيائين، ”بابا! هيءَ مصيبت مون
مٿان ٿي وجهي هئي. ٻيو ڪو اوهان کي ڪو نه مليو؟
آخر مون ڪهڙو اپراڌ ڪيو جو هيءَ سزا ڏني؟“
راڄا مسڪرائي چيو، ”درزي،
درزيءَ کي ... توکي محل مان
تو گهوڙو ناهڻ ۾ لڳي ڪٿي آهي. توکي هن
نوان ڪپڙا اندر وجهڻ لاءِ ڏنا ويا. آهي ڏکي. گهوڙو تو
۾ ٻراٽا وڌا آهن ان جو قل توکي پوئتو پيو.
تمام سندر ناهيو آهي.
هن کان پوءِ ڪڏهن به ٻراٽن ڪپڙن جو گهوڙو
ناهيندين ۽ ڏاڍو ڪشٽ پوئتو پوندءِ. مولکي هي
گهوڙو ڏاڍو پسند آهي. نيلي رنگ جي ريشمي ڪپڙي
مان ٺهيل ۽ هيڪاري وڏاڪ سندر ٿو لڳي. هاڻي
هي گهوڙو ”نيلو گهوڙو“ سان مشهور ٿيندو. منهنجي
هيءَ تي سواري ٿيندي. اڄ کان پوءِ ماڻهو منهنجي
پوڄا سان هن ڪپڙي جي گهوڙي جي به پوڄا ڪندا
جتي هي رهندو اتي مان به ضرور هوندس.“
درزي اهو چمتڪار ڏسي راڄا جي چرڻن
۾ ڪري پيو. پنهنجي ڀل سوڪار ڪري عرض
ڪيائين، ”هي پرڀو! هي مايا ڪري ته وڏا و

ن ٻاهر ڪڍو. ٻيو ڪر منهنجو وسيلو ڪولهي."

اهڙيءَ طرح ڊرزي ڏکي ٿي ورلاپ ڪرڻ لڳو.
هو هڪ ٿي چيائين ته "هي راجڪمار رامداؤ اگر
جلدي محل ۾ نه پهچندين ته مان، هن ڪٽاريءَ سان
منهنجو ٻاڙ کي ختم ڪري ڇڏيندس. هي الزام مون
ڪان برداشت نه ٿيندو. اهڙي بدناميءَ کان ته ٻراڻ
لباڳي ڇڏيندس."

هن کي ڏکي ڏسي رامداؤ ان وقت ئي گهوڙي
سود اڳڻ ۾ اچي پهتو. محل جي اڳڻ ۾ ڪڙوي جي
گهوڙي سان رالد ڪري رهيو هو. اوچتو هڪ داسيءَ
جي نظر رامدار تي پيئي. ڊوڙندي وئي ۽ مالا ميٺادي
کي چيائين- مهارائي! مهارائي! "راما ڪمور ٻاهر اڳڻ ۾
گهوڙي سان رالد والو ڪري."

اهو ٻڌي ميٺادي ٻڪدم ڊوڙندي آئي. ٻاهر
رامداؤ کي ڏسي گد گد ٿي ڊوڙندي وئي. "منهنجا
راجڪمار! منهنجا لعل." ائين چئي ڪٽي ڪمس ڇاتيءَ
سان لاتائين. ننڍي لوڪ پلجي وئي. رامدار کي ٻالي
ميٺادي کي ڪيترو آنند آيو سو ته هڪ مالا ئي ڄاڻي
سگهي ٿي. راجا اجمل به خبر ٻڌي ڊوڙندو آيو ڏٺائين
ته مالا جي ڇاتيءَ سان لڳي ٻالڪ مسڪرائي رهيو آهي.
راجا اجمل به ڪٽي ڪمس ڇاتيءَ سان لاتو. ڏاڍو خوش
ٿيا کي ڊرزيءَ جي ٻادگيري اچڻ لڳي چيائين،

ٿو اچي ته هي
صبر ڪرنهي. مونکي خود به سمجهه ۾
”مونکي سڀ
پنا تي واو.“ راجا ڪاوڙجي چيو،
ٿون ائين
صبر آهي. هيءُ سڀ تنهنجي حرڪت آهي.
ڪو نه ٻڌائيندس.“

ڪي جهل
سپاهين کي حڪم ڪيائين ته هن درزيءَ
راجڪمار
جي اونداهي ڪمري ۾ ليسين ٻڌ رکو جيسين
گهر نه پهچي وڃي.“

سپاهين درزيءَ جا هٿ، پير ٻڌي وڃي ڪيس اونداهي
ڪوٺيءَ ۾ بند ڪيو. وچارو درزي ڪوليءَ ۾ خوب
روئڻ لڳو. الي رامداو کي سڏ ڪرڻ لڳو، ”هي
واما ڪدور! توهانجي پڌارجڻ سان محل ۾ ڪنگوءَ جا
پسر ٿهي ويا. توهان جا چمتڪار ته ٻڌا اٿم. هي
دوارڪا ناٿ! اوهان چمتڪاري اوتار آهيو. مون
سوچيو ته مان هڪڙو سڌو گهوڙو ٿو ٺاهي وڃان ته ڪر
محل مان سٺو انعام ملندو. پر پڙيو! توهان هي مونکي
ڪهڙو انعام ڏنو آهي. توهان ته مونکي آفت ۾ وجهي
ڇڏيو. هاڻي ته منهنجا ٻار ٻچا سڀ بک مرندا. راجا
منهنجو جادو سمجهي الائي ڪهڙي سزا ڏيندو. هي
ناٿ! هاڻي ته توهان تي منهنجي رکشا ڪري سگهو
ٿا. توهان ئي مونکي هن آفت کان بچائي سگهو ٿا
هي دينالو! هاڻي ته منهنجو اڌار ڪريو. هن ڪشٽ
ڪان مونکي مڪتي ڏيو. مونکي هن ڪال ڪوٺڙي

ٻاسي رامديو جو درزيءَ کي ٽرچو

ٺٽڪ ڪرڻ جي ضرورت ڪانهي. ته پوءِ ڪنهن ليار گهوڙو ڏٺو؟ ڪهڙي جو گهوڙو ڪڏهن اُڏامي؟ ٻار ٻڌو ٻالڪ سمرت آهي ۽ هن لاءِ ڪابه وڏي ڳالهه ڪانهي. ٻڪران ٻرٽويءَ تي ٽي سال ٻالڪ روپ ۾ گهر ۾ تي رهيو، هڪ ڀيرو ٻاهر گهمڻ جي اڃا ليس.

گهوڙو رامديو کي کڻي اُڏامڻ ۽ چمتڪار ڏسي ميٺادي ۽ داس داسيون والڙا تي ويا ته هي گهوڙو رامديو کي آڪاس ۾ کڻي اُڏامي. ميٺادي اوچنگارون ڏئي روئڻ لڳي- "هاءِ! منهنجي لال کي شايد پڪرو آڪاس کڻي ويو. ڪڏاهن وار منهنجو رامديو. اڙي! ڪولي ڪيس ڀُلهي اچي. گهوڙو منهنجي پٽ کي الائي ڪڏاهن کڻي اُڏامي ويو. ڪيئن ڏسندس منهنجي لال کي." راڻي بيهوش ٿي وئي.

نوڪر دوڙندا راجا اجمل جيءَ وٽ پهتا. راجا دوڙندو محل ۾ آيو. راڻيءَ جي حالت ڏسي ۽ رامديو جي اُڏامي وڃڻ جو ٻڌي راجا ته دهلجي ويو. شايد ڪا دوزيءَ جي چال آهي. هڪدم دوزيءَ کي محل ۾ گهرائي ڪيس ڌمڪايائين- "سچ ٻڌاءِ تو گهوڙي ۾ ڪهڙو جادو وڌو جو منهنجي راجڪمار کي کڻي آڪاس ۾ اُڏامي ويو آهي."

اهو ٻڌي دوزي ته ڏڪڻ لڳي ويو. هو عرض "اي داتا! مان سچ ٿو چوان مونکي ڪا

صد لي نہ نہ، گهوڙو ڪهي نہ اهو لي.

پلا زال هئي، پار هئا ۽ راڄا هئا، سو رامداؤ نہ گهر ڪٺي مٿي لي ڪهيو. مولڪي اهو لي گهوڙو آڻي ڏيو. ڪانڌ پهرين چڙهي ڏنائين. حڪم ٿي ويو. اُن وقت اُتي هاٿي پيا گهوڙا آڻي گڏ ڪيائون ليڪن رامداو نہ مڙيو چوي اهو لي گهوڙو ڪهي مان اُن لي چڙهندس مهتادي سوچيو نہ رامداؤ اڄان ٿن سالن جو آهي گهوڙي لي چڙهي نہ گهوڙو ڪهي پوي يا هلڻ لڳي نہ پار ڪري پوندو ڏاڍي پريشان ٿي. ليڪ هڪ لڙڪمب دماغ پر اچي واس.

اڪدم درزي گهرايائين اُن کي ليلو ڪپڙو ڏنائين چيائين جلدي ڪر هن ڪپڙي جو گهوڙو ناهي اچ. ايڏو ناهجاءِ جيئن رامداس واهي سگهي. حڪم جي دير هئي. درزي گهوڙو ناهي آيو ۽ مهتادي رامداو کي ڏيکاريو نہ ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ گهوڙي لي چڙهي ويو. پس گهوڙي لي چڙهڻ جي دير هئي. رامداو جي گهوڙي لي چڙهڻ سان ئي گهوڙي هٽڪار ڪئي. پٺي پير اڳيان مٿي ڪٺي بيهي رهيو ۽ رامداؤ کي نچائڻ لڳو. پوءِ پهندي اڃا گهوڙو رامداو کي کٺي آڪاش پر اُڏامڻ لڳو.

سڀني عجب پر پئجي ويا. گهوڙو ڇو اُڏايو؟ ڪيئن اُڏايو؟ رامداو جي خود پڳوان جنهن لي سوار هجي اُن پر

ئي گل ڇڏڻا پئي. ٻاهر جو ڪارو ڪاڪ نه سندس جهڙي
ٿي لڳائين سندو نا وڏائي رهيو هو. مانا ڪيس ارلي
نٿي سمجهائيندي هئي. ٻالڪ رامداس ڏاڍي پياري
ٺوڙي لوللي ٻوليءَ ۾ ڪجهه نه چوندو هو نه راڻي ؟
اڃا ڏاڍو خوش ٿيندا هئا. رامداس جيئن ڪي ٻال نه ٻري
ڪونه ڪندا هئا. ٻاليڙا ٻالڪ جي ور نه لاڙاڻ وچالي
پس پاڻ وٽ اچڻ لاءِ سڏ ڪندا هئا، ان طرح ٻالڪ
ڪڏهن ماءُ ڏانهن نه ڪڏهن پيءُ ڏانهن ويندو هو.
داس ۽ داسيون به ٻارڙين رامداس جو آنند وٺندا هئا.
ڪڏهن ٻند ڪري سگهيا نه سندن پيرن ۾ ٻڌل ڇير جي ڇم
ڇم جو مڌر آواز محل ۾ گونجي ويندو هو. جڏهن
هلندي رامداس ڪري پوندو هو ته ڊوڙي راڻي کيس
وڃي هنج ۾ کڻندي هئي. اهڙيءَ طرح رامداس ننڍپڻ
ٻال ليلائن سان راجا راڻيءَ کي وندرائيندو هو. هاڻي
رامداس ٽن سالن جو ٿيو. هڪ ڏينهن ميٺاڻي رامداس
کي ڊريءَ وٽ ويهاري ڪارالي رهي هئي.

هڪ ڏينهن راڻي رامداس کي کير پياري رهي هئي ته
رستي تان هڪ گهوڙي سوار وڃي رهيو هو.
... نظر پيس. گهوڙي کي ڏسي ٻالڪ رامداس
... انڪار ڪيو ۽ ضد ڪرڻ لڳو ته مان
... سندس مولڪي اهو گهوڙو وٺي ڏي.
چالي چيو ته "ٻت لون کير پيءُ
گهوڙو ٿي ڪرائي ڏيان" پر رامداس

اٺون ڏينهن دان ڏنو. اُپاچارن کي پاس ڪري اُنهن جي
من ۾ ٺهرو آندو. سڀني ماڻهن کي برهمڻ جو پيغام ڏنو
چاهي اهو ڪهڙي به جاتيءَ جو هجي.

رامچندر جيءَ جي جنم ڏينهن تي راجا دشرٿ جا دوار
کولي ڇڏيا. ساڌن سنتن کي خوب دان ڏنو ويو. لنگر
کوليو ويو. لولا لنگڙا سڀ ڪائي خوشي ۾ دعائون
ڪندا بالڪ جي وڏي آوُرجا لاءِ آسيس ڪندا ويا.
استريون منگل گيت ڳائي رهيون هيون. دهل شرنايون
وڄي رهيون هيون. چوڌاري ڏاڍو آنند لڳو پيو هو.
رامچندرجيءَ جي جنم سان ئي چوطرف آنند جي لهر
ڊوڙي وئي. ديوتائون به هنيءَ نظارو ڏسي خوش
ٿي رهيا هئا. اهڙيءَ طرح راجا اجل ۽ راڻي مهتادي
سنتان جو آنند ماڻڻ لڳا. سندن من ڪامنا پوري ٿي
هو بار بار پربهو جا شڪرانا مڃڻ لڳا.

ڏنهن ڏليو پربهو، انهجي مايا،
پڪمت ڪشت ڪرڻ لاءِ، هن ڌرتيءَ تي آيا.

ماتا ميتادي ڏاڍي ممتا سان بالڪن جو پالن ڪري
رهي هئي. داسيون هوندي به هوءَ پنهنجن بالڪن جو
پاڻ پرگهور ڪندي ۽ هٿن سان ڪارائيندي هئي. هو
ڏيهن ميتادي پينگهي ۾ بالڪن کي لوڏي اُنهن جو
سندر چهري کي ڏسي آنند ماڻي رهي هئي. ڪ
جهڙا ڪومل هٿ پير، مرگهه جهڙيون اکيون، گلا

ڏاڍ ڏاه ر-و، لهڏي ماڻا.
اڳتي جي کشي کٽڻ لاءِ هن ڏرليءَ لي آيا.

مطلب ته اڄ ٻروڪرن ۾ خوشيءَ جو واڌو مقدار هو. ڇڙواڙي الله لڳو ڪيو هو. عطر اتر ۽ گلال جي ورکا لڳي رهي هئي. اڄ ته سڄي ۾ نه ڪر لهڻ ڪرڻ هو. آخر ڇوڏهون ڏينهن آيو. بالڪ جي اڄ ڇٽي هئي.

ڏور ڏام سان جشنيءَ جون تيارون ٿي ويون. ڇوڏاري روشني ڪئي ويئي. شام جو پنڊت آيو. بالڪ جي ناراح ڏيڻ ۽ لکڻ ڏسي چيائين - مهاراج! اوهان جو هيءُ بالڪ نامر ليکجوي ليندو. هيءُ ڪاياڪاري ٿيندو. سنسار ۾ هن جو نالو ليندو. ماڻهو هن جي پوڄا ڪندا. ٻهڄي ڳالهه جي ڪري سڀني ۾ پيارو ٿيندو. شري رامچندر وانگر هن جي مهانتائي وڌندي ان ڪري هن جو نالو رامداس رکيو ويو.

جو تشيءَ جي والي پنڊت اجمل جي ڏاڍو خوش ٿيو. پنڊت کي هڪ سو روپيا ڏان ۽ ڏکڻائون ڏئي خوش ڪري روانو ڪيائين. شري رامداس جو جنم ١٤٦٢ع ۾ ماگهه جي سهائي پڪش جي پنج تت چئوڏهين ڏينهن ٿيو. پنج جو ڏينهن اسان هندو جو شب ڏينهن ڪري مڃيندا آهيون. نه صرف هندو پر مسلمان ۽ ٻيون سڀ ذاتيون شب ڪري مڃينديون آهن. ان جڏهن سان ان ڏينهن روشني ڪئي جي ٿي. رامداس جي نه پيد ٿيڻ منانظ، سڀني ذاتين جي ماڻهن کي ٻاٻن کان محڪمت ڪرڻ ۽ ٻاٻن کي ٻاس ڪرڻ لاءِ پيدا ٿيو هو. هن ماڻهن کي

ٻينگهي مان ٻار کي ڪڍي ڳلي لڳايو. پريو اڇل جي گود ۾ مشڪي رهيو هو. هاڻي راڻيءَ ٻار کي گود ۾ کنيو. ٻچڙن روئڻ لڳو. راڻيءَ سمجهيو ٻار بکيو آهي جنهن ڪري گود ۾ کڻي کيس ڌارائڻ لڳي ته کير جي ڌارا هڪ ٻچڙن جي وات ۾ ۽ ٻي ٻينگهي ۾ سمهيل ٻار جي منهن ۾ پوڻ لڳي. راڻيءَ کي ڏاڍو عجب لڳو. هوءَ ٻيڪي کير جا ڀريل ٿانوَ چلهه تي گرم ڪرڻ لاءِ رکي آئي هئي ان جو کير اٻامڻ لڳو. ته ان وقت ٻالڪ روپ دوارڪاناٿ اُتان ئي پنهنجون ٻانهون ڊگهيون ڪري کير جا ٿانوَ هيٺ لاهي ڇڏيا. تڏهن ته راڻي هيڪاري عجب ۾ پئجي وئي. کيس پڪ ٿي ته هي ضرور ڪو معمولي ٻالڪ نه آهي.

راجا ۽ راڻي ٻنهي ٻارن کي ڏسي گد گد ٿي رهيا هئا. راڻي ميٺاڻي سچن موتين جي مالها ڦاهي ٻالڪ جي ڳلي ۾ پاتي، ريشم جي ڏور سان ٻينگهي ۾ سمهيل ٻنهي ٻارن کي آرام مان لوڏڻ لڳي. هن ليجهوري ٻالڪ کي ڏسي داس داسيون به خوش ٿي رهيا هئا. سڀني نوڪرن ۾ خبر پئجي وئي. سڀئي نر ناريون هٿن ۾ ٿالهه مصري ملڪ کڻي راڻيءَ کي واڌايون ڏيڻ لڳا. ڍهل دمام وڄائي جوان نچي رهيا هئا. اڄ انسان ته ڇا پسون ۽ پکي به خوش هئا. آڪاش مان گلن جي ورکا ٿي رهي هئي. ديوتائون به اهو نظارو ڏسڻ ٻيهي رهيا.

ٻالڪ واهدو جو ماتا کي چمڪار

ٿي پرش جي شڪتي آهي. جڏهن هو پرش کي
پنهنجي شڪتي ڏيئي ڏئي ٿي تڏهن ٿي هو ڏاڍو لاچار ٿي
روپ ۾ پرجهڻ وڃي ٿو. جو پرش ناري جي عزت
نٿو ڪري سو آهڙ شڪتي همٿ ٿي وڃي. استري
کان سواءِ پرش جو ڪوبه ڪم سمپورڻ نٿو ٿئي اڌورو آهي.
هاڻي هل. پرلوي لوڪ ۾ اسين پنهنجو پنهنجو ڪم
ڪنداسين. ڀڳتن جي اڃا پوري ڪرڻي آهي." چوائين-

عاشق روپ الک، ڏاڍن ناز نکر جيان،
اندر آتم رام جي، هڪ نڪ رکن ٽيڪ،
سامي چڙهي سنسار ۾، ورلن ساڌ وويڪ،
لوڙي ڀوڳن ڀوڳ الک، ته بنيارا رهن اب جيان.

سو... ان دوارڪانات ۽ پنهنجي اسڪس اجهل کي
... موجب منش ديهه ڌاري پرلوي لوڪ

ميڙادي کي سپني ۾ آيو. سپني ۾ مهان تيج ٿيو. اُن
روشنيءَ مان هڪ الوڪڪ مورتي ظاهر ٿي. راڻي
ميڙادي اُن مورتيءَ جو درشن ڪري جاڳي اُٿي.
جاڳڻ تي ميڙادي ڏٺو سڄو گهر روشنيءَ سان جڳمڳائي
رهيو آهي راڻيءَ سپني جي ڳالهه اجمل سان ڪئي. اجمل
کي دوارڪاناٿ جو ڏنل وچن ياد پيو. هن راڻيءَ
کي چيو- ”ڀاڳي پرڀوءَ جي پڌارڻ جو وقت اچي
ويو آهي.“
ڀاڳي ڀڳوان رامديو جيءَ جي اوتار جو وقت اچي
ويو. صبوح جو وقت هو. ٿڌي هير لڳي رهي هئي.
آسمان بلڪل صاف هو. ميڙادي گئو شالا ۾ وئي. کير
ڏهي ڪنيءَ ۾ پري چله تي رکيائين. ان کان پوءِ ڳائن
جي وڇڙن کي چرڻ ۽ گاهه ڏيڻ وئي. هيڏانهن ڀڳوان
شري دوارڪاناٿ جڏهن پينگهو خالي نه ڏٺو ته وامرداو
جي پاسي ۾ ٻار جي روپ ۾ اچي سمهي پيو. سمهي سمهي
وامرداو کي ڇهنڊڙي هنيائين. ڇهنڊڙي لڳڻ سان وامر
داو زور زور سان رڙڻ لڳو. ٻار جو آواز ٻڌي ميڙادي
دوڙندي دوڙندي آئي ۽ ڏٺئين ته پينگهي مان وامر
داو کي ڪڍڻ لڳي ته پينگهي ۾ ٻيو به ٻار سمهيل ڏٺائين.
راڻي گهبرائجي وئي. سڀني نوڪرن نوڪرياڻين کان
پڇيائين. پر پتو نه پيو ته ٻار ڪنهنجو آهي. هوءَ سوچڻ
لڳي ته ڪٿي پيرو راڪاس ته ٻار جي روپ ۾ ڪونه
اچي سمهيو آهي. راڻيءَ جلدي اجمل کي ماڻهو

تي پرش جي شڪتي آهي. جڏهن هوءَ پرش کي پنهنجي شڪتي ڏئي ٿي، تڏهن ئي هو دنيا جي روپ ۾ پرجهو وجهي ٿو. هو پرش ناريءَ جي عزت ڪري سو ان جي شڪتي هٿ ڪري ٿو ۽ وجهي. استريءَ کان سواءِ پرش جو ڪوبه ڪم سمپورڻ ٿي نٿو سگهي. هاڻي هل. پرلوڪ ۾ اسين پنهنجو پنهنجو ڪم ڪنداسين. پڪتن جي لاءِ پورڻ ڪرڻي آهي." جيو الن-

عاشق روپ الک، ڏاڍن بازيگر جيان،
الدو آلسر رام جي، هڪ ٽڪ رکن ٽيڪ،
سامي چوي سنسار ۾، ورلن ساڌ ويڪ،
لوڪي پوڄن پوڳ الڪ، ته نيارا رهن اپ سيان.

سو پکوان دوارڪاناٿ ۽ پنهنجي سڀني اڄهل کي ڏنل وردان موجب منش ديهه ڏاري پرلوي لوڪ ڏانهن روانو ٿيو.

جيئن ئي پڳوان اکيون ويڙهيون ته گرڙ سرجهڪائي وينتي ڪئي، "پرڀو! منهنجي هوندي توهان هن طرح ويندا ا. منهنجو جيون ڪهڙي ڪم جو. آگيا ڪريو ته مان به اوهان سان گڏ هلان."

پڳوان چيو، "گرڙ تون ڪجهه ڏينهن هتي ئي رهه. پنهنجو ڪم ڪيئن ٿي سگهندو. مان توکي جلد ئي ولندس."

تاو ولي پيڪوي ۾ اڇط کان اڳ شري دوارڪاناٿ

ڪٿي ڀا ڏٺا
ٿي. مڪمل ٿيڻ ڪارڻ ويا. سڀئي شهر ۾
ڪارڻ ويا. انهن ٿي لکو ته اڄ ڏينهارن جو ڏڻ هو.
برهمڻن کي گهرائي وڏيءَ سان ڀار جو لالو ورهايو ويو
ڪيو ويو.

شري رام ديو جو جنم

جڏهن ڏيهن دوارڪا ناٿ رڪمڻيءَ سان گڏ واٿي
پرڀو لوڪ جي ٻاري ۾ آڇون ڪري رهيو هو ته
اوچتو سندس سکيئن لڏڻ لڳو. رڪمڻي والڙي ٿي
وئي ۽ ڀڳوان دوارڪا ناٿ ۾ ڪجهه وياڪل ٿي ويو.
دوارڪاناٿ کان جڏهن رڪمڻيءَ سبب پڇيو ته دوارڪاناٿ
چيو، "پياري رڪمڻي! مونکي پرڀو لوڪ ۾ ويٺو
آهي. منهنجا ڀڳت مونکي پڪاري رهيا آهن. مون
راجا اجمل جيءَ کي ٻه وچن ڏنو آهي. پرڀو لوڪ
جو ڀار هلڪو ڪرڻ لاءِ لوڪي ۽ مونکي هلي لڙ ليلا
ڪرڻي آهي- منهنجي ٿي شڪتيءَ سان مان پاڻين جو
پاس ڪري ڏوم جي استاپنا ڪندس."
رڪمڻيءَ امرتا سان چيو، "ناٿ! مان ته توهان جي
اردانگني آهيان. جتي اوهان اٿي مان. مان ته ٻاڻ کي
خوش ڪيئي سمجهندس جو اوهان مونکي هر وقت
پاڻ سان گڏ رهڻ جو موقعو ڏئي رهيا آهيو."
ڀڳوان چيو، "رڪمڻي! تون ناري آهين، نار

ھين ۾ شرڌا ۽ خوشيءَ وچان ”جئہ شري دوارڪا ڌيش جا نعرا لڳايا. سڄي دوارڪا ۾ اھا ڳالھہ ڦھلجي ويئي.

دوارڪا پوريءَ جي ماڻھن ۾ اجمل جو خوب سواگت ڪيو. ڪيس مالھائون پاتي آشرواد ولڻ لڳا. اجمل پاڻڻوان ھو جو ڪس دوارڪا ناٿ جو ساکيات درشن ڪيو. ٻئي ڏينھن سڀ ماڻھو اجمل سان گڏ ٻوڪرڻ پُڄڻ لاءِ روانا ٿي ويا. جيڪي ۾ ڳوٺ ۾ رھندا ٿي ماڻھو اجمل جيءَ جي درشن لاءِ ڊوڙندا اچي رھيا ھئا. اجمل جي چھري تي خوشيءَ ۽ شانتيءَ جا آثار ھئا. جيڪي ڪي ڀڳوان جو ھڪ ڀيرو درشن ڪيو ان کي ڪھڙو دک، ڪھڙي چنتا. اھڙيءَ طرح ھلندا سڀئي ٻوڪرڻ اچي پھتا.

ٻوڪرڻ پھچي اجمل براھمڻن کي ڀوڄن ڪرايو. براھمڻ خوب دان ۽ ڏکڻائون وٺي آشرواد ڏيندا خوش خوش راضي ٿي روانا.

ٻوڪرڻ مٿان ۾ دوارڪا ناٿ جي ڏنل شبد جي جيءَ واڻيءَ ۽ رالي گڏھي شرڌا سان پوڄا. پاڻھ ڪندا ھئا. ڀيڪيو ۾ ماڻھو گل رکي چڙھائون. ڪجھہ ڏينھن کان پوءِ ڀڳوان جي وردان جي پرتاپ ڪري راڻي ... ٿي. مانڪيھ جي بنجھي (بسمہ المجمي) ... ڏي ھڪ پتر کي جنم ڏنو. سڄي ... لي خوشيءَ جي لھر ڊوڙي

وار ڪالات هاڻي اجمل کي وڌيڪ نه روڪي سگهيو.
ح آئي ڪناري تي پهتو جتي ڪيترائي ماڻهو پيا
ڄي. اوچتو سڀني جي نظر اجمل تي پئجي وئي جو
ٽ ۾ ڪٽورو، وار ڪڙها، ايءَ آنچل ۽ آمل جي ڏاڙهي
۾ گل هئا. سڀني کي عجب لڳو ته راجا جا ڪپڙا بلڪل
ڪل هئا ۽ ان ۾ لي شنک، چڪر، گدا، پدم جا نشان
ڪال آهن سو ڪٿان آيو.

راڻي ميناڪي اٿي سندس چرنن ۾ ڪري ۽
روئندي چيائين، "سرڪار! توهان اسان کي ڇڏي سنڌ
۾ نه پيا. اسان ڪيترا ڏک ڏٺا آهيون. توهان اڄ
اسان کي سرب روزگار آهي."

اهو ٻڌي اجمل چيو، "راڻي! جيترو توهان رنو
آهي اوترو ئي توهان هاڻي خوش ٿيو. مان شري
دوارڪاناٿ جي دوارڪا ڏسي آيو آهيان. ڀڳوان شري
دوارڪاناٿ جو ساکيات درشن ڪيو اٿم. هن مونکي
پتر سنتان جو وردان به ڏنو آهي. هو ڪيترو نه دياڙو
آهي. مان ڪناري تي ڪيئن آيس مونکي ڪا خبر
ڪونهي. هن جي مهما اپار آهي. هن جي مهما کي
جاڻڻ ڪٺن آهي." ائين چئي اجمل جون خوشيءَ وچان
اکيون پرجي آيون. اجمل جي مٿي تي تلڪ ڏسي
سڀني ماڻهن کي وشواس ٿي ويو ته راجا جي چوڻ ۾
بلڪل سچائي آهي.

اڄمل جو دوارڪانات ڪان پٽر سمتان جو وردان

اجمل چيو، ”دوارڪي ناٿ! منهنجي ڀيڻ هڪ ولاتي اها آهي ته مونکي اوهان جهڙو پٽ پيدا ٿئي.“

ڀڳوان مسڪرائيندي چيو، ”ڀڳت ٽون ڀولو نه پر سياڻو به آهين. وڃ تنهنجي اها به اڇا پوري ٿيندي. هي چار لنابوڻ ٻاڱا سان ڪٽي وڃ. هنن چئن شين جي پوڄا ڪجانءِ ۽ ٻه گل هندوري ۾ رکجانءِ. ٿئاستو.“

اجمل تماشائيءَ سان چيو، ”ڀڳوان! مونکي ڪيئن خبر پوي ته اوهان پڌاريا آهيو؟“

ڀڳوان شري دوارڪانات چيو، ”جڏهن پنهنجي اڱڻ ۾ ڪنڪو ڀرن جا نشان ڏسين، پورڻما جي چند سمان روشني ٿي پوندي سمجهجانءِ ته مان ٿي آيو آهيان. هندوري ۾ جيڪر پهرئين پٽ ٿئي ان جو نالو ويرم ديو رکجانءِ. ان کان پوءِ مٿين نشانن جي مان اڄان ته منهنجو نالو رامديو رکجو. هان هي چار شيون - ولن ڪٽورو، ولر گهڙيا، آيشا آنچل ۽ آمل جي دبلي.“

هيڏانهن اجمل کي دوارڪاناٿ جو درشن ٿيو، من جي اڇا پوري ٿي. هوڏانهن اجمل جي سمنڊ ۾ ٽپي گم ٿيڻ جي ڳالهه سڄي دوارڪاپوريءَ ۾ ڦهلجي ويئي. ميڻادي ۽ پنهنجي پتيءَ ٻليان سمنڊ ۾ ٽپڻ لاءِ تيار ٿي. سيٺ هيڏانهن هوڏانهن اجمل کي ڳولهڻ لڳا. راڻيءَ جي حالت پاڳلن جهڙي ٿي پيئي. ولاپ ڪرڻ لڳي. راڻيءَ جا ولاپ ٻڌي سڀ ماڻهو به روئڻ لڳا.

سيڪجهه چاهيندي ۽ هن جي والدين چوائڻ تي چاهيو.
ان ڪري ڪنس ممنون ڪرڻ لڳو. تڏهن اجمل چيو،
”مهاراج ! مونکي اوهان جا ٻه ڪارڻ آهن. هڪ پرمارٿ
خاطر ٻيو سوارٿ لاءِ. پرمارٿ اهو آهي ته پوڪرڻ
ڳڙهه جي ٻاهر جهنگل ۾ هڪ راڪاس رهي ٿو. ٻارهن
ڪوهن ۾ ڪو ماڻهو نه ڇا ٻر ڪو ٻڪري ؛ جانور به نه
ڇڏيو اٿس. ماڻهن ۾ الله وشواس وڌي ويو آهي ڌرم
جي پوڄا ٿي رهي آهي. ادرم ؛ اتياچار ٿي رهيو
آهي. هندو ڌرم جو ناس ٿي رهيو آهي. گئو هتيا
ٿي رهي آهي. اوهان اهو ظلم ڏسي به چپ ڇو آهيو؟“

” ٻيو ڪارڻ ته مونکي ڪا سنتان ڪونهي.“
روئندي روئندي چوڻ لڳو، ”ماڻهو مونجو منهن ڏسڻ
پاپ ٿا سمجهن. پرڀو! هي دک هاڻي مونکان سهن
نٿو ٿئي. پرڀوءَ جي مهما نياري آهي جو ٻاڻ ڀڳوان
دوارڪاناٿ پنهنجي پيتامبر سان اجمل جا ڳوڙها
اگهندي چيو، ”اجمل! منهنجا پيارا ڀڳت تون روءِ
نه. تنهنجي دک کي مان چڱيءَ طرح سمجهان ٿو. مان
تنهنجي ڀڳتيءَ تي راضي ٿيو آهيان. تنهنجي اڇا
ضرور پوري ڪندس. هان، هن گل کي هندوري ۾
رکجانءِ. تنهنجي پتر ڪامنا ضرور پوري ٿيندي.“
پنهنجي مالها مان هڪ گل اجمل کي ڏيئي ڏيندي
چيائين.

ڀلي ھن ٻندي، خاص خزانو ڳم ڪيو،
ڪٽي وڌم ٻاڻ کي، ڏکي منجھ ڏلڏي،
ڏسو ٻاري ڳيان جو، ڏلو ڪين انڌي،
ٻرڻ ٻاڻ ڪندان، ڪا سهائتا ھن سر ٻ."

پڀو مونکي معاف ڪريو. مان پنهنجي خطا لاءِ پشيمان آهيان.

سندس آنسون ڀڳوان جا چرڻ ڌوئڻ لڳا. ڀڳوان جي دل ۾ ڀڄهرجي وئي. اجمل کي اُٿاري سندس مٿي تي هٿ ڦيرائيندي چيائين - "پيارا اجمل! ان ۾ تنهنجو ڪو به ڏوھ ڪونهي. ڏوھ نه منهنجو هو جو تنهنجي هيٺري پڪارڻ تي نه اُرڙو اٺجي ويٺو رهيس. مونکي تنهنجي سڏ تي جلد ئي دوڙي اچڻ گهرندو هو."

اجمل گد گد ٿي ويو. ڀڳوان ڪيترو نه دَيالو آهي. منهنجي غلطيءَ کي ڍڪي پنهنجي غلطيءَ ۾ بدلي رهيو آهي. ڀڳوان ڪيترو نه مهان آهي، اجا اجمل اهو سوچي رهيو هو ته ڀڳوان پڇيو - "چنگ ڀڳت! اڄ ڪيئن اچڻ ٿيو آهي؟"

اجمل چيو، "ناٿ! توهان مونکي شرمندو نه ڪريو. توهان انترياميءَ آهيو. سڀڪجهه ڄاڻو ٿا. ڇا منهنجي من جي ڳالهه توهان کان لڪل آهي؟"

ساکي سوجهٽهار سڀ جي ڄاڻين ٿو ن.
شري دوارڪاناٿ پنهنجي ڀڳت جي شان رکڻ لاءِ

وس ۾ اچي ويو. اجمل جو نالو ٻڌي خوش ٿيو ۽ دوارڪاداس چيو، ”اڙي! هو تہ منهنجو ڀڳت آهي. هن کي آدر سان مون وٽ وٺي اچو.“

اجمل کي ڏسندئي شري دوارڪاناٿ سنگهاسن تان اٿي اچي ساڻس گلي مليو. اجمل دوارڪاناٿ جي مٿي تي پٽي ٻڌل ڏٺي تہ ڇرڪ لڳو. هي دياناٿ! اوهان ڀين جو دک دور ڪرڻ وارا ٽنهي لوڪن جي ناٿ توهان کي بہ سنساري جيون وانگر دک ستائيندو آهي ڇا؟“

شري دوارڪاناٿ مسڪرائيندي چيو، ”اجمل مان پنهنجي ڀڳتن جي وس آهيان. مونکي ڀڳت پراڻن کان بہ پيارا آهن. هڪ ڀڳت مونتي ناراض ٿي مونکي لٺون هنيون ان ڪري منهنجو خون وهي نڪتو تہ پٽي ٻڌڻي پيئي اٿم.“

اجمل کي پنهنجو ڌيان آيو. هن ئي تہ لٺون اڇلايون هو. من ئي من ۾ پڇتاءُ ٿيس. هڪدم ڀڳوان جي چرڻن تي ڪري معافي گهرڻ لڳو — ”ناٿ! مونکي معاف ڪريو. مان پنهنجي ڪئي لي شرمسار آهيان. مان ڇا ڪريان. مان پنهنجي وس ۾ نہ هوس.“ بابا وس تي پريو ۽ جو مان ايمان سان ٻاجهي واس. سنتان جي سک مونکي اندو ٻڌائي ڇڏيو جنهن ڪري اوهان کي بہ ڪشٽ ڏنو اٿم. لٺون تہ چيو اٿن —

تي ... ... دوارڪا ذت ڏسڻ ۾ آيو.

... اسان چيو، "هي شري دوارڪا ناٿ!
... ... الهي جوڙيندي سمنڊ ۾
... ... اندر سمنڊ ۾ وڃي ڏٺائين ...
دوارڪا سون جي ٺهيل آهي. سون جي قلعي ۾ ڏلن
... آهي. قلعي ۾ ... ... آهي.
... ...
۽ آواز اچي رهيا هئا. ڪرشن جي استريون ناچي رهيون
رهيون هيون. هن استرين کان پڇيو، "هي ڪهڙو
شهر آهي هن جو راجا ڪير آهي؟"

استرين جواب ڏنو، "هي دوارڪا آهي ۽ هن جو
راجا آهي دوارڪا ڌيش." اسان ... ...
لڳو. سو ... واهه ... ...
... ... مڪاني ... ... آهي. ...
... ...
... ... دوارڪا
... ...
... ... "... ! ...
... ... ڪا ڌيش ... ..."
... ... شهر ... ...
... ... آهي ... ...
... ... دوارڪا ڌيش ... ...

وڏاڪ مونکان سهڻ نٿو ٿئي. ماڻهو منهنجو منهن ڏسڻ
آپسرڻ ٿا سمجهن ان جي توهان کي ذرا به پرواهه
ڪونهي. منهنجا ناٿ! هاڻي اها ڪٺورتا ڇڏي ڪومل
ٿيءُ؟ ڪجهه ته جواب ڏي. جيڪڏهن ڀڳت جي رکشا
ڪرڻ لاءِ ڀڳوان ٿو اچي سگهي ته پوءِ ڀڳت کي ٿي
او وقت اچڻو پوندو. هاڻي توهان کان سواءِ منهنجو ڪير به
سهارو ڪونهي. اگر جواب نه ٿا ڏيو ته مان پنهنجا
پراڻ تياڳيندس."

انهن چوندي چوندي اجمل پنهنجو متو پٽ تي ته
ٿي ديئا هٽي اسيهوش ٿي ويو. اهي ماڻهن ۾ هلچل
مچي وئي. جل ڪٽي ان جا چهرا راجا جي منهن تي
هٽي ڪيس هوش ۾ آڻڻ لڳا. نظارو ڏايو دل ٻڏائيندڙ
هو. راجا جي حالت ڏسي اتي ايتل ماڻهن جي اکين
۾ به آلسون اچي ويا. سيٺي جي ٻيٽن مان نير ڌارا وهڻ
لڳي. ٿوري دير اجمل راجا اکيون کوليون. جوش
۾ اچي وري دوارڪا ناٿ ڏانهن وڌيو. پانهون کنجي
بيهي رهيو؟ وري پڪارڻ لڳو، "جيڪڏهن توهان
مونکي سدتان نٿو ڏيئي سگهين ته هتي مونکي بار بار
اچڻ لاءِ پريرتا به نه ڏيندو ڪر. هي ناٿ! هاڻي
انهن چپ رهڻ سان ڪم نه هلندو. تو مونکي هيترو
جو پتڪايو آهي. سيٺي جي من جون مرادون پوريون
ڪري ته پلا منهنجي چونه تو پڌرين؟" چڙهن ڪيس

ڪانڪ مٺائي ٿي رهندس. توهان اندر ٿاهي گهٽ واسي آهيو، جاڻي جاڻڻهار آهيو. ٻڍو هاڻي نه اوهان کي مولڪي وڃن ڏيڻو ٿي ٻولدو. ڇڏو هي ندامت! توهان مولڪي سڄڻان ڏيندا يا نه!

هي ٻڍو! توهان ڪٿي لڪل آهيو. توهان کي ڪٿي ڳولهيان. هي منهنجا گرهي والي گروونڌن ڌاري، هي مرلي منوهر، هي جسودا جا لعل، نند جا پيارا ڪجهه نه ٻڌاءِ. هي ڪنس جا ڪال الين ڪلور ڇو لي پيو آهين.

هي ٻڍو ٻڌو اُم نه داتا سخي آهين تون. تو وٽ ڪهڙي نه ڪا. پوءِ منهنجي جهولي ڇو نه تو ڀرايس. تنهنجي دلتان هرڪو مو ڪامنا پوري ڪري واو آهي نه پوءِ مان اتراس ڪٿين وڃان. ٻدلايم تون ٿي لبندس.

” تنهنجي دلتان خالي نه ڪوئي وڃي ٿو،
اڄ جيڪو تو وٽ، سو جهوليون ڀري ٿو.“

هن سنسار جي مايا ڪيترن کيائي، ٻڌتمان کي ٻلائي جڏهن. اج راجا اجمل ٻه ٻتر سنتان جي پراپتيءَ لاءِ منهنجو صبر ڪرهي وٺو ۽ دوارڪاناٿ اڳيان وڃي پاڏائيا لڳو.

” هاڻي سمجهيم نه گريبن کي سڌائي مهل ٻه اوهان نه آني. هي دوارڪاناٿ هي دکـ، هاڻي

وڏيءَ مونکان سڀ نٿو ڏئي. ماڻهو منهنجو منهن ڏسڻ
آيسرڻ ٿا سمجهن ان جي لوهان کي ذرا به پرواهه
ڪونهي. منهنجا ناٿ! هاڻي اها ڪمزوري ڇڏي ڪومل
ٿيءُ ۽ ڪجهه ته جواب ڏي. جيستائين ڀڳت جي رکشا
ڪرڻ لاءِ ڀڳوان نٿو اچي سگهي ته پوءِ ڀڳت کي ٿي
او وقت اچڻو پوندو. هاڻي لوهان کان سواءِ منهنجو ڪو به
سهارو ڪونهي. اگر جواب نه ٿا ڏيو ته مان پنهنجا
پراڻ تياڳيندس."

اهين چوندي چوندي اُجمل پنهنجو مٿو پٽ تي به
ٿي دنيا هٽي اسهوش ٿي ويو. اُتي ماڻهن ۾ هلچل
مچي وئي. جل کڻي اُن جا چندا راجا جي منهن تي
هڻي کيس هوش ۾ آڻڻ لڳا. نظارو ڏاڍو دل ڀڄائيندڙ
هو. راجا جي حالت ڏسي اُتي ايتل ماڻهن جي اکين
۾ به آنسو اچي ويا. سڀني جي اکين مان نير ڌارا وهڻ
لڳي. ڏهري ڏهري اُجمل راجا اکيون کوليون. جوش
۾ اچي وري دوارڪا ناٿ ڏانهن وڌيو. ٻانهون کڻجي
بيهي رهيو ۽ وري پڪارڻ لڳو، "جيستائين تون
مونکي سنتان نٿو ڏئي سگهين ته هٿي مونکي بار بار
اچڻ لاءِ پرارٿنا به نه ڏيندو ڪر. هي ناٿ! هاڻي
اهين چپ رهڻ سان ڪم نه هلندو. تو مونکي هيترو
چو پٽڪايو آهي. سڀني جي من جون مرادون پوريون
تو ڪريون ته پلا منهنجي چوڻ تو پڌيون؟" جڏهن کيس

ڪاڪ مٿانئي ٿي رهندس. توهان اتر پاسي گهٽ واسي آهيو، جاڳي جاڳڻهار آهيو. پريو هاڻي نه اوهان کي مولڪي وڃڻ ڏاڍو اڻ ٻولدو. جڳو هي لاٽڪ! توهان مولڪي سٽان ڏيندا يا نه!

هي ٻريو! توهان ڪٿي لڪل آهيو. توهان کي ڪٿي ڳولهيان. هي منهنجا گوپي واب گروڙن ڌاري، هي مرلي منوهر، هي جسودا جا لعل، نند جا پيارا ڪڏهن نه سڏام. هي ڪنس جا ڪال اڄ ڪٺور ڇو ٿي پيو آهين.

هي ٻريو اڄو اڄ نه داتا سڃي آهن ٿون. ٿو وقت ڪجي نه ڪا. پوءِ منهنجي جهولي ڇو نه ٿو ڀرين. تنهنجي درشن هرڪو مهو ڪامنا پوري ڪري ويو آهي ته پوءِ مان نراس ڇو ٿي وڃان. بدنام ٿون ٿي ٿيندين.

"تنهنجي درشن خالي نه ڪرائي ويچي ٿو،
اڄي جيڪو ٿو وقت، سو جهوليون ڀري ٿو."

هن سنسار جي مايا ڪبترن گيائي، بدنامان کي ڀلائي ڇڏيو. اڄ راجا آڄمل ۽ اتر سستان جي پراڻي لاءِ منهنجو صبر ڪرهي ويو ۽ دوارڪاناٿ ايمان وڌي ٻاڏائڻ لڳو.

"هاڻي سمجهيم نه گوپين کي سنائڻ مهل ۽ اوهان کي دييا نه آئي. هي دوارڪاناٿ هي دکي، هاڻي

کيس اوڙ پٽي لڳي. مندر جي اندر شنکن ۽ گھنڊن جو آواز وڌيڪ مٺو ٿي لڳو ۽ دل ۾ ڀڳتيءَ جي وار. ياتري ڪي اچي ۽ ڪي وڃي رهيا هئا. پوڄا جون سامگريون کڻي پرساد چاڙهي سڪائون ڪري رهيا هئا. سڀني ياترين لاءِ کوهه لڳايا ويا ۽ سڀ سهوليتون مهيا ڪيون ويون هو طرف آنند ئي آنند هو.

اڄ اجمل جي دل ۾ ڀڳوان جي درشن جي پياس اڀري وڌي ويئي جو اڳواٽ ئي اوچت، تلوار ۽ ڀال سوڌو ڀڄي ڪي مندر ۾ ڀڳوان جي مورتيءَ اڳيان وڃي پهتو. پوڄاريءَ جڏهن اجمل کي اٿين وڏو ڏاڍو ڏٺو هن روڪ ڪري چيائين، "او مارواڙ جا راجا! هي جوتا ۽ ڪمر جو پٽو، ڀال ۽ تلوار ٻاهر رکي پوءِ ئي ڀڳوان جو درشن ڪرڻ وڃ." هيٺئر سندس خيال ڪيو، هو جلد ئي ٻاهر آيو ۽ جوتا، ڪمر جو پٽو، ڀال ۽ تلوار لاهي شري دوارڪاناٿ لاءِ پوڄا جي سامگري ۽ پرساد کڻي هليو.

مندر ۾ پهچڻ سان ئي شري دوارڪاناٿ جي مورتيءَ ڏانهن ٽڪٽڪي لڳائي هٿ جوڙي ڪجهه دير شرڌا سان بيٺو رهيو. پوءِ جهڪي پرڻام ڪيائين ۽ عرض ڪرڻ لڳو، "هي دوارڪاناٿ مان ڪيترا سال توهان جي درشن لاءِ آس ۾ مان ڀٽڪندو رهيس. ليڪن مهرباني سوامي! هن ڀيري ته مان ٻاڻ ڪان اهو

اَجمل اها واڻي ٻڌي بيحد خوش ٿيو ۽ ٻوڪرڻ موٽي آيو. راڻيءَ کي چيائين، ”مان هر سال دوارڪا ويندو آهيان پر هيلسائين ڪجهه به ڪونه ٿيو هاڻي شؤ ڀڳوان جي آگيا ٿي آهي ته ضرور دوارڪا ياترا وٺ وڃبو. من منو ڪامنا پوري ٿئي.“

راجا اَجمل دوارڪا وڃڻ جي تياري ڪرڻ لڳو. جڏهن اها ڳالهه ٻوڪرڻ واسين تائين پهتي ته ڪنهن گهر مان هڪڙو ڪنهن مان ٻه ٽا وڃڻ لاءِ تيار ٿيا. سيٺيءَ صبوح جو محل جي ٻاهران ڪنا تي ”جئه شري دوارڪا ناٿ!“ جا نعرا هڻڻ لڳا. سيٺيءَ پنڌ ٿي ڪٿڪٽيءَ جو ساٿ وٺي پنهن ڳائيندا دوارڪا ناٿ لاءِ روانا ٿيا. ڀڄن ڪيرتن ڪندا نعرا هڻندا نچندا ڳائيندا ڳوٺن ۽ شهرن مان هلندا هليا. آخر وس ٿي وري اڳيان ۽ ڪيترا ڏينهن دوارڪا ناٿ لاءِ هلڻ لڳا. دوارڪا پوريءَ ناٿن پهچندي ڀڳتن جو جلوس اتر وڌ وڌي واهو جهڻ ڪنهن جکرو وانگي راجا جي سڀا جڙهائي ڪرڻ اڪتي هتي. گهڻي اُتساهه ۽ شرڌا سان سيٺي دوارڪا پوريءَ پهتا.

راجا اَجمل پرساد تيار ڪرائي مندر طرف هلڻ لڳو. سندس دوارڪاناٿ جي درشن جي ابلاشا وڌندي ٿي وئي. اڄ هن جي دل ۾ بيحد اُتساهه هو. جڏهن ٻاهران مندر ڏانهن نهاريائين ته اڄ مندر جي سندرتا

اَجمل جڏهن اهي وچن ٻڌا ته سندس دل تي گهرو
صدمو رسيو. هن جي اکين مان نير وهڻ لڳو. دکيءَ
دل سان هو واپس محل ۾ آيو ۽ اچي سست ٿي ويهي
رهيو. راڻيءَ راجا جي اها حالت ڏسي کانئس ان جو
سبب پڇيو. جواب ۾ راجا راڻيءَ کي سمورو ورتانت
ٻڌايو ته ڪيئن هاري مهنجو منهن ڏسي ان کي اَپسوڻ
سمجهي واپس وڃڻ لڳا. پرجا شڀ ڪارن لاءِ مهنجو
منهن نٿي ڏسڻ چاهي. ان حالت ۾ مان زنده نٿو
رهڻ چاهيان.“

پر راڻيءَ مٺڙي راجا کي ڌيرج ڏيندي چيو،
”مهاراج! توهان پرش تي ڪري ڌيرج کوهي ويٺا
آهيو. منهنجو عرض آهي ته توهان هڪ ڀيرو ڀڳوان
وشو ناٿ جي درٻار ۾ وڃو. هو توري آراڌنا سان
راضي ٿي ويندو آهي. هو ضرور اسان تي راضي
ٿيندو ۽ منو ڪامنا پوري ڪندو.“

راجا اَجمل کي راڻيءَ جي ڳالهه وڻي. ٻئي ڏينهن
هو ڪاشيءَ ۾ وشو ناٿ لاءِ روانو ٿيو. اتي گنگا اشنان
ڪري اَڪ ڌالوري ۽ گنگاجل سان شو ڀڳوان جي
نيراٽي سمت ڏينهن پوڄا ڪندو رهيو آخر هڪ ڏينهن
مندر مان هڪ آواز آيو. ”ڀڳت اَجمل! مان تنهنجي شڌا
تي ڏاڍو پرسن ٿيو آهيان تنهنجي منو ڪامنا ڀڳوان
شري دوارڪا ناٿ پوري ڪندو هڪ ڏينهن وڃي
دوارڪا پوريءَ وڃ.“

ڪسانن راجا اَجمل کي ڏسي اڀسوڳ سمجهيو

ساڌو سنتن جي سيوا ڪندا رهندا هئا. پر پرڄا جي
مايا آهي. ان ڪري ڪي اُن کان سواءِ ڪير به دور ڪري
نٿو سگهي. بدو ته نهوس آهي ته به پرڄا جو ڀاڳ ملو
ڪري پيا پوڄيندا هئا.

راجستان ۾ اڪثر برسات گهٽ پوندي آهي.
ليڪن اُن سال ڪافي برسات پيئي ته هاري نياري
ڏاڍو خوش ٿيا. خوشيءَ وچان هڪ ڏينهن صبح جو
هو ٽڪي ڳائيندا ۽ جاڳندا پنهنجي ٻنين ڏي وڃي رهيا
هئا. اَجمل به راڄا جي پرڳڻو لوڻ لاءِ گهوڙي تي
سوار ٿي گهمڻ نڪتو. جڏهن ٿي هارين جي لطار راجا
تي پيئي ته هنن ڳائڻ وڄائڻ بند ڪيو ۽ ڪيا روڪي
موٽي موٽڻ لڳا. سوڻ سٺو نه سمجهيائون. جڏهن
اَجمل سيٺي هارين کي موٽي واپس گهر ڏانهن موٽندو
ڏٺو ته هڪ هاريءَ کان واپس وڃڻ جو سبب پڇيائين.
اُن کي سچ ٻڌائڻ جي همت نه ٿي ليڪن هڪ پير مرد
همت ڪري راجا کي چيو، "مهاراج! توهان تمام ڏيالا
راجا آهيو. اوهان جي ڌرم جي پرتاپ سان هن سال
برسات به سٺي پيئي آهي. اسين اڄ هر ڪاهڻ شروع
ڪرڻ وڃي رهيا هئاسين. پر راجا اوهان جو منهن
ڏسي اسان ڪڏهن به ڪم شروع ڪرڻ نه وڃي
ڏڪر پوڻ جو انديشو آهي ڇاڪاڻ ته اوهان کي اولاد
ڪونهي. ان کي اَپسوڻ سمجهي اسان واپس وڃي
رهيا آهيون ڪرپا ڪري اسانکي معاف ڪندا."

هڪ ڏينهن اجمل جو پاڻ ڏنوپ آيو ۽ جيئن
سماڌي ورتا جي اچا ڏيکاريائين ليڪن اجمل هن کي
انهن ڪرڻ جي آڳيا نه ڏني. ڪجهه ڏينهن گذرڻ کان
پوءِ ڏنوپ ڪجهه ڪجهه پڌائڻ لڳا ۽ گهر ڇڏي
هليو ويو.

هو سادو واس ڌارڻ ڪري کٽرا ليرٽ کڻيو
۽ آخر ۾ ميواڙ ۾ ملهي ماليا ليٽي پوت ۾ وڃي جيئري
سماڌي ورتائين. ڏنوپ کي اٺ ڏيئر هئون هڪ
جو ذالو هو سگنا ۽ اٺيءَ جو لاڇا. اجمل انهي ڪيائن
کي پنهنجي اولاد وانگر پالي وڏو ڪيو ۽ وڏي ٿيڻ
تي لائق ور ڳولهي انهي کي پرڻائي ڇڏيائون.
انهيءَ طرح اٺي راجا ۽ راڻي هميشه پنهنجي پلائيءَ
۾ رڌل رهندا هئا.

اجمل جو دوارڪا ڌيش کان وردان گهرڻ

جوڙي آهي نه پرماتما پڪتن لئي پيڙ رکندو آهي
جا اجمل ۽ راڻي ميڻادي سچي ڀاونا سان دوارڪاناٿ
ي پڪتي ڪندي هئا ۽ دکي هئا. سنتان ٿي مالا پتا کي
... ڪرڻ واري شڪتي آهي. هنن جو ونش هلائڻ
و ڪوئي ڪل دليڪ ڪو نه هو. جڏهن ڪين اها ياد
ي هئي ۽ ڪمي محسوس ٿيندي هئي ته اٺي
... ٿي ويندا هئا. ان دک کي پلائڻ لاءِ هو هميشه

اُتي وئي ته پر اُڪرڻ کُرت ۾ ڪيس ڏاج ۾ ڏيئي
ڇڏيائون. اُن وقت کان وٺي اجمل گهڻو ڪري اُڪرڻ
۾ رهندو هو ۽ ڪڏهن ڪڏهن پنهنجي کُرت الهو
ڪاشمير به ويندو هو.

مرڪلائيءَ جي گهڙي آئي ته راجا راڻي ۽ پرجا
سڀ آلسون وهائڻ لڳا. سکيون ودائيءَ جا گيت ڳائڻ
لڳيون. جدائيءَ جا آلسون وهائيندي ميناديءَ کي اچي
ڏوليءَ ۾ وهاريائون. ڏوليءَ ۾ وهڻ وقت ميناديءَ جي
اکين ۾ خوشي ۽ غم جا گڏيل آلسون هئا.

جيئن جيسلمير جي سيما لنگهي کي روئندو ڇڏي
جڏهن الهو ڪاشمير پهتي ته اجمل جي جيءَ جو موتين
سان پورائي ٿيو ۽ سوني ڪاش سان سواگت ڪيو ويو
منگل گيت ڳائجي رهيا هئا. اهڙيءَ طرح ميناديءَ وڏي
آنند ۽ اُلساهه سان الهو ڪاشمير جي مهاراڻي بڻي.

راجا اجمل ۽ ميناديءَ جو جيون ڏاڍي آنند ۾ گذرڻ
لڳو. راجا اجمل هر وقت پرجا جي ڀلائيءَ ۽ سک جي
ساڌن ميسر ڪرڻ ۾ مشغول رهندو هو. راڻي ميناديءَ
جي سياءَ جي ساراهه ڪرڻ آهي سج کي ڏيئو ڏيکارڻ
سڀئي پرجا سندس لاءِ اکيون وڇائيندي هئي. ٻئي
ٻلدي ۽ ماڻهپي سياءَ جا شانتيءَ جي مجسم مورت هئا.
ٻئي پتي ليم سان دوارڪاناٿ جي پوڄا ڪندا
هئا. "تتا راجا تتا پرجا". سو سندن پرجا به دوارڪاناٿ
جي پوڄا پڪ سان ڪندي هئي.

ڊوڙندا آيا. ڪنوارتا گهوڙن ۽ گهوٽيتن جو سنمان ڪرڻ لاءِ پهچي ويا. ڪنوارتا سواگت ڪري گهوٽ کي گهر وٺي آيا. در تي راڻي گهوٽ جي آرتي ڪرڻ لاءِ اڳتي پهچي هٿن مالتن سان بيٺي هئي. استريون شاديءَ جا گيت ڳائي رهيون هيون. آرتي ڪري ڏاوڻ جي رسم به پوري ڪئي وئي. هوڏانهن گهوٽ کي گهر آڻي سڀ رسمون پوريون ڪري وديءَ تي وهاريو ويو. هيڏانهن ميناڻي کي ڪوار جي ويس ۾ سينگاري ساهيڙيون گيت ڳائينديون وٺي آيون ۽ کيس به وديءَ تي وهاريائون. براهمڻ وند پاٺ ڪري رهيا هئا. ڏاورتن جو پوڄن گهوٽ ڪنوار کان ڪرائي پوءِ جو هٿيالو ٻڌو ويو. چوطرف آنند جي لهر ڊوڙي وئي. شاديءَ جون رسمون پوريون ٿيون.

راجا ۽ راڻي اجمل جيءَ جي پيرن تي ڪري پيا. هنن ڪنيا دان ڪيو هو. چوطرف اجمل جي جئه جئه ڪار ٿيڻ لڳي. راجا ۽ راڻي سرڳ جي آنند جو انڀو ڪرڻ لڳا. خزاني جا دروازا کلي ويا. خوب دان پن ڪيائون. ڪيترن قسمن جا طعام تيار ٿي ويا. ڄاڃي، فوج، امراءَ، سردار، نوڪر چاڪر، داس داسيون سڀني کي هر طرح سان راضي ڪيو ويو. پنهنجي ڪنيا کي به ڏاجي ۾ طرح طرح جا ڪپڙا، زيور، نوڪر نوڪرياڻيون، هاٿي، گهوڙا، هيرا پنا ۽ ماڻڪ موتي پڻ ڏنائون.

ڏهاڙا ٿيا هئا. اُن کان پوءِ راجا ٻڌسنگھ کان اجمل جو
سبب پڇيو. ٻڌسنگھ اُلي ٻڌائي ڇيو، "مان جيسلمير جي
راجا اڇند سنگھ ڀاٽيءَ جي طرفان هن جي ڪيا هي
مڪٽي جو ناريل مهاراجا اجمل جيءَ کي پيش ڪرڻ لاءِ
درٻار ۾ حاضر ٿيو آهيان. مونکي اميد آهي ته هيءُ
ناريل سوڪار ڪري اوهان راجا جو سنگ قبول
ڪندا." اهو ٻڌي اجمل جيءَ ڪجهه مان ۽ سِڪ مان
ناريل سوڪار ڪيو. رشتو پڪو ٿي ويو، گهر گهر ۾
واڌايون وري ويون. مڱل گيت ڳائجڻ لڳا. براهمڻ
کي دل کولي دان ڏنو ويو. چوطرف آنند ڇانئجي ويو
ٻڌسنگھ کي به خوب خوش ڪري موڪليو ويو. ٻڌسنگھ
به خوشيءَ سان موڪلائي جيسلمير لاءِ روانو ٿي ويو.
اچي راجا راڻيءَ کي خوشخبري ٻڌايائين. هي ڏاڍا
خوش ٿيا. شاديءَ جو مهورت لکيو ۽ شاديءَ جون
تياريون ٿيڻ لڳيون.

هوڏانهن راجا اجمل وٽ به شاديءَ جون راندون
رسمون شروع ٿي ويون. وساک جي ٣ تاريخ وڪرم
سمبت ١٣٧٠ جي ڏينهن ڏاڍي ڌام ڌوم سان اجمل
جي ڄڃ رواني ٿي. اڄ هر ڪو خوش هو. پرجا به
راجا ٿي ڪلن جي وڙ ڪئي. چوطرف ڄڃ ڏسڻ لاءِ
ماڻهو ماڙين تي بيٺي رهيا. هرطرف عطر اُلير ۽ گلال
جي ورکا ٿي رهي هئي. جڏهن ڄڃ جيسلمير کي
ويجهو پهتي ته اُتي حاڪم به ٿارلن ڄڃ ڏسڻ لاءِ

مان هئا. لوڙ واش جي راجا الڪپال جو نالو نه الهاس،
۾ مشهور آهي. الڪپال جي لنڊي پاءُ جو نالو رٺسيجي
هو جو راجستان ۾ رهندو هو.

علاوالدين خلجي جڏهن راجا ٿيو ان وقت هندستان
۾ ڌارمڪ جهڳڙا وڌي ويا هئا. راجا رٺسيجيءَ جي
راج ۾ ملا ۽ قاضي ڌارمڪ واپارن ۾ مانڪ ڪالي چڪا
هئا. ان ڪري هندن جي دل ۾ بدلي جي ڀاونا پيدا
ٿي وئي. رٺسيجيءَ کي الله پت هئا جي سڀ لڙندا
۾ رهندا هئا. جڏهن علاوالدين راجا الڪپال جي لنڊي
پاءُ رٺسيجيءَ سان ٻڌ ڪئي ته سندس ڇهه پٽ ٻڌ ۾
مارجي ويا. باقي سندس ٻه پٽ اجمل جي ۽ ٿن روپ جي
[illegible] وڃيا سي لڙنا. جڏي چالوڊيا ۾ اچي رهڻ لڳا،
اهو استان ٻوهر پنڪو جي اولهه ۾ بن ميلن جي دوريءَ
تي اڄ آهي ۽ بادشاهي فوجن ڪين آئي ته هو جڏهن
ان شهر ۾ هو ٿي نالو وري چالوڊيا جڏي لنار جي
راڪسدان ۾ آيا ۽ اولدا ڪاشمير ٿالي هڪ گوٺ وڃي
ساياڻي، ڄمڪو راجستان جي ٻروڪرو گوٺ ڪان انڪل
ٻه ميل اتري آهي. ان وقت جيسلمير ۾ راجا
اڄمل ۽ راج ڪندو هو.

رٺسيجيءَ جو پٽ اجمل اڄ راجائن وانگر وشيءَ
۽ ... ۽ ... ۾ ... وڃي هو وقت ٻوجا جي
... ۾ رهندو هو. لمار سادي سپاه جو،

॥ شري گڻيشايہ نمہ ॥

شري رامديو جي پِتا راجا اجمل جو جيون چرتر

"ٻهران ٻوڄيان گڻيش کي - سرسوتيءَ سيس نمايان،
وديا وڏي سڌي ڏئي - اهڙي ٻڌيءَ کي ڏيائيان،
ٻوءِ رام دس مهما کيس - مک سان مان واهي ڳايان."

جڏهن جڏهن ڌرم جي هاڃي ٿئي ٿي، اڌرم ڦهلجي ٿو، تڏهن ڀڳوان خود پاپين جي ناس ڪرڻ ۽ ڌرم جي رکيا ڪرڻ لاءِ هن سنسار ۾ اوتار ڌاري ٿو. هن برهمانڊ جو سڀڪجهه ڪرڻ ڪرائڻ وارو اهو ٻڌو آهي جو سرو واپڪ آهي. انسان نہ صرف اُن جو هڪ ساڌن آهي. اڪو برهم دوتيو ناستي. اهو تہ هڪ آهي اُنجا روپ هزار. انهن هزارن روپن مان شري رامديو جيءَ جو بہ هڪڙو روپ آهي جنهن راجستان جي اولاڪاشمير ٽالي ڳوٺ ۾ پرجا جا ڏک دور ڪرڻ لاءِ جنم ورتو آهو. سندس پتا جو نالو راجا اجمل ۽ ماتا جو نالو ميڻادي هو.

ڪهڙو اڳي دهليءَ ۾ مسلمانن کان اڳ تومر ونشي کتري راجا راج ڪندو هو. پانڊو پڻ اُن تومر ونش

آسيس سان هن پستڪ جي پڙهن ڪاڻ مولڪي پيٽ
ڪئي ان لاءِ مان ٻاڻڪي ڏليه لي سمجهان. اهڙن ڳرن
جي الهن مولڪي آشيرواد ڏيندي رهي ته ٻيو ٻيا مولڪي
ڪوڙي ڪمي ؟ اهڙن ڳرن جي وڏائيءَ لاءِ هن لاءِ
ولهر لشا ڪيڏين ؟

مان هن وقت جوڪي ڪي آهيان سو بابي جي آسيس
ڪرپا سان ئي ٿيو آهي.

منشيل صدرلاڻي

سٽيا سدن، الورگيٽ،
اجمير
سيپٽمبر ١٩٨١

ٻالڪي جي ڪريا ۽ ترڪال درشي - گيان ۽ ٻ
جي ڀنڊار مالا آسري ٻاليءَ جا سنڌي ۽ هندي
ڪتاب لکڻ جي ڀرپور ڪوشش ڪري رهي آهيان ا
چاهيو ته ٻارهن مالا صاحب جي امداد ميلاپ لئي
پستڪ ڇپجي تيار ٿيندو.

ڪاڇيڪي ۾ ٻيا ٻالڪ راما پير ڪيترن ورهين ڏيئي رهيا
آهي • اسانجي ڏسندي ڏسندي ڪيترن لنگڙن جا
پير سڏوان ٿيا • ڪيترن جي گود ڀري آهي • ٻڌمس آهن
ته ٻڌوان آهي ۽ ضرور آهي • ٻالي جي مهما جا انترا
چمتڪار آهن جو -

”ٻڌا ڪران سڀ قلم، سمنڊ ڪران جي مس،
له به ٻيڙو لا تڪي، راما پير مهما جو رس،
سڀيا، چوي ٻابا، ڪيئن مڙهيجي ان جي ڪس،
رامديو لکهيو جس، ڪاڇڪي ۾ ٻيو ٻالڪي •“

اما ۽ ٻالي راما پير جي ٿي مهر ٿي جو واهن سان
ڪالهوءَ جوڌپور شهر ۾ اسانجي سنڌي قوم جي سرور
دم شري پروفيسر رام پنجواڻي صاحب جن اڄي سڪيس
وڪرام سان ڪڏ ١٠ سيپٽمبر گيارس رات جو وايا بير
ب وشال منڊر ۾ هن پستڪ جو مهورت ڪيو • دادا
ب جن ٻڌا مڙهنجا ڪرو آهن • ٻنهجي ٻولو هٿن سان
پستڪ جو مهورت ڪري ڏين ڪڏ ڪڏ ٿي آسيس

کي سڃي پڪتي، آتما ۽ پرماتما جو درشن، ڪرم ۽ وشواس ڪرڻ وارا فيلسوفي ويچار پورا جي گيتا جي گيان کان گهٽ ڪين آهن. ڏالي اياڻي ۽ هرجي ڀانئيءَ کي ڪريا ڪري اوچ ليچ ۽ ذات پات جو ڀيد مٽايو ۽ انسان لاءِ هڪ سنديس ڇڏي ويا سندن ڪيتري مهما ڳايان -

ڪيڙا ڪوڙا پاپي جا ڳڻ ڳايان مان،
مهما حو الست لڏ پاپيان مان.

پاونا ۽ وهي شاهه گهڻو ڪجهه لکي ويئي آهيان سنسڪ ۽ هندي ڪيترن ٿيل شعرن ۽ ٻين جون ڪجهه سٽون هن ڪتاب ۾ قلم مانَ اولجي ويون آهن. جن شاعرن جا ٿالا ياد هتا تن جا لکيا اٿم باقي انهن ٿي ادا شاعر جي ٿالي سان ئي ڏنيون اٿم. هيءَ ڌارمڪ پستڪ پاونائن ۽ پرچي لکيو اٿم اگر ساهتيڪ درشٽيءَ کان هن ۾ ڪي اوڻايون رهجي ويون هجن ۽ اُن کان ڪوئه پاءُ يا پيڙ موڪلي آگاهه ڪندو ته مان فراخدليءَ سان سوڪار ڪري اُن کي سڌارڻ جي ڪوشش ڪندس. جيئن وري آهي اوڻايون اڳتي دهرائڻ جو موقعو نه ملي. هيءَ مهنجي ٿوري ڪوشش آهي. شاهه صاحب فرمايو آهي -

مُحبت ٻائي مَنَ ۾، رلندا روڄندا جن،
تن جو صرافن، اڳ لوراڻ تي اُگهايو.

اهڙل شڪرگذار آهيان ۽ آنند جو، جن ڪاڳر اهڙي نئي
آشا رکان ٿي. مان سندر پرڪاش ٻرانس جي پيار
ڪنهيالعل ڪرنا جي پوري پرچار ۾ي دلي ڏاپواد ٿي
ڏيان جن ڪاهي داڪسجي ۽ لکاڻ والي هن ٻي
ڪاراڻ ۾ مهاتما سهائتا ڪئي آهي. پيار اندر
جي ٻرتا آڌاري آهيان جنهن هن ڪتاب کي هڪ ٻيرو
نظر مان ڪڍڻ جي عنايت ڪئي آهي.

مهاتما پنهنجي دنيا رهبر ٿي هميشه مهاتما راهه
روشن ڪئي آهي. سندن هٿالڪڻا ٿي ٿي روڪيل ٿام
وري هلڻ شروع ڪندو آهي.

ٻالا پنهنجي ننڍڙي ڪڪي ڪمره (ڪلاس) کي
ڪمن وساريان، جڏهن لکڻ ويهندي هئس هو اڳيان ۾ پارن
مان راند ڪندو هو جڏهن پار ڪوڙ ڪندا هئا ته ڪين
چوندو هو، "اڙي ٻاٻي! گوڙ نه ڪريو. مهاتما ممي
ٻچڙان جو ڪتاب لکي رهي آهي." هر سال شرڌا
سان ميلي ٿي هلندو آهي ڪنهن راما پير جا پرين ۽ پاد
آهن. شل پرڀوء جي آسيس تنهن جو هميشه پرڀوء لاءِ
پرلم ۽ ڀڪتي ٻاولا رهنس.

ٻاپو راما پير نه صرف چمتڪاري پير هو پر هن هڪ
اوتاري پرش ٿي رام والڪر الياچارين کي ماري جنتا کي
راحت ڏياري، ٻاڻين جي ٻاڙ ٻنڌي ڪئي، ڪوڙين کي
ستيه جو رستو ڏيکاريو، اهنڪارين جو اهنڪار چور
ڪري ڪين نئون سيکاري. شري ڪرشن والڪر سمجهي

وٽ آهيان. هن جو ئي چمتڪار آهي جو اڄ ٻاٻي جي جهوليءَ جو سنڌيءَ ۾ پستڪ اوهان جي هٿن ۾ آهي.

شردا جي ٻالڪ ڀائو وامچند جي پريرڻا سان ئي هيءَ ڪارج ٿي سگهيو آهي. نه ته شايد مان ايترو ساهس ڪري ڪين سگهان ها. هيءَ سندن ئي پريرڻا ۽ اُتساهه جو ڦل آهي.

مهان سنت ماڌوداس جن ڪان هميشه آسيس جي اڀلاکي آهيان. سندن آسيس جي ورکا مون تي ٿيندي رهي آهي.

پهچندي گرو پروفيسر ڀوپتي هيرانندانيءَ لاءِ هن قلم ۾ لفظ ئي ڪونهن جنهن هٿئون آئون پرساد خوشيءَ سان ورتي ۾ ڏنو آهي. سندن اهو پرساد مان سڪ ۽ شردا سان سوڪار ٿي ڪريان ٿو ۽ ڪين وشواس ٿي ڏياريان ته نه صرف هي پرساد ساهتيه جي روپ ۾ ٻالڪ ورتائيندس پر اهو پن ۾ ٽم ورهائيندس. ڀلا جيڪو گرو پرساد جي روپ ۾ پهچي شش کي ورتاءُ ڏئي ڇڏي اُن جي مهانتا ۾ وڌيڪ مان ڇا لکان؟ ڪبير صاحب فرمايو آهي -

گرو گوبند دوئو کڙي، ڪاڪي لاڳون پاءِ،
ٻليهاري گرو آپڻي، جن گوبند ڏيو بتاءِ.

پوڄنيه ڀاءُ ڊاڪٽر دليال 'آشا' ۽ ڀاءُ ڊاڪٽر مرليڌر جيتلي جي پريرڻا ۽ اُتساهه، رهبريءَ لاءِ سندن

ڏيندو نه ضرور
۾ ڪيو. بابو راما ٻهر موٽڪي شڪتي
سنڌن لشڪام شبراداريءَ جي اڳيا ٻورن ٿيندي.
"شري رام ڏيو" ڪتابن
ان کان پوءِ ڪجهه هندي "شري رام ڏيو-ڪٿا" ۽
ليلا ايسرس وچن"، "اوتاري شري رام
"راماڻو جيون ڪٿا. ولاولي" پڙهي ۽ ڪجهه آلي هرجي
حاصل ڪيم. راماڻورا ۾ سنڌر
پانيءَ جا پڙهن پڏي جاڻ حاصل ڪيم. راماڻورا ۾ سنڌر
جي پوڄاري لقون کان نه بابي جي جيون جون جهلڪون
ملليون. پاڻ گورڏن پارڪيءَ جي راما ٻهر جي گيتن جي
ڳنڍڪي "او راما ٻهر" جي رچنا پڻ ڏالهي سنڌ ويل
آهي. ان مان نه ڪجهه ڪيس ورتل آهن. انهن سيني
جي آڌار تي پسنڪ لکڻ جو ڪارڻ آرنپ نه ڪيم
پر وچم ڏابلون رڪاوٽون در پيش آيون. ڪڏهن ڪڏهن
نه انتري نراس ٿي ويٺي هئس نه شايد پرپوءِ جي اڳ
ناهي نه هيءُ شپ ڪارڻ هن قلم دوارا ٿئي. ليڪن
گهوڙي جي هسوار بابي راما ٻهر کي پڪاريندي
هئس. ميلي ٿي جڏهن بنا پسنڪ ڪٽي وڃڻ جي ويندي
هئس نه ليٽڻ ۾ ليو ٻاڙجي ويندو هو - "بابا! پڙهو
هيءُ ڪارڻ پاڻ اڄپ سمپورڻ ڪرايو. توهان سرو سمر
آهيو. هن قلم کي شڪتي ڏيو جيئن اڳتي سال اوهان
اچان."
پسنڪ ڪٽي هن منڊر ۾ اچان.
بابي راما ٻهر جي اسيم ديا ۽ ڪرن جي آشيرواد
هيءُ ڪارڻ بابي پاڻ اڄي راس ڪيو آهي. آءٌ ڪي

آهن. شام جو آوليءَ ۾ ليٽي پاپي جي جنڊ ٻڌيءَ سان
مڌر گولچي آئندو آهي. دهل شرناءُن جيءَ ۾
ڍولڪن جي آواز سان من ۾ آنند اڇارن ڏيندو آهي.
واسع جو ٻڌي، ڪيرلس، جاڳرتو هنن سان سنڌي ۾
مارواڙي سڀ رس واندا آهن. اهو آنند ڪن نصيب
وارن کي ئي ملندو آهي. اسين ٻيرلس رامدڀرا ۾
ٻوءِ جوڌپور اچندا آهيون. سالن کان اسان جو پرِوار
اُتي وڃندو آهي ان ڪري پالو جن جي اسان پالڪن
تي خاص آسيس جي ورکا آهي.

منيجي ٻتي ڏيو تا پالو هن کي جرڻ سورش ڪندي
خوش ٿي چيو، "پالو! پاپي جي ڏيا ۾ اوهان جي
آشيرواد سان شيلا حالي ڪاليج ۾ پروفيسر ٿي آهي."
مون لهڻ جرڻ سپرش ڪري ڪاڻ آسيس گهري. پالو جن
گمڀير ٿي چيو، "مان لوڪي پروفيسر لاءِ هن سمجهندس
جڏهن لوڪ سنڌي ۾ پاپي جي جيوني لکي شيرا جو
الم ڪاري ڪندي. منيجي ايلاشا آهي ته سنڌي ۾
به ڪا پاپي جي جيوني جو پستڪ ڇپجي. ڪيترن
سنڌين کي هن اوتاري پرش جي جيون جي ڪاڻ جاڻ
ڪانهي. لوڪ هندي ۾ لکيل ڪتابن تان مدد وٺي
پستڪ لکي. پالو لوچڻي سڀالتا ڪندو."

پالو ۾ جن جا وچن منيجي دل ۾ ڀيچي ويا. آن
ڏينهن سنڪلپ ڪيو ته اهو شڀ ڪارج جلدي هٿ

جتي جهولي ڦهلائي مراد ٻروچي لهڻا جهڙن سڪائون سڪندا
آهن. جهڙي ٻاروا اوڙو ئي ڪل ملندو آهي.

جاڏي جيڏي ٻاولا، ٻروچ وانسرجي ڪال ڏاهس.

ڪاڙولي ۾ واڪس جو راجستاني آواڻا اوش لهوڙن لي ۽ اسٽوان سوتهون ونهالي مدد آواز ۾ هر جڳهه پاڻي جا وجهل گهڻا ڏٺا ويندا آهن. اسٽوان ۾ سوتهون وهالا جي هڪ عجيب مثال آهي جا ڏسڻ وٽان آهي. الهن راجستاني گهڻن مان پاڻي جي جهڙن جهڙي ڪاڏي جهوليڪ ملي وٺي. جهوڪار ڏسي ۽ اڏي مولڪسي واماڻو ۾ سوڪ شوڊا تي له انرمه وشواس لي ولو آهي -

جهڏاهن جيران ٻرڪ، لهڏاهن سجڻا ساڻوون

جاڏهن اسن جهڙن ۾ ڪيس پڪار له پالسر لهري گهڻو زي وارو ساميون آهي جاڪاڻا له پکوان پڪن جي وس آهي -

پکيس جي اسن ۾ هڪ پکوان،
مالڪي جو، ڏاتا ورهي ڏان.

اوهان ڪي جوڏاور جي مندر جي مرج جو له وس والاان. سنڌ ان جو هي هڪ وشال مندر آهي جتي پاڻي واماڻو جو ميلو لڳڪار شيواڌاري پالر رامچند سال ۾ اسن ڏنا مالڪ، پاڻي ۾ ملهالهندا آهن. مندر ڀڃ ڏسڻ وٽان آهي. مندر ۾ پاڻي واماڻو جي ۽ مالا آسري پاڻي جي مورتي اسٿاپس اهل آهي. ڏاڪڻون چڙهندا اون

رامداورا ۾ راڄ ۾ اُها ’پرچا واري باوڙي‘ موجود آهي. سالوڪ جي پرساد کان پوءِ اُهي ۾ رام سروور لالاءِ بہ جل سان ڇاڇلائيندو آهي. جهوڏيور کان اسپيشل گاڏيون هلنديون آهن. اُلي مندر جي موج جو ڪڏهن بيان ڪريان نٿو وڃي، نر ناري، ٻار ٻڍو اُن وقت اُمنگ ۾ اچي ويندو آهي. سدا سادا راجستاني ماڻهو ٻارن کي ڪاڌي لاءِ ڇاڙهي، هٿن ۾ ٿالهه مصري، اُڇون ۽ ڳاڙهيون ڏجاڻون، اَڳر بتيون، رنگبرنگي ڪپڙي جا گهوڙا کڻي ڏوکيندا ڳاهيندا درشن لاءِ قطارن ۾ هلندا ايندا آهن. پير اُگهاڙا، مٿي گرمي ۽ پگهر ۾ شل لل لن من جي سڌ ٻڌ ڀلائي ’بابا رامابير کي جئه‘ ’نيلي گهوڙي ڪي سوار کي جئه‘ ’بابا لبري جئه بولينگي، ڇوٽا موٽا جئه بولينگي‘، ’گهٽي کما جئه بولينگي‘ چوندا مندر ۾ درشن لاءِ ويندا آهن. ايهي انتري جو پوليس ۾ ڪنٽرول نہ ڪري سگهندي آهي. هاڻي ڪاڏي ڌرمشالائون ٺهيون آهن پر گهڻي پيڙ هُئڻ سبب ماڻهو رات جو هند وڇائي واريءَ جي دڙن لي بنا خوف خطري سمهي پوندا آهن. پيرن اُگهاڙي هلندا آهن تہ بہ اسان هيترن سالن ۾ ڪو حادثو نہ ٻڌو آهي.

ها! اُلي راجستاني، گجراتي، پنجابي ۽ سنڌي سڀ شرڌا جا گُل کڻي ڪن جون مرادون پڄنديون آهن،

جاڳرتو ڪرائي ڪين ٻرچا ٻاوڙيءَ ۾ سدان ڪرائيندا هئا . ٻاٻي جي چمتڪار سان اکيون ٺيڪ ٿي ويون : هاڻي ڪابه شڪايت ڪانهي. انهن آسٿا وڌي ۽ ٻاٻي راما پير ۾ اٽوٽ وشواس ٿي ويو . صبوح شام سيوا سنڌيا آرتي گهر ۾ ۽ ڏيارس ٿي مندر ۾ نارال مصريءَ جو پرساد چاڙهڻ جو هڪ اڻ ٽٽر نيم ٿي ويو آهي . ستاويهن سالن کان لڳاتار راندورا ۽ جوڌپور ايندي هند ويندا آهيون . اسين ڇا ويندا آهيون اسان ۾ ڪيتري شڪتي آهي . ٻاٻو پاڻ اسانکي گهرائيندو آهي . هيترن سالن ۾ ڪڏهن به وگهن نه پيو آهي .

چمتڪار کي نمسڪار آهي پر منهنجو وشواس آهي نه نمسڪار (شردا) ۾ ئي چمتڪار آهي . شردا سان سرو شڪتيوان کي ٻڌ ڪجي ته بس چمتڪار سامهون آهي . شردا هئڻ گهرجي .

اڄ کان ستت سال اڳ هن اڱڻ کي هڪ لنڊڙي ۽ سهڻي ٻالڪ اچي آباد ڪيو . ڪيترن رام ليلائون ۽ ڪرشن ليلائون ڪري ڏيکاريائين . مان ته سڀ اُن ٻاٻي جو چمتڪار ٿي سمجهان . جيڪي هو ڪري ٿو منهنجي پهچڻ جي ٻاهرئين ڳالهه ئي ڪري ٿو . اهڙا راما پير جا چمتڪار منهنجي جيون جا لکڻ وهان ته شايد هڪڙو پيو به پستڪ لکجي وڃي .

سس) کان پڻ ٻڌو هوم ته ڪيس ننڍپڻ ۾ ئي اُڇا ڇٽيءَ
جا داغ ٿي پيا هئا. ڪنواري ٻار کي اهـڙا داغ ماتا
پتا لاءِ چنتا جو باعث هئا. سندس ماتا پتا ڪيس سنڌ
مان راما پير جي سماڌيءَ (رامديورا) تي ڪوري (سنڌ)
مان ڳاڏيءَ ۾ ٻوءِ ڦلوديءَ کان ٻئي ڳاڏن ۾ هر سال
ٻڌي ۾ ڏسڻ ۽ گنارس تي ايندا هئا. اُن وقت ڦلوديءَ
کان ٿـرون جالو ڪاله هئي. بابـي راما پير ۾ اَنومت
وشواس هئي وڃي هند ڪيو. ڇٽيءَ جا داغ ڏهٽا لـه
لهي ويـا باقي ٿورا نشانيءَ طور وڃي رهيا. اُمـڙ جا
اِهي اُڇا داغ ٿورا باقين تي اڃا ، موجود آهن.

ڪوري ۾ بابي راما پير جو مندر هو جنهن جي پوڄارڻ
ترڪال درشي مالـا آـري بـائي هئي جنهن کان ٻوءِ
پوڄيم پاٺ راهچند جن اُن مندر ۾ بـابي جي نشڪام
سيوا ڪري رهيا آهن ۽ هـن وقـت جوڌپور ۾ ڏاڍو
سندر مندر ٺهرائـي پنهنجي نشڪام سيوا جـو ثبوت
ڏنو اٿن.

سرڳواسـي نابي صاحب (نابي سُسُ) کان ٻڌو هوم
ته ننڍپڻ ۾ منهنجي ٻٽيءَ جون اکيون پڻ تمام خراب
ٿي پيون هيون. ڊاڪٽرن جي دوائن ۽ ڦڪين ڪو به
فرق نه ڪيو ته ڪين پڻ ڪوري مان هر سال هتي بابي
راما پير جي سماڌي (رامديورا) تي وٺي ايندا هئا.

وقت گهر جي ساٿين گڏ سنگت (گروهه جي دربار)
۾ ان ڀيرن مٿو ٽيڪي پوءِ اسڪول ويندي هئس.
ڪارڪنن ۽ اسين سڀ ٻار خوشيءَ سان دربار ۾ شموا
ڪرڻ ويندا هئاسين. اسانجي مٿياڻي (سنڌ) ڳوٺ ۾
ڀائنجي گهر ۾ دادي ماتا جو وڏو ٿان هو. جنهن ۾
چوواهه تي ڪلاڪ جوت ٻرندي هئي. اسانجي ڪٽنب
جي ڪهڙن بزرگ کي ديويءَ جو درشن ٿيو هو؟ جو هو
ڪين اُتان ئي وردان ۾ مليو هئي. سال ۾ نوراتن ۾ به
ڀيرا ميلو لڳندو هو. اسين به ڪراچيءَ مان مٿياڻيءَ
سال ۾ هڪ ڀيرو ميلي تي ضرور ويندا هئاسين. جاڙلو
ڪرڻ پڻ ٿيندو هو. ڳائيندي ڳائيندي لين ٿي
وڃبو هو. مطلب اشوري شڪتيءَ جو اٿوٽ وشواس
ورثي ۾ ئي مليل هيم. روپ ڪهڙو به هجو نه هجي
ڪٿي به ڪهڙي به مورتي ڏسي اکيون ٽيڪ تي ويندا اون
۽ مستڪ جهڪي ويندو آهي.

سنڌ مان اچڻ کان پوءِ ٻارهن سالن جي هئس جو
جودپور ناناڻي گهر ويس آئي راما پير جو ميلو هو.
نامي صاحب سان گڏ مان به مندر ۾ ويس. آئي جي
مورت ڏسي دل ۾ آنند اُٿلي پيو.

ننڍپڻ سان ساهرن ۾ آس پاس آئي راما پير جي پوڄا
ڪندا هئا. منهنجو پتي ڏيڍا صبوح شام ڪاٺي دار
ٽائين اُن جي آرتي ڪندو هو. ماتا صاحب (منهنجي

'A Name which is above every Name,
Praise him for his mighty Acts'.

ليکڪا جي قلم مان-

شرڌا جا ٻول

اڄ سائنس جي دؤر ۾ جڏهن هر ڪو انسان ڪجهه نه ڪجهه ڪارڻ اسٽيمنٽ آهي، جو ظرف آهون ؟ ڏاهون لاءِ رهيا آهيون، اڪيجار سگهن جا ماڻهو هوندي ۾ مادي طور انسان ڏکي آهي. اهڙي سمي ۾ آسانيءَ ڪجهه نه روح ۾ پرماتما جي شڪتي جو اي سهارو آنند ڏئي سگهي ٿو ۽ آسانيءَ سان روح اڳيان ايمگ ۽ ٿون آساهه ڏورڪي نوجوان پردان ڪري ٿو، ان انمت اشور ۾ آستا ئي انسان جو آخري سهارو آهي. سوءِ ان جو روپ رام، ڪرشن، شو شڪتي يا داتري ماتا جو ڇو نه هجي. اهو وشواس انسان ۾ جاڳائڻ نه وڃڻو آهي پر وڌ ۾ وڌ ئي وڌڻو آهي.

سدا پڙ ڪانئي ماتا ڪان اهو سنسڪار پراپر هوم-صوح جو آئي سمان ڪري جنهن صاحب پڙهڻ ۽ پراپتا ڪريا. سنڌ ۾ ڪراچيءَ ۾ لاڏي هوندي اسڪول وڃڻ

هڪ هڪ سٽ، هر هڪ واقعي ۾ سچائي سمايل لڳي سمجهه ۾ اچي. مونکي بيحد خوشي آهي ته مهنجي هڪڙي وديارٿڻ هڪڙي سڀڪ، سوادي ۽ سلوڻي سنڌيءَ ۾ هن وڌ سڀ جي وائي ڳولهيندڙ راما ٽمر جي آسٽني ڳائي سنڌي رچنا ڪيتر ۾ هڪ اهانڌو ڪم آهي. هن نيڪرڪيءَ ۾ صداقت آهي، سچائي آهي ۽ سچ سونهن جي ليئا آهي. اهو مون اُن وقت محسوس ڪيو جڏهن هوءَ بمبئيءَ ۾ مهنجي ڳهوت سان سنڌيءَ ۾ الهر ءِ اي. ڪرڻ آئي هئي وقت ۾ گهر ڪاليج اچڻ ۾ سنڌي وڀاڳ جي پرمک آهي. اُنسي ته اِتا شڪتي سنڌي ٻوليءَ ۽ ساهتيه جي اشڪام شهوا پيٽي ڪري. سچيءَ دل لاءِ ساحب راضي.

سشيلا ۽ ناڪ پٽي جٽا صحيح معنيٰ ۾ هڪ ٻئي جو اڌ سرير آهن. ٻئي ۾ سڪ آهي پر سوارٿ ناهي. سائينءَ جي مهر هن ٻرامي جوڙي مٿان هميشه رهي. پنهنجو ڀائي جمون گرهستي ۾ رهي ته سائينءَ سان سرو شرو ٿين. شل ٻاجهاري جي ٻاجهه هنن ٻالڪن مٿان وسندي رهي.

'جئه ٻاٻي راماڻر جي'

رام پنجواڻي

١١ نومبر، ١٩٨١
ڪراچي محل، ممبئي،
بمبئي – ٤٠٠٠٦٠

پدم شري پروفيسر رام پنجواڻي پستڪ جو مهورت ڪري پهرين ڪاپي
پروفيسر سشيلا موٽواڻيءَ کي ڏئي رهيا آهن.
مندر جي ڪمٽي ۾ شيواداري ٻالو رامچند.

پر اها ملاقات منهن جي هئي. جيڪا ڪوڙي سائين ڳهاريل
لڌهن مان ٿي مخصوص ڪمرو ۾ مڙس ملوڪ آهي. هن سال
سنڌ ۾ سڏ لي جوڏيور ويس. اڏهن سنڌ ۾ سمرڪ ۾
اچڻ ڪان پوءِ اڪ ٿي ته محبوب مٺيادار آهي. سياه
جو سمتل، گيادي، ڏيالي ۽ ڪرم اوگي آهي. سنڌس
آواز ۾ اثر آهي. سنڌس ڪتا ڪمرن ۾ الاهي وس ۽
درد آهي. لماڻو، پاڻي لسي پل ۽ رضا لسي راضي
سنتوشي سمند آهي. جڏهن پنهنجي ستگر سائينءَ جو
ورلن ڪندو آهي تڏهن سنڌس اکين مان آب اڇلون
ڪائيندو نظر ايندو آهي. پاپي راما پور جي سارانهون
پڌي هئي ۽ موسڪي اهو معلوم ٿي هئو ته ڪيس پيارن
پرمالما جو روپ ڪري سوڪار ڪيو آهي. جوڏيور
۾ وچڙ سان ڏٺم ته شرڌالو ڪتان ڪهي تا اچن
۽ ڪيئن پنهنجي پياري لسان الهار پيا وڃن. سنڌس
مورتي ڏسڻ سان من ۾ آنند ۽ آلس اچي وڃو ۽ مورتي
انهن مخصوص ٿيو ته اسانجو اڏيو، لعل اچي اکين اڏو
بيٺو آهي. 'پاپي راما پير جي سنڌ' جا لعرا ايان پيا
ڪين ۾ گرلدهن. ڪبڏو ته پرايم! ڪبڏو ته وشواس
آهي.

سشيلا موٽواڻيءَ ڪوشش ڪري ۽ حقيقتون هٿ ڪري
هن اوتار جي جيوني سنڌيءَ ۾ لکي آهي. سنڌيءَ ۾
هيڙي قسم جي هيءَ پهرين رچنا آهي. واهه جو هن
جو ڪريءَ مشمعد ڪئي آهي ۽ مشمس ڏيکاري آهي.

وانگ ڪين ڪئي مٿانئين. استريءَ کي چيائين، ”هيءَ نه ڇوڪرو اسانجو آهي. هن کي ڏوهاريءَ واس نڪتي پوندي.“

پيءُ پٽ کي خوشيءَ سان مندر ۾ واس نڪتل لاءِ چڙهاوا نه ڀاڄو چاڪ تي پوندو. اهو سندس وشواس هو. اهڙيءَ طرح اهو ڇوڪر ٻي والدين رهيو. ماتا صاحب کيس ورتان ڪهڻ لاءِ چيو. ٻالڪ چيو، ”ماتا! مونکي ڀڳتي ڏيو“

ماتا کيس آسيس ڪري 'سڀ وچن' چيو. بس وري گهر ڪين ويو. لڪن لڳي ويس. مندر ۾ رهي ماتا راڻا ٻير ۽ ماتا جي شيوا ڪري نوبو تي پيو.

اهو ٻالڪ وڏي اڄ پنجاهه سالن جو ٿيو آهي. جوڌپور شهر ۾ مندر جو سنڀاليندڙ آهي. سندس نالو آهي شري رامچند ۽ کيس سڀ پيار مان چون 'ٻاٻو رام'. بيشڪ ٻاٻو ڪوٺائڻ جي لائق آهي. هر طرح سنت پرش آهي. سنتپڻي جا جيڪي به گڻ سنت ۾ هئڻ گهرجن سي هن ۾ پاري ۾ آهن.

ڪيڏي وڏائي ڳڻيان، سا پرش جي،
سر ڏرسي سيتل سدا، سر جا دک ڏائي،
ممتا ميل الندو ۾، ڪن نه رائي،
سامي سدائين، ڪن اڪار اڇاهه تي.

ڪي سال اڳ منهنجي ساٿڻ سجاڻپ سنگاپور ۾ ٿي

آهي جتي سال ۾ ٻه دفعا وڏي ڌوم ڌام سان ميلا
لڳندا آهن جتي سڄي هندستان مان شردالو اچي درشن
ڪندا آهن.

سنڌي ٻهنجي ٻير راما ٻير جو ميلو جوڌپور ۾
وڏيءَ سڪ ۽ شرڌا سان ٿئي ٿو ۽ ماگهه مهيني ۾ ڳهاوس،
ڀارس ۽ ليرس تي لڳائيندا آهن. ورهاڱي کان اڳ
راما ٻير جي شردالو ماڻا آسري ٻائي جوڌپور ۾ ٻاهي
جي مندر جي استاپنا ڪئي. ماڻا جي پدوي اوچ
هئي ۽ هوءَ گهڻو وقت ٻهنجي اشٽ ديو راما ٻير جي
سمرڻ ۾ وقت وڌيڪ ڪندي هئي. ڪيس ٻه ليائيون
هيون. ڪيس پتر سنتان ڪون هو. هڪ ليائي ٻهنجي
سنتان ڇڏي پرلوڪ پڌاري. ٻي وڏ اوستا کي پهتي
آهي ۽ پارمڙ ۾ ماڻا جو مندر هلائيندي آهي. ليائيءَ
جي مرضي هئي ته پاڻ ڌيان ٻه آسري ٻائيءَ کي پڳران
جي پاٽي تي راضي رهڻ کان سواءِ ٻيو ڪو چارو ڏسڻ
۾ نه آيو.

هڪ ڏينهن اوچتو ئي اوچتو پارمڙ ۾ ماڻا آسري
ٻائيءَ جي گود ۾ ڪنهن استريءَ بيمار ڇوڪرو اچي
شرن وڌو. اُن استريءَ سندس چرڻن تي ڪري چيو،
”ماڻا! هي منهنجو ٻار. ٻرلو اڪيلي هن تي اٺه ڪر.
هن کي لبا لڳي اچي. واسر تي ٻيٺي آئس. سر سر ۾
ڳوڙها ئي ٻيا آئس.“ ماڻا صاحب اُن ٻالڪ ڏانهن
نهاريو. ارڙهن سالن جو ڇوڪرو ۽ ڪمزوريءَ ڪري

شري پروفيسر رام پنجواڻيءَ جي قلم مان

راما پير راجستان ۾ اوتار ورتو. هن جي ساک
هندن مائين ٻڪڙ جي واٽي. چون ٿا ته جيڪي سنڌس
مکـ مان نڪرندو هو سو آڪاش واڻيءَ مثل ٿيندو
هو. اُن سو سال اڳ هن اَجملجيءَ جي گهر ۾ جنم
ورتو. ننڍي هوندي کان هن اوتاريءَ جا ارڪان
ڏيکاريا. اهي مهاپرش اوتار ڌاري ابتدا کان آهن زمين
کان ٻار ڪيترائي لاءِ ٻروٽيءَ کان پاپ مٽائڻ لاءِ. راجستان
جي هتياري پٿرو راڪاس جو هن ناس ڪيو. نيلي
گهوڙي تي سواري ڪري، هٿ ۾ ڀالو کڻي جڏهن
نڪرندو هو تڏهن وڏن هتيارن جو هنيانءُ هيٺاهين
وڃندو هو. هن جي ڪيرتي اتري نه وڌي وڃي
جو لکين ۾ سنڌس ٻولڻ ٿيا. ڀلا ٿين ته ڇو نه؟
جڏهن هن جي چمتڪارن سڀني کي چڪت ڪري ڇڏيو.
اسان سنڌين کي هونئن خبر ڪانه پوي ها، پر
ڪن شرڌالو ششن سنڌ ۾ اچي سنڌس آستان جوڙايا.
ٿرپارڪر ۾ کهري (سنڌ) شهر ۾ اڄ به سنڌس يادگار
قائم آهي ٽنڊي الهيار ۾ سنڌس مندر استاپت ٿيل
آهي. اصل راجستان جي پوڪرن ڳوٺ ۾ اَجملجيءَ جي
گهر جنهن جتي اسان لائين هڪ عاليشان وڏو مندر

مفاد ۾ نئون ڪو نه لڳو هن جو هو سنڌس سموري ڪلام
جو ڳالهه واقع پڻ جي شڪتيءَ ۾ اٽوٽ وشواس آهي.
ان ڪري سنڌي ڪلام مان جيڪي ڪجهه هن لکڻ ۾
ورتو آهي تنهن ۾ صداقت آهي، سچائي آهي.
مسئو سنڌيا موڻواليءَ ٻولهجي لڪيلي ۾ سهڻي ۽ سچو
سنڌيءَ جو استعمال ڪيو آهي، اظهار جي شڪلي وشرع
لي به جوڳو ڌيان ڏنو اٿائين. ان ڪري هيءُ پستڪ
نه فقط ڌارمڪ درشٽيءَ کان، پر ساهتڪ خيال کان اسان
اهميت ڀريو آهي. ليکڪا جون اڳيون رچنائون
وقت به وقت مخزن ۾ شايع ٿينديون رهيون آهن.
ڪتابي روپ ۾ هيءَ سندس پهريان رچنا آهي. اميد
ته سنڌي ادب ۾ اها جوڳو اسٿان حاصل ڪندي.

ٻاٻا رامداس هڪ اتهاسڪ واڪيتي آهي. هو سنڌس
ونش ۽ جنهن جي ڪهاڻين لڏي آخر ڏند ڪٿائن جو
ڀرو آهي واهو آهي. ان ڪري اتهاس ٻاري ۾ وڌيڪ
کوجنا ڪرڻ جي سخت ضرورت آهي. ممڪن آهي
ته کوج ڪرڻ لي راجستان جي ٻراچين گرنٿ ڀنڊارن ۾
ڪي اڻاٽا دستخط ۽ قلمي نسخا حاصل ٿي سگهن، جن
مان هن مها پرش جي ونشاوليءَ ۽ جنهن جي ڪهاڻين

ڪرڻ لڳو ٿي. وقت گذرندي اهو ڀاڳ وڌيڪ ۽ وڌيڪ
ڦهلجندو ويو. سنڌ ۾ جيئن اڏيرولال سائين عام
جنتا ۾ پيارو آهي، تيئن راجستان جي عام لوڪن ۾ ٻاٻا
رامديو اهم ٿي ويو. هيءُ ويڙهي پرش غريبن ۽ ڏکين
پراڻين جي سڌا ۾ ٻڌندو هو، سو، ڏن ارپڻ ڪري
جڏهو. هن عام جنتا کي لڏين لڏين ترڪن ۽ مذهبن
جي ٽڪ دائرن مان ٻاهر ڪڍي انسانيت جي وشال
دائري ۾ آڻڻ جو سنديش ڏنو. سڀئي ٻچاڻان اعزن
اوتاري پرش جي حيثيت جهڙو سان سندن هس ۽ ڪمرليءَ
جي واڪاڻ ۾ ڪمرين لي ڏاڍ ڪتائون جهڙي ڳيون
وڃن، جيڪي اڄ ڪين خاص علائقي جي دائري ۾
محدود نه رهي دور دور پراڻين ۾ ڦهلجي ويون.

ٻاٻا رامديو جو لاماچار فقط راجستان تائين محدود نه
آهي، پر پنجاب، سنڌ، گجرات ۽ ٻين ڪن علائقن ۾ به
ڦهليل آهي. سنڌيءَ ۾ هن اوتاري پرش جي ٻاري ۾
هن کان اڳ فقط ٻه ٽي لڏيون ڪتاڙيون لکيون آيون
آهن. پروفيسر مسز شيلا مولچنداڻيءَ ٻاٻا رامديو جو جيون
چرتر سنڌيءَ ۾ وستار سان لکي پيش ڪيو آهي،
جنهن لاءِ هوءَ ڪيترو ئي لائق. سا ڳالهين ڪندي

ٻه اکر

هر دؤر ۾ ڪجهه اهڙيون شخصيتون اُڀري اچن ٿيون جن جو نالو اِلهام جي ورقن ۾ سونهري اکرن ۾ لکيو ويو آهي. ڪن دؤر جي رهنما لاءِ پاڻ قربان ڪيو ته ڪن آيا - ميدان ڏاتي پاڻ ملهايو، ڪن قوم جي لاءِ جند جان گهوري ته ڪن سچائيءَ جي اوچ آدرش تي پاڻ صدقي ڪيو، ڪي آزاديءَ جي راهه ۾ شهيد ٿيا ته ڪي ٻولي ٻولڻ جي رشتي کي نباهيندي امر ٿي ويا. ڪن سماج جي وفاداري لاءِ پاڻ پتوڙيو ته ڪن در در - نارائڻ جي سيوا ۾ من جي شانتي پاتي. ڪي شخصيتون اهڙيون آهن جن جي باري ۾ تاريخ جي ورقن مان پڻ گهڻي ڄاڻ نه ملي. پر آهي لوڪ - مانس تي اهڙي اَمٽ ڇاپ ڇڏي ويون وڃن، جو سوين سال گذريا بعد به سندن ڪيرتيءَ روشني پرڪاش جهڙو

پروفيسر سشيلا مونواڻيءَ جاڪوڙ ۽ محنت ڪري مهان وڏولي شري راما پير جو جيون چرتر سنڌي ڀاشا ۾ لکي نه صرف سنڌي ساهتيه ۾ اضافو ڪيو آهي پر ساڳ ساڳ سنڌي جاتيءَ کي ان مهان هستيءَ جي ڄاڻ ڏني آهي. شري راما پير جي جيون تي سنڌي ٻوليءَ ۾ هي پهريون ئي پستڪ آهي. هن کان اڳ سٺل سنڌي گيتڪار شاعر ڀاءُ گروڌن ڀارليءَ شري راماپير جي استتيءَ ۾ ڀڳتي ڀاونا سان ڀريل گيت لکيا آهن جي هڪ ننڍڙي پستڪ جي روپ ۾ پرڪاشت ٿيا. أن پستڪ مان پڙهڻ کي گهڻو چولڏي هن جيون چرتر ۾ ڏاڍي پيڙ سشيلا سونيءَ تي سهائي جو ڪم ڪيو آهي. پروفيسر سشيلا مونواڻيءَ جي هي پهرين تصنيف قابل داد آهي. اميد ته سندس قلم لهريءَ سان هلي سٺ ساهتيه جو سرجن ڪندو.

ڀائو رامچند پوڄاريءَ کي پڻ ڌنيواد آهي جنهن هي سندر پستڪ پرڪاشت ڪيو آهي.

ديال 'آشا'

هيڊ آف سنڌي ڊپارٽمينٽ
چانڊي بائي ڪاليج
الهاسنگر ـ 421005
٢٠ آگسٽ، ١٩٨١

ڏاڪو چڙهي ٿي مٿي وڃڻو آهي. شرڌا ۽ وشواس
۾ جو ۽ ڇا وارا سبب ۽ دليل ڪم نه ٿا اچن. جنهن
جيوتي لڪي آهي اُنجو اندروني شڪتيءَ ۾ وشواس
آهي ۽ جيڪو پڙهي ٿو سو نه اُن شڪتيءَ ۾ وشواس
رکي ٿي پڙهي ٿو. اُن ڪري وچ ۾ ڪنهن ٽيڪ کي
ڪڍڻ ڪرڻ جي ضرورت ناهي.

لکپتو سشيلا هن جيوتيءَ جو مال ڪٿان کٽي گهاگهو
۾ ساگر پرپور آهي. اها به هڪ ڪلا آهي. وڏو
پاڳوت رچڻ اهڙو ڏکيو ناهي جهڙو وڏي گرنٿ کي
لڊيو ڪرڻ. ڇاڪاڻ ته لڊي ۾ وڏي جهڙو سب
ڪجهه اهڙيءَ رسم سمالطو آهي جنهن سب ڪڙاڻ
پوريءَ رسم هڪ ٻئي سان ملي اچن.

اس پولن جي لکڻين ۾ ٽٻي هٽي اُنان مولي جولاءِ
آنهنکي منهنجيءَ ٻوليءَ جي پڙهندڙن اڳيان للڪارو رکڻ
جو ڪن ڪن ۾ هڪ خاص ڏانءُ ٿئي ٿو. اهو ڏانءُ
سشيلا ۾ موجود آهي، اهو ڏسي مون کي گهڻي خوشي
ٿئي ٿي. سشيلا منهنجي شاگرد آهي. منهنجو ڏن ورائي
جي روپ ۾ تنا پرساد جي روپ ۾ ڪيس ملي ۽ هن
۾ ڪتاب لکڻ جو شوق جاڳيو، اُن ڪان وڌيڪ منهنجي
لاءِ خوشيءَ جي ٻي ڪهڙي ڳالهه ٿي سگهي ٿي؟

ڪولابا - ممبئي   پروٽي رامچند هيراننداڻي

پيش اکر

بابا رامداس جي جو جيون چرتر پڙهندي انهن انگريز
جي ڏيڏو ڪيل شرڌا ڀاڳيرن ته پڙهي رهي آهيان.

شرڌا سڀئي موڙ واريءَ ڪيڏن جملن ۾ ۽ سرل سنڌي ڀاشا ۾ هيءَ ڪهاڻي لکي آهي. سنڌس لکڻي لس ئي لس هلي ٿي جنهن ڪري ڪٿي به ڪا ڳالهه سمجهڻ ۾ مونجهارو نه ٿو ٿئي.

هيءَ جيوني پڙهندي مونکي ٻه ڳالهيون ڏاڍيون وڻيون. هڪ ته شهرن، ڳوٺن، ڳوٺن، واپارين ۽ سنڌ ن ڏڏدي جو بيان اهڙيءَ طرح ڪيل آهي جو راجستان ۽ ڪڇ جي اُلباس ۽ ڳاگرائيءَ تي ڪافي روشني پوي ٿي. مهراڻ جا پتڻ، ملي پاڙيءَ جا ڪلاهه، لاڙ واپاري، روهڙيا مان اوٺاجي واٺ سڳيا جا بهادر ۽ بيبار ساهرا، ان ۽ گهوڙن تي مسافرن وٽن هيڏان ڪڪ پورڻ وغيره وغيره وڻن اهڙيءَ ريت ڪيل آهن جو ان گذريل وقت جو واللروڻ سنڌ ئي پوي ٿو.

ٻي ڳالهه هيءَ ته رانتن ۽ رسمن جو ذڪر تفصيل سان ڪيل آهي. جنهن ڪري لکڻي دلچسپ ٿي پئي آهي.

— "شاديءَ کان اڳ ڏاڏو پڪن ۾ اچن. سنڌن پٽي ڪين وڏا اچن، سالا ساليون پڻ ووي سان چرچا ڪن، سڀ ڪانئن پئن، چرچا کيا ڪن، ڳالهين سان سوم ٿين...."

— "لبلڏي کي وواهه جو سڳڙو هڏو وار. هڪڙا اڳو

اوم

سروُ ھڪا سمپورڻ اُم شانتيءَ واري شڪتي شالي
ڪتي راجستان ۾ شري رامابير ناٿي پيدا ٿي، جنهن
ھي اُم ڪرائي ۽ ڪرامتن سان ايڪ پراڻين پورڻ سڪ
۽ تيز پرايس ڪيو.

هن پوليءَ رامابير جي جيون چرتر ۽ رامابير جي
اپاسن جي ڪتاب لکڻ جو ٿيو سفلا ناڪرام
مونوانيءَ جي پولر ۆلر سان پورو ڪيو آهي. سندس
اهو پنج هميشه قائم رهندو.

جونپور ممدر جي رامابير جي پوڄاري پاني رامچند
ڪي ڪيطي ڏنيوان آهي جنهن شري رامابير جو سندر مندر
نيراني ۽ ڪتاب ڇپائي ڪيطو جس ڪٿيو آهي.

سوامي ماڌوداس

پرام پرڪاش آشرم
آدرش نگر، اجمير
آگسٽ ١٩٨١

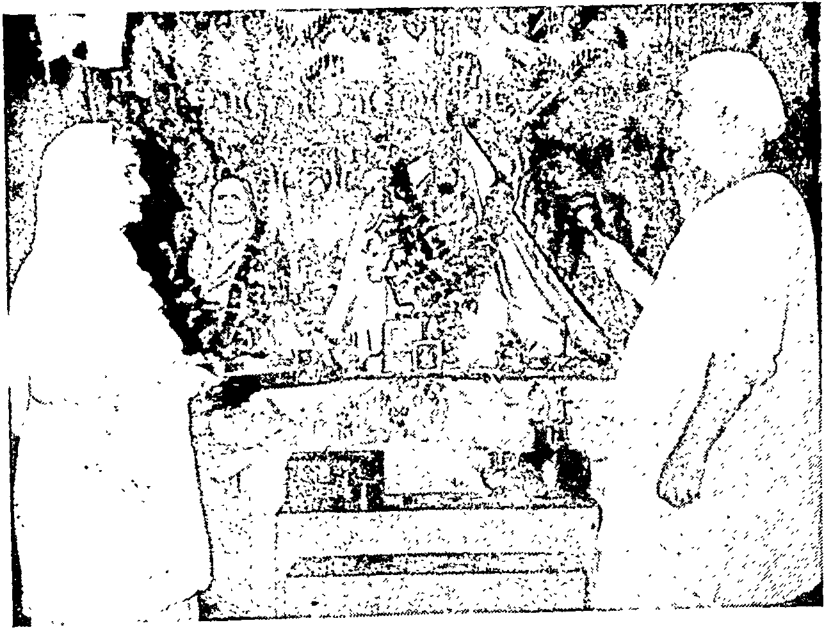

شيراداري ٻاٻو رامچند

ماتا قيمت ٻائي

ڪهڙي ڏر جو پالو آ پوڄاري،
ٿڌارو پاپا ڪهڙي وڪاري.

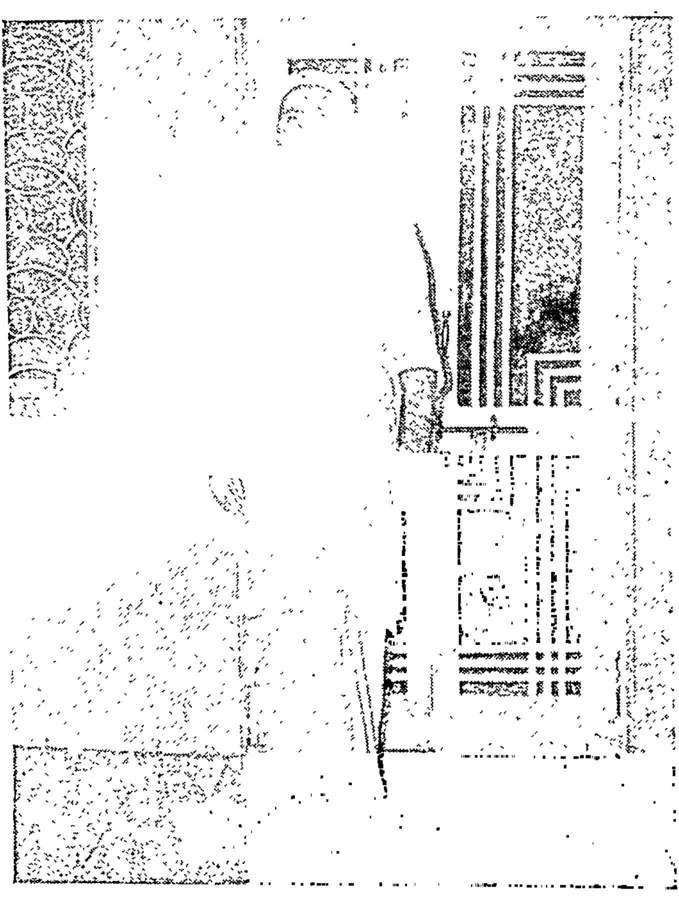

شيواڌاري ڀائو رامچند

سنڌيءَ ۾ هيءَ اهڙي اِي ڪتاب آهي. ٻاٻي ٻالڪن جي
پهچڻ ڪري ڪيا آهن جو انهن ڪان رڌل هيءَ ڪتاب
سولو ليو آهي.

ڀڳوان سري رام راماڻي ۾ جهڙو آهي ته ٻه اُبڪاري
لاءِ سڀاڻو ۾ ڪتڊو ٻي درلسب لاهي. اهي وڃن اچ
ٻالڪن سچا ڪاڻه لڳا آهن.

ٻاٻي جي ٻيا مان ايڪادشي راس جو پهڙو شري
پروفيسر رام پنجواڻي سڪيمه پروگرام جو وس واسار
ءُ هن پستڪ جو موروسه ڪري جس جو ٻالڪي پڙهن
ادلبو واما پڙ جي جڳه

سيپٽمبر ١٩٨١ شيواڏاري رام

جوڌپور جي مندر ۾ پڻ هن لي اڪرال آهن.

اُن لاءِ مان نيا ٺي سنڌيلا مونواٺيءَ جو تمام ٿورائتو آهيان نہ تہ منهنجي لاءِ هيءُ ڪم پورن ڪرڻ ڏاڍو ڏکيو هو.

الشور سنڌن پرلوار لي آسيس جي ورکا ڪندو ۽ واسا پير اپا بہ سنڌن سڪ شرڌا وڌائيندو رهندو ۽ جيون ۾ ڪامياب ڪندو.

سوامي ماڌوداس، پروفيسر پوپٽي هيرانندائي، پروفيسر دنال آشا ڊاڪٽر مرليڌر جيتلي ۽ پاڻ پروفيسر رام پنجواڻيءَ کي مان ڌنيواد ٿو ڏيان جن هيءُ ڪتاب نظر مان ڪڍي ۽ اڪر لکي پنهنجي راءِ ڏني آهي. بابو سنڌن پساونا اپا اوچي ڪندو. مان سنڌ پرنٽنگ پرلس جي پاڻ ڪيپالعل ڪرنا کي ڌنيواد ٿو ڏيان جن هن ڪتاب ۾ وقت بہ وقت پنهنجي راءِ ڏئي مدد ڪئي آهي.

سنڌ جي ڪافي حصي ۾ مالا صاحب راما پير جو پرچار ڪيو ۽ هاڻي بہ ساري هندستان ۾ مالا صاحب آسري بابيءَ جو مندر ٿي جوڌپور ۾ سنڌي راما پير مندر جي نالي سان مشهور آهي. مندر ۾ درشن ڪرڻ لاءِ دلش ودلش کان ڪافي ياتري ايندا آهن. اُنهن لاءِ ڌرمشالا پڻ ٺهيل آهي.

بابي جي مهما اپار آهي. ڪير اُن جو انت ٿو پائي سگهي. بابي جا ٻين ٻولين ۾ ڪيترا ڪتاب ڇپيا آهن

ڪري ٿي مليو جو منهنجي اها اڳا پوري ڪري. هاڻي
ٻائي جي ڪرپا ۽ ستگرو مالا صاحب آسري ٻائي جيهڙو
هردو پرپوءِ جي پهچڻي ۽ پل هر هن گهور ڪلجڳ
۾ - ستيه ڌرم - پهچڻي - گيان - وراڳ جو سورج اڀري
سنسار کي پهچڻي آسيس روپي اوجل ڪرڻ سان
پرڪاشمان ڪري اهو ثابت ڪري ڏيکاريو ته پهچڻي ؟
ڀوڳ ۾ ڪيتري طاقت آهي جو لوڪن پرمر کي نه ماڻهن
جي اکيان سگهڻ روپ ۾ آڻي ڏيکاريو جنهن مرت لي
نه پهچو پتانهه والگرو سروپ ٻائي اهڙي مهان سورت
ڪرڪال درشي - وراڳ جي مورتي مالا آسري ٻائيءَ
جي ڪرپا سان هن مندر ۾ ستاويهن سالن کان اهڙ
نياڻي سپنا ناالڪرام موٽرائي ٻائي جي شيوا ڪندا آيا
آهن. هر سال هتي ميلي ۾ ايندا آهن. سالن کان وڏبا دان
هو شب ڪاره ڪري رهي آهي لهمکي مون پنهنجي
اپاشا کان واقف ڪرايو. هن اياڻيءَ همت پڏي اڪيلي
سر اهو شب ڪم همت ۾ کنيو. ڪيس ڪئين مشڪلاتن
نه آيون پر ٻائي جي مهر سان هن اهو ڪم راس ڪيو
آهي.

سندس همت ۽ اشڪام ثمرا ۽ لکن جو ٿي قبل
آهي هو اج هي ڪتاب جيڪي اوهان جي اڳيان آيو
آهي ۽ منهنجي اپاشا پوري ٿي آهي. سنڌيءَ ۾ هي
واما پيو هر ٻوليون ۾ ڪتاب آهي. هن جون لکاريون

جوڌپور جي مندر ۾ رکيل
ٻابي راماپير جي مورتي

١٦. ڏالي ٻائي ١٥٦
١٧. وامدارو جيءَ جو گانءِ جي وجڙي کي جيئرو ڪرڻ ١٦٠
١٨. وامدارو جيءَ جي سماڌيءَ جي تياري ١٦٦
١٩. ڏالي ٻائيءَ جو سماڌي وٺڻ ١٧٣
٢٠. شري وامدارو جيءَ جو سماڌي وٺڻ ١٨٠
٢١. شري وامدارو جيءَ جو هرنوجيءَ سان ملڻ ١٨٢
٢٢. ڀڳوان جو نئورن کي سراپ ١٨٦
٢٣. واما ٻائر جو سچو ڀڳت هرجي ڀائي ١٨٩
٢٤. حاڪم هزاري مل کي پرچو ١٩٧
٢٥. مهراڻ جي سيٺ دلارام کي پرچو ٢٠٥
٢٦. ڀڄناولي ٢١٤
٢٧. آرتيون ٢٣٠
٢٨. ٻانڌ ٢٣٣
٢٩. مددي ڪتاب ٢٣٤
٣٠. ڀلائمر ٢٣٥

فهرست

صفحو

۱. مهاڳ
۲. شري رامانوج ۽ راجا ابهل جو جيون چرتر ۱
۳. ابهل جو دوارڪاڌيش کان وردان گهرڻ ۷
۴. شري رامانوج جو جنم ۲۳
۵. ڀمرو راڪاس ۽ ان جو انت ۳۷
۶. گرو يالينات کي گرو ڏکشا ۶۳
۷. پوئنا واڻاريءَ کي چمتڪار ۷۲
۸. الڪي وڻجاري وارو چمتڪار ۸۳
۹. راجا جدياجيءَ کي چمتڪار ۹۱
۱۰. پنجن پيرن کي پرچو ۹۷
۱۱. رامانوج جي ليلدي سان شادي ۱۰۷
۱۲. بنگل ڳڙهه جي لڙائي ۱۳۰
۱۳. سڳما جو روليچا پڇڻ ۱۳۵
۱۴. رامانوجيءَ جو وواهه ۱۴۴
۱۵. سگهڻ جي ٻار کي جيئرو ڪرڻ ۱۴۹

Avatari Babo Rama Pir

(Neelay Ghore jo Hasuar)

By :
Prof (Mrs.) Sushila N. Motwani
Sindhi Department,
Govt. College, Ajmer

Publisher :
Bhau Ramchand,
Sindhi Rama Pir Mandir,
11 - C Road, Sardarpura,
JODHPUR - (Raj)

Printer :
Shri K. G. Karna,
Sunder Printing Press,
Martindale Bridge, AJMER

All rights reserved

Price – 15 Rupees
Year – September 1981
Copies – One Thousand
Edition – First

اوتاري ٻاٻو راما پير

(نيري گهوڙي جو هسوار)

(اوتاري راما پير جو جيون چرتر پرچا ۽ آرتيون)

(هندي ڪتابن ۽ راجستاني لوڪ گيتن
جو آڌار ورتل)

ليکڪا - پروفيسر (شريمتي) سشيلا موٽواڻي
سنڌي وڀاڳ، گورنمينٽ ڪاليج، اجمير

ڇپائيندڙ - ٻاٻو رامچند
سنڌي راما پير مندر، ١١-سي روڊ،
سردار پورا، جوڌپور

سڀ حق واسطا قائم

سيپٽمبر ١٩٨١] [قيمت پندرهن رپيا
ڇاپو پهريون] [ڪاپيون هڪ هزار